

Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія
неперервної освіти» Херсонської обласної ради
Національна академія педагогічних наук України
Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія
неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради
Комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти» Запорізької обласної ради
Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Український науково-методичний центр практичної психології
і соціальної роботи НАПН України
Український освітнянський видавничий центр «Оріон»
Видавництво «Ранок»

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

МАТЕРІАЛИ
II Всеукраїнської науково-практичної
конференції

3 квітня 2025 року

Херсон

Редакційна колегія:

Голова:

Жорова Ірина Ярославівна – доктор педагогічних наук, професор, в. о. ректора, перший проректор КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Члени редакційної колегії:

Кохановська Олена Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки й менеджменту освіти Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради;

Стребна Ольга Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії й методики дошкільної, початкової освіти та мовних комунікацій Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради;

Марецька Людмила Петрівна – кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри теорії й методики викладання навчальних дисциплін Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради;

Дереш Валентина Станіславівна – кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради.

Т 33 **Тенденції та перспективи розвитку сучасної освіти в Україні:**
Нова українська школа: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (3 квітня 2025 року, м. Херсон) / за ред. І. Я. Жорової, О. В. Кохановської, О. В. Стребної, Л. П. Марецької, В. С. Дереш. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2025. 246 с.

Збірник містить матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Тенденції та перспективи розвитку сучасної освіти в Україні: Нова українська школа». У працях авторів висвітлено пошуки ефективних шляхів розв'язання актуальних проблем сучасної освіти в контексті реалізації реформ Нової української школи. Здійснено популяризацію інноваційних педагогічних ідей та освітніх технологій, презентовано творчі напрацювання й узагальнено перспективний педагогічний досвід, який активно розвивається в дошкільній, загальній середній та позашкільній освіті в умовах сучасних викликів.

Матеріали конференції становлять інтерес для магістрантів, аспірантів, докторантів, науковців, педагогічних працівників, методистів і студентів та можуть бути використані в дослідницькій, навчально-методичній і практичній діяльності.

УДК 37(477)

Статті подано в авторській редакції. Відповідальність за точність викладених у публікаціях фактів несуть автори.

Зміст

Аксьонова О. П. Нова фізична культура: безпечно просто здорово	7
Андреев А. М., Андреева О. А. Психологічний туризм як засіб розвитку творчості здобувачів освіти	10
Афанасьєва Т. О. Лідерство для сталого розвитку: нові пріоритети менеджменту НУШ	12
Байдик В. В., Ромахова О. О. Програми соціально-емоційного навчання в закладах дошкілля: досвід проєктної діяльності в Україні	13
Безена І. М., Ващенко М. І. Правовий режим воєнного стану та освітній розвиток дитини в контекстах забезпечення права на освіту	16
Белей Т. Я. Вебквест як мотиваційний інструмент оцінювання досягнень учнів на уроках фізичної культури в умовах дистанційного навчання	20
Біла Л. В. Сучасні форми і методи навчання	22
Бондарчук О. І. Психологічне здоров'я освітянина Нової української школи: зміст і умови підтримки під час війни	24
Вараксіна Н. В. Використання цифрових технологій в освітньому процесі: проблеми та перспективи	26
Васильєва Н. О. Навчання біології в НУШ: сучасні підходи в умовах дистанційної освіти	27
Васильченко Л. В., Шацька Н. М. Інтеграція навчання – виклик сучасної освіти	30
Волік Н. М. Ранкові зустрічі: НУШ vs ЗДО	35
Володіна Л. В. Розвиток життєвої компетентності особистості на уроках німецької мови: виховний і творчий аспекти	38
Гайда В. Я. Проблема розвитку STEM-компетентності учителів природничої освітньої галузі	40
Гич Г. М. Клік до знань: урок для учнів із кліповим мисленням	42
Гладишев В. В. Модуль «Контекстне вивчення художніх творів у шкільних курсах української та зарубіжної літератур» у системі підвищення кваліфікації вчителів-словесників	45
Гопкало Ю. П. Взаємодія педагогів із батьками як елемент забезпечення безпеки дітей в освітньому середовищі в умовах війни в Україні	47
Горленко В. М. Психологічний супровід дітей дошкільного віку, які постраждали внаслідок військових дій: організаційно-методичне питання ..	49
Гребенюк А. В. Універсальний дизайн і цифрова доступність в організації освітнього процесу	51
Гринцевич О. В., Перепелка О. Г. Виховні та творчі виміри розвитку життєвої компетентності особистості	53
Гришко С. В., Непша О. В. Компетентнісно орієнтований підхід у навчанні географії в старшій школі в умовах Нової української школи	55
Гуралюк А. Г. Семантичний підхід до створення електронних підручників ..	57
Гусь Т. Й., Деденок В. В. Формування у здобувачів освіти високої патріотичної свідомості в умовах дистанційного навчання (з досвіду роботи Херсонської гімназії № 3 Херсонської міської ради)	59
Дереш В. С. Виховні заходи як виклик на глобалізаційні процеси у світі ...	63
Деєва Т. М. Формування творчих та пізнавальних здібностей здобувачів освіти в умовах оновленого змісту початкової школи шляхом впровадження інноваційних технологій на дистанційному навчанні	65
Довга Г. В. Роль керівника закладу освіти в управлінні цифровими змінами: лідерство в умовах дистанційного навчання	67

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Дядченко Г. В. Працетерапія як основна форма соціальної реабілітації осіб з особливими потребами	69
Дядченко Т. Ф. Музичне виховання осіб з особливими потребами	71
Євсеев Р. С. Цифрові технології як рушійна сила освітніх змін: впровадження інновацій в навчання біології	73
Жулінська Г. М. Соціально-емоційна підтримка дітей з особливими освітніми потребами (порушення зору) в умовах дистанційного навчання ..	75
Заржицька Е. І. Формування навичок читання з розумінням та розвиток культури читання дитини в педагогічних практиках Нової української школи	79
Ілляшенко Т. Д. Невідкладні завдання удосконалення освіти і соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами	83
Іщенко М. О. Ментальні карти як ефективний інструмент сучасного педагога: технології візуалізації знань у навчальному процесі	85
Керекеша-Попова О. В. Сучасні тенденції дистанційного навчання на уроках математики.....	87
Клочко О. М. Освітня інклюзія в контексті створення безбар'єрного простору в Україні.....	90
Ковальова О. І. Інклюзивна компетентність практичних психологів як складова їх професійної діяльності	92
Ковальова О. І., Лемешева Т. Є. Шляхи створення умов психосоціальної підтримки та збереження психічного здоров'я здобувачів освіти	96
Колосовська Н. В., Димитренко Л. В. Особливості реалізації інформаційно-комунікаційних компетентностей на уроках мовно-літературної освітньої галузі в умовах дистанційного навчання	100
Крижановська Н. М. Відеоконтент у НУШ: як бібліотека допомагає відкривати сучасних авторів.....	102
Кучеренко А. А. Інтеграція в шкільній історичній освіті – акцент на україноцентричність при викладанні історії.....	104
Ларіонова Н. Б. Інтегративний підхід до навчання: актуальність і рівні реалізації у загальній середній освіті.....	106
Лукичова Н. С. Впровадження STEM-інновацій. Роль STEM-освіти у відновленні якості освіти	108
Лунченко Н. В. Методично-організаційні умови створення безпечного освітнього середовища у закладі освіти.....	111
Луценко Ю. А. Психосоціальна підтримка та едукція вчителів та учнів під час війни.....	113
Марецька Л. П. Ключова компетентність здобувачів освіти «володіння державною мовою»: уміння та ставлення через призму математичної освітньої галузі	115
Моїсеев С. О. Виховні втрати здобувачів освіти: термінологічний вимір ...	117
Молочко В. В. Казкотерапія для дошкільників: методика і практика	119
Мороз Р. А. Психологічний супровід здобувачів початкової освіти в умовах воєнного часу	121
Мошенська Н. В. Деякі аспекти оновлення змісту виховної роботи щодо розвитку життєвої компетентності здобувачів освіти у контексті концепції НУШ	123
Мусієнко В. С., Швірник Л. В. Гра як засіб збагачення словника рідної мови у дошкільників.....	125
Осипова Н. В. Модель 5-Е для організації і проведення STEM-уроку	127
Павлова Т. С. Пріоритети формування екологічної компетентності молодших школярів	130

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА	
Полезьук В. С. Упровадження інформаційно-цифрових інновацій в освітньому процесі Херсонського таврійського ліцею	132
Потапюк Л. М. Концепт безбар'єрності в інклюзії.....	134
Потапюк Л. М., Єськов В. В. Роль соціально-психологічної підтримки в адаптації дітей з особливими освітніми потребами до шкільного середовища.....	136
Потапюк Л. М., Матвійчук А. В. Соціально-педагогічний зміст становлення і розвитку жіночої освіти в Україні	139
Потук О. І. Математика і екологія: інтегрований підхід до навчання	143
Примакова В. В. Життєва компетентність учня як ресурс для компенсації освітніх втрат під час війни	148
Проскурін І. А. Про недоліки сучасних підручників	151
Рибалка В. В. Інтеграція особистісного та суб'єктного підходів для підвищення ефективності психологічної реабілітації педагогічних працівників під час воєнного стану	152
Рідкоус О. В. Управлінська культура керівника загальноосвітнього навчального закладу в умовах НУШ.....	155
Ріпна О. О. Інтерактивні технології як засіб створення нових можливостей в дошкільній освіті.....	158
Роздорожня В. В., Киричук Т. В. Психосоціальна підтримка сімей із дітьми дошкільного віку в умовах надзвичайних ситуацій	161
Романов О. М. Освітній менеджмент в організації забезпечення робочого місця вчителів природничих предметів необхідним обладнанням	164
Романовська А. І. Вивчення літератури рідного краю в НУШ: значення, методи, перспективи	168
Романовська Д. Д. Психологічна складова надолуження освітніх втрат ..	170
Санковська І. М. Дошкільнятам про зміну клімату. Рекомендації з викладання теми в ЗДО.....	172
Сисоєнко Н. А., Шамбір Н. В. Від ідеї до шедеву: як штучний інтелект допомагає розвивати творчі навички.....	174
Скотар Г. С. Емоційне вигорання у педагогів в умовах війни: причини, наслідки та коупінг стратегії	177
Слободенюк Л. І. Психологічні аспекти виховання патріотизму в умовах воєнного стану.....	179
Сосновська А. М., Нелюбіна Ю. Є., Меліна І. В. Особливості управління дистанційною освітою дошкільників для забезпечення якості освіти	182
Стребна О. В. Сенсорний розвиток дітей дошкільного віку: сучасні технології та педагогічні прийоми.....	184
Тарабанова Я. В. Мовно-літературна освіта крізь призму STEM: поєднання філології та науки, технології, інженерії	187
Терещенко В. М. Цифрові технології в сучасних освітніх реаліях початкової школи.....	189
Тищенко А. Г. Інформаційно-цифрові інновації в освітньому процесі НУШ в умовах дистанційного та змішаного навчання	191
Тіміш Р. Я. Залучення та використання матеріальних і фінансових ресурсів, зокрема донорських, відповідно до стратегічних цілей та завдань закладу освіти	194
Товстоган В. С. Актуальні проблеми соціалізації осіб з особливими освітніми потребами	196
Федіна О. В. Казка як метод виховання позитивного світобачення: особливості українських персонажів	198
II ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ	

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА

Філончук З. В. Формування культурної компетентності як ключової в процесі вивчення географії.....	200
Химинець В. В. Інноваційно-гуманістична та компетентнісна спрямованість освітнього процесу НУШ	203
Худенко О. М. Професійний розвиток учительства Херсонщини в контексті впровадження Державного стандарту базової середньої освіти.....	206
Чорномурко О. А. Інформаційно-цифрові інновації в освітньому процесі НУШ в умовах дистанційного навчання	210
Чух Г. П. Міждисциплінарний підхід до навчання учнів дисциплін мовно-літературної освітньої галузі у форматі STEM-освіти.....	213
Швед Г. В., Ульченко Л. Л., Іванченко С. В. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку засобами дидактичної наочності	215
Швидун В. М. Застосування інноваційних педагогічних технологій при реалізації концепції НУШ.....	217
Шелудько Т. І. Теорія і практика викладання навчальних дисциплін в умовах трансформації змісту сучасної освіти	219
Шолохова Н. С., Романов О. М. Небезпеки використання штучного інтелекту учнями для розв'язування задач з фізики.....	221
Щегельська К. Б. Розвиток цифрових бібліотек в Європі	226
Щербина В. М. Історії про літери: інноваційний підхід у вивченні рідної мови з використанням альтернативних педагогічних технологій	228
Юдіна О. В. Диференційована логопедична робота з розвитку зв'язного мовлення у дошкільників з мовленнєвими освітніми труднощами	231
Юзбашева Г. С. Інтеграція природничих наук на основі синергетики в освітньому процесі (на прикладі хімії).....	234
Відомості про авторів	240

НОВА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА: БЕЗПЕЧНО ПРОСТО ЗДОРОВО

Зміни, які зараз відбуваються в освітній галузі «фізична культура», пов'язані з низьким рівнем сформованості фізичної культури в індивідуальному та державному вимірах та повномасштабним вторгненням РФ в Україну, що кардинально змінило цінності, можливості та потреби учнівства і педагогічної спільноти.

Специфіка уроку фізичної культури, коли одночасно активні учні і учениці різних типологічних груп, актуалізує такий показник безпекового професіоналізму, як вміння учителя визначати, зменшувати та контролювати небезпеки. Йдеться про відповідні стратегії зменшення ризику та управління ризиками. Danny Parkin and Genny Blades описали основні етапи управління ризиком у будь-якій освітній програмі з фізичного виховання: 1) ідентифікація ризиків; 2) оцінка ризиків; 3) зниження ризику; 4) процес розвитку ризику. Автори наголошують, що ці етапи складають основу стратегії управління ризиками [1].

Слушний погляд стосовно управління ризиками у автора Irena Martinkova (2017). Автор у монографії «Безпечна небезпека» описує те, що повинні шукати педагоги, а саме: «...освітні переваги викликів, пов'язаних із прийняттям ризику, і вимогами зіткнення з ризиком, у тому числі в авантюрних ситуаціях, які можна отримати за відсутності значної небезпеки, і які сприяють освіті ризику». Виховна цінність зазначеного підходу, за словами автора, полягає у «сприяттві самовпевненості, здатності працювати в команді, і особливо в їх сприянні навчанню ризику, як невід'ємному аспекту планування повсякденного життя, як підготовки до пригодницьких викликів дня та як інструменту виконання завдань» [2].

Посилюють ефект викладеного вище результати дослідження Lise Porsanger and Leif Inge Magnussen (2021) з проблеми «Управління ризиками та безпекою у фізичному вихованні: дослідження перспектив практики вчителів». За висновками авторів, учителі фізичної культури, які брали участь у дослідженні, «...наголошують на заходах, які задовольняють потреби учнів, і модифікації фізичних навантажень під час навчання. Проте ці інтерв'ю свідчать про те, що вчителі в першу чергу концептуалізують цю частину своєї практики не як стратегію управління ризиками, а як заходи з інших педагогічних проблем» [3].

На підставі проведеного контент-аналізу показниками безпекового професіоналізму сучасного вчителя фізичної культури визначені: уміння безпомилково виконувати поставлені завдання, уміння прогнозувати потенційні

*© Аксьонова О. П.

небезпеки; володіння стратегіями управління ризиками та безпекою [4].

Таким чином, для якісної життєдіяльності учнів і педагогів важливим є вміння діяти безпечно, просто і здорово в різних ситуаціях. Зазначене актуалізує необхідність оновлення форм і змісту підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Завдання освітньої програми тренінгу «Формування безпечного професіоналізму сучасного вчителя фізичної культури»: розширити уявлення учасників тренінгу про власну місію стосовно створення безпечного освітнього середовища, підвищення індексу здоров'я школи, індексу інклюзії освітнього процесу; підвищити рівень обізнаності учасників тренінгу стосовно питань безпеки з урахуванням реалій сьогодення; збагатити педагогічний інструментарій учасників тренінгу щодо модернізації методики уроку фізичної культури за концептом «Фізична культура: безпечно просто здорово!»; відпрацювати з учасниками тренінгу прийоми та підходи успішних практик щодо формування в учнів умінь і навичок діяти безпечно, зберігати та розвивати здоров'я; активізувати діяльність учасників тренінгу на особисте відновлення, формування резиліентності (стресостійкості), психофізичне самовдосконалення.

Тренінг складається з двох модулів. Кожний модуль містить по дві теми, онлайн-тестування, онлайн-вікторину, творчі роботи у вигляді кейсів.

Модуль перший. Науково-методичні підходи до створення безпечної та простої фізичної культури.

Тема 1. 1. Теоретичні засади створення безпечного освітнього середовища.

Складові результатів навчання учнів та професійних компетентностей учителя, які зорієнтовані на безпечну поведінку: паралельне порівняння. Вміння учителя визначати, зменшувати та контролювати небезпеки. Ідентифікація ризику небезпек або ризиків, які можуть спричинити інцидент та завершитися травмою. Оцінка ризиків. Зменшення ризиків. Політика безпеки та інструкції. Поняття про безпечну небезпеку. Формула безпечного середовища для дитини. Хто такий безпечний дорослий. Безпечні школи. Середовищний та екосистемний підходи до створення безпечного освітнього процесу. Індекс інклюзії освітнього процесу.

Тема 1. 2. Змістове наповнення кейсу «Фізична культура: безпечно просто!»

Рухове освітнє середовище: навчальний проєкт «Д.І.М». Відновлення через гру: огляд активностей для навчання через гру. Круті в укрітті.

Антибулінг на уроках фізичної культури. Технологія моделювання рухових завдань, які засновані на позитивній провокації. Ефект і ефективність формування ризикованої поведінки на уроках фізичної культури. Особливості

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА
використання методу навчальної провокації на уроках фізичної культури.

Модуль другий. Теорія і практика шкільної фізичної культури заради здоров'я.

Тема 2. 1. PRO здоров'я: зберігаємо, розвиваємо, формуємо.

Поняття про культуру здоров'я особистості та її складники. Позиціонування культури здоров'я вчителя як одного із показників його безпекового професіоналізму. Методичні прийоми збереження, розвитку та формування культури здоров'я дітей і підлітків під час занять / уроків з фізичної культури. Щастя і позитивна психологія: стратегії для збільшення рівня щастя у житті.

Тема 2. 2. Змістове наповнення кейсу «Фізична культура: просто здорово!».

Активні школи: міжнародний досвід. Чотири напрями забезпечення функціонування активної школи: політика; середовища; зацікавлені сторони; можливості. Здоров'я та фізична культура: перспективний досвід учителів фізичної культури. Методика виховання в учнів миролюбного ставлення до оточення на уроках фізичної культури. Моделювання рухових завдань для безпечного та ефективного фізичного виховання. Навчальна подорож як метод фізичного виховання. Ознайомлення з ескізами навчальних подорожей. Формування резілієнтності на уроках фізичної культури.

Досвід проведення тренінгів «Формування безпекового професіоналізму сучасного вчителя фізичної культури» є позитивним і перспективним. Як один із успішних показників – його результативність, яка демонструє підвищення професійної компетентності педагогів:

- опанування знань про теоретичні засади створення безпечного освітнього середовища; науково-теоретичного підґрунтя методики уроку фізичної культури, зорієнтованого на збереження, розвиток здоров'я, формування культури здоров'я учнів і учениць;

- удосконалення вміння систематизувати нові знання у формат кейсу, адаптувати технології до власної педагогічної стратегії викладання предмету; виокремлювати сутнісні ознаки пропонуваніх методичних підходів, технологій, алгоритмів, інтегрувати їх у власну педагогічну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Danny Parkin and Genny Blades. Risk Management and Outdoor Education: a practical approach to ensuring positive outcomes. Outdoor Educator's Association of Queensland's journal HORIZONS, September 1998, n66, p. 10–15. URL: <http://www.projectnatureed.com.au/web%20library/Risk%20Mgmt%20and%20OE.pdf>.
2. Irena Martinková. Safe Danger – On the Experience of Challenge, Adventure and Risk in Education. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17511321.2017.1292308?journalCode=rsep20>.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

3. Perspectives Lise Porsanger and Leif Inge Magnussen. ORIGINAL RESEARCH article Front. Sports Act. Living, 16 April 2021 Sec. Physical Education and Pedagogy Volume 3 – 2021 | <https://doi.org/10.3389/fspor.2021.663676> This article is part of the Research Topic Highlights in Physical Education and Pedagogy 2021/22 View all 4 Articles Risk and Safety Management in Physical Education: A Study of Teachers' Practice. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fspor.2021.663676/full#B25>.
4. Аксьонова О. П. Показники безпекового професіоналізму сучасного вчителя фізичної культури. *Модернізація педагогічної освіти у глобальному вимірі безпеки соціально-турбулентного світу* : збірник матеріалів міжнародного форуму, м. Київ, 16 лютого 2023 / за заг. ред. проф. В. П. Андрущенка. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 155–158. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/39217/Forum_zbirnyk%20materialiv_2023.pdf?sequence=3&isAllowed=y.

Андрєєв А. М., Андрєєва О. А.*

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ
ТВОРЧОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ**

Туризм в Україні залишається одним із найперспективніших напрямків розвитку економіки. Протягом військових дій на території нашої країни сфера туризму зазнала значних змін. Якщо на початку вторгнення вона була збитковою («відтік» іноземних туристів, проблеми з логістикою, зменшення доходів серед населення, заборона виїзду за кордон військовозобов'язаних громадян, відмови від раніше запланованих відпусток), то зараз галузь адаптувалася до нових вимог сьогодення (розробка нових цікавих маршрутів всередині країни, побудова нових транспортних сполучень, реабілітація військових). В умовах війни до актуальних напрямів розвитку галузі можна віднести: лікувально-оздоровчий туризм (програми реабілітації, соціальної адаптації для захисників та членів їхніх родин), військовий туризм (відвідування об'єктів, пов'язаний з воєнними діями), культурно-пізнавальний (відвідування музеїв, меморіальних комплексів пам'яті захисників тощо) та психологічний туризм (підтримка та відновлення психічного здоров'я).

Психологічний туризм є одним з найперспективніших напрямів туристичної галузі у світі та використовується психологом під час роботи як з військовими, так і з цивільними громадянами. Проте, на нашу думку, він також є ефективним засобом психолого-педагогічного супроводження здобувачів освіти під час виконання інноваційних STEAM-проектів (такі проекти поєднують інноваційну та проектну діяльність) [1], оскільки спрямований на активізацію творчих здібностей вихованців (зокрема їх креативності та розумової діяльності).

У Законі України «Про туризм» [4] поняття «психологічний туризм» (поєднує в собі туризм та практичну психологію) не

*© Андрєєв А. М., Андрєєва О. А.

розглядається, його розвиток почався з 2014 року у зв'язку з початком бойових дій на території нашої країни. О. Колотуха вважає психологічний туризм (пси-туризм) об'єднанням подорожі і відпочинку новими цікавими місцями за спеціально розробленою технологією для відновлення і підтримки психічного здоров'я людини [2]. Проте використання психологічного туризму як засобу розвитку творчості (зокрема у здобувачів освіти) є недостатньо висвітленим у психолого-педагогічній літературі.

Життя сучасної людини має бути гармонійним поєднанням навчання, відпочинку та творчості. У Концепції Нової української школи (НУШ) зазначається, що майбутній випускник закладу освіти – це освічений українець, всебічно розвинутий, відповідальний громадянин і патріот, здатний до ризику та інновацій (змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя). Сьогодні освітній простір не обмежується лише будівлею школи, а творчому педагогу надано академічну свободу, він здійснює функцію коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини [3]. Оскільки вільному розвитку здобувача освіти, розкриттю його здібностей, можливостей та талантів сприяє саме творче середовище, то першочерговим завданням педагога є організація творчої взаємодії між суб'єктами такого середовища.

Отже, психологічний туризм (пси-туризм, тревел-терапія, езо-туризм) дає змогу покращити фізичну форму, зануритися в природу, знизити рівень стресу та тривожності, зміцнити емоційну стійкість, поглянути на проблему під іншим кутом, розвинути креативність, пізнати себе через усвідомлення власних можливостей тощо. Досвід авторів дає підстави стверджувати, що психологічний туризм також може бути використаний педагогом як засіб розвитку творчих здібностей здобувачів освіти під час виконання інноваційних STEM-проектів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреев А. М., Андреева О. А. Технологія супроводження учнів під час створення інноваційних STEM-проектів: навч.-метод. посіб. Одеса: Олді+, 2025. 126 с.
2. Колотуха О. В. Спортивний туризм та активна рекреація: географія, систематизація, практика. Словник-довідник. URL: <https://geohub.org.ua/node/1858> (дата звернення: 20.03.2025).
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://surl.li/hoha> (дата звернення: 15.03.2025).
4. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-vr#Text> (дата звернення: 11.03.2025).

ЛІДЕРСТВО ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: НОВІ ПРІОРИТЕТИ МЕНЕДЖМЕНТУ НУШ

Сучасний світ стикається з глобальними викликами: зміна клімату, соціальна нерівність, використання ресурсів [1; 2]. Освіта, як ключовий інструмент формування майбутнього, відіграє вирішальну роль у досягненні цілей сталого розвитку, визначених ООН [1]. У контексті Нової української школи (НУШ) лідерство в освітньому менеджменті набуває нових пріоритетів, адже школа має не лише готувати учнів до життя, а й виховувати відповідальних громадян, здатних дбати про планету та суспільство.

Реформа НУШ спрямована на створення сучасної, компетентнісної освіти, що відповідає потребам XXI століття. Одним із ключових принципів сталого розвитку є забезпечення якісної освіти для всіх, що відповідає ідеям НУШ про інклюзивність, рівний доступ і розвиток критичного мислення [3]. Лідерство для сталого розвитку вимагає від менеджерів шкіл переосмислення своєї ролі: від традиційного адміністративного контролю до створення екосистеми, де кожен учасник освітнього процесу (учні, вчителі, батьки) долучається до спільної мети – побудови сталого майбутнього. Наприклад, директор школи може ініціювати проекти з енергозбереження чи сортування відходів, демонструючи приклад відповідального лідерства.

Лідерство для сталого розвитку в НУШ передбачає зміщення акцентів у менеджменті. По-перше, це інтеграція екологічної свідомості в управлінські рішення. Сучасний керівник школи має дбати не лише про навчальні результати, а й про те, як школа впливає на довкілля. Наприклад, впровадження енергоефективних технологій чи зелених зон у шкільному просторі стає частиною стратегічного планування. По-друге, пріоритетом є соціальна відповідальність. Лідери НУШ повинні створювати умови для розвитку цінностей, емпатії, толерантності та співпраці. По-третє, економічна сталість вимагає від менеджерів уміння залучати ресурси – від грантів до партнерства з місцевими громадами, – щоб школа могла функціонувати автономно та ефективно.

Реалізація лідерства для сталого розвитку в НУШ потребує конкретних дій. Одним із інструментів є проектна діяльність. Наприклад, організація учнівських ініціатив, таких як «Еко-школа» чи «Сад майбутнього», дозволяє поєднати навчання з практичним внеском у сталий розвиток. Лідер школи виступає не лише організатором, а й мотиватором, який надихає команду і створює умови для розробки інновацій та професійного розвитку учителів. Проведення тренінгів допомагає педагогам

інтегрувати ці ідеї в освітній процес, наприклад, через інтегровані уроки щодо питань зміни клімату чи права людини. Крім того, лідерство для сталого розвитку передбачає партнерство з громадою: залучення батьків до екологічних акцій чи співпраця з місцевими підприємствами для фінансування «зелених» проєктів.

Попри очевидні переваги, впровадження нового підходу управління закладом освіти є і певні труднощі. Серед них – брак ресурсів у багатьох школах, особливо в сільській місцевості, недостатня обізнаність учителів із концепцією сталого розвитку та опір змінам із боку колективу. Для подолання цих бар'єрів лідерам НУШ необхідно: 1) активно шукати зовнішнє фінансування (гранти, спонсорство); 2) підвищувати кваліфікацію через доступні офлайн/онлайн-курси, тренінги чи регіональні програми; 3) застосовувати розподілене лідерство, залучаючи вчителів і учнів до прийняття рішень.

Таким чином, лідерство для сталого розвитку в НУШ – це не просто тренд, а необхідність, продиктована глобальними викликами та національними цілями реформи освіти. Нові пріоритети менеджменту – екологічна свідомість, соціальна відповідальність і економічна сталість – змінюють роль керівника школи, роблячи його агентом змін. Успішне впровадження такого підходу залежить від уміння лідера надихати, співпрацювати та адаптуватися до нових умов. У перспективі це сприятиме не лише підвищенню якості освіти, а й формуванню покоління, яке свідомо будуватиме стале майбутнє України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development. URL : <https://sdgs.un.org/goals>.
2. UN environment programme. URL: <https://www.unep.org/topics/climate-action>.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

Байдик В. В., Ромахова О. О.*

ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЛЯ: ДОСВІД ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Динамічні зміни у світі, воєнні події в Україні, посилюють вплив на дошкільну освіту стосовно впровадження програм, які сприяють набуттю соціально-емоційних навичок. Актуальність програм соціально-емоційного навчання суттєво зросла останніми роками, бо він супроводжується дослідницькою

*© Байдик В. В., Ромахова О. О.

базою найбільш ефективних програм і практик. Ці програми готують дошкільників до навчання, формують у них здатність взаємодіяти з дітьми та дорослими, концентрувати увагу, дотримуватися встановлених правил, розпорядку дня тощо [2]. Таке навчання допомагає дітям здобути навички, необхідні для досягнення успіху в комунікації з однолітками, здобутті впевненості в собі, підвищити рівень академічної успішності та знизити ризик асоціальної поведінки в майбутньому, закладаючи міцний фундамент для успішного життя. Соціально-емоційний розвиток вважають однією із вагомих передумов повноцінного розвитку дитини-дошкільника, ефективної адаптації її до життя в соціумі, збереження фізичного та психічного здоров'я, підготовки до шкільного навчання. Враховуючи здобутки вітчизняних і зарубіжних наукових студій, соціально-емоційний розвиток визначаємо як здатність дитини дошкільного віку сприймати як власні емоції, так і емоції, думки, уподобання навколишніх, володіти навичками соціальної поведінки та спілкування з дорослими й однолітками [1].

Чи на часі розвивати соціально-емоційне навчання (СЕН) в Україні саме зараз, під час повномасштабної війни? Так, бо це допомагає дітям і дорослим краще справлятися з травматичним досвідом і пов'язаними з цим викликами. Такі навички критично важливі для здорового розвитку мозку і матимуть довготривалий вплив не лише у шкільному віці, а й у дорослому житті. Благодійна організація та рух «Think Equal» (Великобританія) розробили адаптовану до травми програму СЕН саме для використання в умовах надзвичайних ситуацій, серед біженців та внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Комплексна програма соціально-емоційного навчання «Думай на рівних» (Think Equal) створена світовими лідерами думок у галузі освіти, психології, прав людини та нейронаук для дітей віком 3-6 років задля розвитку їх соціально-емоційного інтелекту. Програма «Думай на рівних» приділяє особливу увагу психічному здоров'ю, щоб надати дітям, які знаходяться у нестабільних та конфліктних умовах, інструменти і вміння для покращення власного самопочуття та самооцінки.

Програма «Думай на рівних» («Think Equal») призначена для дітей дошкільного віку й базується на наративі (розповіді – історії). Вважається, що наратив є рушійною силою, яку може сприяти досягненню позитивних змін у житті дітей. Зміни, що починаються на рівні окремої особистості, зрештою переходять на суспільний рівень, сприяючи більшій соціальній згуртованості.

Розповіді (казки), що використовуються в цьому процесі, базуються на культурі, досвіді та житті самих дітей, а також знайомлять їх із культурою, досвідом і життям інших людей. Вони створюють відчуття безпечного світу, в якому діти можуть дізнаватися про емоції, стосунки й точки зору інших людей. Розуміння таких речей важливе для дітей, оскільки допомагає

ім орієнтуватися в складнощах реального світу та отримувати знання та досвід вирішення проблем.

Програма розрахована на 90 годин, що викладаються протягом 30 тижнів (1 урок – 1 година, 3 уроки на тиждень). У плані уроків вказана рекомендована для використання лексика, що є простою і зрозумілою дітям. Також дитина є активним учасником процесу навчання, розмірковуючи над запитаннями, ділячись переживаннями та дізнаючись більше один про одного.

Програма наповнена творчими завданнями, руховими активностями та креативними поробками для групи дітей. Книжки були розроблені та оцінені провідними спеціалістами спеціально для цієї програми для максимальної відповідності віку та компетенціям розвитку.

В Україні у 2023 році проводилось пілотне втілення 4-го рівня програми, що розроблений спеціально для дітей, що перебувають у особливо травматичних умовах (військові дії, біженство, тощо).

Для ефективного та відповідального втілення під час війни та у післявоєнних умовах у програму «Думай на рівних» були внесені зміни. Книжки та уроки розглянуті комітетом фахівців з проблеми психічних травм, які мають досвід роботи у сфері освіти у постконфліктних ситуаціях та щодо біженців, гарантують, що книги та відповідні заходи підходять для дітей, які перебувають у таких умовах, та враховують їхні інтереси. Це включає в себе гарантію того, що книги та заходи враховують травмуючий досвід, чутливість до різноманітних сімейних та особистих обставин.

Склад українських учасників: 18 областей, 43 заклади дошкільної освіти, 50 дошкільних груп, 160 педагогів. Офіційним партнером Think Equal в Україні у 2023 році була громадська організація «Montessori UA». Команда однодумців об'єдналась навесні 2022 року, у відповідь на повномасштабну війну в Україні, щоб забезпечити підтримку та розвиток української монтесорі-спільноти.

Протягом 2023 року вони досліджували вплив програми на дітей та педагогів та підтримували педагогів закладів дошкільної освіти через проведення фокус-груп, візити до садочків та регулярний зворотній зв'язок.

Результатом успішного пілотування програми в Україні стало надання програмі «Думай на рівних» статусу парціальної програми з розвитку соціальних навичок та емоційного інтелекту у дітей від 5 до 7 років, надано гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі», який зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам.

У 2024-2025 навчальному році Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» за підтримки міжнародної неприбуткової організації «THINK EQUAL» реалізує проект «Думай на рівних: комплексна

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

програма соціально-емоційного розвитку та психосоціальної підтримки дітей дошкільного віку» у 18 областях України.

Масштабування проекту «Думай на рівних: комплексна програма соціально-емоційного розвитку та психо-соціальної підтримки дітей дошкільного віку» успішно триває. Наразі до проекту долучилися вже понад 2 тисячі дошкільних груп з 830 дитячих садочків з усієї України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Попович О. Соціально-емоційний розвиток дітей дошкільного віку як наукова проблема. *Молодь і ринок*. 2024. № 9 229. С. 62–66. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/312308/303659> (дата звернення: 15.03.2025).
2. Селікова Я. С. Огляд створення та впровадження програм соціально-емоційного навчання для дітей дошкільного віку у США. *Дошкільна педагогіка*. 2024. № 74. С. 261–266. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/74/52.pdf> (дата звернення: 15.03.2025).

Безена І. М., Ващенко М. І.*

**ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ОСВІТНІЙ
РОЗВИТОК ДИТИНИ В КОНТЕКСТАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРАВА НА ОСВІТУ**

Ми традиційно щорічно повертаємось до окресленої проблеми, роблячи спробу проаналізувати стан справ у дотриманні основних конституційних норм права людини на освіту. Адже сучасна російська агресивна війна продовжується і вона значно поглиблює проблеми подальших стратегій та сталих перспектив розбудови практик управлінської й педагогічної діяльності, направленої на реалізацію в умовах воєнних загроз забезпечити права дитини на життя, безпеку і сталий освітній розвиток. Адже Дніпропетровщина стає пограниччям між нашими захисниками та окупантом і в той же час прифронтовим регіоном, який досить близько наближений до зони активних бойових дій, постійно піддається загрозам та обстрілам ракетами, КАБами, артилерією тощо. В окреслених контекстах значно трансформується особлива місія шкільного педагога, який має забезпечити зміст навчання та безпеку неповнолітніх осіб, які перебувають у закладі середньої освіти.

Наше окреслене дослідження здійснено в рамках науково-дослідницької роботи кафедри соціально-гуманітарної освіти комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради: «Особистість в освітньому середовищі сучасного суспільства» / «Personality in the Educational environment of modern society», зареєстровану в ДНУ УкрІНТЕІ за номером 0123U104510. Метою дослідження є подальше узагальнення освітніх процесів у формуванні життєвих і освітніх компетентностей в особистості,

*© Безена І. М., Ващенко М. І.

розвитку індивідуальної траєкторії у розвитку мовленнєвої та суспільної грамотності, реалізації прав дитини на зміст і якість освіти, збереження ментального здоров'я та безпеки навчання.

Раніше ми відзначали, що цивільні особи в містах і селах Дніпропетровщини вже адаптувалися до критичних ситуацій правового режиму воєнного стану, врегулювали правові механізми відповідальності територіальної громади та закладів освіти за безпеку педагогів і дітей в ході навчання: 1) за змішаною системою відбувається навчальна робота згідно з навчальною програмою середньої освіти; 2) визначено правила й параметри безпечного освітнього середовища на час повітряних тривог і обстрілів територіальних громад; 3) посилено практичну роботу психологічного супроводу навчального процесу через проведення психолого-розвантажувальної та виховної роботи із здобувачами освіти; 4) налагоджена система ефективної комунікативної лінії контактів із батьківською громадою; 5) зміст освіти вже поєднує / інтегрує розвиток предметних, міжпредметних, життєвих та актуальних безпекових компетентностей для сталого життя дитини; 6) широко розповсюджена робота із формування навичок у поведінженні дитини в критичних ситуаціях – обстріл, надання медичної допомоги, у випадку виявлення боєприпасів, які не розірвались або залишені невідомими особами (просте правило для життя: не підходити, не чіпати, повідомити екстрені служби за телефоном 101, 103 тощо); 7) окрім того постійно проводяться профілактичні зустрічі за темами толерантності і взаємоповаги між людьми тощо.

У кожному закладі освіти працюють консультативні центри медико-соціальної реабілітації дітей, які страждають від вразливості своєї психологічної системи та пов'язані із переживаннями, страхом, непевністю в житті, розладами у комунікативних процесах тощо. Традиційно до їхнього складу входять педагоги-психологи, учителі, які мають практичний досвід роботи із вразливою групою неповнолітніх осіб та громадян, до цієї роботи долучаються лікарі або медичні сестри, які працюють або обслуговують цей заклад освіти. Основним завданням таких маленьких центрів медико-соціальної реабілітації при закладі освіти стало питання про створення умов і забезпечення педагогічного й психологічного супроводу процесів реабілітації та корекції психолого-емоційного стану особи, пошуку дієвих індивідуальних траєкторій розвантаження й розвитку життєвих і оптимістичних налаштувань дитини або громадянина. З окремих питань у закладах освіти вже традиційно проводяться виховні, соціальні і консультативні заходи щодо педагогічного й психологічного супроводу здобувачів освіти та громадян, про які ми вже раніше повідомляли у своїх публікаціях [1].

Наші та інші дослідження свідчать, що українці не мають системної звички звертатися до фахівця у зв'язку із розладами

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

психолого-емоційного стану: так, більше 31 % громадян не вважають свої проблеми достатніми для звернення до спеціаліста. Час показав, що сьогодні це основний індивідуальний стереотипний бар'єр, який глибоко шкодить самій людині та порушує її гармонію. Генеральна директорка директорату медичних послуг МОЗ України Олександра Машкевич відмічає, що «уроки, засвоєні з інших надзвичайних ситуацій, свідчать, що війна матиме прямі й опосередковані наслідки для психічного здоров'я та благополуччя українців. Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, 20 % населення, яке упродовж останніх 10 років проживає в постраждалих від військових конфліктів районах, має певну форму психічного розладу – від легкої депресії і тривожності до психозу, і майже кожна десята особа має психічний розлад помірного або важкого ступеня. Отже, якщо ми прогнозуємо, що 15,7 млн осіб в Україні потребуватимуть психологічної допомоги, то 3,5 млн із них матимуть певний розлад психічного здоров'я, а 800 700 осіб матимуть психічний розлад помірного або важкого ступеня» [2]. На думку спеціалістів у галузі медицини, психології та освіти, так само, як індивідуальна здатність до адаптування, функціонування й навіть певного розвитку під час війни, перспективи повоєнного відновлення України будуть значною мірою залежати від рівня емоційної солідарності громадян, культури піклування про ментальне здоров'я та процесів сталої реабілітації вразливої групи ризику.

Тому в закладі освіти кожен напрямок цієї профілактичної роботи ведуть вузькопрофільні спеціалісти відповідно: педагоги – за результатами первинної співбесіди і консультації з дітьми та батьками, проводять розвантажувальні і виховні заняття, педагоги-психологи – індивідуальні консультації з вразливими дітьми, тестування та визначають індивідуальний процес подолання кризи та зміцнення внутрішньої стійкості, медичні працівники – далі окреслюють медичні напрями для інтенсивної реабілітації і оздоровлення дитини та громадян тощо. Вже є ефективний досвід, коли окремі заклади освіти можуть задіяти в індивідуальний процес психолого-емоційного оздоровлення і реабілітації дітей спортивні зали, плавальні басейни, стадіони і спортивні майданчики, активний вихід на повітря у пішу або велосипедну туристичну подорож по рідному краю, змагальні рухові естафети, активні рухомі ігри на чистому повітрі далі від метушні повсякдення тощо.

Адже одним із ключових напрямків окреслених процесів є активні фізичні / рухомі вправи для дитини та громадянина, які створюють нові позитивні емоції для особистості і відкривають простори для подальшого життя й діяльності. Наукові дослідження останнього часу засвідчили, що чим більша кількість фізичних / рухомих вправ і вища інтенсивність тренувань, тільки тоді вони сприяють кращому ефекту для дитини й громадянина, впливу на ментальне здоров'я людини.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Однак науковці та спеціалісти різних галузей уточнюють: це не означає, що всім потрібно починати тренуватися як професійні спортсмени. «Не важливо, скільки разів на тиждень люди займалися фізичними вправами і скільки часу тривали їхні тренування. Найбільший вплив мала інтенсивність їхніх вправ», – кажуть дослідники процесів подолання стресів та страхів [3].

У межах загальнонаціональної комунікативної кампанії «Як ти?...» було створено спеціальну цифрову сторінку: <https://www.howareu.com/> (howareu program), де розробниками проекту запропоновані чіткий перелік актуальних контактів, корисні посилання, розвантажувальні психолого-емоційні поради, ефективний режим харчування й перелік корисних продуктів, інформація про здоров'язберігаючі техніки та методики, які допоможуть особі піклуватися про ментальне здоров'я – своє та людей, які поруч з вами живуть та працюють [2; 4].

У ході реалізації профілактичних заходів з дитячими колективами було визначено проблеми та ситуації, які потребують додаткового супроводу спеціальними службами медицини, гнучких процедур реабілітації та ефективного долучення до навчального процесу в сприятливому психолого-емоційному середовищі закладу освіти. Нові простори відкриває активна дослідницька робота здобувачів освіти в рамках навчальних програм та їх публічний захист на загалі і отримання позитивного емоційного результату, що теж має сприятливі наслідки на психологічний стан дитини. Як результат створюються чинники для мотивації дитини до засвоєння навчальної програми і доступу в змісті освіти. Як приклади постають результати участі в учнівських спортивних, творчих, дослідницьких змаганнях, які теж стають індивідуальним ефективним каналом для зняття внутрішньої напруги і знервованості в психолого-емоційному стані особи. Діти охоплюються різними формами навчання: змішана, очна та дистанційна, які мають створювати всі умови у рівному доступі до освітньої послуги через індивідуальну залученість до освітнього поступу й розвитку як громадянської особистості. Тільки за таких системних кроків та умов у системі освіти регіону будуть позитивні зрушення у навчальному і психолого-емоційному розвитку особистості в умовах правового режиму воєнного стану.

Підсумовуючи наші дослідження, відмічаємо, що ефективним результатом управлінських й освітніх процесів практичної діяльності в закладах середньої освіти є те, що, *по-перше*, сформувалася управлінсько-педагогічна система партнерської роботи спеціалістів у різних галузях: медицини, психології та освіти; *по-друге*, відпрацьована індивідуальна психолого-емоційна траєкторія розвантаження й подолання негативних психолого-емоційних станів; *по-третє*, проводиться ефективна реабілітація дітей із проблемами психолого-

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

емоційного стану, яка надає надії для суспільства щодо вибудовування індивідуальних моделей збереження власного ментального здоров'я дітей та дорослих; *по-четверте*, зміст освіти робить впливи на новий канал для розвантаження психологічного стану (тривожності, переживань) та підкріплює мотивацію до навчання і набуття життєвих компетентностей. Завершуючи, хочемо зазначити, що разом ми здолаємо всі негаразди нашого повсякденного воєнного життя і переможемо ворога.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безена І., Карпань І. Трансформації змісту шкільної історичної освіти: вивчення подій та суспільного розвитку. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 2023, Вип. 66. Том 1. 314 с.
2. Батюк І. Прості фізичні вправи можуть бути ефективними при лікуванні депресії – дослідження. *Газета «Українська правда». «Життя»*. 17. 02. 2024. URL: https://life.pravda.com.ua/health/sport-dopomagaye-borotися-z-depresiyeyu-300056/?_gl=1*206r4y*_ga*Njk1NzQ2MjA2LjE2OTcxMjk0NjQ.*_ga_6ELQ7YCNBS*MTcwODE5MTc3OS42Ni4xLjE3MDgxOTE4OTkuNjAuMC4w
3. В Україні презентували результати першого з початку повномасштабної війни дослідження психологічного стану населення. 14 вересня 2022 р.. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/v-ukraini-prezentuvali-rezultati-pershogo-z-pochatku-povnomasshtabnoi-vijni-doslidzhennja-psihologichnogo-stanu-naselennja-->
4. «Ти як?». Триває Всеукраїнська програма ментального здоров'я. 04.07. 2023 р. URL: <https://mtu.gov.ua/news/34479.html>

Белей Т. Я.*

ВЕБКВЕСТ ЯК МОТИВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОЦІНЮВАННЯ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Стратегічний розвиток національної освіти об'єктивно вимагає від педагогічної практики нових підходів до розв'язання нагальних проблем у навчанні і вихованні молодого покоління. В умовах дистанційного навчання особливої актуальності набули електронні освітні ресурси, а також загострилися питання активізації та мотивації до навчання здобувачів освіти. Для організації самостійної роботи, для підвищення інтересу до навчання, формування умінь збирати, обробляти та аналізувати інформацію в сучасній педагогіці використовують вебквест. Найчастіше вебквест визначають як проєкт із використанням інтернет-ресурсів. Проте його основна риса полягає в наступному: замість того, щоб примушувати здобувача освіти нескінченно блукати мережею в пошуках необхідної інформації, викладач дає їм список вебсайтів, які відповідають тематиці проєкту і рівню знань. Відбувається

© **Белей Т. Я.**

процес виконання студентами навчальних, пошуково-пізнавальних, проблемних завдань відповідно до ігрового задуму / сюжету, під час якого студенти добирають та упорядковують інформацію, виконують самостійну, дослідницьку роботу, що сприяє систематизації та узагальненню вивченого матеріалу, його збагаченню та поданню у вигляді цілісної системи [1. с. 27].

На першому підготовчому етапі педагог проводить підготовчу роботу, знайомить з темою, формулює проблему, розподіляє ролі.

На етапі виконання завдання формуються дослідницькі навички. У процесі пошуку відповідей на поставлені запитання серед великої кількості наукової інформації у студентів розвивається критичне мислення, вміння порівнювати і аналізувати, класифікувати об'єкти і явища, мислити абстрактно.

На етапі оформлення результатів діяльності відбувається осмислення проведеного дослідження. Робота передбачає відбір найбільш суттєвої інформації, її подання у вигляді веб-сайту, презентації, слайд-шоу, буклету, анімації, постера або фоторепортажу. На цьому етапі дуже важлива роль керівника як консультанта [2. с. 15].

В оцінюванні результатів беруть участь як педагоги, так і студенти шляхом обговорення або інтерактивного голосування.

Вебквест – це мініпроект, заснований на пошуку інформації в Інтернеті, присвячений самостійній дослідницькій роботі учнів (зазвичай, у групах) з певної теми з гіперпосиланнями на різні веб-сторінки. Quest в перекладі з англійської мови – тривалий цілеспрямований пошук, який може бути пов'язаний з пригодами або грою; на сьогодні термін «вебквест» служить для позначення одного з різновидів комп'ютерних ігор [3, с. 25].

Таким чином, вебквест – це гра й навчання одночасно, дуже цікавий, перспективний і захопливий вид освітньої діяльності. Виконуючи різні ролі, здобувачі освіти отримують можливість розглянути проблему з різних точок зору. Саме тому ми вирішили застосувати веб-квест на заняттях фізичного виховання.

Вебквест складається з теоретичної й практичної частини та містить п'ять завдань. Здобувачам освіти пропонується ознайомитись з теоретичними відомостями чи презентацією або інформацією в Інтернеті, потім перевірити свої знання, виконавши низку вправ. На кожному етапі квесту учасники отримують певну кількість балів, які в підсумку зможуть перевести в оцінку. Правильні відповіді збільшують кількість отриманих балів. Перед проходженням першого завдання всім учасникам необхідно обов'язково зареєструватись, вказавши прізвище та ім'я. Час проходження кожної вправи

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

унормовується. У студентів формується інтерес до вивчення предмету фізична культура.

Таким чином, найголовнішим здобутком такого підходу є те, що здобувачі освіти заохочуються та мотивуються до власного вдосконалення і вже в процесі самих занять починають активно самостійно готуватися до тестування, щоб у наступному навчальному році перебувати в групі вищого рівня. Така діяльність перетворює студентів на активних суб'єктів навчальної діяльності, підвищуючи не лише мотивацію до процесу здобуття знань, але і відповідальність за результати цієї діяльності і їх презентацію. Ця методика є сучасною та перспективною і заслуговує на широке впровадження в освітній процес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
2. Ільченко О. В. Використання web-квестів у навчально-виховному процесі. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/proftech/32834/.
3. Сокол І. М. Класифікація квестів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 36. С. 369–374. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_36_55.

Біла Л. В.*

СУЧАСНІ ФОРМИ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Сучасна освіта зазнає значних змін у зв'язку з розвитком інформаційних технологій, зміною освітніх парадигм та зростанням потреби у формуванні компетентностей, необхідних для життя в умовах інформаційного суспільства. Відтак, особливої уваги потребує використання сучасних форм й методів навчання, які сприяють активізації пізнавальної діяльності, розвитку критичного мислення та формуванню навичок самостійного навчання.

Інноваційні форми навчання передбачають активну участь учнів в освітньому процесі, інтеграцію різних підходів та застосування новітніх технологій. Розглянемо основні форми інноваційного навчання. *Проектне навчання* спрямоване на виконання учнями творчих завдань, що потребують аналізу інформації, роботи в команді та презентації результатів. *Фліпклас (перевернуте навчання)* – здобувачі освіти опрацьовують новий матеріал самостійно перед заняттям, а в класі зосереджуються на його практичному застосуванні. *Модульне навчання* – поділ навчального матеріалу на логічно завершені модулі, що дозволяє учням засвоювати знання у власному темпі. *Змішане навчання (blended learning)* –

*© Біла Л. В.

комбінація традиційного очного навчання з онлайн-освітою, що забезпечує гнучкість у здобутті знань.

Інтерактивне навчання сприяє активній взаємодії між учасниками освітнього процесу та передбачає використання наступних методів: *метод кейсів (case-study)* – аналіз конкретних ситуацій, що сприяє розвитку аналітичних і практичних навичок; *дебати і дискусії* – формування вміння аргументовано висловлювати свою думку та аналізувати точки зору інших; *рольові ігри та симуляції* – моделювання реальних життєвих ситуацій для покращення комунікативних та професійних навичок; *мозковий штурм* – генерація ідей для розв’язання проблемних питань у творчій формі.

Інтерактивні уроки – це підхід до навчання, в якому акцент робиться на активному залученні учнів до навчального процесу, співпраці, взаємодії та обміну інформацією між вчителем і учнями, а також між самими учнями. Інтерактивні уроки стають все більш популярними в Україні, оскільки вони забезпечують більш глибоке засвоєння знань, розвивають творчість, критичне мислення та комунікативні навички учнів. Вони роблять навчання цікавішим, зміцнюють мотивацію до навчання та сприяють позитивному ставленню до освіти.

Використання цифрових технологій у навчанні значно розширюють можливості навчального процесу. До найпоширеніших цифрових інструментів належать: *віртуальні навчальні середовища (Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams)* – організація дистанційного навчання та управління освітнім процесом. *Онлайн-курси та вебіари* – додаткові ресурси для самостійного навчання. *Доповнена і віртуальна реальність (AR/VR)* – створення інтерактивних візуалізацій для покращення сприйняття складних понять. *Гейміфікація (gamification)* – використання ігрових елементів для підвищення мотивації та зацікавленості учнів. Вибір програм залежить від предмета, потреб учнів, вікових особливостей та можливостей школи (вчителя).

Використання комп’ютерів, планшетів, інтерактивних дошок та онлайн-ресурсів, програмного забезпечення, онлайн-курсів, веб-ресурсів і електронних підручників допомагає зробити процес навчання більш цікавим і доступним для учнів.

Таким чином, сучасні форми і методи навчання сприяють ефективному засвоєнню знань, розвитку критичного мислення та підготовці учнів до реальних викликів суспільства. Використання інтерактивних технологій, цифрових інструментів та інноваційних підходів дозволяє зробити навчальний процес більш цікавим, гнучким та результативним. Освітням важливо впроваджувати новітні методики, адаптуючи їх до індивідуальних потреб учнів та сучасних реалій освітнього простору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. 15 інноваційних методів навчання з посібником і прикладами | Найкраще в 2025 році. URL: <https://ahaslides.com/uk/blog/15-innovative-teaching-methods/> (дата звернення 15.03.2025 року).
2. Інтерактивні методи навчання. Сутність та призначення. Впровадження на прикладі методу «Рольова гра». URL: <https://naurok.com.ua/interaktivni-metodi-navchannya-sutnist-ta-priznachennya-vprovadzhennya-na-prikladi-metodu-rolova-gra-259479.html> (дата звернення 16.03.2025 року).
3. Використання сучасних цифрових технологій в освітньому процесі. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-suchasnih-cifrovih-tehnologiy-v-osvitnomu-procesi-342096.html> (дата звернення 17.03.2025 року).

Бондарчук О. І.*

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ОСВІТЯНИНА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ЗМІСТ І УМОВИ ПІДТРИМКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Однією з актуальних проблем сучасної освіти в контексті реформи Нової української школи в умовах викликів сьогодення є підтримка психологічного здоров'я педагогічних працівників, які за час війни помітили в себе посилення тривоги, страху, суму та гніву (78 %); дратівливості (40 %); низької мотивації до роботи (31 %); низького рівня зосередженості (28 %); вразливості до критики (23 %) [2]. При цьому переважна більшість вчителів/жок відзначають, що основна перешкода впровадженню НУШ – виснаженість через війну [4].

Попри доволі велику кількість досліджень у царині психічного й психологічного здоров'я, в тому числі в контексті діагностики та підтримки психічного здоров'я в умовах війни (Л. Карамушка [3], Т. Титаренко [5] та ін.), питання співвідношення психічного й психологічного здоров'я наразі є дискусійним і потребує подальшого обговорення.

На наш погляд, при розгляді здоров'я як складного, багаторівневого й системного феномену варто виокремлювати рівні фізичного, психічного й психологічного здоров'я, що лише в сукупності визначають здоров'я особистості загалом. При цьому на рівні психологічного здоров'я особистості загалом і освітянина НУШ зокрема особливого значення набувають розвинені духовні цінності, що сприятимуть реалізації притаманного цій професії провідного смислу «сіяти розумне, добре, вічне», розвитку здатності творити й вдосконалювати світ на основі довіри до себе та конструктивного ставлення до життєвих труднощів; самопізнання й безумовного самоприйняття; самовизначення й відповідальності за свої вчинки, самореалізації свого творчого Я тощо [1].

Можна виокремити 3 основні групи умов підтримки психологічного здоров'я педагогічних працівників [1; 3; 5]:

1) на рівні управління закладом освіти (створення й підтримка «психологічного здоров'я» освітньої організації, моніторинг психологічного здоров'я освітян з першочерговою увагою до їхнього психічного й емоційного стану, організацію спеціального соціально-психологічного навчання освітян, спрямованого на розвиток їхньої здатності до саморегуляції, створення, відновлення й самопідтримки високого рівня психологічного здоров'я та ін.);

2) на рівні професійної взаємодії (створення атмосфери довіри й психологічної безпеки, фасилітативної підтримки один одного як основи успішної діяльності в кризових умовах; обмеження (по можливості) негативного впливу зовнішнього середовища на себе та всіх учасників освітнього процесу; переключення з негативних переживань на переживання, що пов'язані з творчим пошуком шляхів розв'язання професійних завдань; надання зворотного зв'язку учасникам професійної взаємодії з акцентом на їх ресурсних можливостях тощо);

3) на рівні особистості (залучення себе й учасників освітнього простору в проєктну діяльність, метою якої є покращення світу; участь у психологічних тренінгах та інших формах психологічного навчання, в межах яких йдеться про розвиток здатності до переосмислення й прийняття своїх можливостей, конструктивного проживання своїх емоцій, оптимізму в сприйнятті подій дійсності не лише як стресу, що викликає гранично негативні переживання, але й ресурсу, що розкриває наші приховані можливості; створення в умовах невизначеності ділянок визначеності через розмірену (по можливості) працю, збереження звичок і ритуалів буденного життя, за потреби – конструювання нових).

У перспективі уявляється доцільним розроблення й упровадження програми підтримки й відновлення психологічного здоров'я освітян НУШ з урахуванням виокремлених вище груп умов. Не менш важливою є підготовка фахівців, здатних забезпечити умови для підтримки, відновлення та підвищення рівня психологічного здоров'я не лише освітян, а всіх учасників освітнього процесу, та здійснити відповідний моніторинг.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарчук О. І., Пінчук Н. І. Психологічне здоров'я особистості: сутність, індикатори, умови підтримки та відновлення під час війни і в повоєнний час. *Вісник післядипломної освіти Серія «Соціальні та поведінкові науки»*. 2023. № 25 (54). С. 28–43. doi:10.58442/2522-9931-2023-25(54)-28-43.
2. «Війна та освіта. Два роки повномасштабного вторгнення». *Звіт за результатами дослідження, проведеного соціологічною агенцією Vox Populi на замовлення SavED за підтримки МОН України*. 2024. 70 с. URL: <https://Zvit.Viyna.ta.osvita.Dva.roky.povnomasshtabnoho.vtorhnnennya.2024.ukr-10.02.2024.pdf>.
3. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати під час війни. Методичні рекомендації,

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

- Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2022. 52 с. URL: <https://www.academia.edu/81342341/>.
4. «Нова Українська Школа». Ключові знахідки й рекомендації за результатами дослідження в 5–6-х класах: виклики впровадження. ГО «Смарт освіта» у партнерстві з Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва та ін. за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». 2024 32 с. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/916/91631/Brif_Nova_ukrayinska_shkola_v_5-6_klasah_.pdf.
 5. Титаренко Т. М. Моє майбутнє залежить від мене: практики здорового сьогодення у воєнних і повоєнних умовах.: монографія Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2024. 130 с. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2024/05/tytar-mono-24.pdf>.

Вараксіна Н. В.*

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Цифрові технології за останні десятиліття спричинили суттєві зміни в системі освіти України. Зросла доступність знань, відбулося створення нових форматів навчання та зросла ефективність освітнього процесу. Проте їхнє впровадження пов'язане з рядом викликів, які потребують вирішення [1].

До таких проблем використання цифрових технологій в освіті відносяться технічні питання та цифрова нерівність. Цифровізація освіти потребує стабільного інтернету та сучасного обладнання, але не всі заклади освіти та студенти мають потрібні ресурси. Особливо гостро ця проблема стоїть у сільських районах, де обмежений або відсутній доступ до високошвидкісного Інтернету.

Крім того, існує проблема недостатнього рівня цифрової грамотності серед викладачів та учнів. Не всі педагоги та студенти мають достатні навички роботи з цифровими інструментами. Це може знижувати якість навчання та викликати складнощі у освоєнні освітніх платформ.

З розвитком онлайн-освіти зростає ризик витоку даних, зломів облікових записів та інших загроз пов'язаних із кібербезпекою. Велика кількість освітніх установ недостатньо захищені від кібератак, що ставить під загрозу безпеку особистої інформації.

Надмірне використання гаджетів та онлайн-форматів навчання може викликати когнітивне навантаження, знижувати концентрацію уваги, призводити до цифрової залежності та викликати перевтому учнів. Відсутність живого спілкування з викладачами та однокурсниками також негативно впливає на мотивацію до навчання.

Різноманітність онлайн-платформ, додатків та методик навчання часто призводить до неузгодженості навчального процесу. Відсутність єдиних стандартів ускладнює інтеграцію цифрових технологій у систему освіти.

*© Вараксіна Н. В.

Водночас зростають й можливості застосування цифрових технологій в освіті. Так, сучасні освітні платформи використовують штучний інтелект для аналізу успішності студентів та підбору індивідуальних навчальних траєкторій. Це дозволяє кожному учню освоювати матеріал у зручному темпі.

Гейміфікація підвищує залученість студентів та робить навчання наочнішим та ефективнішим. Використання доповненої та віртуальної реальності дозволяють проводити експерименти та практичні заняття у віртуальному середовищі. Це особливо корисно для навчання у медицині, інженерії, хімії та інших науках.

Також, цифрові технології дозволяють поєднувати традиційні та онлайн-методи навчання. Це особливо актуально в умовах воєнної агресії РФ та пандемій, під час віддаленого навчання або для студентів, які мешкають у різних містах та країнах.

Використання великих даних (Big Data) дозволяє аналізувати дані про поведінку учнів, їх прогрес та результати, допомагає викладачам краще розуміти потреби студентів та розробляти ефективні методики навчання [2].

Отже, цифрові технології стали невід'ємною частиною освітнього процесу. Вони відкривають широкі можливості для персоналізації навчання, підвищення доступності знань та покращення якості викладання. Проте їхнє ефективне впровадження потребує вирішення проблем, пов'язаних з технічним забезпеченням, цифровою грамотністю, кібербезпекою та стандартизацією освітніх платформ. Тільки комплексний підхід до цифровізації освіти дозволить створити гнучку та ефективну систему навчання майбутнього.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арешонков В. Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. № 2. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-13-2>.
2. Інформаційно-комунікаційні технології як чинник розвитку професіоналізму педагогів у системі післядипломної освіти / Зубко А. М. та ін. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. № 3, Т. 77. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v77i3.3562>.

Васильєва Н. О.*

НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ В НУШ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Освітня система зазнала значних змін в останні роки, і одним із найважливіших викликів стало впровадження дистанційного навчання. Ця форма навчання дозволяє забезпечити безперервний освітній процес навіть у кризових

*© Васильєва Н. О.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

ситуаціях, однак водночас вимагає адаптації методів викладання, розробки нових підходів та активного використання цифрових технологій. Особливо актуальним це питання є для природничих наук, зокрема біології, вивчення якої передбачає не лише теоретичне засвоєння матеріалу, а й практичні дослідження, експерименти та лабораторні роботи.

Нова українська школа (НУШ) орієнтована на компетентнісний підхід до навчання, що передбачає розвиток критичного мислення, дослідницьких навичок та вміння застосовувати знання на практиці. Умови дистанційного навчання ставлять перед учителями нові завдання: як зробити уроки біології захопливими, як залучити учнів до активного пізнання, як компенсувати відсутність лабораторних досліджень та живого спілкування.

Використання цифрових технологій, інтерактивних платформ, онлайн-ресурсів та змішаних методик навчання дає можливість частково вирішити ці проблеми. Дистанційне навчання відкриває широкі можливості для персоналізації освітнього процесу, використання інноваційних методів оцінювання та розвитку самостійності учнів. Разом з тим, залишається низка викликів: недостатня технічна забезпеченість, потреба у додатковій підготовці педагогів, труднощі у підтримці мотивації учнів.

Метою роботи є аналіз сучасних методів викладання біології в умовах дистанційної освіти, визначення їх ефективності та розгляд перспектив подальшого розвитку цієї сфери. У дослідженні розглянуто інтерактивні технології, методи активного навчання, засоби оцінювання знань, а також виклики, з якими стикаються учні та вчителі в умовах дистанційної освіти.

Сучасні технології дають можливість зробити освітній процес більш ефективним та цікавим для учнів. Серед основних методів інтерактивного навчання виділяють:

- Використання онлайн-симуляторів та віртуальних лабораторій (наприклад, PhET, Labster), що дозволяють проводити експерименти у віртуальному середовищі.
- Інтерактивні платформи (Google Classroom, Moodle, Zoom) для комунікації між учителем та учнями.
- Використання відеороків та анімацій для наочного пояснення складних біологічних процесів.

Для забезпечення високого рівня засвоєння знань, необхідно залучати учнів до активної роботи. Наприклад, метод проєктів, що передбачає дослідження та презентацію результатів у вигляді відео, постерів чи інтерактивних презентацій. Гейміфікація освітнього процесу – використання онлайн-квестів, вікторин та ігор для підвищення мотивації (Kahoot, Quizizz, LearningApps). Фліппер-клас (перевернуте

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА
навчання), коли учні попередньо знайомляться з матеріалом,
а на уроці відбувається його практичне засвоєння.

Контроль знань в умовах дистанційного навчання є важливим елементом освітнього процесу. Для цього використовують:

- Онлайн-тести та опитування (Google Forms, TestPad, Classtime) для швидкого оцінювання знань.

- Автоматизовані системи перевірки домашніх завдань та самостійних робіт.

- Використання онлайн-портфоліо учнів, де вони можуть зберігати свої досягнення та напрацювання.

- Попри переваги, дистанційна освіта має низку труднощів:

- Відсутність можливості проведення реальних лабораторних досліджень.

- Недостатній рівень технічного забезпечення в окремих школах та домівках учнів.

- Втрата особистісної взаємодії між учителем і учнями.

- Потреба у додатковій підготовці педагогів до використання цифрових технологій.

Отже, навчання біології в НУШ в умовах дистанційної освіти потребує використання інтерактивних технологій, активних методів навчання та сучасних засобів оцінювання. Впровадження цифрових ресурсів значно підвищує ефективність освітнього процесу, однак необхідно долати виклики, пов'язані з технічним забезпеченням та підготовкою педагогів.

Також важливим аспектом є адаптація навчальних матеріалів під цифрові формати та створення інтерактивного контенту, що відповідає сучасним освітнім стандартам. Вчителі мають бути готові до використання новітніх технологій і проходити відповідне навчання для підвищення цифрової грамотності.

Одним із перспективних напрямів є впровадження змішаного навчання, яке поєднує дистанційні та традиційні методи викладання, дозволяючи компенсувати недоліки кожного з них. Важливо також забезпечити учнів доступом до якісних цифрових ресурсів та створити умови для активної взаємодії між учителем і класом.

Подальші дослідження у сфері дистанційної освіти мають бути спрямовані на розроблення нових методик оцінювання знань, удосконалення платформ для онлайн-навчання та врахування індивідуальних потреб кожного учня. Таким чином, розвиток цифрової освіти відкриває широкі можливості для вдосконалення навчального процесу, підвищення рівня зацікавленості учнів у біології та формування майбутніх науковців і дослідників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Биков В. Ю. Дистанційне навчання: виклики та перспективи. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2021. 320 с.
2. Гончаренко С. А. Сучасні методики викладання природничих наук у школі. Львів: Світ знань, 2020. 280 с.
3. Підласий І. П. Інноваційні підходи до викладання біології в умовах цифровізації освіти. Харків: Освітня реформа, 2022. 256 с.
4. Міністерство освіти і науки України. *Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні*. Київ: МОН, 2021. 45 с.
5. Романенко В. М., Савченко О. А. Гейміфікація та інтерактивні технології в навчанні біології. Дніпро: Академія педагогічних наук, 2023. 230 с.

Васильченко Л. В., Шацька Н. М.*

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАННЯ – ВИКЛИК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Концепція НУШ передбачає оновлення й осучаснення процесу здобування освіти. За матеріалами аналізу світових і вітчизняних дослідників, у близькому майбутньому на ринку праці потрібними будуть не особистості, які мають ґрунтовні знання, а ті, які ці знання уміло застосовуватимуть на робочому місці, «які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями [8].

У статті 12 Закону України «Про освіту» та у Законі України «Про повну загальну середню освіту» зазначається, що «метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [4], дбайливе ставлення до родини, своєї країни, довкілля, спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству; формування в учнів компетентностей, визначених Законом України «Про освіту» та державними стандартами [5].

Навіть на сьогодні, коли НУШ крокує у базовій середній освіті четвертий рік (5, 6, 7 і 8 – пілотний клас), наявна проблема полягає в тому, що під час освітньої діяльності подається в основному суто навчальний матеріал, завдання в підручниках не носять компетентнісний зміст, більшість завдань на відтворення поданого матеріалу і здобувач освіти не вміє застосувати набуті знання в побуті, від всього у навчальному плані також великий обсяг предметів, у яких подається матеріал, який частково чи опосередковано час від часу повторюється. Отже, виходячи з того, що центральне місце в системі освіти належить середній школі, на відміну від

*© Васильченко Л. В., Шацька Н. М.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

закладів вищої освіти, в закладі загальної середньої освіти ще можна застосувати принцип узагальнення матеріалу в споріднених предметах та вирішити проблему бажання і змоги навчатися впродовж життя. Також укладачі Концепції НУШ вбачають потребу в збалансуванні на всіх рівнях гуманітарної та природничо-математичної освіти [8].

Стаття 9 Закону України «Про повну загальну середню освіту» окреслює «забезпечення рівного доступу до здобуття повної загальної середньої освіти, а саме: «викладання навчальних предметів (інтегрованих курсів) способами, що є найбільш прийнятними для осіб відповідного віку, у тому числі шляхом адаптації/модифікації змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів) для осіб з особливими освітніми потребами» [5]. У цьому документі вперше поруч із поняттям «навчальний предмет» зустрічається поняття «інтегрований курси». Тому зараз інтегроване навчання пов'язують із НУШ. Чинні стандарти початкової та базової освіти передбачають, окрім предметного, ще й інтегроване навчання. Кожна освітня галузь може бути представлена одним предметом, кількома, інтегрованим курсом або предметом та інтегрованим курсом. «Скажімо, мовно-літературну галузь у 5-9-х класах школа може презентувати учням у будь-якому самостійно обраному вигляді, – пояснює координатор робочої групи з навчально-методичного супроводу НУШ Роман Шиян. – Це можуть бути три окремі предмети: українська мова, українська література та зарубіжна література. Може бути окремо українська мова та окремо інтегрований курс літератури. Також може бути один інтегрований курс» [9]. Інтеграція може відбуватися на різних рівнях: інтегровані уроки (окремі заняття), інтегровані курси, які вивчають протягом усього навчального року. Ми з вами говоримо саме про інтегровані курси.

Інтегроване навчання – це навчання, яке засновано на комплексному підході. Навчання розглядається через призму цілісної картини світу (велика ідея), а не ділиться на окремі дисципліни. Предметні межі руйнуються, коли вчителі заохочують учнів робити зв'язки між дисциплінами і спиратися на знання й навички з кількох предметних галузей. Учням потрібні відкриті можливості для інтеграції знань і навичок із різних дисциплін і критичного оцінювання того, як всі ці частини взаємодіють (адаптовано з «Natural Curiosity: A Resource for Teachers» University of Toronto OISE) [2].

Проаналізувавши дослідження науковців, з'ясували, у чому ж переваги інтегрованого навчання: чіткіше розуміння мети кожного предмета в різних контекстах; глибше розуміння будь-якої теми завдяки її дослідженню через кілька точок зору; краще усвідомлення комплексного підходу, через який предмети, навички, ідеї та різні точки зору пов'язані з реальним світом; удосконалення навичок системного мислення; підвищення мотивації та залучення учнів і учениць. Інтегровані

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

уроки часто цікавіші та захопливіші, адже вони дають можливість досліджувати теми з різних ракурсів та використовувати різні методи навчання; відбувається покращення розуміння та засвоєння знань. Коли учні та учениці бачать зв'язки між різними предметами, їм легше зрозуміти та запам'ятати інформацію; розвиток критичного мислення та навичок розв'язування проблем. Інтегроване навчання дає учням і ученицям можливість застосовувати знання та навички з різних предметів для розв'язання реальних проблем; підготовка до життя в реальному світі, бо у реальному світі проблеми та завдання не обмежуються однією дисципліною, тому інтегроване навчання дає учням і ученицям цінний досвід роботи з міждисциплінарними проектами [7].

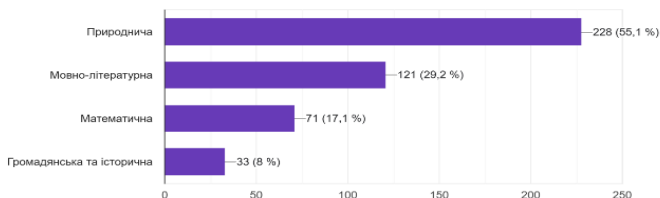
У майбутньому вивчення окремих предметів буде поступово зникати, натомість можуть з'являтися міждисциплінарні комплексні курси. Такий підхід виховуватиме в учнів / учениць здатність комплексно підходити до проблеми та розв'язувати її. Крім того, він сприятиме успішній адаптації учнів / учениць у майбутньому професійному середовищі. Адже більшість професій сьогодення та майбутнього перебуває на перетині кількох дисциплін. Саме тому актуальною стає проблема інтеграції предметів в освітньому просторі з огляду ще й на їх велику кількість (близько 20), що спричиняє перевантаження школярів. Інтеграція – це не тільки перехід на дванадцятирічну шкільну освіту, копіювання назв та формальних правил. Це зміни самої філософії освіти, її мети і завдань [3]. Зважаючи на досвід провідних країн світу та власний, український, розроблено Концепцію НУШ та проведено відповідні зміни в законодавстві щодо розбудови освіти за інтегративним підходом. Новий державний стандарт базової середньої освіти та типова освітня програма пропонують учителю на вибір викладання основ наук за традиційним, предметним, підходом або інтегрованих курси з предметних галузей. На думку дослідників «інтеграція вирішує основні суперечності освіти – протиріччя між безмежністю знань та обмеженими людськими ресурсами. Навіть компетентності й компетенції є інтегрованим результатом навчальної діяльності учнів і формуються передусім на основі інтегрування змісту освіти» [6].

Зміни у підходах до формування змісту освіти, запровадження нових підходів, а саме стосовно інтегрованого навчання – це певний виклик для вчителя, бо тоді й педагог повинен мислити інтегровано, бути дослідником, менеджером, фасилітатором тощо та уміти співпрацювати зі здобувачем освіти. Від того, наскільки вчителі готові до впровадження таких змін, до нових ролей (коуча, тьютора, фасилітатора, модератора, ментора) залежить успіх реформ в освіті. З метою з'ясування готовності педагогів до викладання інтегрованих курсів було проведено опитування, в якому взяли участь 414 педагогів Запорізької області природничої (55 %),

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

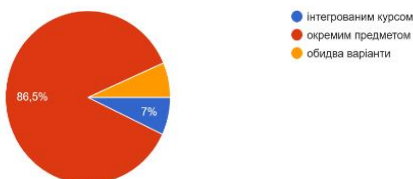
математичної (17 %) і мовно-літературної (29 %), громадянської та історичної (8 %) галузей освіти Запорізького регіону. 65,2 % учасників опитування викладають за дистанційною формою, 33, 8 % – за змішаною формою і лише 1 % – за очною формою навчання.

Оберіть освітню галузь, в якій ви викладаєте
414 ответов

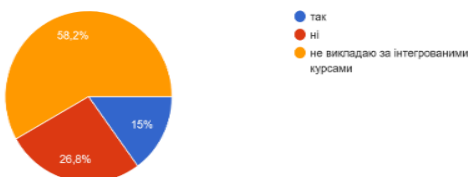
86,5 % респондентів викладають один предмет, 7 % – інтегровані курси і лише 6,5 % респондентів викладають інтегровані курси і окремі предмети.

Ви викладаєте за
414 ответов

На питання «Чи вважаєте ви, що викладання в адаптаційному циклі (5-6 кл) за інтегрованими курсами більш ефективно, ніж за предметним підходом?» лише 15 % респондентів дали позитивну відповідь, 27 % вчителів, учасників опитування, не погоджуються з такою думкою, а більшість вчителів ще не викладали інтегровані курси, саме тому не визначилися.

Чи вважаєте ви, що викладання в адаптаційному циклі (5-6 кл) за інтегрованими курсами більш ефективно, ніж за предметним підходом?
414 ответов

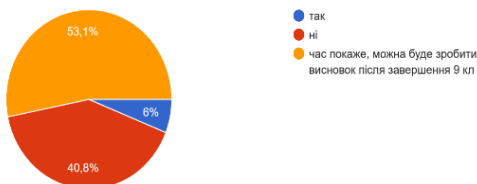

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

У відповіді на питання «Чи вважаєте ви, що викладання в 7-9 класах за інтегрованими курсами більш ефективно, ніж за предметним підходом?» лише 6 % вчителів вважають, що і в середній ланці освіти, і у 7-9 класах більш ефективним є викладання галузей освіти саме за інтегративним підходом. 40,8 % респондентів вважають, що вже з 7 класу має бути викладання саме за предметним підходом, що забезпечить оволодіння здобувачами освіти основами наукових знань на більш високому рівні. Але майже половина опитаних, 53,1 %, вважають, що висновки можна буде робити по завершенні здобувачами освіти 9 класу, тобто по завершенні циклу навчання.

Чи вважаєте ви, що викладання в 7-9 кл за інтегрованими курсами більш ефективно, ніж за предметним підходом?

414 ответов

З метою дослідити ставлення та готовність учителів закладів загальної середньої освіти з класами/групами з навчанням мовою національної меншини до запровадження інтегрованих курсів мовно-літературної галузі співробітниками відділу навчання мов національних меншин Інституту педагогіки НАПН України було проведено анкетування вчителів Чернівецької та Закарпатської областей. Усього в опитуванні взяли участь 59 учителів [1].

На запитання «Чи підтримуєте ви інтеграцію української і зарубіжної літератури?» доцільним і ефективним інтегративний підхід до навчання предметів мовно-літературної галузі для формування ключових компетентностей вважають 41,8 % респондентів, його позитивну роль у формуванні читацької компетентності відзначають 43,6 % опитуваних учителів. На запитання «Чи вважаєте ви інтегративний підхід до навчання предметів мовно-літературної галузі доцільним та ефективним для формування ключових компетентностей учнів/учениць?» Відповідь «так» надали 43,6 %, «ні» – 21,8 %, не маю остаточної думки 34,5 %. Порівняння результатів опитування у Запорізькій області та Чернівецькій / Закарпатській дає підстави зазначити, що інтегровані курси не користуються популярністю серед викладачів, а тому вважаючи, що інтегроване навчання може бути ефективно використано на уроках для досягнення цілого ряду дидактичних цілей, варто

враховувати такі фактори небажання учителів викладати інтегровані курси, як недостатньо глибоке розуміння сутності інтегративного підходу, його переваг; недостатня кількість різноманітних модельних програм інтегрованих курсів; відсутність мотивації вчителів фахово вдосконалюватися; несприйняття вчителями нових підходів до навчання тощо.

Отже, інтеграція не повинна бути самоціллю, а має слугувати для досягнення конкретних дидактичних цілей. Використання різноманітних методів та прийомів навчання мають зробити інтегровані курси цікавішими та ефективнішими.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богданець-Білоskalенко Н., Фідкевич О. Інтегровані курси мовно-літературної галузі в закладах загальної середньої освіти з класами/групами з навчанням мовами національних меншин: стан і перспективи запровадження. *Проблеми сучасного підручника*. Вип. 32. 2024. URL: <https://ipvid.org.ua/index.php/psp/article/view/717/823>.
2. Большакова І., Пристінська М. Інтегроване навчання: тематичний та діяльнісний підходи. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/Integrovane-navchannja-modul.pdf>/.
3. Васильченко Л., & Шацька Н. (2023). Аналіз готовності педагогів базової середньої освіти до запровадження інтегративного підходу в освітній процес. *Освіта. Інноватика. Практика*, 11(4), 6–12. URL: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i4-001>.
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (178-179). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
5. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. *Голос України*. 2020. 17 берез. (№ 50). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
6. Інтегративний підхід в освіті – відповідь на виклики часу. *Інтегративний підхід: актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи: навч-метод. посіб. / уклад. Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова*. Харків: Друкарня Мадрид. 2018. URL: https://znayshov.com/News/Details/navchalno-metodychni_posibnyku_dlia_pedagogichnykh_pratsiv.
7. Інтегроване навчання – ефективний та перспективний метод, здатний покращити якість освіти / сайт «Formula». URL: <https://surl.li/qbntzi>.
8. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
9. Мірошнікова А. Словник НУШ: інтегроване навчання. URL: <https://osvitoria.media/experience/slovyk-nush-integrovane-navchannya/>.

Волік Н. М.*

РАНКОВІ ЗУСТРІЧІ: НУШ VS ЗДО

Трансформація освітнього простору України, що відбувається в рамках концепції Нової української школи,

*© **Волік Н. М.**

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

вимагає переосмислення традиційних підходів до організації освітнього процесу на всіх рівнях, включаючи дошкільну освіту.

Згідно законодавства дитина має вступити до школи з 6(7) років [3; 4]. Це цілком виважено, адже саме в цей час, за законами розвитку, йде психологічне переналаштування основних видів діяльності дитини – з ігрової на навчальну. Окрім цього, світ дитини так би мовити «розширюється»: вона здатна побачити окрім себе інших людей, що свідчить про необхідність входження в іншу соціально-особистісну ситуацію розвитку [5].

Проте, закономірності психологічного розвитку тут мають й інший бік. Саме в цей час відбувається так звана «криза 7 років», яка має свої особливості та може проходити у кожній дитині по-різному, але безперечно, характеризується певими «сплесками» у різних сферах життя дитини [2].

Про це не слід забувати ні вчителям початкової школи, ні вихователям закладу дошкільної освіти (ЗДО), ні батькам. Від того як ми, дорослі, організуємо перехід дитини з однієї соціальної ситуації зі своїми визначальними маркерами (дитячий садок – я –мама) до іншої (школа – я – вчитель), залежить успішність подальшого життєздійснення дитини.

Саме тому в психолого-педагогічній думці багато уваги приділяється поняттю «адаптація». Одним із чинників, що впливає на її успіх, є середовище [7].

Для досягнення оптимальних результатів у процесі подолання психологічної кризи, що співпадає з періодом адаптації дитини до умов шкільного життя, дорослі мають попіклуватись не тільки про матеріальне забезпечення дитини усім необхідним навчальним знаряддям, а й подбати про створення оптимального психологічного клімату: вчителі – в класі, вихователі – в садочку, батьки – вдома.

Реформа освітньої парадигми, а саме, впровадження компетентісного підходу, дає змогу говорити про доцільність впровадження концепції Нової української школи (НУШ). Досвід багатьох років показав ефективність такого методичного інструменту як «Ранкові зустрічі». Про це свідчать роботи низки дослідників сучасної початкової школи (Гецько Н., Лавренова М., Андрушак М., Бейн К., Бібік Н., Новицька Є., Новицька С., Власенко Н., Павленко Ю., Ліріонова Н., Сідлецький А., Боровець О., Шульга П., Рудічева Н. та інші)

Ранкова зустріч покликана створити позитивну робочу атмосферу на початку дня, організувати учнів до навчання, створити єдину кагерту зі здобувачів початкової школи в класі.

Структура ранкової зустрічі НУШ досить проста: вітання, групове заняття, обмін інформацією, щоденні новини. На думку науковців, така структура занять сприяє розвитку соціальних навичок, поєднуючи соціальний, емоційний та когнітивний

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА
розвиток кожного учня. І практика показує, що це дійсно
так [6].

Проте, чи тільки вчителю початкової школи доцільно
послугуватись таким чудовим методичним інструментом?
Адже багаторічний досвід його імплементації в педагогічній
спільноті встановив майже однозначне асоціативне кліше:
«ранкова зустріч» – «НУШ».

Дослідження дошкільної ланки освіти та особистий
практичний досвід показали, що таку організацію
налаштування дитини на позитивний робочий лад варто
використовувати також і в умовах закладу дошкільної освіти.
Діти залюбки сприймають компоненти ранкової зустрічі, як такі,
що поодиночі використовуються в режимних моментах
організованого дитячого спілкування, так і в комплексі.

Такої позиції дотримуються і науковці. Про це говорять
автори нової редакції Базового компоненту дошкільної освіти –
2021. Мова про «Мистецьке інтегроване спілкування» – новий
конструкт, що передбачає і відповідну тематичну ранкову
зустріч «Мистецький досвід». Авторка Шевчук А., взявши за
основу ідею ранкових зустрічей НУШ, пропонує
використовувати його як прийом залучення дитини дошкільного
віку до творчості, нову форму вивчення дитини, що сприятиме
набуттю нею навичок рефлексії, встановлення зворотного
зв'язку, розвитку мовленнєвих навичок, формуванню
мистецько-творчої компетентності [1].

Дещо змінивши структуру, вчена пропонує наступну
послідовність проведення такої зустрічі: 1. помірна хода по
колу (кроки в характері маршової ходи на чверті музики
дорівнюють серцебиттю людини-сангвініка, а тому
упорядковують дихання дітей, налаштовують на працездатний
лад); 2. інтерактивне вітання в колі від кожної дитини до всіх
(після якого діти сідають на ковдру); 3. рефлексія (інформація
про новий мистецький досвід від кожної дитини); 4. загальні
новини за максимальної участі дітей; 5. групова енергійна
вправа/руханка неконкурентної спрямованості на активізацію
координації.

Аналіз цього прийому привів нас до наступного висновку:
ідею ранкової зустрічі можна адаптувати до формування будь-
якої компетентності дошкільника. І зробити це можна
наступним чином: залишивши загальні компоненти (1, 2, 4, 5),
модифікувати лише третій – рефлексію, де мова йтиметься
відповідно до тієї тематики та компетентностей, що вивчається
та відповідно формуються за метою запланованого освітнього
процесу.

Передбачуваний ефект систематичного використання
ранкової зустрічі як компонента освітньої діяльності вбачається
нами не тільки розвитку відповідних компетентностей,
налаштуванню на робочий лад, сприянню налагодження
затишної атмосфери в групі, але й сприятиме поліпшенню

адаптаційної сторони переходу дитини із дитячого садочку в школу та м'якого подолання «кризи 7-ми років». Ранкова зустріч, на наш погляд, це саме той «місток», який поєднує дві ланки освіти, та взмозі подолати протиріччя та попередити можливі спротиви та непорозуміння при вступі дитини в перший клас, при переході від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку дитини – майбутнього громадянина могутньої країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Косенчук О. та ін. Харків: Ранок. 2021. 240 с.
2. Дуткевич Т. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Центр учб. л-ри, 2017. 423 с.
3. Закон України «Про загальну середню освіту» від 13 травня 1999 р. № 651-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/651-14#Text>.
4. Закон України «Про дошкільну освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2024. № 42. С. 258. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#n714>.
5. Курінна С. Особливості соціалізації дітей шести-семи років в різних умовах життєдіяльності: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.05 / С. М. Курінна; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ. 2004.
6. Ранкові зустрічі: посіб. для вчителя / Сиченко В. та ін. 2-е вид., допов. Дніпро: КЗВО «ДАНО» ДОР», 2019. 214 с.
7. Титаренко С. Психологічний супровід готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2023. №3. С. 289–297.

Володіна Л. В.*

РОЗВИТОК ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ: ВИХОВНИЙ І ТВОРЧИЙ АСПЕКТИ

Становлення компетентнісного підходу в освіті спричинило значний інтерес до поняття «життєва компетентність особистості». У сучасному світі, що швидко змінюється, зростає потреба в таких навичках, як критичне мислення, креативність, комунікація, співпраця, самоорганізація. Компетентнісний підхід передбачає індивідуалізацію навчання, врахування потреб і можливостей кожного. Розвиток життєвої компетентності допомагає здобувачам освіти усвідомити свої сильні та слабкі сторони, визначити свої життєві цілі та шляхи їх досягнення. Життєва компетентність забезпечує готовність до самостійного життя, вміння вирішувати життєві проблеми, адаптуватися до різних ситуацій та проявляти творчий потенціал. Це поняття включає в себе здатність до саморозвитку, самореалізації та відповідального ставлення до власного життя [1].

Розвиток життєвої компетентності на уроках німецької мови – це багатогранний процес, що виходить за межі простого

вивчення мови. Він спрямований на формування навичок, необхідних для успішної адаптації та самореалізації в сучасному світі. Уроки німецької мови є ефективним середовищем для розвитку цих якостей через інтеграцію виховних і творчих методів навчання. На уроках сформуються навички, які допоможуть досягти успіху в навчанні, праці та повсякденному житті.

Однією з важливих форм розвитку життєвої компетентності є використання евристичного навчання на уроках німецької мови. Евристичне навчання – це метод навчання, що спрямований на активне залучення дітей до процесу відкриття знань через самостійний пошук, аналіз та формулювання висновків [2].

Для формування творчої компетентності на уроках німецької мови застосовуються методи продуктивного навчання, креативні методи, які дозволяють пізнавати світ, створювати власну освітню продукцію.

Розвиток *виховного аспекту* розвитку життєвої компетентності передбачає:

- *формування ціннісних орієнтирів*: уроки німецької мови сприяють ознайомленню з культурою та цінностями інших народів, що розширює світогляд здобувачів освіти та формує толерантність; вивчення літературних творів та історичних подій допомагає усвідомити важливість загальнолюдських цінностей, таких як повага, емпатія, відповідальність;

- *розвиток соціальних навичок*: робота в групах, участь у дискусіях та проектах сприяють розвитку навичок спілкування, співпраці та вирішення конфліктів. Вивчення іноземної мови допомагає учням подолати мовні бар'єри та відчуття себе громадянами світу;

- *виховання патріотизму*: вивчення іноземної мови, зокрема німецької, дозволяє краще зрозуміти свою культуру та історію, порівнюючи її з іншими. А участь у міжнародних проектах та обмінах сприяє розвитку почуття гордості за свою країну.

Розвиток *творчого потенціалу* на уроках іноземної мови сприяє формуванню креативного мислення та комунікативних навичок. На уроках німецької мови необхідно використовувати різноманітні методи та прийоми, щоб пробудити інтерес, стимулювати допитливість та заохотити до активної участі в навчальному процесі.

Спільна *робота над проектами*, вимагає застосування знань з різних предметів та сприяє розвитку навичок співпраці та планування.

Рольові ігри та симуляції моделюють реальні життєві ситуації, що дозволяє застосовувати іноземну мову в практичних контекстах. Це допомагає розвивати комунікативні навички та вміння вирішувати проблеми.

Використання автентичних матеріалів сприяє розвитку міжкультурної компетентності та емпатії. Фільми, музика, статті,

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

інтерв'ю з носіями мови допомагають ознайомитися з культурою німецькомовних країн.

Інтерактивні методи допомагають розвивати критичне мислення та навички аргументації. Дискусії, дебати, мозкові штурми – це методи, які стимулюють активну участь у навчальному процесі. Метод сторітелінгу заохочує до творчого самовираження та розширення словникового запасу.

Використання цифрових технологій сприяє розвитку інформаційної компетентності та технічної грамотності. Онлайн-платформи, мобільні додатки, відеоконференції розширюють можливості для навчання та комунікації.

Перевагами евристичного навчання є розвиток самостійності та відповідальності, зростання мотивації до вивчення німецької мови через активне залучення, формування комунікативних навичок у реальних мовних ситуаціях, підготовка до реального життя, оскільки здобувачі освіти навчаються аналізувати інформацію, приймати рішення та співпрацювати в команді.

У сучасних умовах безперервної освіти найголовнішим завданням школи є формування навичок самостійного навчання. Розвиток життєвої компетентності на уроках німецької мови є багатограним процесом, що охоплює виховний і творчий аспекти. Поєднання традиційних та інноваційних методів сприяє формуванню всебічно розвиненої особистості, здатної до ефективного спілкування, творчої самореалізації та соціальної відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Життєва компетентність особистості: Науково-методичний посібник / За ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, Г. М. Несен. Київ: Богдана, 2003. 520 с.
2. Ящук І. П. Формування життєвої компетентності старшокласників загальноосвітніх шкіл України: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Ін-т пробл. виховання АПН України. Київ, 2001. 215 с.

Гайда В. Я.*

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ STEM-КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Сучасний світ переживає стрімкий розвиток науки та технологій, що ставить перед суспільством нові виклики і завдання. Відповідно до цього, освітні системи всього світу намагаються адаптуватися до змін, акцентуючи увагу на розвитку STEM-компетентностей. Проте, ключовою складовою цього процесу є підготовка вчителів природничої освітньої галузі, які забезпечують навчання у сфері науки, технологій, інженерії та математики (STEM)[1].

Учителі природничої освіти відіграють ключову роль у формуванні STEM-компетентностей учнів [3]. Вони відповідають за передачу фундаментальних знань з природничих наук та розвиток критичного мислення, творчих навичок та навичок розв'язання проблем. Однак існують деякі серйозні виклики, які заважають їхньому успішному розвитку як професіоналів STEM-освіти [1]. Перш за все, багато вчителів природничої освіти стикаються з недостатньою підготовкою у сфері STEM. Багато з них отримали освіту у часи, коли STEM-компонент був менш акцентованим у навчальних програмах. Це може призвести до відчуття нестабільності у власних знаннях та навичках у сфері науки та технологій. Другий важливий аспект полягає в доступі до актуальної інформації та ресурсів. Швидкий темп розвитку наукових досліджень та технологічних інновацій ускладнює проблему вибору та використання відповідного матеріалу для навчання. Не менш важливою є проблема недостатньої підтримки та стимулювання вчителів у здійсненні інноваційних підходів до STEM-навчання. Брак відповідних фінансових, технічних та організаційних ресурсів може стати перешкодою для впровадження новаторських методик та технологій в освітній процес.

Недостатня підготовка у вчителів природничої освіти у сфері STEM може бути серйозним обмеженням у їхній здатності ефективно викладати ці предмети. Інтеграція STEM-компоненту у педагогічну підготовку та постійне професійне навчання можуть забезпечити вчителям необхідні знання та навички для успішної роботи у цій галузі [2]. Згідно нашого опитування вчителі потребують доступу до сучасних наукових досліджень, навчальних матеріалів та технічних засобів, щоб ефективно впроваджувати STEM-підходи у свою роботу. Забезпечення такого доступу може включати в себе створення центрів розвитку вчителів, онлайн-платформ для обміну ресурсами та співпрацю з промисловими партнерами для надання доступу до сучасних технологій. Вчителі потребують підтримки з боку адміністрації шкіл, освітніх організацій та урядових структур у здійсненні інноваційних підходів до STEM-навчання. Це може включати фінансову підтримку для професійного розвитку, надання доступу до мережі однодумців для обміну досвідом та стимулювання у впровадженні новаторських методик.

Необхідно переглянути зміст та методiku педагогічної підготовки вчителів природничої освіти з урахуванням STEM-компоненту. Інтеграція STEM-програм у навчальні плани та практичні заняття може надати вчителям необхідні знання та навички [1]. Створення онлайн-платформ для вчителів природничої освіти, де вони можуть обмінюватися навчальними матеріалами, ідеями та досвідом у викладанні STEM-предметів, може значно полегшити доступ до ресурсів. Необхідно надати вчителям природничої освітньої галузі можливості для

постійного професійного розвитку в області STEM. Це може включати участь у семінарах, конференціях, вебінарах та курсах з підвищення кваліфікації. Організація конкурсів, грантових програм та стипендій для вчителів, які впроваджують інноваційні методики в STEM-навчання, може стимулювати їхню активність та творчість у цій галузі.

Розвиток STEM-компетентності учителів природничої освіти є критичним для підготовки молодого покоління до викликів сучасного світу. Проте, існують ряд проблем, що ускладнюють цей процес [2]. Недостатня освітня підготовка, обмежений доступ до ресурсів та недостатня підтримка і стимулювання можуть перешкодити вчителям у впровадженні STEM-підходів у свою роботу. Для вирішення цих проблем необхідно прийняти комплексний підхід. Важливо змінити зміст та методику освітньої підготовки вчителів природничої освіти, забезпечити їм доступ до сучасних ресурсів та надати підтримку у здійсненні інноваційних підходів до STEM-навчання. Зусилля у цьому напрямку не лише покращать якість STEM-освіти, а й підвищать інтерес учнів до науково-технічної творчості та інновацій, що сприятиме подальшому розвитку суспільства.

Загалом, розвиток STEM-компетентності учителів природничої освіти потребує комплексного підходу, який включає в себе підвищення якості освітньої підготовки, забезпечення доступу до ресурсів та підтримку і стимулювання вчителів у впровадженні інноваційних підходів, що може значно покращити ситуацію в цій галузі. Можливі напрямки подальших досліджень можуть включати вивчення ефективних методів підвищення якості професійної підготовки, аналіз доступності ресурсів для вчителів та дослідження впливу стимулювання і підтримки на їхню професійну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гайда В. Я., Кавецький В. Є. Особливості підвищення кваліфікації вчителів природничої освітньої галузі в контексті розвитку STEM-освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 210. С. 83–89.
2. Крамаренко Т. Г., Пилипенко О. С. Проблеми підготовки учителя до впровадження елементів STEM-навчання математики. *Фізико-математична освіта*. 2018. Випуск 4(18). С. 90–95.
3. Лубко Д. В. Шляхи вирішення комплексної проблеми впровадження STEM-освіти та штучного інтелекту в навчальний процес в університетах. *ПТДАТУ* 2024. № 24. С. 202–210.

Гич Г. М.*

КЛІК ДО ЗНАЬ: УРОК ДЛЯ УЧНІВ ІЗ КЛІПОВИМ МИСЛЕННЯМ

Останніми роками тема вивчення особливостей кліпового мислення здобувачів освіти і пошук відповідних методик

навчання становить безсумнівний інтерес науковців і вчителів. Уперше ми порушили це питання як теоретичну проблему сучасної освіти у 2016 році [1]. Сучасні дослідження українських учених дають багато різноманітного матеріалу щодо причин виникнення кліпової свідомості, що вирізняється особливостями сприйняття і розуміння інформації [2].

Кліпове мислення – це здатність сприймати інформацію за допомогою коротких, яскравих посилів, що втілені у форматі постеру, відеокліпу [1]. Сутність такого мислення полягає в здатності особи швидко перемикатися між різними за значенням фрагментами інформації та швидко її обробляти «множинним інтелектом».

Нині пропонуємо розглядати її в контексті розроблення методики проведення уроків / занять (Василь Шуляр) для учнів нового покоління. Науковці окреслюють способи допомоги дітям із кліповим мисленням для розвинення навичок концентрації уваги, глибшого опрацювання інформації та розвитку критичного мислення. Вони пропонують учителям сфокусуватися на одній темі, навчати учнів критично мислити, структурувати навчальний матеріал.

Клік-навчання активно розробляють як технологію роботи вчителя [3] в початковій школі [5] і є цікаві напрацювання використання клік-методики для реалізації STEM-навчання [4]. Цю технологію (методику, прийом) розуміють як таку, що враховує і переваги, і недоліки кліпового мислення, що притаманне сучасним людям і особливо новому поколінню [6].

Для вчителів початкової школи підготовлені відповідні підручники, які враховують особливості кліпового мислення, що і покладено в основу розроблення клік-підручників.

Акцентуючи на дозованому навчанні, науковці рекомендують використовувати так зване мікронавчання, яке інколи називають «клік-навчання», або «клік-урок». Зміст цієї нової технології полягає у вивченні невеликої частини навчального матеріалу за короткий проміжок часу. Паралельно ця стратегія створює унікальні умови для персоналізації навчання: учні самі визначають час, темп і послідовність роботи з матеріалом. Водночас простий та зрозумілий зміст матеріалу не викликає інформаційного перевантаження та сприяє кращому засвоєнню.

Мікронавчання має особливі характеристики: коротка тривалість подання інформації (5-15 хвилин); стислість і малі одиниці навчальної інформації за вузькими теми. Учителям також радять дотримуватися принципів автономності (модуль навчання самодостатній та незалежний і не потребує інших навчальних матеріалів) та різноманітності (послуговування різними форматами роботи, що сприяють підвищенню інтересу до навчання). Ця технологія також сприятиме інтерактивності (якомога більше взаємодій для залучення учнів у процес) та гнучкості (можна об'єднати з іншими навчальними програмами

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

та предметами у форматі змішаного навчання, де мікрокурс стає частиною великого курсу) [7].

Клік-урок дає змогу враховувати як особливості сприйняття та розуміння інформації учнів нової свідомості, так і якнайширші можливості застосування комп'ютерних технологій під час його організації та проведення. Клац-методика відкриває перед учителем спектр упровадження нових цікавинок для здобувачів освіти, що стимулюватиме їхній інтерес до теми уроку / заняття.

Із нашого погляду, заслуговують на увагу матеріали «CLICK – STEP методика» Галини Іваниці, яка прописала основні дидактичні вимоги до клік-навчання і пропонує хронометраж дій учителя під час організації клік-навчання [4].

Отже, можна прогнозувати, що мікронавчання і клік-навчання є спорідненими перспективними технологіями проведення уроків для учнів XXI покоління і найближчими роками *клацний, натисканий* (такі лексеми пропонують автори сайту «Словотвір»: <https://slovotvir.org.ua/words/klikabelnyi> як аналог англізму «клікабельний») урок стане набутком освітян України. Означені методики спрямовані на врахування потреб та особливостей нового покоління здобувачів освіти й осучаснення викладання різних шкільних предметів відповідно до вимог інформаційного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гич Г. М. «Кліпове мислення» молоді: ворог чи друг навчання? *Наукові праці ЧДУ ім. Петра Могили*: Науково-метод. видан. Вип. 257. Т. 269. Педагогіка / Чорноморський державний університет ім. П. Могили. Миколаїв, 2016. С. 38–42.
2. Діти покоління Z-психологічні особливості та проблеми URL: <https://naurok.com.ua/vistup-diti-pokolinnya-z-psihologichni-osoblivosti-ta-problemi-131>; Як навчати покоління, яке не може зосередитись. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cap-47391740>.
3. Дмитренко Світлана. Click-навчання / Світлана Дмитренко, Дар'я Долгова, Наталія Харченко. *Позашкілля*. 2020. № 7 8 (163–164). С. 14–19; Екскурс у клік-навчання. URL: <https://osvitaua.com/2020/06/90287/>; Клан клік-клац. URL: <https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/files.edpro.com.ua/Clique+Click-UKR.pdf>; Особливості навчання дітей нового покоління: методика – click-навчання. URL: <https://www.airo.com.ua/osoblyvosti-navchannya-ditej-novogo-pokolinnya-metodyka-click-navchannya/>; Шість принципів клік-навчання. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/6-pryntsypiv-metodyky-click-navchannia-45595.html>.
4. Іваниця Галина. CLICK – STEP методика. URL: <http://interactive.ranok.com.ua/theme/contentview/pochatkova-shkola/tvorch-gostini-do-pdrychnika-ukrainska-mova-ta-chitannya-2-klas-avtor-galina-vanitsya/17045-click-step-metodika/29632-click-step-metodika>; Методики клік-навчання. URL: <https://osvitaua.com/products/collection/click/>.
5. Клік-навчання у початковій школі. URL: <http://www.osvitaua.com/shop/books-shop/books-shop-pochatkova-pob-2020-001/>; <https://vseosvita.ua/blogs/6-pryntsypiv-metodyky-click-navchannia-45595.html>.
6. Педагогічний експеримент. Клік-навчання. [URL: <https://naurok.com.ua/pedagogichniy-eksperiment-click-navchannya-454777.html>].

Гладишев В. В.*

МОДУЛЬ «КОНТЕКСТНЕ ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ У ШКІЛЬНИХ КУРСАХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУР» У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ

Модуль «Контекстне вивчення художніх творів у шкільних курсах української та зарубіжної літератур» викладається в Миколаївському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти протягом останніх дев'яти років. За цей час навчанням було охоплено більше ніж 420 вчителів української та зарубіжної літератур міста Миколаєва та області.

Модуль побудовано на основі концепції контекстного вивчення літературних творів у шкільному курсі зарубіжної літератури, яку було викладено нами в окремій монографії [4], що пройшла апробацію багаторічним викладанням у школах України.

Етапи становлення контекстного підходу до викладання шкільного курсу зарубіжної літератури розглянуті нами у відповідній статті [1]. Також були досліджені питання специфіки контекстного вивчення художніх творів в основній і старшій школі [3], контекстного вивчення творів в їхній родовій специфіці, зокрема, контекстне вивчення драматичних творів [2]. Отримані результати надали можливість гнучко й оперативно реагувати на зміни, що відбулися в літературній освіті України, адаптувати концепцію до специфіки літературної освіти Нової української школи.

За навчальним планом на вивчення Модуля виділено 10 годин. Структурний розподіл: 4 лекційні години, 4 години на практичні заняття, 2 години – тренінг-семінар.

Зміст занять Модуля

№ п/п	Тема	Вид заняття	Кількість годин	Примітки
1.	Контекст та види контексту	Лекція	2	
2.	Сполучення видів контексту	Лекція	2	
3.	Контекстне вивчення драматичних творів	П/з	2	
4.	Сполучення видів контексту	П/з	2	
5.	Контекстне вивчення художніх творів в	Тренінг-семінар	2	

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

На двох лекціях з'ясовується сутність та специфіка поняття «контекст» стосовно літературного твору, доводиться ефективність застосування контекстного підходу до вивчення літературного твору, визначаються провідні види контексту: біографічний [4, с. 21-39] літературознавчий [там само, с. 39-59], культурологічний [там само, с. 60-80] та особистісно-значущий [там само, с. 80-95]. З'ясовується питання взаємопроникнення та взаємовпливу видів контексту.

Оскільки сполучення видів контексту під час вивчення літературного твору та вивчення конкретних тем є однією з найбільш складних проблем літературної освіти, розгляду цій теми присвячені і лекційне, і практичне заняття. Слухачам пропонується ознайомитися з теоретичним матеріалом і поділитися власним досвідом контекстного вивчення літературних творів (курси української та зарубіжної літератур, інтегрований курс української та зарубіжної літератур).

Вибір теми «Контекстне вивчення драматичних творів» для практичного заняття зумовлений тим, що родова специфіка драми «помітно ускладнює процес вивчення драматичних творів школярами» [2, с. 6]. Тому під час практичних занять слухачі зіставляють власний досвід вивчення драматичних творів школярами та теорію й практику контекстного вивчення цих творів в основній і старшій школі [4, с. 247-262; с. 310-332], знайомляться з можливими варіантами вивчення окремих творів [2]. Практика викладання Модуля засвідчує, що таке зіставлення є корисним для вчителів.

Підготовка до тренінгу-семінару передбачає складання виступу, який презентує власну концепцію контекстного вивчення обраного слухачем твору, обговорення цього виступу в аудиторії, своєрідний «захист» власного проекту. За відповідних умов під час підготовки до тренінгу-семінару доцільно також використовувати групові форми роботи: слухачі об'єднуються навколо вивчення найбільш складних для учнів і вчителів творів, останнім часом переважно йдеться про твори, які нещодавно з'явилися у шкільних курсах літератури, а методичне забезпечення яких викликає багато питань у фахівців.

Перспектива викладання Модуля, на нашу думку, полягає у більш тісному зв'язку його змісту з вимогами шкільних програм відповідних курсів, саме цей шлях вважаємо провідним, якщо йдеться про підвищення ефективності післядипломної підготовки вчителів-словесників. Також на цих моментах наголошують слухачі, якщо аналізувати заповнені ними після завершення навчання анонімні форми зворотного зв'язку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гладишев В. В. Етапи становлення контекстного підходу і виховна спрямованість шкільного курсу «Світова література». *Науковий*

СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО: ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ. 2011. № 1.35. С. 49–57.

2. Гладишев В. В. Теорія і практика контекстного вивчення драматичних творів: Підручник для слухачів курсів. – Миколаїв: МОІППО, 2008. 188 с.
3. Гладишев В. В. Контекстне вивчення художніх творів в основній і старшій школі. Науково-методичний посібник. – Миколаїв: МОІППО, 2006. 176 с.
4. Гладишев В. В. Теорія і практика контекстного вивчення художніх творів у шкільному курсі зарубіжної літератури: Монографія. Миколаїв: Вид-во «Ліон», 2006. 372 с.

Гопкало Ю. П.*

**ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІВ ІЗ БАТЬКАМИ ЯК ЕЛЕМЕНТ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДІТЕЙ В ОСВІТНЬОМУ
СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ**

В умовах повномасштабної війни в Україні безпека дітей у закладах освіти стала пріоритетним питанням для всього суспільства. Освітній процес відбувається в умовах постійних загроз ракетних ударів, евакуацій, вимушеного переміщення сімей та психологічних травм у дітей. У цій ситуації ефективна взаємодія педагогів і батьків є ключовим фактором забезпечення фізичної та психологічної безпеки дітей.

З початку війни питання фізичної безпеки учнів та вихованців стало одним із пріоритетних аспектів освітнього процесу. Заклади освіти були змушені адаптувати свої умови до воєнних реалій, зокрема облаштовувати укриття, змінювати графіки навчання та посилювати заходи безпеки. Взаємодія педагогів із батьками в цьому процесі має кілька ключових аспектів як для забезпечення фізичної, так і для збереження психологічної безпеки учасників освітнього процесу. По-перше, підготовка дітей до надзвичайних ситуацій: школи організовують регулярні навчання з евакуації та поведінки під час тривоги, у яких беруть участь не лише учні, а й батьки; батьки разом із вчителями пояснюють дітям алгоритми дій у разі небезпеки, що допомагає зменшити паніку та підвищити готовність до кризових ситуацій. По-друге, облаштування безпечних укриттів: батьківські комітети разом із адміністрацією закладів освіти працюють над облаштуванням укриттів, забезпечуючи їх необхідними засобами (вода, ліки, меблі тощо), організація та підтримка безпекової інфраструктури є важливою передумовою для збереження не лише фізичного, але й психологічного здоров'я учнів та батьків. По-третє, співпраця з правоохоронними органами: організація спільних тренінгів з ДСНС, поліцією та військовими щодо правил поведіння в умовах бойових дій, ознайомлення дітей із мінною небезпекою та заходами особистої безпеки.

*© Гопкало Ю. П.

Окрім фізичної безпеки, не менш важливим є збереження психологічного здоров'я учнів. Діти часто переживають стрес, тривогу та емоційні розлади через обстріли, втрату рідних або вимушене переселення. Тому спільна робота педагогів і батьків у цьому напрямку включає: створення безпечного емоційного середовища, де педагоги разом із батьками впроваджують методики подолання стресу, такі як арт-терапія, ігрові заняття та дихальні вправи. Учителі повинні підтримувати відкриту комунікацію з батьками, щоб оперативно реагувати на зміни в емоційному стані дітей. Важливою є організація спеціальних адаптаційних програм для дітей, які переїхали з прифронтових територій, взаємодія з психологами для надання кваліфікованої допомоги дітям, які пережили травматичні події. Регулярна комунікація між школою та родинами, проведення зустрічей і тренінгів для батьків щодо роботи з емоціями дітей та запровадження програм психологічного супроводу для учнів, які відчувають сильний стрес, здатні суттєво покращити психоемоційний стан всіх учасників освітнього процесу в умовах війни.

Також хочемо виокремити важливість інформаційної безпеки дітей, адже загрози війни включають не лише фізичні атаки, а й інформаційні. Діти можуть стати жертвами фейків, маніпуляцій або кібербулінгу, тому педагоги та батьки повинні спільно працювати над захистом інформаційного простору дитини. Розвиток критичного мислення, уроки медіаграмотності, де діти вчать розпізнавати фейкову інформацію, спільне обговорення новин, пояснення механізмів інформаційних маніпуляцій, все це повинно бути включене до програми навчання, особливо під час воєнного стану. Батьки та вчителі повинні навчати дітей правилам безпечного користування соціальними мережами та запровадити «м'який» контроль за їхнім цифровим середовищем.

Задля ефективної реалізації заходів безпеки важливо залучати також громадські організації та міжнародних партнерів, зокрема програми психологічної підтримки для дітей та батьків, програми для навчання та підготовки психологів закладу освіти щодо роботи з дітьми в умовах війни, грантові проекти для покращення умов у шкільних укриттях, курси з надання першої медичної допомоги та інше.

Отже, забезпечення безпеки дітей в умовах війни неможливе без ефективної співпраці між педагогами та батьками. Спільні зусилля допомагають не лише створити безпечні умови в школах, а й підтримати емоційний стан учнів. Важливо продовжувати зміцнювати цю взаємодію, адже саме вона є запорукою стабільного освітнього процесу навіть у найскладніших умовах, у свою чергу освіта має залишатися територією безпеки, розвитку та підтримки.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безпечне освітнє середовище в умовах воєнного стану: на що звернути увагу директору школи – Державна служба якості освіти України. *Державна служба якості освіти України*. URL: <https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-v-umovakh/> (дата звернення: 21.03.2025).
2. Безпечне освітнє середовище. *Педрада (Портал освітян України)*. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2614-bezpechne-osvtn-seredovishche-zakladu-osvti> (дата звернення: 21.03.2025).
3. Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки - Державна служба якості освіти України. *Державна служба якості освіти України*. URL: <https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-novi-vim/> (дата звернення: 21.03.2025).
4. Доповідь «Безпечне освітнє середовище». *Освітній проект «На Урок» для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/dopovid-bezpechne-osvitne-seredovishche-461843.html> (дата звернення: 21.03.2025).
5. Про.Безпеку: безпечна освітня екосистема громади: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Н. Софій, А. Аносової. Київ: Центр інноваційної освіти «Про.Світ», 2023. 518 с.

Горленко В. М.*

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ,
ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ:
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ПИТАННЯ**

До повномасштабного воєнного вторгнення РФ в Україну циклограмами діяльності працівників психологічної служби передбачалася робота з дітьми, які постраждали внаслідок воєнних дій на сході України та мають певний травматичний досвід [1]. Ці категорії дітей мали чітке визначення: внутрішньо переміщені особи (ВПО); особи, що опинились у складних життєвих обставинах (СЖО), і психологічний супровід здійснювався залежно від їх наявності. У ситуації російсько-української війни зазнали травмивного впливу воєнних дій більшість дітей України, що вимагає спрямувати значний потенціал психологічної служби на вирішення проблем, що виникають в учасників освітнього процесу внаслідок війни.

Зупинимось на деяких організаційно-методичних питаннях здійснення психологічного супроводу дітей дошкільного віку, які постраждали внаслідок воєнних дій.

1. Ситуація розвитку дитини дошкільного віку (від 3 до 6 років) характеризується недостатньою соціальною, фізіологічною та психологічною зрілістю. Дошкільник знаходиться на етапі розуміння власних емоцій, вчиться їх правильно визначати та називати. Діти в силу свого віку не завжди можуть пояснити словами, що відчувають і переживають. Тому дітям, які пережили психологічну травму, досить важко зрозуміти, що з ними сталося, вони не в змозі повністю усвідомити зміст того, що відбувається [2]. *За таких умов набуває важливості проведення заходів, направлених на*

*© Горленко В. М.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

зниження ризику появи потенційних майбутніх проблем, розвиток стресостійкості, яка надалі допоможе адаптивно долати стресогенні події і спрямування цих профілактичних заходів на всіх дітей, за рахунок чого допомогу отримують діти, які найбільше її потребують [3].

2. Певні дослідження свідчать про гарний потенціал сім'ї як ресурсу профілактики згубних наслідків травмівних подій війни. Зазначається, що надання науково обґрунтованої інформації допоможе батькам зрозуміти симптоми цих наслідків, як це може проявитися у дитини певного віку та як батьки можуть підтримати свою дитину після травмівної події та переживання стресових факторів війни [2; 3]. Таким чином, здійснення психологічної просвіти батьків дітей дошкільного віку, яка включає у себе роз'яснення щодо проявів, симптомів і реакцій на травмівну подію, навчання з основними техніками зняття емоційного напруження, пропрацювання негативних емоцій і почуттів дітьми дошкільного віку та сприяння розвитку конструктивних способів поведінки подолання стресових обставин, інформування про загальнодержавні і місцеві ресурси з надання психологічної допомоги є надзвичайно важливим і актуальним.

3. Порівняно з практичними психологами, вихователі закладів дошкільної освіти перебувають у більш тісному контакті як зі своїми вихованцями, так і з їхніми батьками. Часто вони є «першими, хто зустрічає людину зі скаргами та можуть оцінити її стан, надати ранню чи, радше, невідкладну психологічну підтримку». Недарма педагогів відносять до спеціалістів першого контакту. Дослідження Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України свідчить про прагнення і намагання педагогів допомагати постраждалим дітям. Водночас зазначається нестача знань щодо проявів, симптомів і реакцій на травмівну подію, недостатній рівень володіння необхідними практичними навичками для забезпечення ефективної психологічної підтримки таких дітей [3]. Нагальною стала потреба у проведенні психологічної просвітницької діяльності щодо надання психологічної підтримки під час війни серед педагогічного колективу закладів дошкільної освіти.

Організація такої системної і цілеспрямованої співпраці практичного психолога, вихователів і батьків стане основою ефективного психологічного супроводу дітей дошкільного віку, які постраждали внаслідок воєнних дій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби: метод. рек. / авт.-упор.: В. М. Горленко, Ю. А. Луценко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 132 с. URL: <https://surl.li/xkgatc>.

вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів / Н. В. Пророк, С. Т. Бойко, О. В. Гнатюк, О. І. Купреєва, В. І. Полякова, О. А. Столярчук, Л. Г. Царенко, О. Ю. Чекстере; за ред. Н. В. Пророк. Київ, 2022. 155 с. URL: <https://surl.li/ujwkmq>.

3. Hanratty J., Neeson L., Bosqui T., Duffy M., Dunne L., Connolly P. PROTOCOL: Psychosocial interventions for preventing PTSD in children exposed to war and conflict-related violence: A systematic review. Campbell Systematic Reviews 2019. DOI: <https://doi.org/10.1002/cl2.1056>.

Гребенюк А. В.*

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН І ЦИФРОВА ДОСТУПНІСТЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Розвиток засобів для організації та здійснення освітнього процесу відбувається внаслідок змін освітнього середовища та відкриття нових перешкод для освіти. Це перешкоди як техногенного характеру (наприклад, відсутність необхідного забезпечення цифровими пристроями, програмного забезпечення), так і медичного (виділення нових хвороб і розладів, зміна обсягу поняття вже відомих), соціального та культурного (посилення упереджень щодо певних груп осіб, потреби в соціальній адаптації для переселенців тощо).

Одним з напрямів подолання цих перешкод, до якого зростає увага в галузі освітнього менеджменту, є універсальний дизайн. Це підхід до освіти, за якого освітнє середовище розробляється й підтримується таким чином, аби бути однаково доступно для якнайширшого кола осіб. Універсальний дизайн включає архітектурний дизайн, дизайн меблів і шкільного приладдя, освітніх матеріалів, повідомлень. Помітного поширення тема набула в контексті НУШ, але є актуальною далеко за її межами.

Структура універсального дизайну для освіти, вперше визначена у Гарвардській вищій школі освіти та Центрі прикладних спеціальних технологій (CAST) у 1990-х роках закликає до забезпечення в освіті різноманітності: засобів отримання інформації; засобів вираження; засобів залучення, щоб мотивувати людей до отримання освіти.

З універсальним дизайном тісно пов'язана цифрова доступність – принцип створення цифрового вмісту таким чином, аби зробити його доступним для якнайбільшої кількості людей без створення спеціальних версій того самого повідомлення чи твору. Наприклад, створити звичайну електронну книгу та аудіокнигу для незрячих не буде цифровою доступністю. А створити електронну книгу, що може автоматично начитуватися додатком для смартфона («читалкою» на кшталт PocketBook) – буде. Але цифрову

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

доступність хибно розуміти як зосереджену виключно на подачі інформації для людей з порушеннями здоров'я. Вона передбачає полегшення сприйняття і пересічними людьми завдяки використанню ефективного оформлення вебсторінок, електронних документів, відео, інтерфейсу комп'ютерних програм. Ефективність запам'ятовування та конструктивний вплив таких медіа зумовлюються застосуванням зрозумілого розташування їх елементів, гармонійними кольорами, стилем ілюстрацій і т. д.

Універсальний дизайн таким чином включає в себе цифрову доступність. Їхні принципи викладені в таких матеріалах, як «Короткий посібник з цифрової доступності» (2023), «Простір без бар'єрів: як застосовувати в школі принципи універсального дизайну» (НУШ, 2020), освітній серіал від Дія. Освіта «Вебдоступність» (2023). Універсальний дизайн згадується в Законі України про освіту (стаття 1, пункт 28).

Рекомендації щодо доступності вебвмісту, або WCAG, містять чотири принципи, які окреслюють, що освітній цифровий вміст повинен бути:

- Відчутним: вміст та інтерфейс не повинні бути «невидимими» для людей із сенсорними вадами.
- Працездатним: вміст не повинен вимагати дій, які не можуть виконувати користувачі з вадами.
- Зрозумілим: вміст повинен бути зрозумілий усім користувачам.
- Надійним: вміст повинен бути надійно інтерпретованим агентами користувача, такими як комп'ютерні програми для озвучування тексту.

Цифрова доступність сприяє залученню здобувачів освіти в освітній процес. Це означає, що вони можуть мати багаторівневу взаємодію з цифровими медіа під час занять, а також соціальну взаємодію між собою. З огляду на це дедалі актуальнішим стає використання інтерактивних презентацій, фізичних симуляцій, відеоігор. Важлива змога давати відгук не лише під час заняття, а й поза ним. Прикладами простої залученості можуть бути виставлення реакцій «подобається/не подобається», залишення коментарів. Більш розвинені приклади – виконання багатоступеневих завдань, де здобувачі освіти виконують маніпуляції з віртуальними об'єктами, створюють цифрові продукти (графіка, відео, тривимірні моделі).

Реалізацією доступності також є пропозиція завантажувати ті самі освітні матеріали в декількох форматах, включаючи текст, звукове відео, зображення, pdf-файл тощо. Скажімо, візуальний вміст може бути спеціально розроблений з урахуванням дальтонізму, тоді як письмовий вміст може бути розроблений з усвідомленням таких проблем, як дислексія. Однак це також приносить користь іншим користувачам, наприклад, коли не вдається відкрити певний формат.

Стратегії цифрової доступності спрямовані на те, щоб усі здобувачі освіти мали доступ до її засобів незалежно від будь-яких порушень або обмежень, які вони можуть мати. Вони базуються на ідеї, що перешкоди в сприйнятті існують у організації, а не в здобувачах освітніх послуг. Тому серед головних цілей є зацікавити темою та утримати увагу до неї через привабливий візуальний дизайн, альтернативні способи отримати ту саму інформацію однакової якості.

Цифрова доступність та універсальний дизайн реалізують вирівнювання стартових умов, починаючи від роботи з освітніми матеріалами та закінчуючи співпрацею між учасниками освітнього процесу, що поділяє цінності НУШ. Витрати ресурсів (апаратне й програмне забезпечення, час, кошти) в такому разі дещо зростають на етапі підготовки та створення освітніх матеріалів, але в підсумку заощаджуються, позаяк мінімізується потреба в коригуванні цифрового вмісту під час здійснення освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Попов Д. Короткий посібник із цифрової доступності. Дія. Цифрова Освіта., 2023. 73 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-06/korotkiy_posibnik_z_cifrovoi_dostupnosti_-_ukr.pdf (дата звернення: 20.03.2025).
2. Вебдоступність. Дія. Освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/vebdostupnist> (дата звернення: 21.03.2025).
3. Байда Л. Простір без бар'єрів: як застосовувати в школі принципи універсального дизайну. НУШ. URL: <https://nus.org.ua/2020/06/23/yak-zastosovuvaty-pryntsyru-universalnogo-dyzajnu-v-shkoli/> (дата звернення: 20.03.2025).
4. Байда Л. Як застосовувати в школах універсальний дизайн, стандарти доступності й розумне пристосування. НУШ. URL: <https://nus.org.ua/2020/06/22/yak-zastosovuvaty-v-shkolah-universalnyj-dyzajn-standarty-dostupnosti-j-rozumne-prystosuvannya/> (дата звернення: 20.03.2025).
5. Universal Design for Learning (UDL) Guidelines – Version 1.0. Universal Design for Learning. URL: <https://web.archive.org/web/20080518032704/http://cast.org/publications/UDLguidelines/version1.html> (дата звернення: 20.03.2025).

Гринцевич О. В., Перепелка О. Г.*

ВИХОВНІ ТА ТВОРЧІ ВИМІРИ РОЗВИТКУ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Сучасне суспільство характеризується динамічними змінами, що висувають нові вимоги до особистості. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання формування життєвої компетентності, яке є комплексом знань, умінь та цінностей, необхідних для успішної адаптації в соціокультурному середовищі. Виховання та творчість є важливими інструментами, що сприяють розвитку ключових компетенцій, формують здатність особистості приймати

*© Гринцевич О. В., Перепелка О. Г.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

обґрунтовані рішення, брати відповідальність за власні дії та впевнено діяти у нестандартних ситуаціях. Центральною ідеєю концепції НУШ є розвиток життєвої компетентності учнів [3], яка інтегрує знання, вміння, навички, цінності та ставлення, необхідні для активної життєдіяльності в сучасному світі. Життєва компетентність спрямована на використання набутих знань, умінь та цінностей для ефективного вирішення життєвих ситуацій. Вона охоплює:

- соціальні навички (комунікація, співпраця, емпатія);
- когнітивні компетенції (аналітичне мислення, прийняття рішень);
- емоційно-вольову стійкість (самоконтроль, здатність до адаптації);
- креативність (творче мислення, інноваційний підхід).

Формування цих компонентів є невід'ємною частиною освітнього процесу, який сприяє гармонійному розвитку особистості. Доцільно згадати й про виховні виміри розвитку життєвої компетентності, адже виховний процес відіграє центральну роль у формуванні відповідальної особистості, здатної орієнтуватися у складних соціальних умовах. Основними аспектами виховних вимірів є:

- морально-етичне виховання: формування системи цінностей, які є основою для прийняття відповідальних рішень;
- громадянська активність: розвиток соціальної відповідальності, залучення до волонтерської діяльності та громадських ініціатив;
- національно-патріотичне виховання: усвідомлення культурної спадщини, любові до рідної країни, збереження традицій;
- педагогічні стратегії, а саме: використання інноваційних підходів (проектна діяльність, кейс-метод, дебати) для розвитку критичного мислення та соціальної адаптації.

Враховуючи сьогодення, слід наголосити й на творчих вимірах розвитку життєвої компетентності [2]. Адже саме вони є потужним засобом розвитку особистісного потенціалу та формування інноваційного підходу до вирішення проблем, основними напрямками яких є:

- креативність, як базова компетенція: розвиток здатності до нестандартного мислення та інноваційних рішень;
- проектно-орієнтоване навчання: залучення учнів до виконання творчих завдань, що сприяють інтеграції знань із різних галузей;
- інтерактивні методи навчання: використання рольових ігор, мозкових штурмів, дискусій для розвитку комунікативних та креативних навичок;
- підтримка індивідуальних ініціатив: створення умов для самовираження учнів у творчих проектах та конкурсах.

Практичним підходом ефективного розвитку життєвої компетентності школярів є комплексний підхід [1], що охоплює:

- створення виховного середовища: забезпечення сприятливих умов для самореалізації та формування соціально відповідальної поведінки;
- розробка освітніх програм: впровадження курсів, орієнтованих на розвиток лідерства, адаптивності, командної роботи;
- співпраця з батьками та громадськістю: організація спільних заходів, які сприяють зміцненню життєвих компетенцій через практичну діяльність.

Виховні та творчі виміри є важливими складовими формування життєвої компетентності особистості. Комплексний підхід до освітнього процесу, що поєднує етичне виховання та творчий розвиток, сприяє підготовці молоді до реальних викликів сучасного світу. Удосконалення педагогічних стратегій та інтеграція інноваційних методів навчання є необхідними умовами формування особистості, здатної до самореалізації, критичного мислення та відповідальної соціальної поведінки, а розвиток життєвої компетентності особистості є ключовим завданням сучасної освіти, що потребує комплексного підходу, який інтегрує виховні та творчі виміри. Реалізація цих вимірів у контексті Нової української школи потребує трансформації традиційних підходів до організації освітнього процесу, професійного розвитку педагогів та створення інноваційного освітнього середовища. Такий підхід дозволить формувати всебічно розвинену особистість, здатну успішно реалізовувати свій потенціал у сучасному динамічному світі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко Т. С. Формування життєвої компетентності школярів – шлях до успіху. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvannya-zittevoi-kompetentnosti-skolariv-kluc-do-uspihu-92496.html>.
2. Життєва компетентність особистості: Науково-методичний посібник / за ред. Л. Сохань, І. Ермакова, Г. Несен. Київ: Богдана, 2003. 502 с.
3. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

Гришко С. В., Непша О. В.*

КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ГЕОГРАФІЇ В СТАРШІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Одним із ключових викликів сучасної освітньої системи є впровадження положень нової освітньої реформи. Вона спрямована на інтеграцію змісту навчальних предметів і профілізацію освіти, що вимагає змін у структурі, змісті та методах викладання географії у загальноосвітніх школах.

- ефективне здійснення цих перетворень можливе лише за умови формування відповідного педагогічного середовища;

*© Гришко С. В., Непша О. В.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

- розроблення ефективних технологій залучення педагогів до процесу реформування освітнього середовища;
- підвищення кваліфікації вчителів географії через систему післядипломної педагогічної освіти, що включає розвиток науково-методичних, предметних, психологічних і педагогічних компетентностей;
- проектування змісту навчання географії у старшій школі з акцентом на методичне структурування та побудову науково-методичних знань;
- творчий підхід учителів до створення навчально-методичного забезпечення, що охоплює педагогічні програмні засоби, геоінформаційні системи, сучасні інформаційні технології, освітні інтернет-ресурси та електронні засоби навчання;
- моделювання педагогічної діяльності учасників освітнього процесу, враховуючи інтегрований, диференційований та комплексний підходи, а також раціональний вибір методів, технологій і форм навчання, що сприяють розвитку ключових компетентностей учнів.

На сучасному етапі впровадження Нової української школи (НУШ) викладання географії у старших класах ґрунтується на таких підходах:

- завершення базової освіти на рівні стандарту або академічному рівні.
- вивчення географії в рамках профільного навчання.
- опанування експериментальних інтегрованих курсів, зокрема «Природничі науки» [3].

Основні Концепції Нової української школи орієнтовані на компетентнісний і практико-орієнтований підхід до реалізації змісту навчання, а також на дитиноцентричну модель та рамкову структуру освітнього процесу, зокрема у викладанні географії [2].

Кожен етап реформи обумовлений соціально-політичними, економічними та освітніми змінами, що впливають на перегляд підходів до структури й змісту навчання. Це передбачає розробку нових навчальних програм, підручників і матеріалів. На сучасному етапі основним завданням є визначення механізмів упровадження компетентнісного підходу до викладання географії відповідно до вимог НУШ.

Реалізація концепції викладання географії є прикладом компетентнісно орієнтованої освіти, що ґрунтується на інтегрованому та комплексному підходах [1]. Це передбачає застосування вчителями інноваційних, інформаційно-комунікаційних та інтерактивних технологій, сучасних засобів навчання, а також продуманий вибір методів, форм і прийомів. Такий підхід потребує оновлення та розробки відповідного навчально-методичного забезпечення, яке слугує базою для практичної діяльності педагогів.

Сучасний підхід спрямований на формування інтересу до науки про Землю, підвищення мотивації учнів до усвідомленого вибору майбутньої професії, а також на покращення результатів навчально-пізнавальної діяльності.

Оволодіння географоцентричним змістом різних навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти сприяє досягненню цих цілей, допомагаючи учням краще усвідомити прикладне значення географії в сучасному світі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція навчання географії України в основній та старшій школі / за заг. ред. д-ра пед. наук О.М. Топузова та канд. пед. наук О. Ф. Надтоки. К.: ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 56 с.
2. Назаренко Т. Викладання географії в умовах НУШ. *Педагогічний вісник Поділля* №3. 2023. С. 3–4.
3. Удовиченко Л.І. Методичні засади навчання географії учнів 10–11 класів на профільному рівні: автореф. дис. .. док. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2019. 43 с.

Гуралюк А. Г.*

СЕМАНТИЧНИЙ ПІДХІД ДО СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПІДРУЧНИКІВ

Дослідження методів удосконалення розробки електронних підручників виявили необхідність застосування семантичних технологій для представлення навчального матеріалу. Семантичний підхід базується на методах і технологіях роботи з контентом, семантикою даних, інформацією та знаннями, зокрема через використання онтологій предметних областей та відповідних технологій їх створення і супроводу. У такій концепції підручник розглядається як онтологічна система, що інтегрує множину концептів (тематичних зон, дидактичних одиниць), взаємозв'язків між ними, базових положень (аксіом) теорії, представленої в підручнику, а також функцій інтерпретації, визначених в онтології [1].

Представлення навчального матеріалу у вигляді онтології перетворює концепцію окремого підручника, зводячи його формальне представлення до опису певного фрагмента узагальненої предметної області із чітко визначеними дефініціями. Подібним чином глава, параграф або розділ підручника можуть розглядатися як результат структурного поділу підручника на підмножини предметної області, що формують його зміст [2].

Аналогічно, сукупність підручників (бібліотеку) можна моделювати як онтологічну систему, що репрезентує ширшу предметну область. У результаті формується цілісна онтологія, окремі частини якої, завдяки встановленим семантичним зв'язкам, здатні динамічно конструювати різні підручники відповідно до індивідуальних потреб користувача. Такий підхід

*© Гуралюк А. Г.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

забезпечує гнучке адаптування навчального контенту до логіки освітнього процесу, сприяючи персоналізації та ефективній організації навчального матеріалу.

Результати проведених досліджень засвідчили, що за умови використання семантичного підходу принципи відмінності між самим підручником і електронним каталогом (бібліотекою підручників) відсутні. Це відкриває можливість опису як окремого підручника, так і його бібліотеки за допомогою онтологічного графа (онтографа).

Застосування онтографа дозволяє здійснити початкову візуалізацію структури електронного підручника, інтерпретуючи його структурні елементи (укрупнені дидактичні одиниці, дидактичні одиниці) як вершини графа, а логіку переходів між ними – у вигляді спрямованих зв'язків. Таким чином, онтологія відіграє роль агрегатора, що забезпечує інтеграцію семантичного та технологічного підходів. Реалізація електронного підручника на основі онтологічного підходу можлива за умови наявності відповідної технологічної підтримки, включно з мовами опису, моделями, програмними інструментами та системами. Однак більшість наявних програмних рішень орієнтовані переважно на науково-дослідну чи прикладну діяльність, що обмежує їх ефективність у сфері освіти [3].

З метою підвищення ефективності застосування онтологій у навчальному процесі було розроблено авторський ресурс Ontos.xyz. Він містить редактор онтографів і засіб перегляду, що дозволяє відображати як окремі підручники, так і їхні колекції. Редактор підтримує створення онтографа, який описує структуру підручника, та надає можливість кожному вузлу призначати контексти всіх типів, підтримуваних браузером, зокрема HTML-сторінки, ресурси Web 2.0 тощо [1].

Запропонована технологія створення підручників є універсальною та забезпечує інтеграцію даних із різних джерел, адаптуючи їх до специфіки будь-якої предметної області.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Guraliuk A., Zakatnov D., Lapaenko S., Ahalets I. & Varaksina N. (2023). Integrative Technology for Creating Electronic Educational Resources. *International Journal of Engineering Pedagogy (IJEP)*. vol. 13(3), Pp. 68–79. URL: <https://doi.org/10.3991/ijep.v13i3.36109>. In: Web of Science, Scopus [Q1] (English).
2. Гуралюк А. Г. Створення електронного підручника з використанням онтологічного підходу. *Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя*: [збірник матеріалів Першого Міжнародного науково-практичного WEB-форуму (Київ-Харків, 26-28 березня 2019 р.); упор.-укл. М. Л. Ростока; за заг. ред.: М. Л. Ростока, Т. С. Бондаренко, О. В. Баніт, І. М. Савченко]. Кропивницький: Вид-во Льотної академії Національного авіаційного університету. Вип. 1. 2019. С. 215–218. URL: <https://compmath.ua.karazin.ua/wp-content/uploads/2019/06/Zbirnyk-Forum-SOIS-2019.pdf>.

*Гусь Т. Й., Деденок В. В.**

ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ВИСОКОЇ ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ХЕРСОНСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ № 3 ХЕРСОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ)

Сучасна Україна переживає складні часи, коли національно-патріотичне виховання стає не лише освітнім пріоритетом, але й життєво необхідною умовою для становлення нового покоління громадян. Патріотична свідомість, лідерські якості та моральна сила є основними рисами, які необхідно формувати у здобувачів освіти для подолання сучасних викликів і загроз, що постали перед нашою державою [1].

Для педагогічного колективу Херсонської гімназії № 3 Херсонської міської ради патріотичний напрямок роботи був і залишається пріоритетним.

Національно-патріотичне виховання є основою для становлення свідомого громадянина, який розуміє свою роль у суспільстві та відповідальність за майбутнє країни. У час, коли Україна бореться за незалежність, особливо важливо виховувати у молоді такі якості, як любов до Батьківщини, готовність допомагати, єдність та стійкість. Виховання молодого покоління у дусі національних цінностей, гордості за свою історію та культуру є гарантією того, що наша держава вистійть і процвітатиме.

Зараз, в умовах дистанційного навчання, педагогічний колектив гімназії у цьому контексті відіграє ключову роль. А освітній заклад став осередком, де закладаються основи патріотичної свідомості, розвиваються лідерські якості та формуються моральні цінності. Учителі розуміють, що повинні забезпечувати не лише навчальний процес, а й виховання активних громадян з високорозвиненими лідерськими якостями.

Моральна сила є тим фундаментом, на якому будується здатність до опору негараздам, вміння приймати зважені рішення та діяти з гідністю. Важливою формою національно-патріотичного виховання в умовах війни є загальнонаціональна хвилина мовчання за полеглими воїнами, загиблими громадянами, дорослими і дітьми, яка започаткована в березні 2022 року Указом Президента України [3]. Вона проводиться

*© Гусь Т. Й., Деденок В. В.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

щоденно о 9:00 і стала для учнів та учителів гімназії усвідомленим проживанням, а не «відпрацюванням». Ми і наші учні усвідомлюємо, якою важкою та страшною ціною виборює Україна право на незалежність, свободу та життя, росіяни вбивають цвіт нації – сильних, мужніх, незламних українців. Після хвилини мовчання, перед початком першого уроку, учні можуть узяти участь в обговоренні подій, обмінятися думками і враженнями про війну, проаналізувати зміни, які відбулися внаслідок війни в їхньому житті, у житті сім'ї, родини, України. Обов'язково під час таких бесід педагоги обговорюють із здобувачами освіти поведінку під час повітряних тривог, безпеку в умовах війни.

Також ефективною формою роботи з національно-патріотичного виховання є організація зустрічей. Організовуємо онлайн-зустрічі із ветеранами АТО, ООС та війни рф проти України, волонтерами. Спілкування з учасниками бойових дій, навіть через екран, виховує у дітей повагу до Збройних сил України, гордість за подвиг наших воїнів. Діти повинні знати, що ці люди – наші герої, на яких треба рівнятися, брати з них приклад. Учимо також, що треба згуртовуватися у важкий час і допомагати людям, які цього потребують. Такі заходи дозволяють учням не лише почути реальні історії героїзму, але й надихають їх на відповідальне ставлення до свого життя та внеску у майбутнє держави. Написання листів та створення листівок для військових також сприяє формуванню у молоді почуття єдності та вдячності.

Однією з найбільшох тем сьогодення є доля військових, які перебувають у полоні. Учні не залишаються осторонь і висловлюють свою підтримку через плакати зі словами надії та віри. У рамках флешмобу «Повертайся живим» діти передали щирі почуття вдячності та бажання повернення кожного захисника додому.

Важливим аспектом у національно-патріотичному вихованні є залучення учнів до відзначення національних свят.

День Захисників і Захисниць України, День Збройних сил України, День української писемності та мови ми відзначаємо щорічно. Але, мабуть, ще ніколи ці свята не були так на часі, як у цей важкий період російської агресії. Мова, культура і ментальність – це те, що відрізняє нас від інших націй. Український історик і письменник Іван Огієнко сказав: «Мова – то серце народу: гине мова – гине народ» [2]. Ми впевнені, що такого ніколи не станеться. У боях наші мужні воїни-захисники боронять не тільки територіальну цілісність, а ще й нашу мову. Ці дні для колективу Херсонської гімназії № 3 є особливими. Саме в умовах дистанційного навчання учні готують онлайн-флешмоби, фото- і відеочеленджі, привітання, які розповсюджуються в соціальних мережах. Учителі й учні гімназії беруть активну участь у написанні Радіодиктанту національної єдності, долучаються до загальношкільних, міських та

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА
Всеукраїнських заходів до Дня Соборності України, Дня Героїв
Небесної Сотні тощо.

Формування лідерських якостей у здобувачів освіти є ще одним важливим завданням сучасної школи. Лідер – це не лише той, хто вміє вести за собою інших, а й особистість, яка бере відповідальність за свої вчинки, рішення та майбутнє своєї країни. У Херсонській гімназії № 3 Херсонської міської ради створені умови для розвитку ініціативності, творчого мислення та навичок командної роботи. Працює учнівське самоврядування, лідери якого беруть участь у різноманітних проєктах та ініціативах. Наприклад, Всеукраїнська військово-патріотична гра «Джура» не лише об'єднує учнів навколо ідей патріотизму, але й навчає їх працювати в команді, долати труднощі та ухвалювати рішення. Крім того, участь у таких заходах сприяє вихованню самодисципліни та відповідальності. Багато років поспіль учні гімназії є постійними учасниками і призерами міського етапу військово-патріотичної гри «Джура». Протягом останніх двох років, саме у період дистанційного навчання, козацький рій гімназії посідає III місце у середній віковій групі на різних етапах цієї гри серед 22 роїв освітніх закладів міста Херсона.

Рідне місто, яке вистояло в найтяжчі часи, надихає нас своєю силою та незламністю. Залучаємо наших учнів до літературної творчості, написання віршів, есе, розповідей про події, які їх хвилюють. Маємо результат: поетичні твори наших учнів надруковані у Всеукраїнському альманасі «Артспротив. Частина II. Херсонщина».

У сучасних умовах важливо використовувати різноманітні підходи для впровадження національно-патріотичного виховання в освітній процес. Дистанційна форма навчання, яка стала викликом для багатьох закладів, зокрема освітніх закладів Херсона і Херсонської області, довела, що патріотичне виховання може ефективно здійснюватися і в онлайн-форматі. Наприклад, створення і розповсюдження тематичних презентацій, відеороликів до державних свят або проведення онлайн-флешмобів стали дієвими інструментами для виховання молоді.

Серед популярних форм роботи з учнями варто виокремити:

- засідання клубів національно-патріотичного виховання;
- написання творчих робіт на тему історії рідного міста і України;
- організацію конкурсів і вікторин, присвячених державним святам;
- зустрічі з видатними діячами культури та представниками Збройних сил;
- створення інтерактивних проєктів, що популяризують історичні досягнення України.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

Також важливим є використання інтерактивних методів навчання, таких як дебати, рольові ігри та командні проєкти. Це дозволяє учням активно залучатися до процесу пізнання, розвивати критичне мислення та аналітичні навички.

У статті 9 «Особливості національно-патріотичного виховання» Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної і громадянської ідентичності» сказано, що метою національно-патріотичного виховання є формування і утвердження української національної та громадянської ідентичності, оборонної свідомості, громадянської стійкості на основі суспільно-державних (національних) цінностей України, соціальної активності та відповідальності, готовності до дієвого виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, державної незалежності і територіальної цілісності України [4].

Тому формування патріотизму – це не лише завдання школи, але й суспільства в цілому. Батьки, громадські організації, культурні інституції повинні діяти спільно для того, щоб виховати покоління, яке буде готове працювати заради процвітання своєї країни. Лише спільними зусиллями ми зможемо забезпечити формування високої патріотичної свідомості, лідерських якостей і моральної сили у молоді.

Україна потребує свідомих, активних і морально сильних громадян, які готові будувати її майбутнє. І ця відповідальність лежить на кожному з нас. Виховуючи у молоді патріотизм, закладаємо основу для сильної, незалежної, демократичної держави. Це наше спільне завдання, яке ми повинні виконати заради майбутніх поколінь.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України: затв. наказом М-ва освіти і науки України від 06.06.2022 р. №527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>
2. Національна освітня платформа – Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/35-naikrashchyykh-vysloviv-pro-ridnu-movu-39188.html>.
3. Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України: затв. Указом Президента України від 16.03.2022 р. №143/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143/2022#Text>.
4. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної і громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022 р. №2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>.

ВИХОВНІ ЗАХОДИ ЯК ВИКЛИК НА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СВІТІ

Соціалізація сучасної дитини відбувається в умовах тотальної інформатизації, яка спричинена всеохоплюючими світовими тенденціями взаємозалежності та інтеграції у всіх сферах життя – глобалізації. Глобалізація, на думку В. Кириченка, це «процес загальносвітового об'єднання з метою спільного вирішення нагальних проблем, об'єднання на основі спільних інтересів, створення середовища, комфортного для життєдіяльності людей, які підтримують спільні норми та цінності» [2, с. 193-194]. М. Хаустова тлумачить глобалізацію «як системну, багатоаспектну та різнорівневу інтеграцію різних існуючих у світі державноправових, економіко-фінансових та суспільно-політичних інститутів, ідей, принципів, зв'язків, морально-політичних, матеріальних та інших цінностей, різноманітних відносин; як безперервний, об'єктивно існуючий, загальносвітовий процес, який охоплює усі без винятку сфери суспільного життя, всі процеси та явища, що відбуваються у світі, обумовлює виникнення взаємозв'язків та взаємозалежності між суб'єктами глобалізації, сприяє уніфікації регулювання таких взаємовідносин та може мати як позитивні, так і негативні наслідки» [3, с. 117]. Як бачимо, глобалізаційні процеси у світі характеризуються швидким обміном інформації, стиранням кордонів між культурами, зростанням ролі технологій та посиленням конкуренції. Для сучасних учнів це означає доступ до величезного обсягу знань, але водночас і ризик втрати власної культурної основи. Молодь дедалі більше орієнтується на глобальні тренди – соціальні мережі, міжнародні бренди, універсальні стандарти поведінки. У таких умовах виховні заходи стають інструментом, який дозволяє не лише адаптувати учнів до цих змін, а й навчити їх критично осмислювати глобальні процеси.

Позитивними наслідками глобалізації для освіти і виховання є розширення доступу до освіти завдяки розвитку технологій, можливість навчання за кордоном та обміну досвідом, поширення інноваційних педагогічних технологій, формування полікультурної компетентності учнів. До негативних наслідків глобалізації відносимо втрату національної ідентичності та уніфікацію цінностей; поширення деструктивних субкультур; інформаційну війну та маніпуляції; інтернет-залежність та віртуальну агресію; міграційні процеси та мультикультуралізм. Важливо зазначити, що негативні аспекти глобалізації не є неминучими. Їх можна мінімізувати шляхом свідомого та відповідального підходу до глобалізаційних процесів.

*© Дереш В. С.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

Наразі виховні заходи в закладах освіти можуть стати викликом на глобалізаційні процеси у світі. Адже глобалізація – це не лише економічна чи технологічна інтеграція, а й культурний, соціальний та ціннісний обмін, які впливають на молоде покоління. У цьому контексті роль педагогів набуває особливого значення, адже саме через виховні заходи ми можемо формувати у школярів свідоме ставлення до глобальних змін, зберігаючи при цьому національну ідентичність.

Одним із ключових негативних наслідків глобалізації є уніфікація цінностей. Масова культура, що поширюється через медіа, часто пропагує індивідуалізм, споживацьке ставлення до оточуючих. У той же час українська освіта традиційно спирається на принципи колективізму, патріотизму та духовного розвитку. Педагоги мають знайти баланс між цими полюсами, використовуючи виховні заходи як платформу для діалогу. Адже виховні заходи – це не просто розвага чи відпочинок для учнів, а можливість створити простір, де діти вчаться аналізувати світові тенденції, розвивати soft skills (комунікацію, критичне мислення, співпрацю) та формувати власну позицію. Через виховні заходи, які впроваджуються у сучасному освітньому середовищі, можна впливати на підростаюче покоління, здійснюючи культурний, соціальний та ціннісний обмін у різних напрямках:

1. Міжкультурна освіта. Через тематичні заходи учні досліджують традиції, звичаї і цінності різних країн, презентують проекти про певні країни. Проведення фестивалів культури дозволяє дітям зрозуміти багатоманітність світу, формує толерантне ставлення до людей різних національностей.

2. Екологічне виховання. Виховні заходи, такі як еко-квести чи дискусії про сталий розвиток та екологічні проблеми, є ефективними, адже учні усвідомлюють свою роль у збереженні планети.

3. Технологічна грамотність. Організація майстерок із кібербезпеки чи медіаграмотності готує учнів до життя в цифровому світі, де технології – це і можливості, і загрози.

4. Збереження національної ідентичності. Впровадження популярних форм національно-патріотичного виховання [1, с. 30], проведення заходів, присвячених українській культурі, дозволяє учням пишатися своєю історією, мовою, традиціями у глобалізованому світі.

Сучасні виховні заходи у закладах освіти мають відповідати викликам глобалізації, тому надзвичайно важливо під час проведення дотримуватися принципів інтерактивності (учні краще засвоюють інформацію через дію – дискусії, ігри, проекти), актуальності (теми заходів мають відображати сучасні реалії – від впливу штучного інтелекту до міграційних процесів) та інклюзивності (варто залучати до заходів учнів із різним досвідом, щоб вони вчилися співпрацювати

Отже, глобалізація розкриває нові можливості для системи освіти. Виховні заходи можуть допомагати учням адаптуватися до змін, зберегти свою ідентичність і брати активну участь у житті суспільства. Педагоги мають шанс виховати покоління, яке не губитиметься в глобалізованому світі, а стане його свідомим творцем. Тому варто використовувати цей потенціал, організовуючи заходи, які надихають, навчають і об'єднують. Також важливо пам'ятати, що успіх виховної роботи в умовах глобалізації залежить від співпраці сім'ї, школи, держави та громадянського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дереш В. С., Моїсеев С. О. Реалізація національно-патріотичного виховання у НУШ в умовах дистанційного навчання. *Різновекторність виховних впливів і узгодженість дій різних суб'єктів виховання*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (змішаний формат), м. Київ, м. Хмельницький, 20 лист. 2024 р. Хмельницький: ХОІППО, 2024. С. 28–31. URL: <https://hoippo.km.ua/wp-content/uploads/2024/12/zbirnyk12.pdf> (дата звернення: 22.03.2025).
2. Кириченко В. В. Особистість у сучасному інформаційному просторі: глобалізаційні виклики XXI ст. *Глобалізований світ: випробування людського буття*: матеріали доповідей та виступів міжнар. наук.-практ. конф., м. Житомир, 6-7 жовт. 2017 р. Житомир: Вид-во Євінок О. О., 2017. С. 193–196.
3. Хаустова М. Г. Феномен глобалізації: різноаспектність визначення. *Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики* : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. Харків, 2016. С. 110–119.

Деєва Т. М.*

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ТА ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ООНОВЛЕНОГО ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

У сучасних умовах реформування освіти особливої актуальності набуває питання розвитку творчих та пізнавальних здібностей здобувачів освіти початкової школи. Особливо це важливо в умовах дистанційного навчання, яке стало невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу. Використання інноваційних технологій дозволяє створити нові можливості для формування ключових компетентностей, розвитку самостійності, креативного мислення та пізнавальної активності здобувачів освіти.

Одним із ефективних інструментів для розвитку творчих здібностей є застосування інтерактивних платформ, таких як LearningApps, Padlet, Canva, які дозволяють залучати дітей до активної діяльності, створювати власні освітні продукти,

*© Деєва Т. М.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

реалізовувати проекти, брати участь у групових завданнях. Це не лише урізноманітнює навчальний процес, а й сприяє формуванню комунікативних навичок, умінь працювати в команді.

Позитивний вплив має і використання технологій гейміфікації. Освітні ігри, вікторини, квести дозволяють учням у цікавій формі опановувати новий матеріал, підвищувати мотивацію до навчання, розвивати критичне мислення. Наприклад, завдання на створення інтерактивних карт знань у сервісах MindMeister чи Coggle допомагають дітям систематизувати знання, знаходити зв'язки між поняттями, приклад Карт знань.

Карти знань можуть містити текст, малюнки, позначки, файли, посилання на інтернет-ресурси тощо.

Окремої уваги заслуговує впровадження проектної діяльності. Завдяки роботі над спільними проектами учні вчаться планувати свою діяльність, розподіляти обов'язки, шукати інформацію, аналізувати та презентувати результати. У процесі роботи діти розвивають умінь застосовувати знання на практиці, що є запорукою формування компетентного випускника.

Ефективним є й використання хмарних сервісів (Google Classroom, Google Forms, Google Slides), які дають змогу організувати навчальну взаємодію між учнями та вчителем, забезпечують зворотний зв'язок, дозволяють оцінювати результати роботи в режимі реального часу. Хмари слів включають різні прикметники, що допомагає учням ознайомитися з різноманітністю описових слів у мові.

Отже, використання інноваційних технологій у дистанційному навчанні відкриває широкі можливості для формування творчих та пізнавальних здібностей здобувачів освіти, забезпечує індивідуалізацію навчального процесу, сприяє підвищенню мотивації та формуванню ключових компетентностей, необхідних у сучасному світі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Особистісно орієнтована освіта: теоретико-методологічні засади. Київ: Либідь, 2021. 256 с.
2. Гриньова М. В., Литвинова С. Г. Інноваційні освітні технології: теорія і практика. Полтава: АСМІ, 2022. 300 с.
3. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2020. 192 с.
4. Шиян Р. Б. Інноваційні педагогічні технології в освітньому процесі початкової школи. Початкова школа. 2023. № 2. С. 12–17.

РОЛЬ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УПРАВЛІННІ ЦИФРОВИМИ ЗМІНАМИ: ЛІДЕРСТВО В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сучасний світ переживає активну цифрову трансформацію, що впливає на всі сфери життя, зокрема й на освіту. Особливого значення ці зміни набули в умовах війни в Україні, коли освітній процес опинився перед безпрецедентними труднощами.

Перехід на дистанційне та змішане навчання став не лише вимушеним заходом під час пандемії COVID-19, а й нагальною необхідністю через військові дії, руйнування освітньої інфраструктури та масове переміщення учнівства та педагогів.

Вивченням питань лідерства в управлінні цифровими змінами в освіті, а також дистанційного навчання та впровадження цифрових технологій займаються багато науковців і дослідників з різних країн. Сутність інноваційних підходів, зміст ефективних управлінських технологій та сферу їх застосування розкрито в роботах Л. Ляховської, її роботи присвячені інноваційним підходам до управління освітою та впровадженню цифрових технологій, Л. Мельник, яка досліджує питання цифрової трансформації в освітньому процесі, М. Жалдак, відомий своїми працями з використання інформаційних технологій у навчанні, О. Комісарової, яка займається питаннями дистанційного навчання та цифрової освіти, та ін.

Війна загостила потребу в нових підходах до навчання: необхідність гнучких цифрових платформ, індивідуальних освітніх траєкторій для дітей, які перебувають у різних регіонах чи навіть країнах, а також психологічної підтримки учнів, які зазнали травматичного досвіду. Успішне управління цими викликами можливе лише за умови активного лідерства керівника закладу освіти, який не лише координує впровадження цифрових змін, а й створює середовище підтримки, мотивації та розвитку.

Окрім технічних аспектів, важливим залишається питання якості освіти. Цифрова трансформація вимагає від керівника стратегічного бачення, лідерських якостей та здатності швидко адаптуватися до змін. Саме від його управлінських рішень залежить, наскільки ефективно заклад освіти зможе працювати в умовах нестабільності, зберігаючи освітню якість і психоемоційне благополуччя учнів та педагогів.

Ці аспекти можна згрупувати в кілька ключових напрямів, які визначають ефективність управління цифровими змінами у закладі освіти:

*© Довга Г. В.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

1. *Лідерство в управлінні цифровими змінами.* Реалізація цифрових змін у закладі освіти потребує стратегічного бачення та активного лідерства з боку керівника. Важливо не лише впроваджувати цифрові технології, а й формувати довгострокову візію їх розвитку в межах навчального закладу. Керівник має моделювати інноваційне освітнє середовище, у якому технології не просто використовуються, а інтегруються в навчальний процес для його покращення. Водночас він повинен мотивувати педагогічний колектив до освоєння цифрових інструментів та впровадження новітніх методик навчання.

2. *Організаційно-методичні аспекти впровадження дистанційного навчання.* Одним із важливих аспектів управління цифровими змінами є вибір і впровадження ефективних цифрових платформ та сервісів, що забезпечують якісний освітній процес. Керівник закладу освіти має сприяти підвищенню цифрової компетентності педагогів і учнів, організовуючи навчання для вчителів та надаючи підтримку учням у використанні нових технологій. Крім того, адаптація навчальних програм до цифрового формату дозволяє зберегти баланс між традиційним навчанням та інноваційними підходами, забезпечуючи гнучкість та ефективність навчального процесу.

3. *Психолого-педагогічна підтримка учасників освітнього процесу.* Важливою складовою цифрового навчання є створення комфортного та безпечного середовища для всіх учасників освітнього процесу. Дистанційне навчання змінює звичні моделі взаємодії між учнями та вчителями, що може впливати на їхній психоемоційний стан. Завдання керівника – організувати систему підтримки, що сприятиме збереженню мотивації учнів, запобігатиме цифровій втомі та сприятиме соціалізації в умовах онлайн-навчання.

4. *Управління якістю освіти в умовах дистанційного навчання.* Для забезпечення ефективності цифрового навчання керівник закладу освіти має впроваджувати системний моніторинг успішності та якості освітнього процесу. Використання аналітики даних допомагає в ухваленні управлінських рішень, дозволяючи оперативно реагувати на виклики та коригувати навчальні підходи. Впровадження механізмів зворотного зв'язку дозволяє оцінювати ефективність цифрових освітніх практик та вдосконалювати їх, орієнтуючись на потреби учнів і вчителів.

Отже, цифровізація освіти – це головне і першочергове завдання цифрової трансформації суспільства в Україні, де роль керівника закладу освіти у процесі цифрової трансформації виходить за межі адміністративних функцій – він має стати стратегом, лідером змін та фасилітатором освітніх інновацій. Його здатність адаптуватися до сучасних викликів, застосовувати дані для ухвалення управлінських рішень

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА
і підтримувати педагогів та учнів у цифровому середовищі
визначає ефективність навчального процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Подденежний О. Г. Управління цифровою трансформацією освіти: сучасний науковий дискурс. *Освітній простір в умовах цифрової трансформації*. 2023. URL: <https://spne.ukma.edu.ua/article/view/239078>.
2. Управління змінами в цифровій трансформації освіти. *Збірник наукових праць Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Вип. XLII–XLIII. 2022. С. 125–138. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/37821>.
3. Cedos. Війна та освіта. Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи. *Аналітичний центр Cedos*. 2023. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vijna-ta-osvita-yak-rik-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-vplynuv-na-ukrayinski-shkoly>.
4. Нагайчук С. В. Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи. *Науковий вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2023. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/17422/1/Нагайчук_Стаття_Драгоманова.pdf.
5. Інститут аналітики та адвокації. Освіта в умовах війни: виклики та перспективи для України. *Аналітичний звіт Інституту аналітики та адвокації*. 2023. URL: <https://iaa.org.ua/articles/education-in-times-of-war-challenges-and-prospects-for-ukraine>.
6. UA.News. Проблеми освіти в Україні: виклики і наслідки навчання під час війни. *UA.News – аналітичний портал*. 2023. URL: <https://ua.news/ua/ukraine/problemy-osvity-v-ukrayini-vyklyky-i-naslidky-navchannya-pid-chas-vijny>.

Дядченко Г. В.*

ПРАЦЕТЕРАПІЯ ЯК ОСНОВНА ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Одним з важливих засобів корекції недоліків психофізичного розвитку осіб з особливими потребами є праця. Однією з форм соціальної адаптації, а також часткової реабілітації, є працетерапія (Occupational Therapy) – лікування різних фізичних і психічних захворювань через залучення хворих до певних видів діяльності. В основу працетерапії покладено добровільну діяльність пацієнта з метою використання наявних фізичних можливостей особи та набуття необхідних для повсякденного життя й суспільного існування вмінь і навичок. Основна мета працетерапії – відновлення й розвиток порушених функцій, формування компенсаторних навичок самообслуговування, ведення домашнього господарства, рукоділля, виконання трудових операцій тощо [3, с. 222].

Види трудової діяльності підбирають таким чином, щоб максимально врахувати індивідуальні потреби й нахили кожної людини. До таких видів діяльності належать виготовлення виробів з дерева й металу, розпис виробів із глини та інші

*© Дядченко Г. В.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

художні промисли, домоведення, різні соціальні навички (для психічно хворих людей), а також активне дозвілля (для людей похилого віку). У межах поняття трудотерапії також розглядають процес опанування механічними засобами й адаптацію до життя в домашніх умовах [3, с. 222].

Формування трудових навичок тісно пов'язане з процесом формування вмінь і навичок самостійної роботи осіб з інтелектуальними порушеннями. Основною формою організації самостійної діяльності є співпраця вихованців з вихователем та один з одним. Тому іноді одне й те саме доручення можна давати кільком дітям одночасно. У такому разі праця поруч з іншим виступає першою сходинкою до колективної співпраці. У процесі спільної діяльності праця виступає засобом розумового розвитку, оскільки сприяє розвитку уваги, кмітливості, дозволяє дитині відчувати самостійність, впевненість у власних силах [2, с. 13].

У центрі «Сприяння» ми намагаємося організувати роботу з формування самостійної праці наших клієнтів таким чином, щоб вони активно набували окреслених вище навичок у процесі самостійної діяльності. При цьому педагог виступає в ролі помічника, готового надати допомогу в потрібний момент, – своєрідного посередника між вихованцем і спеціально підготовленим освітнім середовищем. У такий спосіб вихователь доброзичливо, ненав'язливо керує діяльністю дитини.

Особливе місце в організації роботи з формування вмінь і навичок самостійної діяльності осіб з особливими потребами належить самообслуговуванню. Сюди належить формування гігієнічних навичок (догляд за тілом, уміння розчісуватися, чистити зуби), формування навичок вдягати й знімати одяг, доглядати за одягом і взуттям, самостійно приймати їжу, соціально прийнятно поводити себе під час приймання їжі, мити руки до і після їжі, формування вмінь сервірування столу та прибирання й миття посуду після прийняття їжі. Важливо також заохочувати самостійність – важливий чинник формування працелюбності [1].

Ми також привчаємо наших вихованців доглядати за кімнатними рослинами та квітами на пришкольній території, наголошуючи на тому, що слід створювати умови для зростання й розвитку рослин, здійснювати за ними правильний догляд, звертаємо увагу дітей на особливості вигляду рослин, їхній колір, розмір, будову. Таким чином ми залучаємо їх до посильної праці на пришкольній території, на квітнику та в приміщенні центру.

На заняттях з ручної праці також формуються певні навички й уміння самостійної роботи. Так, під керівництвом педагога вихованці можуть створити колективну картину з гофрованого паперу, виготовити подарунковий сувенір, вітальну листівку тощо. А вихователі в цей час скеровують дії

клієнтів у потрібному напрямку, допомагають усвідомити значущість виконуваної роботи.

Формування готовності до праці – це тривалий і багатоетапний процес. Порушення розумового розвитку особи вимагає цілеспрямованої та систематичної роботи в цьому напрямку. У результаті скоординованої роботи працівників центру наші вихованці усвідомлюють важливість праці в житті людини. Організована таким чином трудова діяльність сприяє реалізації потенційних можливостей осіб з особливими потребами, залученню їх до суспільно корисної праці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Навчання дітей з важкими розумовими вадами: посібник для учителів. Львів: Галицька видавнича спілка, 2001. 160 с.
2. Прицкан В., Бордескова Л., Кихай Ж. Трудотерапія і психосоціальна реабілітація: посібник для медиків, медичних асистентів, психологів, соціальних асистентів і менеджерів медичних і соціальних послуг. Кишинів, 2008. 193 с.
3. Самохін М. К. Трудотерапія як засіб соціальної реабілітації людини. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 54. С. 221–227.

Дядченко Т. Ф.*

МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Музика супроводжує людину з перших днів протягом усього її життя. Через музику відбувається емоційне пізнання самого себе й навколишнього світу. У дитини, залученої з раннього віку до музичної діяльності, швидше й ефективніше відбувається розвиток емоційної сфери, музично-образного сприйняття, інтелекту тощо. Вплив музики на емоційні переживання дитини, які збагачують і водночас формують її психіку, широко представлено в концепціях музично-естетичного виховання Е. Жак-Далькроза, З. Кодая, К. Орфа, Е. Гордона, Д. Кабалеvського, М. Пшиходзінської тощо [4, с. 5].

Наявність в Україні значної кількості дітей з обмеженими можливостями зумовлено наслідками вибуху на Чорнобильській атомній станції, роботою екологічно небезпечних підприємств (металургія, хімічна промисловість, оборонна промисловість тощо), шкідливим впливом вихлопних газів [1, с. 172-173]. В останні три роки українці зазнають впливу шкідливих викидів у повітря після ракетних та артилерійських обстрілів, а також постійного стресу, зумовленого війною. Особливо це стосується населення територій, де тривають бойові дії. Усі ці фактори спричиняють народження дітей з різними патологіями.

Ми не можемо зупинити війну, але ми цілком у змозі допомогти нашим вихованцям та їхнім батькам емоційно розвантажитися, відволіктися від проблем, позбутися стресу

*© Дядченко Т. Ф.

бодай на деякий час. Широкими можливостями благотворного емоційного впливу володіє музикант. За даними досліджень, звуки музики зумовлюють реакцію всього організму, включно зі зміною серцевої активності, темпу й амплітуди дихання, кров'яного тиску тощо [3, с. 115]. Педагогічні спостереження переконали нас у тому, що переважна більшість осіб, які мають вади інтелектуального розвитку, люблять слухати музику, підспівувати, робити танцювальні рухи. Музичний супровід занять з особами, які мають особливі потреби, здійснює релаксаційний вплив, допомагає зняти напругу, емоційно та психологічно відновитися. Особливо важливим це є в умовах життя в зоні бойових дій, до якої нині належить місто Суми.

До базових методичних принципів проведення музичних занять із особами, які мають порушення інтелектуального розвитку, належать послідовне опанування грою на найпростіших музичних інструментах, активне слухання музики, надання переваги колективному музикуванню порівняно з індивідуальним, ретельний добір музичного матеріалу з урахуванням календарного циклу, мети заняття, особливостей порушення інтелектуального розвитку; заохочення вихованців до творчої активності, а також застосування музикування з корекційно-реабілітаційними, терапевтичними цілями [4, с. 6-7].

Одним із найпопулярніших європейських напрямків музичного виховання є концепція Карла Орфа. Видатний німецький композитор і педагог вважав ключовими підходами у музичному вихованні елементарну музику, елементарний музичний інструментарій, елементарні вербальні тексти тощо [там само, с. 9]. Варто зазначити, що окреслений підхід до музикування якнайкраще стосується означеної категорії осіб. Враховуючи педагогічну спадщину К. Орфа, ми включаємо до музичних занять елементи музикування на найпростіших музичних інструментах. Так, наш оркестр складають мелодичні ударні інструменти (металофон, ксилофон, трикутник), немелодичні ударні інструменти (дитячі литаври, барабан, бубон, ложки, кастаньети, тарілочки, маракаси, пандейра), прості духові інструменти (сопілка, дудка). Для виконання на елементарних музичних інструментах вибираємо нескладні, ритмічно чіткі, яскраві за мелодійним рисунком твори, часто це дитячі пісні (наприклад, «Саночки», «Ой минула вже зима», «Булька», «Дощик», «Гарна писанка», «Ходить гарбуз по городу», «Диво-осінь»). У процесі елементарного музикування можна використовувати не тільки елементарні музичні інструменти, а й рухи-жести за методикою Body percussion (перкусія тіла) [2, с. 138]. До них належать плескання в долоні, тупання ногами, клацання пальцями, стукання тощо. Як правило, подібне музикування приносить нашим клієнтам радість, відчуття колективу, емоційне задоволення, допомагає зняти стрес і напругу. Важливо здійснювати таку роботу,

СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

враховуючи індивідуальні особливості кожного виховання, систематично й послідовно. За цієї умови терапевтичний, корекційно-розвивальний вплив занять музикою розкривається повною мірою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бльомерс В., Віш Ф.-Г. Спонукай, але не примушуй. Запоріжжя: ВПК «Запоріжжя», 2003. 312 с.
2. Еманова З. Тілесна перкусія (Body Percussion) як засіб гармонізації музичного розвитку дітей. *Організація освітньої діяльності в закладах освіти Києва в умовах воєнного стану: метод. рекомендації* / за заг. ред. О. Фіданян, М. Войцехівського. Київ, 2024. С. 136–139.
3. Матейова З., Машура С. Музикотерапія. *Музична психотерапія: посіб.-хрестоматія* / за ред. О. Г. Антонової-Турченко, Л. С. Дробот. Київ: ІЗМН, 1997. С. 113–118.
4. Пушкар Л.В. Активні технології навчання музики: метод. рекомендації для студентів педагогічних університетів. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2008. 40 с.

Євсєєв Р. С.*

**ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК РУШІЙНА СИЛА
ОСВІТНІХ ЗМІН: ВПРОВАДЖЕННЯ
ІННОВАЦІЙ В НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ**

Сучасна освіта переживає трансформацію під впливом цифрових технологій. Особливо це стосується біології – науки, що вимагає не лише запам'ятовування фактів, а й практичного застосування знань.

Мобільні додатки та штучний інтелект (ШІ) відкривають перед учнями нові можливості: від вивчення місцевої флори й фауни до моделювання складних біологічних процесів. Вони сприяють розвитку критичного мислення, дослідницьких навичок і занурюють учнів у реальний світ науки.

Інтеграція технологій у біологічну освіту. *Мобільні додатки: смартфон як науковий інструмент.* Смартфони вже давно стали чимось більшим, ніж просто засоби зв'язку – вони можуть перетворитися на повноцінну мобільну лабораторію. Для цього існують спеціалізовані додатки [1, с. 82]:

- «*Pl@ntNet*», «*iNaturalist*», «*Seek*» – дозволяють визначати види рослин і тварин за фото, використовують алгоритми машинного навчання;
- «*Птахи України*», «*Плазуни і земноводні України*» – цифрові атласи, що містять систематику, опис та навіть голоси тварин.

Ці інструменти роблять польові дослідження доступнішими. Наприклад, у ході одного з проєктів ми з учнями дослідили зміну чисельності птахів у Харкові під час війни. Дані «*iNaturalist*» показали, що кількість видів скоротилася на 37,4 %, а деякі хижі та водоплавні птахи повністю зникли

*© Євсєєв Р. С.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

з міського середовища.

Штучний інтелект: навчання без меж. ШІ не лише допомагає пояснювати складні теми, а й персоналізує навчальний процес:

- *індивідуальне навчання* – адаптивні алгоритми пропонують завдання відповідно до рівня знань учня;
- *візуалізація складних процесів* – 3D-моделі клітин, ДНК та біохімічних реакцій;
- *автоматизація перевірки знань* – інструменти на базі ШІ можуть миттєво аналізувати відповіді, допомагаючи учням знаходити помилки.

ChatGPT, Microsoft Copilot, Gemini та Mozaik Education вже застосовуються у навчальному процесі, допомагаючи вчителям розробляти інтерактивні завдання та пояснювати матеріал у доступній формі.

Дослідницькі проекти учнів. Практичне застосування знань – найкращий спосіб навчання. Наші дослідження включають:

- *дослідження фізичної активності* – учні за допомогою *Mi Band 7* відстежували зміни у рівні рухової активності та режимі сну. Це допомогло створити персоналізовані рекомендації для збереження здоров'я (2022/2023);
- *вплив війни на біорізноманіття Харкова* – аналіз спостережень за птахами показав, що деякі види зникли, а інші, навпаки, стали частішими (2023/2024);
- *дослідження міських екосистем за допомогою штучного інтелекту та цифрових технологій* на прикладі території Харківського ліцею № 143 (2024/2025).

Всі ці проекти отримали високі оцінки: одна з робіт перемогла у Всеукраїнському конкурсі юних зоологів, а інші – на районному та обласному екологічних конкурсах.

Переваги та виклики цифрових технологій у біології.

Переваги:

- *гнучкість навчання* – кожен учень засвоює матеріал у власному темпі;
- *візуалізація невидимого* – розуміння складних біологічних процесів через 3D-графіку та інтерактивні моделі;
- *автоматизація рутинних завдань* – більше часу на дослідження та обговорення;
- *міжнародні можливості* – участь у глобальних дослідницьких проєктах через iNaturalist та Pl@ntNet.

Виклики:

- *технічні обмеження* – не у всіх учнів є доступ до сучасних гаджетів та стабільного інтернету;
- *ризик залежності від технологій* – важливо зберігати баланс між цифровими та традиційними методами навчання;
- *якість інформації* – навіть найкращі алгоритми можуть помилятися, тому критичне мислення залишається ключовою

Цифрові технології стали невід'ємною частиною сучасної біологічної освіти. Вони не тільки спрощують доступ до знань, а й роблять навчання більш цікавим та практичним. Однак технології – лише інструмент. Найголовніше – це формування в учнів дослідницького підходу, вміння аналізувати інформацію та робити власні висновки. Адже наука починається там, де є цікавість і бажання пізнавати світ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Євсеев Р. С. Досвід використання штучного інтелекту і мобільних сервісів у навчанні природничим дисциплінам. *Джерело педагогічних інновацій. Природнича освіта в умовах реалізації нового Державного стандарту: виклики та можливості*. Науково-методичний журнал. Випуск № 2 (46). Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2024. С. 79–85.
2. Євсеев Р. С. Досвід використання штучного інтелекту у навчанні біології як ефективного інструменту сучасної української школи. *Джерело педагогічних інновацій. Цифрові технології в освітньому процесі Нової української школи*. Науково-методичний журнал. Випуск № 3 (47). Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2024. С. 107–112.

Жулінська Г. М.*

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ (ПОРУШЕННЯ ЗОРУ) В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сьогодні освіта стикається з численними викликами, і одним із них є забезпечення якісної соціально-емоційної підтримки дітей з особливими освітніми потребами, зокрема тих, хто має порушення зору, в умовах дистанційного навчання.

Відсутність безпосереднього контакту з учителем, труднощі у сприйнятті навчального матеріалу та обмежена взаємодія з однолітками можуть значно впливати на емоційний стан і мотивацію таких дітей. Саме тому важливо шукати ефективні підходи до створення інклюзивного та підтримувального освітнього середовища, навіть у форматі онлайн-навчання.

У роботі з дітьми зі слабким зором важливим компонентом освітнього процесу виступає соціально-психологічний супровід, адже такі діти потребують створення спеціального освітнього простору, що забезпечить їм доступність, комфорт і рівні можливості для навчання. Використання адаптованих навчальних матеріалів, спеціального обладнання, проведення корекційно-розвивальної роботи допомагає дітям краще пристосуватися до навчального процесу та максимально розкрити свій потенціал, а індивідуальна підтримка та психологічна допомога сприяють успішній соціальній адаптації.

*© Жулінська Г. М.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

Одним із ключових аспектів роботи з дітьми зі слабким зором є розвиток їхньої концентрації, уваги, логічного мислення, пам'яті та дрібної моторики. Корекційно-розвивальна робота може включати як індивідуальні, так і групові заняття.

Також важливо створювати умови для розкриття особистісного потенціалу кожної дитини. Це означає, що необхідно стимулювати мотивацію, підтримувати психологічно, адаптувати навчальні завдання відповідно до можливостей дитини. Значну роль у цьому відіграють тренінги з розвитку самооцінки, мотивації, саморегуляції та диференціація навчальних завдань.

Соціальна адаптація є важливим аспектом розвитку дітей зі слабким зором. Вона передбачає формування навичок продуктивного спілкування, толерантності, взаємодопомоги та взаєморозуміння.

Це можливо завдяки участі дітей у спільних тренінгах, проєктах, інтерактивних іграх, дискусіях та позакласних заходах разом із їхніми однолітками. Також ефективним є формування пар або малих груп для спільного навчання та дозволя.

Окрім того, слід використовувати сучасні технології, такі як месенджери, відеочати та адаптовані форуми для дітей із порушеннями зору, що дозволяє їм активно комунікувати та взаємодіяти у безпечному середовищі.

Ці заходи сприятимуть успішній інтеграції дітей у суспільство, допоможуть їм почуватися впевненими та комфортними в навчальному середовищі.

З метою створення безпечного освітнього середовища варто розглянути можливість впровадження програми розвитку життєстійкості «Безпечний простір», яка допомагає навчитися ефективно долати стрес, розвивати емоційну стабільність і будувати здорові стосунки в колективі.

Структура програми охоплює важливі аспекти особистісного зростання. Серед них:

- соціальна взаємодія: продуктивне спілкування, встановлення контактів, підтримка, позитивне мислення;
- емоційний баланс: розвиток емпатії, особистої безпеки, стресостійкості;
- саморегуляція та самопізнання: управління реакціями, самодопомога, здоровий спосіб життя.

Основні завдання програми:

- формування позитивного самосприйняття та самооцінки;
- відновлення почуття фізичного та емоційного комфорту;
- зниження рівня тривожності та розвиток стресостійкості;
- створення сприятливого мікроклімату в колективі, де кожен відчуває підтримку;
- формування навичок співпраці та ефективного вирішення проблем.

Ця програма не лише допомагає покращити добробут кожного, а й сприяє побудові дружніх і довірливих відносин.

В ході корекційної роботи систематичним є проведення тренінгів, метою яких виступає розкриття особистісного потенціалу, розвиток мотивації досягнень, креативності, формування навичок саморегуляції емоцій, продуктивного спілкування, встановлення соціальних контактів тощо.

Сьогодні ми стоїмо перед важливим викликом – не лише передавати знання, а й допомагати дітям розвивати соціальні, емоційні та етичні навички, які необхідні для їхнього успіху в житті. Програма соціально-емоційного та етичного навчання (СЕЕН) спрямована на розвиток емоційного інтелекту, емпатії, відповідальності та етичних цінностей у дітей.

СЕЕН є невід’ємною частиною розвитку дітей з порушенням зору, оскільки сприяє не лише їхній адаптації в соціальному середовищі, а й формуванню внутрішньої стійкості, впевненості в собі та навичок успішної взаємодії з іншими. Програма СЕЕН підтримує емоційне благополуччя, розвиває навички співпереживання, формує усвідомлене ставлення до навчання та власних дій.

Завдяки підтримці вчителів, батьків і суспільства ми можемо створити умови, у яких кожна дитина зростатиме впевненою, самостійною та щасливою особистістю незалежно від своїх фізичних можливостей.

Технології, які активно інтегруються в освітній процес, значно змінюють традиційні підходи до викладання і навчання, роблячи цей процес більш інтерактивним, персоналізованим та доступним.

Використання інноваційних інструментів, таких як документ-камери відкриває нові можливості для вчителів і учнів, дозволяючи забезпечити більш високий рівень візуалізації матеріалів, зручність у поясненні складних тем та створення динамічного освітнього середовища.

Ці пристрої сприяють інтерактивному навчання, дозволяючи зручно демонструвати текстову і графічну інформацію в реальному часі. Вчителі мають змогу миттєво адаптувати пояснення під потреби учнів, оперативно реагувати на питання і зауваження, що особливо важливо при викладанні складних предметів. Можливість масштабувати зображення, робити акценти на важливих елементах і виділяти ключові моменти робить навчання більш ефективним і цікавим.

Гаджети також дають можливість збільшити шрифт та графічне зображення в реальному часі і це робить вчитель, що є дуже зручним для дітей з порушеннями зору.

Забезпечення доступності навчальних матеріалів для дітей з порушеннями зору – це важливий аспект інклюзивної освіти. Один із ключових факторів, що впливає на комфортне сприйняття інформації, – це правильний вибір шрифту та кольорової гами.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

Для дітей з ослабленим зором рекомендується використовувати шрифти без зарубок, такі як Arial, Verdana, Tahoma або OpenDyslexic. Вони мають чіткі форми та рівномірну товщину ліній, що полегшує розпізнавання літер. Оптимальний розмір тексту – не менше 16-18 pt. Також важливо забезпечити достатній міжрядковий інтервал (1,5 або більше) та збільшений міжсловний простір, щоб уникнути злиття букв.

Контрастність відіграє вирішальну роль у читабельності тексту. Найкращими поєднаннями є чорний або темно-синій текст на світлому фоні – білому, світло-жовтому чи кремовому. Важливо уникати комбінацій червоного та зеленого кольорів, оскільки вони є складними для сприйняття людьми з дальтонізмом. Також небажано використовувати яскраві або перенасичені кольори для тексту та фону, оскільки вони можуть спричиняти візуальну втому.

Важливим аспектом доступності є можливість зміни налаштувань шрифту та контрастності відповідно до потреб конкретної дитини. Забезпечуючи правильний вибір шрифту та кольорової гами, ми не лише полегшуємо навчання дітям з порушеннями зору, а й сприяємо їхній впевненості та незалежності у процесі здобуття знань.

Обов'язковим елементом в організації дистанційного навчання є дотримання правил гігієни зору: режиму зорового навантаження, правильного чергування зорових і слухових форм роботи, проведення фізкультхвилинок, зорової гімнастики. Так пальмінг (утворилось від англ. palm-долоня) – комплекс вправ, призначених для розслаблення органів зору активно використовується педагогами під час групової та індивідуальної роботи.

Сучасні технології відкривають нові можливості для навчання дітей із порушенням зору. Спеціалізовані програми допомагають їм комфортно працювати з цифровими пристроями, освоювати навчальний матеріал та бути незалежними в освоєнні інформації.

Використання спеціалізованих програм значно розширює можливості дітей із порушенням зору, допомагаючи їм ефективно навчатися, спілкуватися та працювати з цифровими технологіями. Завдяки інструментам для озвучення екрану, масштабування, голосового введення тексту та навчання роботі з клавіатурою освітній процес стає доступнішим і комфортнішим.

Організація навчальних занять для слабозорих учнів та учениць в умовах дистанційного навчання вимагає адаптації матеріалу, використання багатосенсорного підходу та спеціальних технологій.

Підсумовуючи, соціально-емоційна підтримка дітей з ослабленим зором у дистанційному навчанні є не лише важливим аспектом інклюзивної освіти, а й необхідною умовою для їхнього успішного навчання та емоційного благополуччя.

Ефективна підтримка включає створення доступного освітнього середовища, використання адаптованих методик та технологій, а також залучення педагогів, батьків і психологів до процесу навчання. Лише через комплексний підхід ми зможемо забезпечити дітям можливість не тільки отримувати знання, а й розвивати соціальні навички, почуватися впевнено та мотивовано.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі: навчально-методичний посібник / авт.: Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с.
2. Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність, перспективи розвитку: колективна монографія у 2 частинах. Частина 1. Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні./ за ред. С. П. Миронової, Л. Б. Платаш. Чернівці: «Технодрук», 2021. 352 с.
3. Чайковський М. Є. Соціально-педагогічна робота з молоддю з інвалідністю в інклюзивному освітньому просторі: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Є. Чайковський, О. О. Добровіцька. Київ: Університет «Україна», 2018. 271 с.

Заржицька Е. І.*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ ТА РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ ДИТИНИ В ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАКТИКАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Останні результати соціологічних досліджень та різних форм педагогічних зрізів навичок дитини в читанні з розумінням показують значні прогалини у сімейному та педагогічному вихованні любові до читання й осмислення прочитаного. Адже новий Державний стандарт освіти ставить на перше місце в переліку індивідуальних ключових компетентностей вільне володіння державною мовою, що передбачає вміння, що включає 1) здатності самостійно здійснювати комунікацію в усній та письмовій формі на основі знання функцій мови, ресурсів (лексика, граматики) і норм сучасної української літературної мови, типів мовної взаємодії, особливостей стилів мовлення інформаційних та художніх текстів, медіатекстів тощо; 2) здобувати та опрацьовувати інформацію з різних (друкованих та цифрових, зокрема аудіовізуальних) джерел у різних освітніх галузях і контекстах, критично осмислювати її та використовувати для комунікації в усній та письмовій формі, для обстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей; 3) відповідально, усвідомлюючи цінність української мови як мови взаємодії на всій території держави, використовувати мовні засоби для досягнення особистих і суспільних цілей у життєвих та навчальних

*© Заржицька Е. І.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

ситуація, творчого самовираження тощо [3].

Моніторинговий зріз знань, навичок і компетентностей серед дітей 15 року життя, який проводився в рамках PISA-2022, показав досить невтішні результати по сучасній українській школі: 58 % учнів досягли базового рівня грамотності з математики, 59 % – з читання, та 66 % – з природничо-наукових дисциплін. Незначна частка учнів, які досягли найвищих результатів (5 і 6 рівні на шкалі PISA): 3 % – у галузі математики, 2 % – у читанні, 2 % – у природничо-наукових дисциплінах. Нерівність між сільськими та міськими школами становить: з читання – майже 5 років навчання; з математики – більш ніж 4,5 роки навчання; з природничо-наукових дисциплін – майже 4 роки навчання [5].

Повномасштабне вторгнення і розгортання російсько-української війни оголила багаторічні проблеми мовного простору суспільства, яке було в певному роздвоєнні людини, суспільства і освітнього простору, та що стало однією з публічних причин початку вторгнення країни-агресора. Мова, культура і освіта постали об'єктом російської інформаційної агресії та полем активного протистояння. Гамлетівське висловлювання «Бути чи не бути?...» – набуло в сучасних умовах війни нового змісту із життєво важливого питання, а саме: існування української держави, культури та мови. А ці риси не можуть існувати без любові до читання, слова та громадянської активності особистості.

У Придніпров'ї останнім часом проводиться активна і системна робота з національно-патріотичного виховання здобувачів освіти, яка вже сьогодні дає ефективні результати в розумінні активної єдності громадян, розширенні функціонування української мови, розвитку потенціалів з читання та популяризації досягнень української культури через розвиток мистецького сектору творчості й промислів, історико-природничого туризму й культурних конкурсів, культурно-освітніх проєктів і молодіжних культурно-музичних фестивалів тощо. Основним локомотивом цих процесів у педагогічному середовищі стала Дніпровська академія неперервної освіти, яка у тісній співпраці із Дніпропетровською регіональною організацією Національної спілки письменників запровадили цілу низку просвітницьких і популяризованих заходів із вчителями, дітьми різних вікових груп та батьківською громадою.

Незаперечно, що сучасний цифровий світ, створений людиною, робить сутнісні впливи на особистість, вибудовує нові шляхи до становлення традиційних цінностей і долучення молоді до соціокультурної спадщини. Наші попередні дослідження показують, що гіперактивні кроки цифрових мереж, внутрішніх мережових систем та пропозиції легкого відпочинку без зайвих зусиль, адаптація до коротких текстів та інформації без надмірного опису створюють певні психолого-

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

емоційні індивідуальні перешкоди у розвиваючому людському шляху до довготривалого читання друкованої та/або електронної книги. В окресленому контексті актуалізуються приклади родинних традицій щодо розвитку культури читання, читання вголос, обговорення прочитаного та поглиблення прагнення до розвитку і освоєння соціально-культурною національною / світовою літературною спадщиною [1]. Адже читання зміцнює емоційний зв'язок батьків і дитини, педагогів і дитини, однолітків, це поглиблює психолого-емоційну близькість і захищеність батьків і дитини, їх співзвуччя і співпереживання життєвих процесів, читання допомагає здолати сучасні стреси і тривоги людини в часи війни, йде активна розбудова ціннісних основ особистості і зміцнення ментального здоров'я дитини тощо.

На окреслених контекстах стає незаперечним те, що шляхи долучення дитини до літературної спадщини є досить індивідуальними і різними: спільне та індивідуальне читання, слухання літературної аудіокниги, відвідування театрів з постановками літературних творів, перегляд фільмів за мотивами творів, комікси тощо. Втім, на перший план сьогодні виходять інтерактивні методи долучення дитини до читання як такі, що є сучасними й найбільш ефективними в роботі із юними читачами та молодими батьками. Адже живе спілкування й долучення до читального процесу сприяє формуванню певних компетентностей з культури читання, обміну думками, оцінками і відчуттями, розвитку тематичних літературних ігор, конкурсів, колоквиумів тощо. У окресленому контексті актуалізується питання долучення дітей до різних творчих й освітніх проєктів, спроби екранізації літературних творів на основі дитячих малюнків, озвучення текстів та монтажу загального контексту проєкту.

Особливою задачею наповнюється зміст професійної педагогічної діяльності, яка має отримати та застосовувати нові методики і підходи до сталого розвитку дитини через розвиток культури читання та долучення до творчих мистецьких проєктів, залучення дітей з особливими освітніми потребами та звичайних обдарованих від природи особистостей. В окресленому контексті ми вже можемо назвати цілий ряд цікавих і реальних прикладів освітніх проєктів: екранізації літературних творів, усних історій і спогадів тощо. Як приклад, можемо навести проведену екранізацію усних спогадів малолітньої дівчинки про тяжкі події голодомору в Україні в часи 1932/1933 рр. (художньо-документальний фільм за назвою «Червоне намисто»), в якому показано її переживання тяжкими днями голоду та події в родині й селі, які проходили на території колишнього Царичанського району, що на Дніпропетровщині. До вказаного освітнього проєкту з художньо-документальної екранізації усної історії дитини долучилися дорослі й діти.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Результатом окресленого освітнього проекту стало те, що було успішно реалізовано суспільно значиму справу, яка може продовжитися в інших нових справах. Прикладами діяльнійшої долученості до активного читання й осмислення культурної спадщини українського народу можна навести й інші національні й міжнародні освітні проекти, які реалізовано в останні роки: «Мистецтво сценічного слова» (інтегрований курс 5-6 клас НУШ, як підготувати шкільну дитячу виставу по тексту казки чи іншому літературному твору); «Пригоди маленького метелика» (спільний культурно-освітній проект «Україна-Словенія»); «Від дитини – дитині» (інклюзивний аудіо-освітній проект читання дитячих письменників Дніпропетровщини для дітей з проблемами зору); «Вивчаємо іноземну мову з мультиками» (по творах письменників Придніпров'я й малювання, озвучення, музичний супровід, кадрування, різні мови від української до англійської, німецької, польської, словенської та ін.); є нові плани щодо яких ми впевнені, що далі поділимося результатами їх реалізації [1; 2; 4].

Підбиваючи підсумки, відмічаємо, що саме системні дії освітньо-культурного менеджменту, педагогів і батьків мають направлятися на всебічний розвиток читацьких навичок у дитини. Реалізація окреслених культурно-освітніх проектів спонукає формуванню освіченої особистості, яка має високу культуру читання та потенціали для активної діяльності, стійкої власною вмотивованою стратегією розвитку й життєвої самореалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безена І. М., Заржицька Е. І., Ващенко М. І., Грліна Н. Ю. «Казкотерапія» та культура читання як фактори розвитку дитини. *Сучасні стратегії, цінності й пріоритети дошкільної та початкової освіти*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 24 лист. 2021 р.). Дніпро, 2021. С. 128–133.
2. Казкотерапія для дорослих і малят. URL: <http://younglibzp.com.ua/kazkoterapiya-dlya-doroslix-i-malyat/>.
3. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: постанова Каб. Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898.
4. Проект освітньої роботи з дітьми дошкільного віку. URL: <https://docs.google.com/document/preview?hgd=1&id=1K4NTJoAR49jTNz4wSxWnc-tBa2QYzZZ5jFkER2VyyqvU>.
5. Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022. URL: <https://mon.gov.ua/news/rezultati-mizhnarodnogo-doslidzhennya-yakosti-osviti-pisa-2022>.

НЕВІДКЛАДНІ ЗАВДАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТИ І СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Ґрунтовне реформування освіти дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в Україні, яке є ще далеко не закінченим, суттєво ускладнилося в умовах тривалої війни, розв'язаної проти нашої країни Росією.

Переміщення значної частини дітей та втрата ними домівки, постійний стрес, зумовлений повітряними тривогами, а часто і спостереженням страждань і загибелі близьких, призвело до погіршення фізичного і психічного здоров'я особливо вразливих дітей, які мають порушення психофізичного розвитку. Особливо потрібно відзначити великий ризик виникнення порушень, зумовлених психологічними і соціальними факторами, що збільшує кількість дітей з ООП за рахунок тих, що мають порівняно легкі і у сприятливих умовах зворотні порушення, насамперед, затримку психічного розвитку (ЗПР). Проте несприятливі умови життя і навчання легко призводять до шкільної, а далі й соціальної дезадаптації цих дітей. Тимчасом в умовах війни і складної демографічної ситуації в Україні кожна молода людина становить надзвичайну цінність і потребує дбайливих заходів, щоб вона виросла здоровою, освіченою і соціально адаптованою. Усе це потребує оперативного реагування на виклики, які постають перед освітою і психолого-педагогічним супроводом дітей з ООП.

Насамперед потребує перегляду співвідношення інклюзивного і спеціального навчання. Сьогодні актуальним є прагматичний підхід до організації освіти дітей обговорюваної категорії. Навряд чи доцільно поділяти форми навчання на кращі і гірші. Перевага тієї чи іншої форми навчання визначається тільки тим, наскільки вона може забезпечити освітні потреби конкретної особи. Для якнайкращого задоволення освітніх потреб дитини з ООП іноді форма навчання може змінюватися, а часом різними способами поєднуються обидві форми. Таке співіснування різних форм здобуття освіти дітьми з ООП широко практикується у різних країнах. Сьогодні воно конче необхідне і у нашій країні.

Співіснування різних форм навчання не обмежується тільки відмінностями в організації освітнього процесу, але й потребує єдності у багатьох питаннях, зокрема, у діагностиці розвитку дітей.

Потрібно визнати, що впровадження інклюзивного навчання в Україні супроводжувалося завищеними очікуваннями від його переваг. Воно уявлялося таким, що йде на зміну спеціальному навчанню, яке у кращому випадку

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

повинно пристосовуватися до його методологічних і методичних засад. У цих умовах поступово вибудовувалося не підґрунтя для взаємодії різних форм навчання дітей з ООП, а більше зростали перепони.

Сьогодні розвиток спеціальної освіти гальмується тим, що вона фактично позбавлена діагностики, оскільки використовувані в інклюзивній освіті методи оцінки розвитку дітей з особливими освітніми потребами є надто специфічними і неприйнятними у спеціальній освіті [2]. Намагання запровадити такі методи оцінки розвитку дітей з ООП перешкодило широкому впровадженню спеціальних класів для них у закладах загальної середньої освіти, яке є надзвичайно актуальним. По-перше, спеціальні класи дозволяють наблизити заклад освіти до домівки дітей та виховувати їх у сім'ї, а не в ізольованих умовах інтернату. По-друге, методичні засади побудови освітнього процесу у спеціальних закладах освіти є добре перевірені часом. Їх удосконалення сьогодні головним чином пов'язане з розширенням контактів і взаємодії дітей у широкому дитячому соціумі. По-третє, спеціальні класи у порівнянні з інклюзивними потребують менших фінансових затрат порівняно з інклюзивними. Тимчасом у нас на розробленні методичних засад останніх навіть до війни були дуже помітні фінансові обмеження. Як показала практика, кількість допомоги на різних рівнях підтримки дітей з ООП не достатня, щоб дитина здобувала освіту і розвивалася [3]. Сьогодні в умовах війни навіть ці мізерні години для підтримки дітей в умовах інклюзивного навчання стануть непосильним тягарем для бюджету.

Для рівноправного функціонування різних форм навчання дітей з ООП потрібне, насамперед, удосконалення психолого-педагогічної діагностики як об'єктивної і єдиної для всіх форм навчання. Для цього необхідне повернення до необґрунтовано відкинутих вітчизняних її засад та поєднання їх з найкращими зарубіжними тестовими методиками [1].

По-друге, необхідне удосконалення методичних засад функціонування інклюзивної освіти, форсоване впровадження якої часто випереджає розроблення (і особливо апробацію) методичного забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ілляшенко Т. Д. Психолого-педагогічний діагноз у системі освіти дітей з особливими освітніми потребами. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Психологія*. Том 35 (74). № 6. 2024. С. 34–41.
2. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типологій) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі / уклад. Л. І. Прохоренко, Н. А. Ярмола, О. О. Набоченко, Е. А. Данілавичюте та ін. 2021. 200 с.
3. Організаційно-функціональні моделі інклюзивно-ресурсних центрів в умовах децентралізації (з досвіду роботи) / авт. кол.: Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, Т. Д. Каменчук, А. Г. Обухівська, Г. В. Якимчук; за

Іщенко М. О.*

МЕНТАЛЬНІ КАРТИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА: ТЕХНОЛОГІЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ЗНАНЬ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

«Знання бувають двох видів: або ми щось знаємо, або знаємо, де знайти інформацію про це», – зауважував С. Джонс. А як же запам'ятати і класифікувати велику кількість інформації?

Більшість із нас думає стандартно, шаблонами. Нам так звично, зручніше, на все є готова відповідь. До цього прийдуть і наші здобувачі, якщо ми з вами не допоможемо їм. На жаль, не всі студенти здатні якісно засвоювати програмний матеріал. Адже щоденний обсяг інформаційного потоку, який отримують сучасні діти, інколи негативно впливає на мозок. Інформація не завжди є корисною, повчальною, а й навіть зайвою. Намагаючись запам'ятати, перевантажуючи пам'ять, врешті-решт студент втрачає цікавість до навчання [5].

Вважаю, що застосування інтелект-карт в навчанні може дати позитивні результати, оскільки студенти вчать вибирати, структурувати і запам'ятовувати ключову інформацію, а також відтворювати її в подальшому. Розумові карти допомагають розвивати креативне і критичне мислення, пам'ять і увагу, а також зробити процеси навчання цікавішими і результативнішими.

Отже, ментальні карти – це унікальна технологія роботи з інформацією, спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем [6].

Автор цієї технології – Тоні Б'юзер, відомий англійський лектор, консультант з питань інтелекту. Тоні Б'юзен провів паралель між організацією мислення за допомогою інтелект-карт і будовою людського мозку: по-перше, сам нейрон виглядає як мініінтелект-карта, по-друге, думки на фізичному рівні відображаються як дерева біохімічних імпульсів.

Мета створення карт може бути різною:

- поліпшити пам'ять, нагадати факти, слова і образи;
- генерувати ідеї ;
- надихнули на пошук рішення;
- аналізувати результати або події;
- підсумовувати інформацію;
- організувати взаємодію в груповій роботі або рольових іграх [4].

З практичного досвіду роботи хочу запропонувати вебсервіс, який допомагає створювати інтелект-карти в режимі

*© Іщенко М. О.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

онлайн. І що найцінніше – ви зможете їх створювати разом з іншими людьми. Тому розгляньмо, як це все працює, і як усім цим користуватися. Для того, щоб почати працювати в цій програмі необхідно зареєструватися:

1. Зайти на сайт Google.
2. Обрати Google Disk.
3. Клікнути на «+ створити».
4. Натиснути «Ще» – «Підключити інші додатки».
5. Прописати назву програми «Coggle», якщо знову клікнути «+», «Ще», то вона з'явиться у переліку програм.

Обираємо програму зі списку і перед вами з'являється особистий кабінет, в якому звертаємо увагу на три директорії – «Створені вами», «Поділились», «Галерея». Для того, щоб створити карту, натискаємо «Створити діаграму» і ми потрапляємо у процес створення нової інтелект-карти. Для початку будуть подаватися різноманітні підказки, наприклад, запросити інших людей, або які клавіші необхідно натискати під час роботи з картою.

Як у будь-якій інтелект-карті у нас є центральний елемент, що є основою і в якому ми прописуємо тему карти. Якщо клікнути на правий нижній кут і протягнути його, то можна змінити розмір віконця. Натиснувши на іконку «Блискавка», можна додати до назви ще й іконку. Тепер до інтелект-карти можна додати нові гілки: для цього натискаємо «+» і з'являється нова гілка, яку наприклад, називаємо «Понеділок». Звертаємо увагу на іконки у віконці: з їхньою допомогою ми можемо зробити текст курсивом, можна прикріпити посилання на будь-який сайт, додати картинку з Інтернету або додати іконку з галереї програми. Якщо ж необхідно змінити розмір віконця, знову необхідно протягнути правий нижній кут. За аналогією створюємо інші дні тижня. Доповнити гілку ви можете не лише через плюс, а й клікнувши двічі лівою кнопкою миші. Якщо клікнути правою кнопкою миші по «+», то з'явиться кругове меню. За допомогою нього ви можете додати, трансплантувати, скопіювати, видалити гілку, створити зв'язок між гілками, обрати форму віконця. Можна залишити коментар, який є зручним, коли ви працюєте в команді. Учасник в процесі роботи може клікнути на знак «"» і потім, натиснувши на код, побачить до якої гілки відносити той чи інший коментар.

Вашою інтелект-картою можна поділитися у соціальних мережах або вона просто стане загальнодоступною. Необхідно клікнути на «Нове посилання», скопіювати його та відправити за допомогою будь-якого месенджера. Крім того, можна завантажити створену карту в будь-якому форматі. Для того, щоб працювати у команді, клікаємо на «+» у верхньому правому кутку і прописуємо адресу електронної пошти, щоб запросити учасника. У листі з'явиться посилання і учасник легко може приєднатися до створення цієї ж карти. І в режимі

Таким чином, ментальні карти – це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структуризації інформації у візуальній формі. Ментальні карти можна використовувати, щоб «застенографувати» ті думки і ідеї, які проносяться в голові, коли ви роздумуєте над яким-небудь завданням. Також дозволяють так оформити інформацію, що мозок легко її сприйматиме, бо інформація записана на «мові мозку». Крім того, ментальні карти відображають природний спосіб мислення людського мозку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бобрицька В. І. Комп'ютерно орієнтована освіта майбутніх філологів: навчально-методичний посібник для студентів / В. І. Бобрицька, С. М. Процька. Полтава: Скайтек, 2016.–136 с.
2. Гриценко Є. М. (2023). Ментальна карта як засіб візуалізації навчального матеріалу на уроках мовнолітературного циклу. Імідж сучасного педагога, 5(206), 119–125. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5\(206\)-119-125](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5(206)-119-125).
3. Кобися А. П. Застосування ментальних карт у професійній педагогічній діяльності. Звітна наукова конференція присвячена 15-річчю Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України (27 березня 2014 р.). URL: <http://lib.iitta.gov.ua/>.
4. Хачатрян С. Карти знань, їх призначення, редактор карт знань. URL: <http://www.kievoit.ippo.kubg.edu.ua/>.
5. Кремена Л. М. Причини невисокої якості знань учнів і шляхи їх подолання. URL: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/>.
6. Шахіна І. Використання ментальних карт у навчальному процесі / Ірина Шахіна, Роман Медведєв // Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Випуск 8(III). URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/>.

Керекеша-Попова О. В.*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

У сучасному світі технологічний прогрес кардинально змінює підходи до освіти. Дистанційне навчання, яке ще кілька десятиліть тому здавалося лише допоміжною альтернативою традиційної освіти, сьогодні перетворилося на повноцінний і незвичайний формат навчального процесу. Особливо важливо це для такої дисципліни, як математика, яка потребує глибокого розуміння теоретичних основ, систематичного закріплення знань та регулярного практичного застосування отриманих навичок.

В умовах дистанційного навчання надзвичайно важливо створити для учнів ефективне середовище, яке дозволяє не лише засвоювати теоретичний матеріал, а й активно розв'язувати задачі, здійснювати математичні дослідження та

*© Керекеша-Попова О. В.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

взаємодіяти з учителями та однокласниками.

Математична освіта в умовах дистанційного навчання переживає значну трансформацію, оскільки сучасні педагогічні технології відкривають нові можливості для вчителів та учнів. Інтерактивні платформи, віртуальні дошки, штучний інтелект та адаптивні навчальні системи дозволяють зробити уроки більш цікавими, а процес створення матеріалу – більш ефективним та доступним. Водночас дистанційне навчання ставить перед педагогами нові виклики, серед яких підтримка мотивації учнів, організація ефективного зворотного зв'язку та адаптація навчальних матеріалів.

Дистанційне навчання (англ. distance learning) – це процес здобуття знань на відстані. Учень може перебувати в будь-якій точці країни чи світу і навчатися у свого вчителя, ставити запитання, вести діалог, бачити його. Це актуальна форма навчання, яка раніше практикувалася лише в коледжах та університетах, а тепер доступна в початковій, середній і старшій школі. Дистанційне навчання – це форма освіти, яка передбачає використання інтернету та сучасних технологій для віддаленого вивчення учнями навчальних матеріалів, тестування їхніх знань, а також комунікації з вчителем. Уроки математики також зазнали змін, що сприяло появі нових тенденцій у викладанні цієї дисципліни.

Сучасні освітні платформи, такі як Google Classroom, Moodle, Zoom, Microsoft Teams забезпечують зручне середовище для проведення дистанційного навчання. Вони дозволяють створювати інтерактивні завдання, автоматично перевіряти тестові роботи та забезпечувати зворотний зв'язок із учнями. Сучасний освітній процес передбачає активне використання цифрових технологій, на уроках математики. Інтерактивні платформи, електронні підручники та різноманітні онлайн-ресурси допомагають учням краще засвоювати матеріал, розвивати логічне мислення та вдосконалювати навички розв'язування задач.

До переваг використання цифрових ресурсів на уроках математики відносимо: інтерактивність; власний темп навчання; зворотний зв'язок; підвищення інтересу та мотивації навчання учнів; доступність (учні можуть навчатися у будь-який час і з будь-якого пристрою з доступом до Інтернету).

Популярними цифровими платформами для проведення уроку математики є:

- GeoGebra – програма для роботи з геометрією, алгеброю та статистикою;
- Desmos – графічний калькулятор для побудови функцій і рівнянь;
- Khan Academy – навчальні відео та інтерактивні вправи;
- Wolfram Alpha Mathematics – потужний інструмент для виконання математичних обчислень;

- Kahoot! – ігрова навчальна платформа, використовується для підвищує мотивацію учнів і робить навчальний процес цікавим і динамічним;

- Quizizz – сервіс для створення інтерактивних уроків, опитування та вікторин, які можна вбудовувати у тест чи урок;

- Mathletics – потужний інтерактивний ресурс у світі онлайн-математики.

Всі перелічені платформи й інструменти знайшли практичне застосування в дистанційному навчанні учнів математики, а саме вони надають можливість:

- візуалізувати складні теми завдяки використанню інтерактивних графіків і моделей для пояснення понять;

- здійснити оцінювання учнів завдяки онлайн тестуванню;

- залучити учнів до проектної діяльності через створення учнями власних математичних досліджень та презентацій;

- проводити онлайн-консультації завдяки використанню відеозв'язку та інтерактивних дошок для пояснення навчального матеріалу.

Використання цифрових платформ і ресурсів на уроках математики сприяє підвищенню ефективності навчання, робить його більш цікавим і доступним для кожного учня. Завдяки новітнім технологіям, вивчення математики стає не лише ефективним, а й захопливим процесом. Крім того дистанційне навчання сприяє розвитку самоорганізації учнів, підвищує їхню відповідальність за результати навчання, скорочує терміни виконання математичних завдань, оптимально розподіляє час між навчанням і відпочинком, вдосконалює вміння працювати з цифровими технологіями, які є обов'язковими в сучасному світі.

Отже, дистанційне навчання математиці активно розвивається, інтегруючи новітні технології, що сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу. Впровадження сучасних методів та інструментів дозволяє зробити уроки математики більш цікавими, доступними та результативними.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильєва Д. В. Дистанційне навчання: вчора, сьогодні, завтра. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2019. № 1 (153). С. 21–26.
2. Корець М. С. Методика викладання технічних навчальних дисциплін: навчальний посібник. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. 240 с.
3. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ від 25.04.2013 р. № 466 [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
4. Слободяник О. В. «Використання Google сервісів для контролю самостійної роботи учнів». *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2014. Вип. 6 Ч. 2. С. 28–34.

ОСВІТНЯ ІНКЛЮЗІЯ В КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ

У сучасному світі державні та суспільні інститути мають працювати над тим, щоб люди з особливими потребами відчували свою затребуваність: те, що вони є не тягарем, а важливою частиною соціуму, у якому вони мають право на своє місце і можливість до самореалізації. У цивілізованій розвинутій країні неможливою стає соціальна ізоляція як форма соціальної перешкоди, з обмеженням прав, можливостей та ресурсів, що є доступними для одних і недоступними для інших, а прийнятною є соціальна інклюзія – позитивні дії, спрямовані на зміну обставин та навичок, що спричинили ізоляцію особистості.

Аналізуючи проблеми, з якими живуть діти з особливими потребами та їх родини, дослідники дійшли висновку, що ці особи зіштовхуються з великою кількістю бар'єрів (архітектурних, фізичних, організаційних, інформаційних, інституційних), тож головним на сьогодні видається створення безбар'єрного антидискримінаційного середовища, в тому числі й освітнього, у якому діти з ООП матимуть можливість якісної освіти без виключення їх із соціуму. Освітня інклюзія є складовою інклюзії соціальної, а сама суть інклюзивного освітнього середовища полягає в усуненні чи недопущенні бар'єрів, які заважають дітям з особливими освітніми потребами отримувати якісні знання, знаходити друзів, розвивати академічні, комунікативні навички [1].

Важливим кроком для створення інклюзивного освітнього середовища в навчальних закладах є схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року та Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року [4; 5]. У документах визначено, що безбар'єрність має стати наскрізним принципом державної політики та включатиметься до всіх довгострокових рішень та програм на національному та місцевому рівнях. Національна стратегія має два рівні: перший рівень визначає доступність людини до фізичної, інформаційної та цифрової інфраструктури, участі у суспільно-політичних процесах та можливості самореалізації. Другий рівень фокусується на створенні умов безбар'єрності в окремих сферах життя. Такими сферами є сфери освіти та економічної діяльності.

Ключовими проблемами, визначеними Національною стратегією розвитку інклюзивного навчання, є: освітнє середовище є недостатньо інклюзивним, безбар'єрним та дружнім, не створює належних умов для отримання якісної

*© Клочко О. М.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

освіти, соціалізації, підготовки до самостійного життя та професійної діяльності; недостатня самореалізація осіб з особливими освітніми потребами через відсутність якісного доступного інклюзивного навчання в територіальних громадах; недостатній рівень сприйняття українським суспільством багатоманітності людини [5].

На нашу думку, у контексті визначення цих проблем особливу увагу варто звернути і на певний опір та несприйняття суспільством ідеї освітньої інклюзії: якщо і є просвітницькі заходи, то вони націлені на вузьку аудиторію, зазвичай – батьки особливих дітей, спеціалісти, які з ними працюють, педагоги, медики, соціальні працівники. Інша, доволі болюча проблема – це фінансування. Розуміючи катастрофічну ситуацію у бюджеті, пов'язану з війною, все ж варто попіклуватись про те, щоб праця людей, які так багато вкладають у розвиток особливої дитини, була б державою гідно оцінена.

Попри вказані проблеми, інклюзивна реформа в Україні триває. На думку О. Красовської, Н. Міської та О. Хом'як її впровадження вимагає зміни методичних підходів до організації освітнього процесу. У цій організації потрібна системна робота у діяльності і педагогів, і адміністрації освітнього закладу; відпрацювання алгоритму взаємопов'язаної роботи між усіма учасниками освітнього процесу. У процесі педагогічної взаємодії з особливими дітьми педагоги працюють у мінливих умовах; їм доводиться реалізовувати неординарні підходи: «бути надзвичайно уважними до нових реалій і тенденцій інклюзивної освіти, інновацій у формах, методах, прийомах і засобах навчання й виховання, здатними гуманними способами розв'язувати різноманітні педагогічні ситуації» [3, с. 110].

Успішна організація інклюзивного освітнього середовища залежить не лише від компетентності педагогів. Як вже було зазначено, необхідно звернути увагу на підготовку педагогічного колективу та батьків учнів до «прийняття» дітей з особливими потребами. Першим напрямком у цій роботі є вивчення ставлення батьків до інклюзії, а потім – формування готовності батьків до спільного навчання нейротипових дітей із дітьми з особливими потребами.

Важко не погодитись із думкою А. Колупаєвої та О. Таранченко, які роблять висновок про те, що формування позитивного ставлення до інклюзивної освіти необхідно здійснювати на всіх рівнях – від системи навчання студентів педагогічних навчальних закладів до системи підвищення кваліфікації досвідчених учителів-практиків [2]. Водночас необхідна широка просвітницька робота та формування відповідної громадської думки стосовно інклюзії не лише як до освітньої практики, а як світоглядної концепції сучасного суспільства, в якому кожна людина має право на розвиток своїх здібностей і можливості їх реалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Довідник безбар'єрності. URL: <https://bf.in.ua/>.
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
3. Красовська О. О., Міськова Н. М., Хом'як О. А. Формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів до використання арт-терапевтичних технологій в освітньому середовищі ЗДО та НУШ. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. Вип. 2 (35). 2020. С. 106–112.
4. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>.
5. Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text>.

Ковальова О. І.*

ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ЯК СКЛАДОВА ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Запровадження інклюзивного навчання у освітньому процесі вимагає організації психологічного супроводу всіх його учасників: дітей, адміністрації, вчителів, медичних працівників, психологів, соціальних педагогів, батьків. Методичні рекомендації, розроблені для допомоги закладу загальної середньої освіти у розбудові внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти, передбачають вимоги до створення інклюзивного, розвивального та мотивуючого до навчання освітнього простору [2, с. 47]. Забезпечення інклюзивного освітнього процесу містить кілька конкретних аспектів, як-от проходження педагогами підготовки (перепідготовки) для роботи з дітьми з ООП; створення команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП; оформлення та ведення потрібної документації; виявлення разом з учнями та практичним психологом труднощів та проблем, котрі вони відчують під час сприйняття навчального матеріалу та ін. [5, с. 10].

Результативність психолого-педагогічного супроводу залежить від узгодженості дій усіх фахівців: керівника закладу освіти, вчителя інклюзивного класу, асистента вчителя та/або дитини (якщо є потреба), команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, а також долучення батьків та консультантів інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) [там само, с.74].

У системі освіти діє психологічна служба, положення про яку затверджує центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки. Напрями діяльності працівників психологічної служби дуже різноманітні – це здійснення діагностичної,

*© Ковальова О. І.

профілактичної, корекційної та навчальної діяльності, консультування та просвіта. Психологічне забезпечення освітнього процесу в закладах освіти здійснюють практичні психологи. Соціально-педагогічний патронаж у системі освіти сприяє взаємодії закладів освіти, сім'ї і суспільства у вихованні здобувачів освіти, їх адаптації до умов соціального середовища, забезпечує консультативну допомогу батькам. Соціально-педагогічний патронаж здійснюється соціальними педагогами [5, с. 55].

Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному закладі – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, здобуттю нею знань, умінь та навичок, успішній адаптації, її самореалізації та інтеграції в соціум [3].

Основні функції працівників служби в інклюзивній освіті полягають у сприянні формуванню психологічної готовності учасників освітнього процесу до взаємодії в інклюзивному середовищі з дитиною з особливими освітніми потребами; плануванні і реалізації завдань соціалізації здобувачів освіти, адаптації їх у новому колективі і соціальному середовищі, наданні допомоги дітям і сім'ям, що знаходяться у складних життєвих обставинах або потребують посиленої педагогічної уваги; інтеграції дитини з особливими освітніми потребами в колектив однолітків, формуванні позитивного мікроклімату в дитячому колективі тощо [4].

Під час формування психологічної готовності учасників навчально-виховного процесу до взаємодії з дитиною з особливими освітніми потребами практичний психолог, як учасник команди супроводу, обговорює з педагогами та іншими фахівцями особливості такої дитини, рівень її розвитку, потенційні можливості щодо опанування знаннями, труднощі пізнавальної діяльності, її спілкування та соціальної адаптації, а також ті резерви, на які можна спиратись.

Під час індивідуальної роботи практичний психолог працює безпосередньо з дитиною з особливостями психофізичного розвитку, задля збереження її здоров'я, пошуку та реалізації всебічного розвитку дитини, формування позитивної мотивації до навчання [там само]. Корекційні заняття можуть проводитися індивідуально з дитиною або ці діти залучаються до роботи в корекційній групі (3-4 дитини). Психолог визначає інтереси та здатності учня, аби допомогти розкрити та розвинути потенціал дитини, врахувати її сильні сторони, потреби, зацікавлення та специфічні характеристики (розвиток пізнавальних процесів, емоційність, темперамент, стиль навчання та ін.).

Важлива роль у якісному втіленні в життя вищезазначених складових залежить від співпраці практичного психолога з вчителем, класним керівником. Саме від компетентності,

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

мобільності, професіоналізму, відповідальності педагогів, які працюють в умовах інклюзії, залежить успіх навчання та виховання учнів з особливими освітніми потребами [2, с. 51]. «Інклюзивна компетентність – сукупність переконань, цінностей, а також рівня знань, умінь, навичок, необхідних для виконання професійних функцій в умовах інклюзивного навчання». Якщо ми переглянемо Професійний стандарт психолога, то саме інклюзивну як окрему компетентність ми не побачимо. Але серед умінь та навичок є вимога «надавати різні види психологічної допомоги з дотриманням вимог до їх реалізації, аналізувати і обирати оптимальні педагогічні технології навчання та виховання здобувачів освіти відповідно до їх психофізичних особливостей». Також у психолога мають бути «знання та розуміння видів ситуацій в яких він надає допомогу учасникам освітнього процесу (інклюзивне навчання, булінг...) порушення поведінки, психічного, особистісного розвитку....сприяння природовідповідній самореалізації.... в залежності від особливостей розвитку та вікових особливостей» [3]. Тож, вважаємо, що ці та інші аспекти якраз визначають інклюзивну компетентність працівників психологічної служби, а саме психологів.

Російська агресія проти України спричинила чимало викликів для психологічної служби освіти, зокрема, суттєве збільшення кількості учасників освітнього процесу, які зазнали психологічних травм різного ступеня тяжкості та потребують постійної психологічної підтримки й допомоги. Тому психологи дещо змінили напрям своєї діяльності, зосередившись передусім на наданні психологічної допомоги і підтримки задля збереження психічного здоров'я. Також через масове переміщення дітей з ТОТ та прифронтових територій, закриття та релокацію ІРЦ та інших установ, що здійснювали супровід дітей з ООП, нестачу фахівців, інклюзивні процеси, на нашу думку, дещо загальмовані. До того ж, у методичних рекомендаціях з питань діяльності психологічної служби системи освіти наголошується, що практичний психолог чи соціальний педагог не повинен виконувати обов'язки дефектолога, логопеда, корекційного педагога, а проведення корекційних занять та допомога у навчанні не його сфера діяльності, але він може направити здобувача освіти до фахівців ІРЦ на консультування.

Але, як зазначають вітчизняні науковці-освітяни, у сучасних умовах, пов'язаних із війною, й надалі виникає нагальна потреба у проведенні соціально-педагогічної та психологічної просвітницької діяльності, інформуванні всіх учасників освітнього процесу з питань збереження їхнього соціального благополуччя та психічного здоров'я. Це стосується також здоров'я і благополуччя дітей з особливими, в тому числі освітніми, потребами. Про це йдеться у низці нормативно-правових та розпорядчих документів, а саме: розпорядженні

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

КМУ від 25.04.2023 № 372-р «Про затвердження плану заходів на 2023-2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року», листі МОН від 06.09.2022 № 1/10258-22 «Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році». Практичним психологам закладів освіти для роботи в умовах інклюзивного навчання рекомендовано використовувати корекційні та корекційно-розвиткові програми, типові освітні програми, методичні рекомендації, навчально-методичні посібники для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, які розміщені на вебсайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Постановою Кабінету Міністрів України від 14.02.2017 № 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами» визначено Порядок додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг), які проводять (надають) фахівці (з числа працівників закладу освіти та, за потреби, додатково залучені фахівці), з якими заклад освіти або відповідний орган управління освітою укладають цивільно-правові договори. Враховуючи обмежені можливості дітей з ООП отримати відповідні послуги в ІРЦ, до роботи з цією категорією дітей долучаються практичні психологи, які також входять до складу команди супроводу [5, с. 44].

Отже, навіть зараз, коли інклюзивна форма навчання переживає складні часи, педагогічні колективи та працівники психологічних служб закладів освіти намагаються попри все забезпечити відповідні умови навчання дітей з ООП та здійснювати психологічний супровід. Позитивним результатом психологічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі є її включення в загальний навчальний простір та суспільне життя, тому що завдяки цьому у дітей з особливими освітніми потребами покращуються не тільки навчальні спроможності, змістовне проведення дозвілля, а ще й надаються можливості для саморозвитку і самореалізації, виховується у кожної особистості відчуття власної необхідності та значимості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бірюкова К. Зміст інклюзивної компетентності психолога як учасника команди супроводу дітей з особливими освітніми потребами. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/36417> (дата звернення 09.01.2025).
2. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О., Ліннік О. О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. 2-ге видання, перероб. і доп. Київ, Державна служба якості освіти, 2021. 350 с.
3. Лист МОН України №5/1427-20 від 30.11.2020 Про затвердження професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти» URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2020/12/Standart_Praktychnyy_psykholoh.pdf (дата звернення 09.01.2025).

4. Міщенко М. С. Роль практичного психолога як члена команди супроводу інклюзивного процесу. URL: <https://aqce.com.ua/download/publications/655/622.pdf/> (дата звернення 09.01.2025).
5. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

Ковальова О. І., Лемешева Т. Є.*

ШЛЯХИ СТВОРЕННЯ УМОВ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

У зв'язку з тим, що створення освітнього середовища ніколи не припиняється з впровадженням певного результату, це безперервний процес пошуку нових відповідей на нові виклики життя, постає завдання формування освітнього простору, який має бути одночасно безпечним, комфортним та сприятливим. Ці поняття перегукуються та мають багато спільного, але разом з тим вирізняються певними особливостями. Актуальність визначається вимогами до освітнього середовища, як однієї зі складових нової української школи, яке має бути безпечним, інклюзивним та сприяти вільному розвитку учнів. Під час розбудови нових освітніх просторів необхідно врахувати той факт, що простір навчального закладу є чинником та інструментом його освітньої діяльності, ніж просто оновити дизайн приміщень та привести їх у відповідність до вимог безпеки та універсальності.

Впродовж десятиліть науковці, дослідники, психологи, педагоги та філософи з усього світу вивчають феномен «освітнє середовище». У наукових працях Я. Коменського, Л. Колчака, Г. Спенсера, А. Макаренка та інших педагогів термін «освітнє середовище» в педагогіці означає сукупність умов, що впливають на формування та функціонування людини в суспільстві, її здібностей, потреб та інтересів.

Комплексні дослідження впливу освітнього середовища на розвиток особистості стали реальністю у 70-90-х роках 20 століття. У науковому підході середовище трактувалося як «засіб виховання та технологія опосередкованого управління (через середовище) процесом формування особистості та розвитку молоді» [1]. З часом концепція «освітнього середовища» зазнала нового розвитку. Освітяни почали говорити про «безпечне», «комфортне», «сприятливе» середовище.

У 2015 році ООН розробила Декларацію про безпеку шкіл, яку на 2022 рік підписали 109 країн. Україна приєдналася до Декларації про безпеку шкіл у листопаді 2019 року. Згідно з документом, українські освітні заклади будуть працювати за новими вимогами до безпечного освітнього середовища під час воєнних дій та після їх закінчення. Відповідні рекомендації для

*Ковальова О. І., Лемешева Т. Є.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

безпечно. Перед освітянами постають вимоги знати, як стабілізувати стан дитини, бути уважними до того, що може травмувати чи ретравмувати дітей. Спілкуватися й ставитися з розумінням, а не жаліти. Діти переживають складний досвід, але точно впораються. Ми акцентуємо на їхній силі й спроможності бути стійкими.

Однією з вимог суспільства до освіти є розвиток активних, самостійних, творчих особистостей, здатних адаптуватися до швидких змін у світі, приймати правильні рішення у кризових ситуаціях та самостійно орієнтуватися в нових умовах. Важливу роль у розвитку цих здібностей відіграє максимально сприятливе освітнє середовище. Реформи, які проводяться у сучасній системі освіти України, спрямовані на створення умов, необхідних для розвитку таких компетентностей.

Здавалося б, комфортне оточення включає в себе всі можливі позитивні риси освітнього простору. Проте виникло нове поняття – благополуччя, добробут. Сам термін «добробут» можна визначити як стан чи ситуацію, які охоплюють цілісний погляд на людей та їхні потреби. Це саме те середовище, в якому людина розкриває свій потенціал, здатна долати стрес, виховує психічну стійкість, відчуває задоволення і радість від життя, вважає себе цінною особистістю, а її життя має сенс, вона цінує себе, будує життя усвідомлено, підтримує взаємини, піклується про своє здоров'я та фізично активна. Це стан, в якому ми можемо в підтримуючому та сприятливому середовищі розвивати свій фізичний, когнітивний, духовний, емоційний, соціальний потенціал; жити разом з іншими повноцінне та задоволене життя.

Фізична область добробуту пов'язана з фізичним здоров'ям та безпекою. На неї впливає фізична активність, збалансоване харчування, режим сну та свідомий вибір здорового способу життя здобувачів освіти. Когнітивна область пов'язана із вмінням критичного мислення, розв'язання проблем та креативності. Емоційна область пов'язана з позитивним прийняттям себе, розпізнаванням емоційного стану, володінням саморегуляцією, дає змогу справлятися з негативними ситуаціями. Духовна область – з пізнанням та плануванням сенсу нашого існування, цінностями та етичними принципами.

Соціальна область пов'язана із вмінням емпатії, відчуттям приналежності, налагодженням та утримуванням взаємин, співпрацею з іншими, комунікативними навичками.

Розвиток та підтримка благополуччя у закладі освіти має відповідати певним принципам, а саме: повазі до індивідуума, його активному залученню, очікуванню успіху, партнерству та співпраці. В освітньому середовищі мають простежуватися заходи, спрямовані у трьох напрямках:

- спрямовані на всіх учнів та працівників школи;
- спрямовані на всіх учнів та працівників закладу освіти, які потребують посиленої підтримки;

- спрямовані на всіх учнів та працівників закладу освіти, які потребують залучення зовнішніх спеціалістів (надавачів соціальних, медичних та інших послуг).

Взагалі «благополуччя» є широкою і, відповідно, досить складно визначеною концепцією, до якої можна віднести низку самостійних індексів, наприклад, рівень позитивних відчуттів, приналежність до школи, протидія булінгу, кооперація в класі, емоційна підтримка батьків чи сприйняття сенсу життя.

Тож розглянемо деякі з них. Приналежність до школи – це індекс, який відстежує, наскільки учні почуваються у школі добре (PISA 2018): чи швидко знаходять друзів, чи відчують, що їх люблять, що вони належать до школи. А, можливо, навпаки – соромляться, почуваються самотньо чи аутсайдерами. Чим вище значення індексу, тим більшу приналежність відчують учні. Зрозуміло, що учні з сильним почуттям приналежності почуваються в закладі освіти добре, досягають кращих результатів ніж учні з середньою та низькою приналежністю. Сильна приналежність має потенціал компенсувати негативні наслідки стресових станів.

Наступний індекс – протидія знущанням, тобто, наскільки учень почуває себе жертвою знущань фізичних і емоційних в середовищі своїх однолітків. Зазвичай досягнення таких учнів в середньому значно нижчі у порівнянні з однокласниками. Тому безпека в закладі освіти має визначальне значення. Педагогам закладів освіти необхідно приділяти багато уваги і зусиль антибулінговим заходам в учнівських колективах.

Ще один індекс, який дозволяє визначати освітнє середовище як благополучне, це емоційна підтримка батьків. Саме на цей фактор вчителі можуть вплинути, коли ідентифікують учнів з негативними почуттями (побоювання, страх, сум) і здійснюють доречну комунікацію з батьками, підтримують їх позитивне залучення до емоційного розвитку їхніх дітей. Цей індекс відстежує, на якому рівні відбувається підтримка: в зусиллях досягнення успіхів у школі, здоланні негараздів, вихованні віри у власні сили та можливості тощо.

Як відмічають науковці-психологи, для збереження життєстійкості, психічного здоров'я і результативності психосоціальної підтримки дітей в умовах воєнного стану вагомому роль відіграє післястресове зростання, розвиток ростового мислення. Кожен учень мав би вірити, що з відповідними зусиллями може досягти добрих результатів. Роль учителя в розвитку такого мислення незамінна. Вона полягає в допомозі з навчанням учням, котрі потребують цієї допомоги, роз'ясненні матеріалу до повного розуміння його дитиною, спрямуванні навчальної діяльності на досягнення поступу. Тому, з метою посилення ростового мислення, педагогам можна рекомендувати створювати у класі відповідну атмосферу, застосовувати формувальне оцінювання, навчати

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

учнів працювати над власними помилками, включати в навчальний процес градовані навчання тощо.

Як висновок, сьогодні освіта – це сфера послуг, що покликана задовольнити основні потреби громадян країни, а освітній простір школи є важливим чинником розвитку особистості учня та професіоналізму вчителів, який прискорює або стримує процес розвитку освіти в умовах інноваційних змін. Адже відповідно до Концепції «Нова українська школа» дизайн навчального середовища повинен враховувати характер діяльності та вікові особливості учнів. Шкільне освітнє середовище здатне не тільки забезпечувати комфорт для дітей і дорослих. За допомогою організації простору можна впливати на мотивацію учнів до навчання, формувати сприятливу атмосферу, задовольняти потреби учнів, а саме: відчувати задоволення та радість від життя, вважати себе цінною людиною, життя якої має сенс, цінувати себе, усвідомлено будувати та підтримувати стосунки, дбати про себе [2].

Тому мережа закладів освіти повинна мати високий технологічний рівень, новітнє навчально-інформаційне забезпечення, а для того, щоб вийти за межі звичних стереотипів, креативне мислення. Вчителі, учні та батьки мають вибудувати спільну стратегію. І тільки завдяки спільним зусиллям, школа має стати, як казав видатний педагог В. О. Сухомлинський, «школою спокою для батьків, школою творчості для вчителів та школою радості для дітей».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки URL: <https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-novi-vim/> (дата звернення: 23.02.2025).
2. Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору НУШ : Наказ МОН від 23.03.2018 № 283. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nop/3metodichni_rekomendatsii.pdf (дата звернення: 23.02.2025).
3. Новий освітній простір НУШ: рекомендації МОН щодо обладнання. URL: <https://b-pro.com.ua/statti/novijosvitnij-prostir-nush-shho-rekomendue-mon> (дата звернення: 23.02.2025).
4. НУШ. Дослідження про проблеми адаптації дітей ВПО в нових школах. URL: <https://nus.org.ua/news/ne-yak-tebe-zvaty-a-zvidky-ty-doslidzhennya-pro-problemy-adaptatsiyi-ditej-vpo-v-novyh-shkolah/> (дата звернення: 23.03.2025).

Колосовська Н. В., Димитренко Л. В.*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сучасні інформаційні технології міцно вкоренилися у суспільстві, впливаючи на всю систему освіти. Розвиток

*© Колосовська Н. В., Димитренко Л. В.

СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

інформаційно-комунікаційних компетентностей – це не просто відповідь на вимоги сьогодення, а нагальна потреба для кожної особистості в епоху інформаційного суспільства.

У нашому дослідженні ми спираємося на наукові розвідки Морської Л. у вивченні проблеми використання інформаційних технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі [2, с. 98]. Історико-теоретичним підґрунтям нашого дослідження є положення Сердюкова П. про теоретичні засади впровадження інформаційних технологій у навчальний процес з предметів мовно-літературного циклу та Фоміних Н. про історію імплементації інформаційних технологій у викладання мовних дисциплін [3, с. 12; 4, с. 397].

Інноваційні технології на уроках мовно-літературної освітньої галузі дозволяють поєднати теорію з практикою, текстовий і наочний матеріал, графічні засоби, відеозображення, мовний та музичний супровід, створити уявлення реального оточення, спілкування. Вони забезпечують активну (вербальну і невербальну) діяльність учнів у процесі вивчення української та іноземної мов в школі, гнучкість і варіювання тренувальних вправ і видів контролю, актуалізують пізнавальну діяльність і розвивають критичне та творче мислення, розширюють можливості здобуття, осмислення та презентації інформації, дають змогу моделювати комунікативні ситуації, загалом робити уроки привабливими, цікавими для дітей завдяки:

- інтенсифікації та індивідуалізації навчально-виховного процесу за допомогою більш повного використання доступної інформації;

- розробці перспективних методів, засобів і форм навчання мови з орієнтацією на комунікативну, розвиваючу, діяльнісну та особистісно орієнтовану освіту;

- синтезу різних видів навчальної діяльності з метою формування інформаційного світогляду учнів.

Методичні прийоми, форми роботи та засоби для формування інформаційно-цифрової компетентності, які впливають на розвиток творчих здібностей: аудіо- візуальні методи; метод проєктів; загадки-ребуси, головоломки; турніри тощо.

Практичний досвід реалізації на уроках інформаційно-комунікаційних компетентностей, зокрема і в умовах воєнного стану, доводить, що для максимальної ефективності онлайн-навчання за допомогою сучасних цифрових технологій та цифрових інструментів навчання (електронних платформ zoom, google classroom, онлайн-платформ Wordwall, Learningapps, Ребус №1, Word cloud, Canva, сайтів «Розвиток дитини» (генератор завдань), інтерактивних онлайн-дошок Padlet, Jamboard, Miro, Linoit, соціальних мереж viber, telegram, whatsapp, онлайн конференцій, електронної пошти, спілкування в телефонному режимі тощо) доцільно впроваджувати такі

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

моделі викладання, як підтримуюче, паралельне, додаткове викладання та викладання в команді.

Таким чином, використання сучасних інформаційних технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі дозволяє учням не лише реалізовувати інформаційно-комунікаційні компетентності, а й значно підвищити ефективність подання інформації за рахунок забезпечення її корисності, доступності, своєчасності та оперативності, адаптації темпу подання навчальної інформації до швидкості її засвоєння, врахування індивідуальних особливостей студентів, ефективного поєднання індивідуальної і колективної форм навчання, методів і засобів, організації навчального процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білецький В. В., Войтович І. С., Апшай Ф. В., Теліш І. С. Інформаційно-комунікаційні технології в умовах змішаного навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 208. С. 91–97.
2. Ларіонов В., Хом'як К., Матвеев Г., Стаднічук О., Кропивницька Л. Мультимедійні технології як засіб підвищення якості освіти. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. 2021. № 3. С. 82–96.
3. Морська Л. І. Методична система підготовки майбутнього вчителя іноземних мов до використання інформаційних технологій у навчанні учнів: монографія. Тернопіль: ТНПУ, 2007. 244 с.
4. Сердюков П. І. Теоретичні основи навчання іноземних мов у мовному вузі з використанням інформаційних технологій: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Київ, 1997. 32 с.
5. Фомініх Н. Ю. Сутність поняття «інформаційно-комунікаційні технології» та їх значущість на сучасному етапі інформатизації освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць*. Запоріжжя, 2009. Вип. 5 (58). С. 396–400.

Крижановська Н. М.*

ВІДЕОКОНТЕНТ У НУШ: ЯК БІБЛІОТЕКА ДОПОМАГАЄ ВІДКРИВАТИ СУЧАСНИХ АВТОРІВ

Сучасна освіта вже декілька десятиліть поспіль підпадає під значні модифікації через вплив технологічного прогресу, суспільних викликів та нових підходів до навчання. Нова українська школа (НУШ) стала символом цих змін, завдяки впровадженню цифрових ресурсів у навчальний процес. Одним із таких ефективних засобів є відеоконтент, який допомагає не тільки учням краще засвоювати матеріал, а й вчителям – знайти творчі, креативні підходи подачі нового матеріалу стосовно сучасних українських авторів, що увійшли до оновленої програми літературного читання, наприклад, у молодшій школі. Важливу роль у цьому відіграють бібліотеки, які сьогодні є інтерактивним майданчиком для пізнання нової сучасної літератури через цифровий формат.

*© Крижановська Н. М.

Так, як в еру гаджетів та соціальних мереж ключовим викликом сучасної освіти та бібліотечної справи залишається залучення дітей до читання, працівники бібліотеки, починаючи з 2020 року, створили, і зараз продовжують поповнювати, електронний ресурс під назвою «Бібліотека рекомендує», який адресований батькам, керівникам навчальних закладів і вчителям для змістовної організації уроків літературного читання та дистанційного навчання. Фонд цього ресурсу став одним з розділів «Освітнього хабу Херсонщини» Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» ХОР, котрий на сьогодні є справжнім помічником для педагогів не тільки Херсонщини, а й України в цілому.

Основною складовою відеопроєкту «Бібліотека рекомендує» – є кейс «Нові автори в програмі Нової української школи», що складається з низки відеороликів про творчість сучасних дитячих письменників, які входять до оновленої програми літературного читання та які зустрічалися з читачами в школах нашого міста, в нашій книгзбірні.

Відеоролики містять – огляд книжок певного автора, посилання на твори, які можна прочитати повністю або ознайомитися з уривками, інтерв'ю з письменником, його відеозвернення до дітей і батьків, освітні проекти та сайти, де представлені розробки уроків літературного читання, які стануть, на нашу думку, корисними у якісній підготовці до уроку і які є у вільному доступі в інтернеті.

Створений КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки» відеоконтент для НУШ – це не просто тренд, а ефективний інструмент на допомогу вчителю, платформа для розвитку читацької культури, яка допомагає учням відкривати сучасних українських авторів. Отже, відеоконтент і бібліотеки разом формують нове покоління читачів, для яких книга – це не просто текст, а захоплива історія, крок до нових знань, до майбутнього.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бібліотека рекомендує [Електронний ресурс] / Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки: [веб-сайт]. Херсон, 2025. URL: https://www.library.kherson.ua/lw/?page_id=18270 (дата звернення: 20.03.2025 р.).
2. Нові автори в програмі НУШ [Електронний ресурс] / Освітній хаб Херсонщини; Херсонська академія неперервної освіти. Херсон, 2025. URL: <https://surli.cc/rxxmjn> (дата звернення: 20.03.2025 р.).
3. Нові імена в шкільній програмі. Олександр Дерманський [Електронний ресурс] / YouTube; Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=d4qSDEaM1lc> (дата звернення: 20.03.2025 р.).
4. Не таємне товариство Лесі Ворониної [Електронний ресурс]: виставка-візитівка / [віртуальна виставка на сервісі Canva]. URL: https://www.canva.com/design/DAF_8G2Z6wU/-F7c3sDFnoARE77uDdnXHQ/view#3 (дата звернення: 20.03.2025 р.).
5. Оксана Луцевська. Нові автори в програмі НУШ [Електронний ресурс] / YouTube; Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FxOdsZyAZ94&t=8s> (дата звернення: 20.03.2025 р.).

ІНТЕГРАЦІЯ В ШКІЛЬНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ – АКЦЕНТ НА УКРАЇНОЦЕНТРИЧНІСТЬ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІСТОРІЇ

Реформи у сфері шкільної історичної освіти, яка відіграє ключову роль у формуванні світогляду та є базовим елементом національної безпеки держави, безперечно мають першочергове значення. Водночас в умовах війни стала зрозумілою невідкладність упровадження в життя *Концептуальних засад реформування шкільної історичної освіти*. На жаль, в українському суспільстві, у соціальних мережах поширюється чергова дискусія, цього разу – з приводу запропонованих МОН України «концептуальних засад реформування історичної освіти» та, зокрема, запровадження інтегрованого курсу історії на зміну «паралельному викладанню» історії України та всесвітньої історії [1].

Основну причину цього можна вбачати в тому, що вчителям базової ланки освіти треба усвідомити, що метою громадянської та історичної освітньої галузі, відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, є не «вивчення тем із історії України та всесвітньої історії», а формування вправних, компетентних здобувачів освіти, що критично і системно мислять, логічно обґрунтовують позицію на рівні, що передбачає здатність висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування у вигляді суджень і висновків, діють творчо, готові до змін та інновацій.

Оскільки історія України є складовою європейської, світової історії, то історичні процеси і явища неможливо зрозуміти поза контекстом. Близкучий український історик Ярослав Грицак часто підкреслює: чим ширший контекст – тим глибшим може бути аналіз історичного явища. «...Тобто якщо ви хочете знати, наприклад, історію Волині, вам потрібно знати і польську історію, і білоруську історію, і литовську історію, і єврейську історію...» [там само].

Що стосується історичної та громадянської освітніх галузей, то інтеграція історії не є новим явищем. Так, ще з 2018 року учням 10–11-х класів пропонують вивчати інтегрований курс історії України в контексті світової історії («Історія: Україна і світ»). Цікавими та слухними щодо цього є думки вчителів-практиків, які вивчають історію за інтегрованими курсами та наголошують на перевагах такого навчання. Владислав Штегельський, вчитель історії та методист, який з 2020 року викладає історію за інтегрованим курсом наголошує на тому, що чимало концепцій, які характерні для всесвітньої історії, є актуальними й для історії України. А їхній розподіл на окремі предмети змушує лише дублювати ці знання і не дає змоги скласти цілісну картину. Натомість інтегрований курс

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

допомагає розвантажити програму та вивчати історичні процеси, явища й події комплексно. У своїй практиці Владислав Штегельський використовує концептуальний підхід до викладання історії. Тобто, спочатку обирає основні концепції, про які мають дізнатися учні, наприклад, явища монархії, революції тощо, і вже під це підбирає матеріал, а не навпаки. Наприклад, в одній із програм НУШ є загальна тема «Революції», де учні розглядають англійську, нідерландську та козацьку революції. Так, вони мають різні причини та аспекти, але це дає учням змогу на конкретних прикладах співставити явища, що є в компетентнісному потенціалі історії [2].

А щоб дотримуватися балансу між викладанням тем з історії України та всесвітньої, варто подивитися на історію саме з точки зору таких концепцій. Тоді стає зрозуміло, де та в межах якої концепції «вписується» історія України, і які концепції мали б опанувати діти в тому чи тому класі.

Також важливо визначити те ядро знань з історії України, без якого учні не підуть далі. І на цьому й будувати викладання інтегрованого курсу. Це дасть змогу визначити пріоритетність тем. Але головне, визначаючи логіку балансу тем, прив'язуватися не до кількості знань учнів, як-от скільки вони мають знати термінів з історії, а до компетентностей, які мають опанувати [там само].

Загальноосвітній історичний курс історії – це україноцентричний курс, який цілісно представляє історію України та всесвітню. Він прибере неузгодженість у викладанні історії і зможе допомогти учнівству зрозуміти роль України у світі на різних історичних етапах. Провідною змістовою лінією такого курсу має бути становлення української політичної нації, боротьба за українську державність і виокремлення суб'єктності української нації у світі. Український компонент у курсі має становити щонайменше як 2/3 усього навчального змісту.

Перевагами єдиного загальноосвітнього курсу історії для учнівства будуть розширені можливості: виплекати свою національно-культурну ідентичність, побачити зв'язок між минулим, теперішнім і майбутнім, усвідомити історичне знання як цілком практичну потребу тощо.

Для вчительства – курс дасть змогу ефективно використовувати навчальний час і вивільнити години для обговорень, зробити вивчення історії змістовно й інтелектуально наповненишим, реалізовувати проекти тощо [3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Історія всепропальщини в інтегрованому курсі історії. URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/2024/08/15/164203/> (дата звернення : 28.03.2025).
2. Частка «українського» в інтегрованих курсах: чи справді вона менша та як утримувати баланс. URL: <https://nus.org.ua/2024/12/07/>

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

chastka-ukrayinskogo-v-integrovanyh-kursah-chy-spravdi-vona-
mensha-ta-yak-utrymuvaty-balans/ (дата звернення : 29.03.2025).

3. Україноцентричність у фокусі викладання історії: МОН затвердило Концептуальні засади. URL: <https://mon.gov.ua/news/ukrainotsentrychnist-u-fokusi-vykladannia-istorii-mon-zatverdyllo-kontseptualni-zasady> (дата звернення : 30.03.2025).

Ларіонова Н. Б.*

**ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ: АКТУАЛЬНІСТЬ
І РІВНІ РЕАЛІЗАЦІЇ У ЗАГАЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ**

У контексті сучасної людино-орієнтованої парадигми мірою гуманізації освіти вважається відповідність створених умов для самореалізації особистості, виховання громадянина-гуманіста, людини-творця, суб'єкта, здатного зробити вибір у різних життєвих ситуаціях, що вимагає перегляду організації освітнього процесу, зокрема на засадах інтегративного підходу.

У дослідження проблеми інтеграції в освіті, інтегрованого навчання та різних його аспектів значний внесок зробили українські науковці М. Арцишевська, Р. Арцишевський, І. Бех, Н. Бібік, Н. Божко, О. Вознюк, С. Гончаренко, Л. Дольнікова, В. Ільченко, С. Куриленко, Ю. Мальований, Л. Масол, Я. Собко та ін.

Мета дослідження – обґрунтувати актуальність та визначити рівні реалізації інтегративного підходу в загальній середній освіті.

У своєму дослідженні ми виходимо з розуміння інтеграції як об'єднання будь-яких елементів в одне ціле, поєднання та координацію дій різних частин цілісної системи; процес взаємозближення і взаємодії окремих структур [2].

Актуальність інтегративного підходу до навчання зумовлена низкою проблем:

- у сучасних умовах ускладнена об'єктивно необхідна інтеграція двох систем: людини і світу;

- як наслідок стрімкого накопичення і поновлення наукових знань поглиблюється протиріччя між необмеженістю знань та обмеженістю людськими ресурсами;

- предметна, вузькодисциплінарна організація освітнього процесу суперечить тенденції до інтеграції в науці (міждисциплінарні напрями), формує в здобувача освіти однобічне сприйняття не тільки явищ і предметів оточуючого світу, а й проблем, з якими він безпосередньо стикається у різних сферах життєдіяльності, й які завжди є багатоаспектними, складнокомпонентними, цілісними, ускладнює професійну соціалізацію, оскільки в сучасному світі все більше затребуваними стають професії, що вимагають міждисциплінарного знання [3, с. 47-50].

Інтегративний підхід до навчання спирається на ідею цілісності навчання, яка має єдність цілей, змісту, засобів, форм і методів навчання [1, с. 86]. Відповідно ми виділяємо чотири рівні реалізації інтеграції в освіті: на рівні цілепокладання; на рівні змісту; на рівні навичок; на рівні форм, технологій, методів навчання.

Освітній процес загальної середньої освіти побудований на системі інтегрованих, ієрархічно побудованих (переважно закріплених як правова норма, що відображає запит суспільства і держави) цілей, складниками якої є: мета освіти; мета повної загальної середньої освіти; модель випускника НУШ; мета конкретного рівня повної загальної середньої освіти; ключові компетентності; наскрізні вміння; мета конкретної освітньої галузі; обов'язкові результати навчання; мета уроку (у контексті компетентнісного підходу повинна включати три компоненти – знання; ставлення; уміння).

На рівні змісту способами реалізації освітньої інтеграції є: внутрішньопредметні зв'язки (ретроспективні й перспективні); міжпредметні зв'язки (вертикальні й горизонтальні); міжпредметні проекти; уроки (інтегровані, бінарні, тринарні); тематичні дні/тижні; інтегровані курси; змістові освітні лінії.

Інтеграція на рівні навичок сприяє формуванню в дитини самодостатності, спроможності впливати на власний навчальний поступ, на найближче оточення (а в перспективі – на світ). Її реалізація передбачає організацію діяльності учнів, спрямованої на вирішення проблеми, що забезпечить їх цілісне включення в освітній процес – одночасну максимальну активізацію чуттєво-емоційного, раціонально-когнітивного та емоційно-вольового складників свідомості, всього наявного внутрішнього потенціалу. Як результат формується система наскрізних умінь, а також система навичок (діагностичних, аналітичних, прогностичних, організаційних, комунікативних, репрезентаційних).

Інтеграція на рівні форм і методів організації навчання реалізується через пріоритетне використання інтерактивних форм і методів (дискусії/диспути/дебати, ділові й рольові ігри, кооперативне навчання/групова форма організації навчання, групові / індивідуальні проекти, віртуальні екскурсії тощо). Їх особливостями є інтеграція різноманітних методів і прийомів; максимальне наближення до реального життя – постановка/осмислення проблеми, пошук шляхів її розв'язання, їх уточнення через осмислення/переосмислення (захист/критика з метою визначення сильних і слабких сторін запропонованого чи обраного шляху), активність задля розв'язання проблеми, отримання цілісного результату діяльності, рефлексія отриманих результатів; соціальна інтеграція (колаборація з іншими учасниками освітнього процесу).

Отже, інтегративний підхід передбачає реалізацію інтегрованих цілей на основі інтеграції змісту освіти, цілісного включення здобувача освіти в освітній процес, інтеграції форм і методів організації навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Божко Н. Інтегративний підхід до навчання в контексті реформування системи освіти України. *Молодь і ринок*. 2018. № 7. С. 84–89.
2. Інтеграція. *Енциклопедія Сучасної України*. URL: <https://www.google.com/search?client=opera&q=інтеграція+це&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8> (дата звернення: 10.03.2025).
3. Ларіонова Н. Сучасні підходи до навчання в НУШ. Навчально-методичний посібник. Біла Церква: ТОВ «Білоцерківдрук». 2024. 76 с.

Лукичова Н. С.*

УПРОВАДЖЕННЯ STEM-ІННОВАЦІЙ. РОЛЬ STEM-ОСВІТИ У ВІДНОВЛЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Упровадження STEM-освіти має численні переваги, що сприяють розвитку учнів у різних аспектах, зокрема формуванню критичного мислення, творчості та навичок співпраці [1]. Використання сучасних засобів навчання, зокрема ІТ на уроках, розширює можливості роботи та заохочує учнів.

STEM-освіта не лише розвиває навички, необхідні для інноваційного процесу, навчає знаходити рішення для складних проблем, а й допомагає учням краще зрозуміти світ навколо себе та підготуватися до кар'єри в науці, техніці, інженерії та математиці [3]. Завдяки використанню віртуальних лабораторій та симуляцій підвищується рівень пізнавального інтересу. Реалізація засад STEM-освіти відбувається шляхом розвитку навичок і впевненості, стимулювання навчальних досліджень та експериментування. Наприклад, PhET підходить для повсякденного застосування: пояснення, демонстрації, налагодження уваги та стимулювання інтуїції [4]. Серед доступних та функціональних засобів оцінювання заслуговує на увагу сервіс Quizizz [2].

Важливим для ефективного впровадження STEM-освіти є не лише інструменти та ресурси, а й командна робота, співпраця з організаціями та залучення до ініціатив. Активна залученість усіх членів освітнього процесу сприяє розвитку командного духу. Члени команди вчаться співпрацювати, обмінюватися ідеями та знаходити спільні рішення. STEM-інновації, такі як соціальні мережі та платформи для глобальної співпраці, полегшують комунікацію та дозволяють швидко обмінюватися досвідом, що сприяє розвитку громадянського суспільства та підтримці соціальних ініціатив [5]. У роботі все більше

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

використовується штучний інтелект (ШІ), який допомагає розробляти навчальні матеріали, генерувати ідеї, адаптувати навчання в реальному часі, створювати влучні ілюстрації або навіть писати пісні чи казки для поліпшення емоційного стану [6]. Важливим є створення ситуацій успіху, підтримка та співпраця як учнів, так і колективу. Наприклад, отримання почесної відзнаки «Ми розвиваємо STEM» стало визнанням успіхів команди Бериславського опорного закладу «Академічний лицей» у популяризації STEM-освіти. За ініціативи КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», що відкрила нові горизонти для реалізації STEAM-концепції, запроваджується ArcGIS Online [13]. Завдяки укладеній угоді про співпрацю з ESRI, учням надається доступ до сучасних інструментів геопросторового аналізу та розширюються можливості реалізації STEM-освіти в закладі, а також залучення до міжнародних ініціатив.

Поряд з успіхами є й виклики, серед яких: недостатня кількість кваліфікованих кадрів, обмеженість фінансування та ресурсів, потреба у зміні підходів до оцінювання знань та ін. Однією з головних перешкод в Україні на шляху повноцінного впровадження STEM-освіти є недостатня підготовка кваліфікованих вчителів, так і вчителів, які б використовували сучасні підходи й методи викладання STEM-дисциплін. Серед причин може бути проблема недостатньої мотивації, пов'язаної з низькою заробітною платою, недостатнім визнанням, складністю роботи та браком рольових моделей для молоді [7].

Бракує міжгалузевих інтегрованих курсів, недостатня інтеграція STEM-освіти з іншими навчальними предметами. На шляху до розвитку стоїть також технічне та дидактичне забезпечення. Успішна реалізація вимагає впровадження сучасних методологічних засад, зміни змісту та обсягу навчального матеріалу предметів природничо-математичного циклу, технологізації навчання та формування навчальних компетентностей якісно нового рівня [1].

Одним із перспективних напрямків є інтеграція елементів STEM-освіти в дистанційний навчальний процес для компенсування освітніх втрат. Дослідження, проведені Державною службою якості освіти України, виявили значні втрати в результатах навчання учнів в умовах війни. Ці втрати пов'язані з різними факторами, включаючи обмежений доступ до освіти, психологічний стрес та відсутність необхідних ресурсів. Також дослідження, проведені міжнародними організаціями, такими як ЮНЕСКО та Світовий банк, підтверджують негативний вплив війни на освіту в Україні. Впровадження STEM-освіти може допомогти відновити якість освіти в Україні шляхом підвищення зацікавленості та мотивації учнів, розвитку їхніх навичок та підготовки до викликів майбутнього [12].

II Всеукраїнська науково-практична конференція

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

STEM-освіта демонструє свою ефективність через різноманітні міжнародні та українські проекти та програми. В Україні успішно впроваджуються Всеукраїнський фестиваль «STEM-весна» [8], що є платформою обміну досвідом, демонстрації креативних та творчих інноваційних проектів. Ініціатива «Дівчата STEM» [9] заохочує дівчат до кар'єри в STEM-галузях, підтримує через менторські програми, програму Філіалів та навчає координаторів та координаторок. Розвиває навички інженерії та програмування через створення роботів такі як FIRST® Robotics Competition [10], популяризує програмування через безкоштовні онлайн-уроки Hour of Code [11]. Окрім того, важливим кроком у популяризації STEM-освіти є проведення «Інженерного тижня», який сприяє залученню учнів через цікаві практичні завдання та проекти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Kelley T. R., & Knowles J. G. (2016). A conceptual framework for integrated STEM education. *IJ STEM*, 3–11.
2. Quizizz | Free Online Quizzes, Lessons, Activities and Homework. URL: <https://quizizz.com/> (дата звернення: 29.03.2024).
3. Charting a course for Success: America's strategy for STEM education. A report by the Committee on STEM Education of the National Science & Technology 86 Council. Washington, DC: Executive Office of the President. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED590474>.
4. PhET Інтерактивне моделювання. PhET. URL: <https://phet.colorado.edu/uk/> (дата звернення: 29.03.2025).
5. Lukychova, N.S., Osypova, N.V. and Yuzbasheva, G.S., (2022). ICT and current trends as a path to STEM education: implementation and prospects. *CTE Workshop Proceedings* [Online], 9, 39–55. Available from: <https://doi.org/10.55056/cte.100> [date of access: 29.03.2025].
6. Освіта нового покоління: ТОП-5 можливостей ШІ. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/post/osvita-novogo-pokolinnya-top-5-mozhливостей-shi> (дата звернення: 02.04.2025).
7. Нова українська школа – НУШ. Дослідження від 27 липня 2021 року. URL: <https://nus.org.ua/2021/07/27/pidnyattya-yakosti-stem-osvity-dozvolty-zbilshyty-kilkist-novyh-it-spetsialisty-u-2-5-razy-shhorichno-doslidzhennya/>.
8. Всеукраїнський фестиваль «STEM-весна». URL: <https://imzo.gov.ua/events/vseukrainskyy-festyval-stem-vesna-2024/>.
9. «Дівчата STEM». URL: <https://divchata-stem.org/>.
10. FIRST® Robotics Competition. URL: <https://www.firstinspires.org/robotics/frc>.
11. Hour of Code. URL: <https://code.org/hourofcode>.
12. Денжос Р., Манькусь І., Недбаєвська Л., & Дармосюк, В. (2024). ОСВІТНІЙ ПРОЄКТ «ЦІКАВА НАУКА ОНЛАЙН» ЯК ШЛЯХ КОМПЕНСАЦІЇ ОСВІТНИХ ВТРАТ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2024-72-5-13>.
13. ArcGIS. URL: <https://www.arcgis.com/index.html> (дата звернення: 02.04.2025).
14. Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти в навчальних закладах України/Лист ІМЗО № 21/08-1242 від 12.08.24 року. URL: <https://imzo.gov.ua/2024/08/13/lyst-imzo-vid-12-08-2024-21-08-1242-metodychni-rekomendatsii-shchodo-rozvytku-stem-osvity-v-zakladakh-zahal-noi-seredn-oi-ta-pozashkil-noi-osvity-u-2024-2025-navchal-nomu-rotsi/>.

МЕТОДИЧНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Безпека виступає складною, багатоплановою, різнорівневою й різномасштабною системою життєзабезпечення, активним і ключовим мобілізатором ресурсів психіки особистості в надзвичайних обставинах. Потреба у безпеці, виступаючи найважливішою умовою нормального існування та розвитку людини, реалізується в суспільстві на основі створення певних організаційних форм соціальної взаємодії, зв'язків, особистісних і групових інтересів і способів їх досягнення. Тому кожна людина вимагає безпечного зв'язку із середовищем, іншими людьми, які належать до певних соціальних груп [3].

Наразі психологічна безпека особистості розглядається психологами з трьох позицій: як процес, як властивість особистості і як стан [1]; крім того актуальними підходами до психологічної безпеки є такі, що дозволяють її трактувати як: соціокультурний феномен; стан захищеності та цілісності особистісного утворення; безпека середовища; психолого-екологічна безпека, що реалізується через морально-екологічну свідомість; соціально-психологічна безпека як стан захищеності особистості в соціумі; інформаційно-психологічна безпека особистості і середовища тощо [4].

Професійна діяльність учителів здійснюється в особливих умовах і пов'язана із впливом низки негативних чинників (інтенсивності праці, великих психоемоційних перевантажень, підвищення навантаження на зоровий, слуховий і голосовий апарати, великої кількості контактів протягом робочого дня, гіподинамії тощо), що відносить її до стресогенних професій з високим рівнем психоемоційного напруження [5].

Робота із формування безпечного освітнього середовища потребує мультифункціонального підходу у своїй реалізації. Головна мета психологічної допомоги при формуванні психологічно безпечного освітнього середовища – це збереження фізичного та психічного здоров'я всіх учасників освітнього процесу, передусім здобувачів освіти та педагогічних працівників.

Основними методично-організаційними умовами здійснення психотехнологій супроводу учасників освітнього процесу визначаються такі:

1. Проведення системи психологічних занять та тренінгів з усіма учасниками освітнього середовища закладу освіти.
2. Програма психологічного супроводу для кожного із суб'єктів освітнього процесу має включати групові дискусії та

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

вправи з питань безпечної психологічної взаємодії, ненасильницької комунікації, наслідків психологічного насильства для особистісного зростання.

3. Зміст конкретної програми супроводу має співвідноситися з проблемами вікового та професійного розвитку її учасників.

4. У кожній із програм, окрім змістовних завдань, відпрацьовуються психологічні вміння партнерського, діалогічного спілкування, прийоми створення безпечної психологічної взаємодії та співробітництва, під час обговорення групового досвіду відзначаються вищеназвані аспекти.

5. Наприкінці навчального психологічного циклу проводиться спільне заняття у вигляді імітаційно-рольової події, ділової гри, в якій спільно беруть участь усі суб'єкти освітнього процесу.

6. Психологічна безпека має бути конкретизована в системі заходів, що її забезпечують, та профілактиці загроз, що її порушують.

7. Програма супроводу зі створення та підтримки безпечного освітнього середовища закладу освіти здійснюється протягом усього навчального року [2].

8. Програма психологічного супроводу безпеки освітнього середовища має включати дві основні робочі форми: індивідуальну (психологічне консультування) та групову (тренінги, лекції, семінари, групові дискусії).

9. Організація заходів програми супроводу психологічної безпеки освітнього середовища передбачає вплив на окремі групи учасників освітнього процесу (консультування та тренінги окремо для учнів, учителів, адміністрації та батьків) та змішану форму реалізації інтервенцій (тренінг «учні – учителі – батьки – адміністрація»).

10. Психологічними мішенями корекційно-розвивальних впливів програми мають виступати: подолання страхів, тривожності та агресивності у підлітків, подолання проявів професійного вигорання у вчителів, розвиток здатностей до саморегуляції усіх учасників освітнього процесу, формування у них якостей резильєнтності, проактивних копінгів, комунікативної толерантності, асертивності у взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабій О. І. Психологічні особливості особистісної безпеки: автореф. дис.... канд. психол. наук: 19.00.01. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса: 2017. 17 с.
2. Психологічна безпека освітнього середовища: методи, технології, шляхи формування: практичний посібник / авт. кол: В. В. Байдик, Ю. П. Гопкало, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, М. В. Саврасов; за наук. ред. Н. В. Лунченко. НАПН України, Укр. наук.-метод. центр практ. психол. і соц. роботи. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2024. 134 с.
3. Трофименко Н. Є. Психологічна безпека особистості: теоретичний огляд у контексті проблем української реальності. *Психологічна*

4. Фурман А., Надвичинна Т. Психологічна служба університету: від моделі до технології. *Психологія і суспільство*. 2013. № 2. С. 80–104.
5. Харченко А. С. Психологічна безпека особистості викладача вишу. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна: зб. наук. праць / Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів: ЛьвДУВС, 2012. Вип. 2.(2). С. 433–451.

Луценко Ю. А.*

ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ТА ЕДУКАЦІЯ ВЧИТЕЛІВ ТА УЧНІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Протягом останніх трьох років українська система освіти перебуває під впливом негативних чинників, пов'язаних з війною. Серед таких визначають: зміну умов статичної та динамічної безпеки в закладах освіти, високий рівень невротизації дітей, батьків і вчителів, зміну формату викладання від очної форми до дистанційної, зростання рівня освітніх втрат, необхідність психосоціальної підтримки всіх учасників освітнього процесу.

За результатами проведеного дослідження – 40 % респондентів особисто стикалися із загрозами життю або були свідками таких загроз через перебування в зоні бойових дій чи під обстрілами. Понад 41 % мають родичів або близьких, які перебували або досі перебувають у зоні бойових дій, з них – 16 % втратили когось із близьких. 6 % респондентів перебували в окупації, зазнали безпосередніх загроз насильства або стали свідками таких загроз. 5 % опитаних зазнали гіперкумулятивної травматизації, що охоплює всі зазначені типи травматичних подій: обстріли, загрозу життю близьких, окупацію або полон. Лише 9 % громадян відповіли, що не стикалися із жодною травматичною подією під час повномасштабної війни. 23 % опитаних мають бажання звернутися до психолога, але поки що не зробили цього. Майже 45 % респондентів визнали, що їм потрібно «наважитися», щоб звернутися по психологічну допомогу [1, с. 23].

За інформацією Освітнього Омбудсмана України – 25 % міських та 60 % сільських шкіл не мають штатного психолога, а механізми залучення зовнішніх психологів на погодинній основі не передбачені [2]. Таким чином, нами виявлено протиріччя між потребою в отриманні психологічної підтримки та можливістю її отримання у залежності від місця проживання людини. На думку Луценка Ю. А., вказане протиріччя може бути вирішено шляхом впровадження широкомасштабної психоєдукаційної кампанії вчителів щодо впровадження інструментів, програм та технологій розбудови безпечного

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

освітнього середовища та надання психосоціальної підтримки дітей під час уроків [3, с. 83-94]. Вказану гіпотезу підтверджують Панок В. Г., Лунченко Н. В., Богданов С. О., адже саме вчителі мають можливість тісніше спілкуватися, взаємодіяти з дитиною, спостерігати за її поведінкою, психоемоційним станом, успіхами та проблемами, а подекуди – формувати готовність сім'ї до отримання фахової допомоги [4, с. 9].

У ході реалізації українсько-німецьких проєктів «НОРЕ – допомога в подоланні» було виявлено високу зацікавленість та професійну мотивацію вчителів щодо ознайомлення та впровадження інструментів моделі «Зцілюючих класів». Вказана модель дозволяє поєднати традиційне навчання з елементами психосоціальної підтримки учнів під час перебування в школі, а саме: інструментів оцінки психоемоційного стану перед початком та під час уроків; організації та проведення групових обговорень тем, пов'язаних з війною; визнанням пріоритету стабілізації психоемоційного стану перед навчанням, врахування зниження рівня можливостей дітей опрацьовувати навчальний матеріал під час кризи; застосування програм, занять та простору для прояву творчості, фантазії, фізичної активності у якості дієвих інструментів профілактики психологічних розладів у дітей.

Як вказують результати пілотування, впровадження вказаних інструментів ведуть до укріплення резильєнтності як вчителя, так і учнів, на яких спрямовано надання психосоціальної підтримки. І в той же час ми не передбачаємо надання вчителям повноважень психолога закладу освіти. Основним завданням нашого дослідження та пілотування є створення передумов для впровадження підтримуючого, інклюзивного (в широкому розумінні поняття), зцілюючого освітнього середовища завдяки підвищенню професійної компетентності українського вчителя. З огляду на ймовірність завершення активної фази війни в 2025 році, виникає гостра потреба у підготовці вчителів до ефективної реінтеграції дітей, які повертатимуться з-за кордону та окупованих територій, а також дітей із сімей ветеранів та військових. Для подолання визначених викликів психологічна служба системи освіти має взяти на себе роль флагамена щодо підготовки українського вчителя до психосоціального супроводу учнів під час та після війни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Захист і підтримка ментального здоров'я українців в умовах воєнного стану: виклики і відповіді: монографія / НАПН України; за заг. ред. В. Г. Кременя; В. Г. Панок, С. Д. Максименко, М. М. Слюсаревський, Л. І. Прохоренко, Н. В. Чепелева, Т. І. Куліш, С. Л. Чуніхіна, І. Г. Губеладзе, І. І. Ткачук, Н. А. Ярмола. Електр. вид. Київ. 2024. 188 с.

СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

2. Проблеми психологічної служби закладів загальної середньої освіти та пропозиції щодо їх розв'язання. *Освітній омбудсмен України: оф. вебсайт*. URL: <https://eo.gov.ua/problemy-psykholohichnoi-sluzhby-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity-ta-propozytsii-shchodo-ikh-rozvi-iazannia/2024/05/20/>.
3. Луценко Ю. А. Розбудова безпечного освітнього простору, як складова діяльності працівників психологічної служби системи освіти України. *Формування безпечного освітнього простору закладу освіти в діяльності працівників психологічної служби* / авт. кол.: В. В. Байдик, Ю. П. Гопкало, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, М. В. Саврасов, І. І. Ткачук; за наук. ред. Н. В. Лунченко, І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2023. С. 83–94.
4. Безпечний простір. Корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу дітей дошкільного віку та школярів: навч.метод. посіб. Вид 3-тє, доп. виправ. / Богданов С. О., Гніда Т. Б., Залеська О. В., Лунченко Н. В., Панок В. Г., Соловйова В. В. / заг. ред.: Чернобровкін М. В., Панок В. Г. Київ: Пульсари, 2021. 368 с.

Марецька Л. П.*

**КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ
ОСВІТИ «ВОЛОДІННЯ ДЕРЖАВНОЮ МОВОЮ»:
УМІННЯ ТА СТАВЛЕННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ
МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ**

У Державному стандарті базової середньої освіти (ДС) з-поміж одинадцяти визначених ключових компетентностей першою згадано «вільне володіння державною мовою», що передбачає вміння в учнів «здійснювати комунікацію в усній та письмовій формі на основі знання функцій мови, ресурсів (лексики, граматики) і норм сучасної української літературної мови, типів мовної взаємодії, особливостей стилів мовлення інформаційних та художніх текстів, медіатекстів тощо; здобувати та опрацьовувати інформацію з різних (друкованих та цифрових, зокрема аудіовізуальних) джерел у різних освітніх галузях і контекстах, критично осмислювати її та використовувати для комунікації в усній та письмовій формі, для обстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей; відповідально, усвідомлюючи цінність української мови як мови взаємодії на всій території держави, використовувати мовні засоби для досягнення особистих і суспільних цілей у життєвих та навчальних ситуаціях, творчого самовираження» [1]. Це змістове наповнення ключової компетентності є загальним і стосується воно всіх освітніх галузей, однак ми ще маємо уточнювальні положення в додатках до ДС, у яких по кожній галузі сформульовано *вміння та ставлення* учнів.

Зокрема, у додатку 8 Державного стандарту йдеться про компетентнісний потенціал математичної освітньої галузі (МАО) та визначено вміння та ставлення ключової компетентності «вільне володіння державною мовою», які в здобувачів освіти

*© Марецька Л. П.

маємо формувати під час вивчення математики. Серед умінь, якими мають оволодіти здобувачі освіти, є вміння чітко і зрозуміло формулювати думки, аргументувати, ставити запитання і розпізнавати проблеми; формулювати висновки на основі інформації, поданої в різних формах; доречно та коректно вживати в мовленні математичну термінологію, вести критичний та конструктивний діалог; поповнювати свій словниковий запас [1]. Формуючи в учнів цю ключову компетентність, учителі математики й самі мають бути взірцем чіткості й логічності у своїх формулюваннях: запитань до учнів, умов до задач, інструкцій до виконання тих чи інших завдань. При цьому необхідно зважено підходити до використання стилю, зокрема, наукового та науково-популярного. Під час пояснення, наприклад, свого вибору способу розв'язання задачі, маємо привчати учнів до чіткої аргументації. Саме під час вивчення математики учні мають можливість якнайкраще навчитися «читати» інформацію, подану в таблицях, діаграмах, схемах, і перетворювати її у зв'язний текст. Особливої уваги необхідно приділяти веденню конструктивного діалогу, куди входить і вміння ставити запитання, які можуть сприяти успішному розв'язанню проблем, зокрема й комунікативних.

Також у Державному стандарті визначено й таке ставлення, як визнання важливості чітких і лаконічних формулювань та повага до державної мови [там само], що є важливим, оскільки ставлення описують диспозиції сприйняття і налаштованості щодо ідей, людини або ситуації й спонукають до відповідних реакцій або дій. Говорячи про формування в учнів прийняття і позитивного ставлення й налаштування, пам'ятаємо і про ставлення вчителя, яке зафіксоване в Професійному стандарті вчителя закладу загальної середньої освіти, який було затверджено 29 серпня 2024 року. Зокрема, у документі йдеться про те, що вчитель має виявляти мовну стійкість і відповідальність у дотриманні мовного законодавства в освітньому процесі.

Щоб зрозуміти, у чому відображаються вміння учнів компетентності «володіння державною мовою», розглянемо додаток Державного стандарту «Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів у математичній освітній галузі», де другим загальним результатом навчання визначено «Моделювання процесів і ситуацій, розроблення стратегій, планів дій для розв'язання проблемних ситуацій» [1]. Відповідно до цього результату навчання учень добирає, впорядковує, фіксує, перетворює звукову, текстову, графічну інформацію математичного змісту, зокрема в цифровому середовищі [6 МАО 2.1.1]. Також під цей результат навчання підходить наскрізне вміння «читання з розумінням», оскільки неможливо опрацьовувати інформацію математичного змісту без розуміння, усвідомлення змісту прочитаного.

Розглядаючи результат «перетворює, представляє та поширює інформацію математичного змісту» [6 МАО 2.1.2], звернімо увагу на те, що цей результат повністю ґрунтується на вміннях учнів, що відносяться до ключової компетентності «вільне володіння державною мовою». Перетворення інформації здійснюватиметься, якщо учні зміст таблиць, графіків, діаграм, схем передаватимуть усно чи письмово за допомогою зв'язного тексту.

Результат «презентує свої висновки чи способи розв'язання усно або письмово, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій» [6 МАО 2.1.2-2] передбачає вміння за допомогою комунікативних навичок висловлювати власну думку усно й письмово, дотримуючись норм літературної української мови та її стилів, презентувати власну думку, позицію, ідею соціальному оточенню. Також важливим показником оволодіння ключовою компетентністю «вільне володіння державною мовою» є вміння вправно висловлювати власні судження щодо [9 МАО 2.1.2].

Зрозуміло, що вчителів належить ретельно добирати способи й засоби формулювання власних думок і суджень, аби вони відзначалися вправністю, дотриманням норм української літературної мови, чіткістю, логічністю й послідовністю, щоб врешті слугувати взірцем для своїх вихованців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL: <https://osvita.ua/legislation/Serosv/76886/> (дата звернення: 17.03.2025).

Моїсєєв С. О.*

ВИХОВНІ ВТРАТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Протягом 2020-2025 років освіта Таврійського краю зіткнулася з численними викликами. Спочатку пандемія та перший перехід на дистанційне та змішане навчання, потім повномасштабна агресія російської федерації, окупація і деокупація правобережної Херсонщини, організація освітнього процесу в дистанційному режимі під постійними обстрілами та повітряними тривогами, сотні зруйнованих закладів освіти, десятки тисяч внутрішньо та зовнішньо переміщених родин, помітні втрати серед педагогічного складу закладів освіти, обумовлені добровільною мобілізацією до лав ЗСУ, вимушеним виїздом за кордон або зміною роботи.

Усе це, безумовно, вплинуло на якість функціонування закладів освіти області та всієї України. На різних рівнях влади та у експертному товаристві розпочалися розгляд проблематики освітніх втрат і розривів, а також вивчення зарубіжного досвіду

*© Моїсєєв С. О.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

(learning losses and gaps). Сьогодні національне термінологічне поле піднятої проблематики є доволі широким і різноманітним, і дуже часто є калькою із зарубіжних джерел.

Фахівці Українського центру оцінювання якості освіти радять у межах родового поняття «освітні втрати» виокремлювати такі взаємопов'язані складники:

- навчальні втрати (втрати знань, умінь, навичок, ставлень тощо);

- виховні втрати;

- зниження темпу розвитку особистості (зокрема, психологічні втрати) [1].

Провідні вчені з Інституту проблем виховання НАПН України пропонують виховні втрати розглядати як порушення особистісного та соціального розвитку зростаючої особистості, яке виникає внаслідок науково-методичної невідповідності суспільним викликам чи системного порушення виховного процесу, що призводить до деформації її особистісних цінностей та моделей поведінки [4, с. 5].

Аналіз останніх науково-методичних публікацій дозволяє виокремити наступні прояви виховних втрат у здобувачів освіти:

1. Деформації ціннісних орієнтацій: зниження рівня патріотизму, громадянської відповідальності, моральних якостей; формування споживацької психології, індивідуалізму, байдужості до суспільних проблем.

2. Соціальна дезадаптація: ускладнення процесу соціалізації, проблеми у міжособистісних стосунках; виникнення девіантної поведінки, схильність до правопорушень.

3. Емоційне неблагополуччя: підвищення рівня тривожності, стресу, емоційної нестабільності; зниження самооцінки, втрата віри у власні сили.

4. Втрата культурної ідентичності: втрата зв'язку з національними традиціями, знецінення культурного надбання; невміння критично мислити, відсутність медіаграмотності [2; 3; 4].

Не зважаючи на проведені науково-методичні розвідки, проблематика виховних втрат є доволі актуальною та недостатньо розробленою для воюючої країни та потребує системного підходу до її вирішення. На нашу думку для деталізації проявів виховних втрат серед здобувачів освіти та більш глибокого розуміння сутності цього поняття доцільно скористатися:

- наказом МОНмолодьспорт № 1243 від 31.10.2011 «Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» у частині змісту виховної діяльності: ціннісне ставлення до себе; ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей; ціннісне ставлення до праці; ціннісне ставлення до природи; ціннісне ставлення до культури

- програмою «Нова українська школа» у поступі до цінностей, рекомендовано до друку Вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 6 від 02 липня 2018 р.), взявши за основу ціннісні ставлення та практичні здатності компетентнісного потенціалу виховання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бичко Ганна, Терещенко Василь. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання. *Український центр оцінювання якості освіти*. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf (дата звернення 15.03.2025).
2. Діагностика та запобігання освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти у фізкультурній галузі *Подолання освітніх розривів та освітніх втрат – головна умова покращення якості освітнього процесу з фізичної культури в ЗЗСО у 2023/24 навчальному році*: збірка тез доповідей за результатами круглого столу, м. Харків, 18 жовт. 2023 р. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2023. 53 с. URL: https://drive.google.com/file/d/196Lrh4sVLwboP1wrQOHY4t-gj_ZUWyM8/view (дата звернення 15.03.2025).
3. Методичні рекомендації щодо подолання / запобігання освітніх втрат і розривів: електрон. вид. / А. С. Остапенко, І. В. Капустін, Ю. А. Посмітна, та ін; за заг. редакцією Л.Д. Покроєвої. Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2024. 59 с. URL: http://edu-post-diploma.kharkov.ua/wp-content/uploads/2024/10/Osvitni_vtraty-taket_01.10.24.pdf (дата звернення 15.03.2025).
4. Про затвердження Рекомендацій слухань у Комітеті на тему: «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання: рішення Комітету з питань освіти, науки та інновацій Верховної ради України від 07.06.2023 протокол №122. URL: <https://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/38605.pdf> (дата звернення 15.03.2025).

Молочко В. В.*

КАЗКОТЕРАПІЯ ДЛЯ ДОШКІЛЬНИКІВ: МЕТОДИКА І ПРАКТИКА

Казка – це готовий сценарій розвитку різноманітних життєвих ситуацій, потужний інструмент, завдяки якому можна впоратися з різноманітними емоціями. Казки дають можливість ініціювати в життя здорові механізми саморозвитку та взаємодії з оточуючими людьми, зцілитися та гармонізуватися.

На заняттях з казкотерапії діти стають героями відомих казок, проживають різноманітні емоції, вчаться їх розрізняти і називати, що дає можливість краще розуміти себе та близьких.

Заняття з казкотерапії має таку структуру:

1. Привітання з дітьми або знайомство.
2. Ритуал входження в казку (повторюється на кожному занятті).

*© Молочко В. В.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА**

3. Повторення попереднього заняття, пригадування емоцій, що розбирали.

4. Нова казка (спектакль, ляльковий театр, пальчиковий театр), яку показує педагог.

5. Діти повторюють казку, обираючи ролі самостійно.

6. Психологічні ігри та вправи на розвиток емоційної сфери.

7. Творчість (арттерапія), що дозволяє закріпити нові знання, відрефлексувати почуття.

8. Резюме – вихід з казки – ритуал завершення.

9. Обговорення з батьками теми заняття (за потреби).

На заняттях діти дивляться чи слухають українські народні казки або невідомі їм казки, направлені на припрацювання різних емоційних станів, зокрема: казка «Просто так!» (досліджуємо емоції: радість, сум, любов); «Дідусь Скандальчик» (досліджуємо емоції: агресію та злість, взаємодію братиків та сестричок); «Маленьке поросятко» (досліджуємо образу, як її позбутися); «Мрія Ягнятка» (досліджуємо сором); «Про лякливого Зайчика» (досліджуємо страх, що в ньому є корисного); «Чарівний ключик» (або чому не можна брати чужі речі без дозволу); «Як Іжачок друзів знайшов» (боулінг, почуття сорому, як знайти друзів і вміти дружити); «Зубастик та лікар Чистозуб» (привчання дітей до гігієни) [1; 3].

На заняттях запроваджуються психологічні вправи та ігри, розроблені українськими психологами [1; 2; 4]: «Павутинка», «Піраміда кохання», «Чарівний мішечок», «Данський бокс», «Тух-тібі-дух», «Веселі сердечки», «Піаніно», «Дракон».

Арт терапевтичні методи, які застосовуються на заняттях:

- ліплення з солоного тіста героїв казок;
- аплікації (з паперу, тканини, природних та вторинних матеріалів);
- малювання на великих аркушах (в групах, в парах, разом з батьками);
- поробки з паперу та картону, ниток і стрічок.

Тривалість заняття 1,5 – 2 години (в залежності від вікової категорії дітей).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ройз С. Практичне дитинознавство. Київ: Ніка, 2021. 384 с.
2. Руденко В. А. Казки та ігри, які лікують. Київ: 4Мамас. 176 с.
3. Ткач Резида. 50 цілющих казок для дітей. Київ: Вид-во Ростислава Бурлаки, 2023. 196 с.
4. Чумарна М. І. Рухливі розвивальні ігри для талановитих і кмітливих: від 5 до 12. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2017. 72 с.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Війна, що триває вже три роки, постійно занурює дітей у негативний бік емоційного життя, від чого діапазон їхніх емоцій коливається як маятник: від веселощів і радості, до страхів і суму. У таких випадках важливо звернутися до фахівців, адже напади тривоги, панічних атак у дітей без лікування або професійного психологічного супроводу можуть стати інтенсивнішими, а дитина буде заручником страху і не зможе повноцінно жити і розвиватися.

Це може призвести до різних проблем, таких як стрес, тривога, депресія і багато інших, зокрема, конфліктність, безсоння, погіршення успішності у навчанні. Відтак надмірна тривожність негативно впливає на навчання. В умовах війни та невизначеності діти не можуть сконцентруватися та повноцінно засвоювати нові знання.

Якщо ж дитина вночі не буде спати тривалий час, то зранку вона не зможе сприймати інформацію, а її когнітивні здібності будуть знижені. До цих ознак може додатися вередливість, роздратованість або апатія і розгальмованість. Продуктивність навчання у такому стані нульова, тому дитині обов'язково потрібно дати можливість виспатися. Нормалізація емоційного стану є важливою задачею для психолога задля забезпечення психологічного супроводу дітей під час війни. За три роки війни діти швидше за дорослих адаптувалися до життя в нових умовах. Якщо дитина скаржиться, що їй стало важко вчитися, то треба з'ясувати: коли саме це почалося. Тут даються взнаки наслідки війни, тому зниження успішності та інших показників – це нормальна реакція дитини на ті ненормальні умови, в яких ми опинилися.

Логіка викладу матеріалу передбачає врахування вікової динаміки розвитку дитячої психіки, щоб визначити особливості здійснення психологічного супроводу здобувачів початкової освіти в умовах воєнного часу. Молодий шкільний вік, за переконанням І. Беха, – це «культурно-історична категорія, що фіксує особливості психічного розвитку дитини з позиції досягнення соціальних завдань і змісту освітнього процесу як невід'ємної складової ціннісних пріоритетів певного суспільства» [1, с. 10]. За концепцією Е. Еріксона, у молодшому шкільному віці формуються такі важливі особистісні утворення, як «почуття соціальної і психологічної компетенції», почуття диференціації власних можливостей, виникає найважливіше особистісне новоутворення – внутрішня позиція школяра.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

У ході реалізації навчальної діяльності формуються вагомі психологічні новоутворення молодшого шкільного віку: «довільність психічних процесів, внутрішній план дій, уміння організовувати навчальну діяльність, рефлексія. Головною особистісною характеристикою здобувачів початкової освіти є прийняття і усвідомлення своєї внутрішньої позиції, що дає підстави вважати цей вік «зрілим дитинством» [2, с. 269]. Саме з урахуванням усіх виокремлених характеристик молодшого шкільного віку стає можливим здійснювати психологічний супровід.

Ще до початку війни в школах України, згідно з Концепцією Нової української школи, розпочалася модернізація фізичного просторово-предметного оточення, програм та методів навчання. Метою реформи Міністерства освіти і науки України була школа, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувалося досі, а й вміння застосовувати їх у житті. Це школа, до якої учні будуть ходити залюбки. Тут «прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятися висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння» [3, с. 11]. Реформа нової української школи була розрахована на роки, адже неможливо швидко змінити освітні традиції, що «вросли корінням» у систему освіти України впродовж десятиліть. Війна внесла свої корективи, поставивши на паузу купу проєктів і потужних ідей. Тисячі шкіл по всій Україні зруйновано. Втім, концептуальні засади НУШ, зокрема в контексті психологічного супроводу здобувачів початкової освіти, актуальні в умовах воєнного часу.

Так, рекомендовано впроваджувати профілактичні стратегії формування життєвих навичок, формувати в здобувачів початкової освіти вміння протистояти ризикам, вирішувати конфлікти мирним шляхом, здійснювати комплекс профілактичних заходів, підвищувати резильєнтність. Зокрема, для визначення та поліпшення настрою дітей, можна запропонувати арт-терапевтичні та проєктивні методики, бажано з опорою на графічні та малюнкові техніки. Для боротьби зі стресом – дихальні вправи. Для покращення ментального здоров'я та зниження градусу тривоги молодшим школярам доцільно проводити казкотерапію, різноманітні ігри на розвиток дрібної моторики, нейрокорекцію, сенсорну інтеграцію. Психологічний супровід має ґрунтуватися на довірі, теплому емоційному спілкуванні, підтримці та прийнятті без осуду дитячих страхів, переживань і сумнівів.

Дітям України випали складні випробування. І лише час покаже, що навіть найтяжчі миті мали сенс. Дуже часто ми забуваємо, що найтемніші часи перед світанком, адже коли труднощі множаться і здаються нам непоборними, значить перемога близько!

1. Бех І. Молодший школяр у вікових закономірностях. *Початкова школа*. 2015. №1. С. 10–14.
2. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / ред.: Грищенко Михайло. Київ, 2017. 40 с.

Мошенська Н. В.*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЩОДО РОЗВИТКУ ЖИТТЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ НУШ

Сьогодення українського суспільства характеризується стрімкими змінами всіх соціальних інституцій, що першочергово впливає й на систему освіти. Трансформаційні процеси загальноосвітньої глобалізації та інноваційного розвитку детермінують як навчальну, так і виховну компоненту сучасного освітнього простору. Низка чинників за останні кілька років обумовила необхідність оперативних і суттєвих змін у підходах організації та впровадження виховної роботи у закладах освіти. Це і пандемія Covid-19 та повномасштабне збройне вторгнення РФ, що призвели до вимушеного масового переходу освітнього простору у віртуальний простір, і продовження реалізації глобального освітнього проєкту сучасної України – Нової української школи, і оптимізація мережі закладів освіти різних рівнів, і внутрішні міграційні хвилі здобувачів освіти та педагогічних працівників, й орієнтація загального вектора освіти на євроінтеграцію, інтенсифікація розвитку технологічних галузей, реформування законодавчої бази тощо [1, с. 42-45]. Отже, виховна робота має корелювати та забезпечувати якість освіти та загальну життєву адаптацію здобувачів освіти у суттєво нових умовах та відповідно до оновленого змісту. Тому нові інтегровані підходи до організації процесу виховання учнівської молоді необхідно застосувати вже сьогодні.

Зasadничими підставами сучасного виховання з-поміж інших виділяємо дитиноцентризм та гуманізм взаємодії, холистичний підхід та діалогічність, демократизм та рівність, гендерну чутливість, педагогіку партнерства, єдність навчання, виховання та розвитку з метою проєктування цілісного осучасненого виховного простору, соціально-педагогічної солідарності, спрямованих, перш за все, на розвиток життєвих компетентностей здобувачів освіти.

Закон України «Про освіту» регламентує розвиток життєвих і соціальних навичок з метою повної загальної середньої освіти [3]. Таким чином трансформуються і підходи до моделювання ефективного виховного простору. Головною

*© Мошенська Н. В.

тезєю стає не виховання особи – носія знань, а виховання особистості, яка вміє жити у суспільстві і може бути ефективною як для себе, так і для соціуму. Життєві компетентності учнівства розглядаємо як поєднання особистісного і соціального у навчанні та вихованні, що емпірично має проявлятися не сукупним загалом умінь і навичок, а здатністю застосовувати їх у конкретній ситуації.

Достатньо влучне трактування поняття «компетентність» можна знайти у англомовних тлумаченнях. Так, ядром поняття є здатність до дії, тобто уміння використовувати знання та надбання у практичній діяльності, реалізуючи у такий спосіб творчий потенціал особистості [2, с. 142].

Підсумовуючи вітчизняний та світовий досвід педагогічної думки, можна зазначити, що життєві компетентності здобувачів освіти визначаються загалом наступними позиціями: уміння ефективно та адекватно розв'язувати різноманітні життєві ситуації; отримувати і критично аналізувати інформацію, приймаючи оптимальні та знаходячи нові рішення; передбачати та оцінювати соціальні наслідки власних дій; працювати в колективі та ефективно організовувати свою роботу; впевнено використовувати базові сучасні інформаційні технології тощо, тобто вміти жити, розуміти та діяти.

Ефективність виховної роботи у зазначеному ракурсі визначається також характером науково-методичного супроводу освітнього процесу. Атавізмом є зведення виховання у закладі освіти до окремих патріотичних занять чи занять з моралі або, що ще гірше, повністю делегувати виховні функції виключно на родину вихованця. Модернізація виховного простору сьогодення вимагає спільного (всіх учасників освітнього процесу) переосмислення особистих цінностей заради суспільного благополуччя.

Розвиток життєвої компетентності – це комплексний пролонгований процес, який передбачає не тільки ознайомлення, а й залучення здобувачів освіти до певного соціального досвіду. Задля цього виховна робота має бути спрямована на формування життєво значущих скілів, серед яких:

- навчання впродовж життя (Lifelong Learning), у т.ч. використання знань як інструменту для розв'язання життєвих проблем та генерування нових ідей;

- уміння вступати у комунікацію, що передбачає як загальні соціально-психологічні навички (вміння слухати, розуміти, формулювати та доводити свою думку до співрозмовника), так і вузькі, як-то знання іноземних мов, альтернативних способів спілкування, уміння запобігати та/або адекватно виходити з конфліктних ситуацій;

- уміння оперативно реагувати та діяти в нестандартних ситуаціях, наприклад, в умовах підвищеної стресогенності,

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

ліміту часу, браку досвіду тощо, приймати нестандартні рішення і нести за них відповідальність;

- здатність працювати в сучасних інформаційних системах, що дає можливість бути гнучким та мобільним, інтегруватися у динамічних умовах, використовувати свій потенціал для самореалізації та в інтересах суспільства;

- відповідальне ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших як до найвищої цінності, у т.ч. розуміння та підтримання соціальних ініціатив інклюзивності тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гораш К. В. Сучасні тенденції змін освітнього середовища закладів загальної середньої освіти. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. Ужгород, 2021. Випуск 2 (49). С. 42–45.
2. Ермаков І. Г. Життєва компетентність особистості: від теорій до практики: наук.-метод. посіб. Запоріжжя: Центрпрон, 2005. 640 с.
3. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

Мусієнко В. С., Швірник Л. В.*

ГРА ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА РІДНОЇ МОВИ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Дошкільний вік – період збагачення словника дитини. Розвиток і збагачення словникового запасу безпосередньо залежить від умов життя й виховання. Тому виховання з перших років життя інтересу до мови і вживання влучних висловів, образних слів та словосполучень, прагнення до досконалого володіння рідною мовою – це надійний шлях до розвитку виразного мовлення.

Дошкільна освіта спрямована на виконання Базового компонента дошкільної освіти в Україні – Державного стандарту (2021 р.), згідно з яким саме формування мовленнєвої компетентності дошкільників відбувається в різних видах діяльності [1]. Серед них важливе місце відводиться мовленнєво-ігровій діяльності.

Метою нашої статті є висвітлення особливостей збагачення словника рідної мови дітей дошкільного віку.

Проблему збагачення словника рідної у дошкільників засобами гри досліджували у своїх працях А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, І. Непомняща та інші

У сучасній дошкільній лінгводидактиці виокремлюють такі основні засоби і джерела розвитку словника дитини: спілкування дітей з однолітками та дорослими, театралізовану діяльність і дидактичні ігри.

Театралізована діяльність – один із засобів, що діє на уяву дитини різними чинниками: словом, дією, зображувальним мистецтвом, музикою.

*© Мусієнко В. С., Швірник Л. В.

Можливості театральної-ігрової діяльності зумовлені тим, що вона виступає в трьох аспектах: як гра, праця та видовище. Так, під час гри відбувається активізація слів; у праці словник дошкільників збагачується новими словами; під час видовища – образною емоційно-забарвленою лексикою. До того кожен з видів театралізованої діяльності дає змогу отримувати зразки правильного зв'язного мовлення, збагачувати словник влучними образними висловами, прислів'ями, приказками, фразеологізмами, водночас справляючи позитивний вплив на загальний мовленнєвий розвиток дошкільників.

Загальновідомо, що провідною діяльністю дітей дошкільного віку є гра. Дидактичні ігри – надзвичайно поширений засіб словникової роботи. Вони сприяють розв'язанню одного з головних завдань розумового виховання – розвитку мовлення дітей. Під час гри поповнюється й активізується словник рідної мови, формується правильна вимова, розвивається зв'язне мовлення, виробляється вміння правильно висловлювати свої думки.

Дидактичні ігри поділяють на три основних види: ігри з іграшками, природним матеріалом, настільно-друковані та словесні ігри. В іграх з предметами використовуються іграшки і реальні предмети. Граючись з ними, діти вчаться порівнювати, встановлювати подібність і відмінність предметів. Цінність цих ігор полягає в тому, що за їх допомогою діти знайомляться з властивостями предметів та їх ознаками: кольором, величиною, формою, якістю. Ігри з природним матеріалом закріплюють знання дітей про навколишнє середовище, формують розумові процеси (аналіз, синтез, класифікацію) і виховують любов до природи, дбайливе до неї ставлення [2].

У свою чергу, настільно-друковані ігри містять різні розвивальні завдання. Вони також закріплюють у дітей знання про кількісну та порядкову лічбу, про просторове розташування картинок на столі (праворуч, ліворуч, вгорі, внизу, збоку, попереду), вміння розповісти зв'язно про ті зміни, які відбулися з картинками, про їхній зміст.

Важливе значення для розвитку мовлення дошкільників мають словесні дидактичні ігри. Ці ігри розвивають увагу, кмітливість, швидкість реакції, зв'язне мовлення. Необхідно проводити словесні ігри та виконувати вправи не тільки на заняттях, а й на прогулянці, під час рухливих ігор.

Оскільки гра є провідною діяльністю дошкільника, з метою збагачення словника рідної мови дитини слід використовувати різні ігри та ігрові вправи.

Зокрема дидактичні ігри закріплюють і активізують словниковий запас дитини, сприяють формуванню її мовленнєвих умінь і навичок (побудувати речення, описати чи пригадати вірш, відгадати загадку тощо). Народні рухливі ігри з текстом, ігри-драматизації сприяють формуванню правильного темпу, мовленнєвого дихання, дикції, виразності дитячого

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА
мовлення [5].

Таким чином, одним з головних завдань мовленнєвого розвитку дитини-дошкільника є словникова робота. Адже збагачення словника рідної мови в процесі гри – це тривалий і складний процес кількісного накопичення слів, засвоєння соціально закріплених значень та вміння доречно використовувати їх у конкретних умовах спілкування. Тому в дошкільному віці дитина повинна оволодіти таким словником, який дав би їй можливість спілкуватися з однолітками і дорослими, успішно навчатися в школі тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція: наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/bazoviy-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukraini> (дата звернення 20.03.2025).
2. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі: навчальний посібник. Київ: «Вища школа», 2002. 407 с.
3. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник / за ред. А. М. Богуш. Київ: Вища школа, 2007. 542 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/8278> (дата звернення: 10.03.2025).
4. Гавриш Н. Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 3. С. 3–8.
5. Українська народна гра як засіб вдосконалення мовленнєвої культури особистості дошкільника / В. В. Шинкаренко та ін. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 80 (2). С. 35–39. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2022/80/part_2/6.pdf (дата звернення: 20.03.2025).

Осипова Н. В.*

МОДЕЛЬ 5-Е ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ STEM-УРОКУ

У контексті сучасних освітніх парадигм STEM-освіта постає як інноваційний підхід, що інтегрує природничі науки (Science), технології (Technology), інженерію (Engineering) та математику (Mathematics) в єдиний освітній процес [4; 5]. Особливої актуальності набуває питання розробки та імплементації ефективних моделей проведення STEM-уроків, серед яких модель 5-Е демонструє значний педагогічний потенціал. Ця модель, заснована на конструктивістській теорії навчання, забезпечує структурований підхід до формування наукового мислення учнів та розвитку їхніх дослідницьких компетенцій [3].

Модель 5-Е, що складається з п'яти взаємопов'язаних етапів – Engage (Залучення), Explore (Дослідження), Explain (Пояснення), Elaborate (Розширення) та Evaluate (Оцінювання),

*© Осипова Н. В.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

складає циклічний алгоритм організації освітнього процесу, спрямований на формування в учнів природничо-наукової грамотності та розвиток критичного мислення. Аналіз сучасних наукових досліджень [2] свідчить про значну ефективність даної моделі в контексті STEM-освіти порівняно з традиційними педагогічними підходами.

На етапі Залучення (Engage) відбувається активація попередніх знань учнів, стимулювання їхньої пізнавальної цікавості та формування мотивації до навчання. У контексті STEM-освіти цей етап часто реалізується шляхом постановки проблемних питань міждисциплінарного характеру, демонстрації парадоксальних явищ чи презентації реальних життєвих ситуацій, що потребують застосування інтегрованих знань з різних наукових галузей. Ключовим аспектом даного етапу є створення когнітивного дисонансу, що стимулює дослідницьку активність учнів та формує передумови для конструювання нових знань.

Етап Дослідження (Explore) характеризується активною діяльністю учнів, спрямованою на перевірку гіпотез, збір та аналіз емпіричних даних. У форматі STEM-уроку учні залучаються до експериментальної діяльності з використанням сучасних технологічних засобів, проводять вимірювання, здійснюють математичне моделювання процесів та явищ, систематизують отримані результати. Важливо зазначити, що на цьому етапі роль вчителя трансформується – він виступає не як транслятор готових знань, а як фасилітатор, що забезпечує методичний супровід дослідницької діяльності учнів та створює умови для їхньої продуктивної колаборації.

На етапі Пояснення (Explain) учні формують власні концепції та моделі досліджуваних явищ на основі отриманих експериментальних даних, обґрунтовують висновки, використовуючи наукову термінологію. Педагог спрямовує дискусію, коригує можливі концептуальні помилки та пропонує наукові пояснення, що допомагають учням структурувати набуті знання. У контексті STEM-освіти на цьому етапі особливого значення набуває міждисциплінарна інтеграція знань, що дозволяє сформувані в учнів цілісне розуміння природних явищ та технологічних процесів.

Етап Розширення (Elaborate) передбачає застосування сформованих концепцій у нових контекстах, розв'язання практико-орієнтованих задач та проєктування технологічних рішень. На цьому етапі STEM-уроку учні інтегрують знання з різних дисциплін для створення інноваційних продуктів, що мають практичну цінність. Емпіричні дослідження демонструють, що саме на цьому етапі найбільш ефективно формуються інженерні компетенції учнів, розвивається їхнє креативне мислення та здатність до інноваційної діяльності.

Завершальний етап моделі 5-E – Оцінювання (Evaluate) – передбачає комплексний аналіз навчальних досягнень учнів та

STEM-освіти особливого значення набуває формувальне оцінювання, що здійснюється на всіх етапах освітнього процесу та дозволяє своєчасно виявляти концептуальні прогалини в розумінні учнями навчального матеріалу. Крім того, ефективною стратегією оцінювання на STEM-уроках є взаємооцінювання учнями розроблених проєктів та презентація результатів дослідницької діяльності перед експертною аудиторією.

Результати експериментальних досліджень, проведених на базі закладів загальної середньої освіти, підтверджують значну ефективність моделі 5-Е в контексті STEM-освіти (підвищення рівня сформованості природничо-наукової компетентності, інженерних навичок та математичної грамотності) [3].

Практична імплементація моделі 5-Е у процес організації та проведення STEM-уроків потребує відповідної підготовки педагогічних кадрів, розробки дидактичних матеріалів міждисциплінарного характеру та створення адекватного освітнього середовища, насиченого сучасними засобами навчання. Аналіз міжнародного досвіду свідчить про ефективність мережевої моделі професійного розвитку вчителів, що передбачає створення професійних спільнот, організації тренінгів та майстер-класів з імплементації моделі 5-Е, а також методичний супровід педагогів у процесі розробки та апробації STEM-уроків. Модель 5-Е організації та проведення STEM-уроків забезпечує формування в учнів ключових компетентностей XXI століття, зокрема критичного мислення, колаборативних навичок, креативності та комунікативної компетентності. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку методичних рекомендацій щодо адаптації моделі 5-Е для різних вікових груп учнів та різних предметних галузей STEM-освіти, а також на вивчення можливостей інтеграції даної моделі з іншими інноваційними педагогічними підходами, зокрема проблемно-орієнтованим навчанням та методом проєктів. Особливої уваги потребує також питання розробки діагностичного інструментарію для оцінювання ефективності STEM-уроків, побудованих на основі моделі 5-Е, та створення репозитарію успішних педагогічних практик [1], що може стати ресурсом для професійного розвитку вчителів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. 16 зимова сесія «STEM-ШКОЛА – 2025». URL: <https://yakistosviti.com.ua/stem-shkola/materialy-stem-shkoly/stem-shkola-2025-zymova-sesiia>.
2. Ha V. T., Chung L. H., Hanh N. V., & Hai B. M. (2023). Teaching Science Using Argumentation-Supported 5E-STEM, 5E-STEM, and Conventional Didactic Methods: Differences in the Learning Outcomes of Middle School Students. *Education Sciences*, 13(3), 247. URL: <https://doi.org/10.3390/educsci13030247>.

3. Eroğlu S., Bektaş O. The effect of 5E-based STEM education on academic achievement, scientific creativity, and views on the nature of science. Learn. Individ. Differ. 2022, 98, 102181.
4. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#Text>.
5. План заходів щодо реалізації Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) до 2027 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.01.2021 № 131-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/131-2021-%D1%80#n8> (дата звернення: 19.03.2025).

Павлова Т. С.*

ПРІОРИТЕТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Формування екологічної компетентності в молодшому шкільному віці набуває особливої уваги у контексті сучасних викликів: посилення глобальної екологічної кризи, змін клімату, воєнних конфліктів. Повномасштабне вторгнення в Україну спричинило значні екологічні втрати (забруднення довкілля, руйнування природних екосистем), що підкреслює нагальність системного виховання екологічної свідомості. Початкова школа стає ключовим етапом, оскільки в дітей саме в цьому віці закладаються базові екологічні знання, цінності та моделі природоохоронної поведінки. Наукове обґрунтування ролі початкової школи як основи подальшого розвитку учнів подає дослідниця О. Онопрієнко і акцентує увагу на сенситивності періоду для формування базових знань, умінь і цінностей [4].

Науковці (Байбара Т., Величко Л., Коваль Н., Пустовіт Н.) розглядають екологічну компетентність як здатність застосовувати на практиці закономірності, правила й принципи екологічно доцільної поведінки, що ґрунтується на екологічних знаннях, уміннях і ціннісних орієнтирах.

Державний стандарт початкової освіти (2018) визначає екологічну компетентність як складник ключових компетентностей, що передбачає «усвідомлення основ екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів» [2].

У Концепції екологічної освіти України (2001) наголошується на формуванні екологічної культури, екологічного мислення й свідомості як основи для сталого розвитку. Пріоритетним визначається діяльнісний підхід, що передбачає практичну участь учнів у природоохоронній діяльності [3].

На основі аналізу типових освітніх програм обґрунтовано необхідність наскрізної інтеграції екологічного змісту в курс «Я досліджую світ», а також у позакласну діяльність. Ідеї інтегрованого навчання, яке передбачає поєднання змісту

у сучасних концепціях розвитку початкової школи [4].

Проведене нами у 2024/2025 навчальному році дослідження рівня сформованості екологічної компетентності за участю 357 учнів 2–5 класів виявило досить високі показники когнітивного компонента (51 % школярів досягли високого рівня), однак лише 32 % учнів змогли впевнено застосовувати здобуті знання у практичних природоохоронних ситуаціях, натомість 45 % учасників дослідження перебувають на початковому рівні. Ці результати підкреслюють недостатню реалізацію діяльнісно-практичного компонента екологічної компетентності в початковій школі. Водночас значна кількість учнів (40 %) показала ціннісне ставлення до природи, що свідчить про сформовану емоційно-ціннісну основу для подальшого розвитку екологічної компетентності.

Установлено, що саме діяльнісний підхід у початковій школі є провідним у формуванні екологічної компетентності, адже через діяльність дитина набуває досвіду екологічно доцільної поведінки. Педагоги, які орієнтуються на таку модель, застосовують проєктно-дослідницькі методи, ігрові та інтегровані форми навчання, спонукаючи дітей до активного пізнання довкілля й розв'язування реальних проблем. Досвід реалізації проєктного навчання свідчить, що наочне виявлення зв'язку між поведінкою людини та станом природи формує в учнів сталу мотивацію дотримуватися екологічних норм [5].

На підставі аналізу здобутого масиву інформації та результатів спостереження за практикою учителів пріоритетами у формуванні екологічної компетентності молодших школярів визначаємо інтеграцію екологічного змісту в усі освітні галузі; активне впровадження діяльнісного підходу до навчання; системне використання проєктної діяльності, що забезпечує виховання ціннісного ставлення до природи [1].

Показовим є й той факт, що більшість педагогів, хто реалізує діяльнісний формат навчання, відзначають зростання в учнів почуття відповідальності та ініціативності, які особливо важливі в контексті сучасних викликів.

Отже, одним із ключових завдань початкової школи стає не лише ознайомлення учнів з екологічними поняттями, а й цілеспрямоване формування в них здатності діяти у відповідних ситуаціях. Такі методичні орієнтири уможливають розвиток у дітей емоційно-ціннісного ставлення до природи, уміння оцінювати наслідки людського впливу та брати участь в природоохоронній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Павлова Т. Формування екологічної компетентності молодших школярів: діяльнісний підхід. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2024. №1. С. 42–51. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742862/>
2. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п> (дата звернення: 29.03.2025).

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

3. Про концепцію екологічної освіти в Україні. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01> (дата звернення: 29.03.2025).
4. Онопрієнко О. Сучасні концепції початкового навчання у вітчизняному контексті. *Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. м. Полтава, 6 черв. 2024 р. – 7 черв. 2025 р. Полтава, 2024. С. 97–100. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742547/>.
5. Pavlova T. Developing Environmental Competence in Primary School Students Through Project-Based Learning in the Integrated Course 'I Explore the World'. *Viae Educationis: Studies of Education and Didactics*. 2024, Vol. 3, No. 1. С. 52-58. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742862/>.

Полещук В. С.*

**УПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВИХ
ІННОВАЦІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ
ХЕРСОНСЬКОГО ТАВРІЙСЬКОГО ЛІЦЕУ**

Сучасна освіта зазнає кардинальних змін відповідно до концепції Нової української школи (НУШ), яка передбачає інтеграцію цифрових технологій, розвиток критичного мислення учнів та впровадження інноваційних методик навчання. В умовах дистанційного та змішаного навчання особливо актуальним стає використання інформаційно-цифрових інновацій, які дозволяють зробити освітній процес більш ефективним та інтерактивним. Одним із таких інструментів є конкурс-серіал «Один день із життя учня Херсонського Таврійського ліцею», який поєднує елементи гейміфікації, цифрових технологій і мистецької освіти [1-2].

Запропонований формат сприяє формуванню інформаційно-цифрових компетентностей учнів, активному залученню до навчального процесу та підвищенню мотивації. Особлива увага приділяється інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній процес, використанню сучасних онлайн-платформ, а також методам розвитку міжпредметних зв'язків, що відповідає ключовим завданням НУШ.

Ключовими компонентами організації конкурсу-серіалу як інструменту мотивації освітнього процесу є п'ять епізодів, кожен з яких присвячений окремому аспекту навчального й творчого життя учнів ліцею.

У першому епізоді «Ранковий старт» учасники представляють свій ранок, процес підготовки до навчання та атмосферу, що панує на початку дня. Метою цього етапу є демонстрація організації власного часу, дисципліни й позитивного налаштування до роботи, що відповідає ідеям НУШ про формування самостійності та організованості учнів.

*© Полещук В. С.

У другому епізоді «Загальноосвітні предмети» учасники демонструють свою активність під час уроків загальноосвітніх предметів. Цей етап показує, як використання цифрових технологій та інтерактивних методик допомагає глибше опанувати навчальний матеріал, а також розкриває творчий підхід до традиційних предметів, що відповідає вимогам НУШ щодо оновлення освітніх методик.

Епізод третій «Перерва та відпочинок» присвячений показу того, як учні проводять час на перерві: відпочинок, спілкування з друзями й участь у активних заходах. Завдання допомагає підкреслити важливість збалансованості між навчальними зусиллями та особистим часом для відновлення енергії, що є одним із принципів НУШ.

Наступний четвертий комплексний етап «Творчі заняття» представлено чотирма підрозділами, кожен з яких спрямований на розвиток окремих творчих здібностей та самовираження, що є невід’ємною складовою НУШ. Такий підхід стимулює креативність і сприяє міжпредметному зв’язку, оскільки інтегрує мистецтво й технології:

4.1. Хореографія – учасники виконують завдання, пов’язані з хореографічними елементами, демонструючи вміння виразити свої емоції через рух.

4.2. Малювання – завдання на тему малювання, яке дозволяє показати особистий творчий підхід і здатність візуалізувати власні ідеї.

4.3. Театральна майстерність – учасники представляють короткі театральні сценки або виконують завдання, пов’язані з акторською майстерністю, що стимулює розвиток емоційного інтелекту.

4.4. Музика – завдання спрямовані на демонстрацію музичних здібностей: виконання пісень чи створення музичних композицій із застосуванням цифрових інструментів.

На п’ятому етапі «Завершення дня» учасники підсумовують свій день, діляться враженнями від навчання і творчої діяльності. Цей епізод спрямований на рефлексію та самостійний аналіз здобутих компетентностей, що сприяють формуванню критичного мислення. Також аналізують набуті знання та висловлюють власне бачення ефективності застосування інноваційних методик, що дозволяє їм розвивати критичне мислення та рефлексію – важливі компоненти освітньої моделі НУШ.

Завдяки поєднанню цифрових технологій та творчих завдань учні мають змогу аналізувати власний навчальний досвід, використовувати креативні підходи до вирішення завдань та покращувати навички самостійної роботи.

Одним із ключових аспектів реформи НУШ є розвиток цифрової грамотності учнів. Конкурс-серіал дозволяє реалізувати цей напрям шляхом використання:

- онлайн-платформ для створення та редагування відео;

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

- віртуальних навчальних середовищ для взаємодії між учнями й викладачами;
- методів гейміфікації, що сприяють підвищенню мотивації та ефективності навчання.

Упровадження інформаційно-цифрових інновацій у навчальний процес Херсонського Таврійського ліцею відповідає завданням НУШ і дозволяє модернізувати систему освіти відповідно до сучасних викликів. Конкурс-серіал «Один день із життя учня Херсонського Таврійського ліцею» є ефективним інструментом підвищення мотивації, розвитку творчих здібностей учнів і формування цифрової компетентності. Завдяки використанню інтерактивних технологій та міжпредметних зв'язків вдалося досягти підвищення рівня залученості учнів і створити комфортне навчальне середовище. Запропонований підхід може бути використаний як модель для впровадження в інших навчальних закладах, що працюють у форматі дистанційного або змішаного навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонов Є. В. Гейміфікація як засіб мотивації освітнього процесу. Діяльнісні засади підготовки майбутніх компетентних фахівців в умовах сучасних викликів: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. С. 229–259.
2. Генсерук Г. Р., Тимчина В. О. Гейміфікація як одна із стратегій онлайн-навчання. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*: збірник тез доповідей XI Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. Тернопіль, 2023. С. 50–53.
3. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/.

Потапюк Л. М.*

КОНЦЕПТ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В ІНКЛЮЗІЇ

Тривалий час безбар'єрність сприймалася як усунення фізичних перешкод, однак насправді вона охоплює значно ширший спектр проблем – від обмеженого доступу до громадських чи житлових приміщень до труднощів із працевлаштуванням чи участю в культурному житті. Помилково вважають, що бар'єри торкаються лише окремі групи, такі як люди з інвалідністю, особи похилого віку або маломобільні громадяни. Насправді, у певний період життя будь-хто може зіштовхнутися з бар'єрами, тому безбар'єрність застосовується до всього суспільства і має більш всеохопне значення [2, с. 10].

Національна стратегія створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року [3] свідчить про зобов'язання усунути перешкоди в доступі для всіх громадян. Основною метою має бути забезпечення вільного доступу кожної людини (незалежно

*© Потапюк Л. М.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

від її індивідуальних особливостей) до всіх сфер життя. Відсутність таких умов негативно впливає на рівень добробуту населення та створює серйозні труднощі для осіб з інвалідністю, які не можуть повною мірою реалізувати свої потреби та інтереси. У такій ситуації держава фактично не виконує своїх конституційних обов'язків, оскільки саме вона зобов'язана гарантувати доступність до інфраструктури – як фізичної, так і цифрової. До прикладів подібних бар'єрів належать труднощі з доступом до житла, громадського транспорту, об'єктів соціального призначення, інформаційного середовища, державних сервісів, освіти та працевлаштування.

Однією з ключових складових є соціальна безбар'єрність, яка формується завдяки рівню толерантності та усвідомленню в суспільстві [4]. Подолання соціальних перешкод, що зазвичай виникають на основі стереотипів і упередженого ставлення, вимагає не лише фінансової підтримки, а й щирої відкритості та поваги до різноманітності з боку громадян.

Сучасне суспільство ставить перед освітою нові завдання, спрямовані на забезпечення соціальної інклюзії дітей незалежно від їхніх можливостей та потреб. Створення інклюзивного освітнього простору є важливим елементом, що забезпечує ефективне залучення учнів з особливими освітніми потребами до загальної системи навчання. Одним із важливих документів, що регламентує створення безбар'єрного освітнього середовища, є «Національна стратегія розбудови безпечного та здорового освітнього середовища у новій українській школі» [5]. Ця стратегія представляє собою комплексний підхід, структурований у декілька розділів, які включають: встановлення зв'язків із чинними нормативними актами; обґрунтування необхідності доступу до освіти для всіх соціальних груп, зокрема осіб з особливими освітніми потребами; визначення ключових компетентностей таких здобувачів освіти; аналіз чинників, що забезпечують безпечне та здорове освітнє середовище; ідентифікацію причин невідповідності існуючих умов принципам безбар'єрності; формулювання мети, принципів, стратегічних напрямів і основних завдань для створення інклюзивного середовища; прогноз очікуваних результатів реалізації кожного етапу; окреслення відповідальних сторін; розробку механізмів моніторингу та оцінки впровадження; а також розгляд фінансових ресурсів, необхідних для реалізації цілей стратегії. Документ виконує не лише описову функцію, а й слугує чітким планом дій, спрямованим на створення безпечного, інклюзивного та здорового освітнього простору в умовах нової української школи [1].

Війна 2022 року призвела до перегляду пріоритетів, відтермінувавши реалізацію програми безбар'єрності. Так, одними з найсерйозніших перешкод на шляху до створення безбар'єрного освітнього середовища для учнів з особливими

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

освітніми потребами стають поширені соціальні упередження та нерозуміння, які можуть спричинити ізоляцію й дискримінацію таких учнів, що ускладнює реалізацію інклюзивного підходу в освіті; відсутність інфраструктурних елементів, як-от пандуси та поручні; недосконалість або відсутність ефективних нормативно-правових документів, що регулюють права дітей з ООП на доступ до якісної освіти; обмежений доступ до адаптованих навчальних матеріалів, які враховують різні освітні потреби та стилі навчання; недостатня обізнаність і підготовка учасників освітнього процесу, включно з учителями, які іноді не знають, як поводитися з однолітками з ООП, що призводить до проявів булінгу; не пристосовані приміщення для навчання, які не мають необхідного обладнання для вільного пересування всередині закладу та поза його межами. Також існує низка об'єктивних труднощів, які на даному етапі не дають змоги повноцінно задовольнити базові потреби таких учнів (фінансові обмеження та відсутність індивідуалізованих освітніх стратегій тощо).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державна цільова програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю на період до 2020 року»: затв. постановою Каб. Міністрів України від 01.08.2012 № 706. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/706-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
2. Інклюзія в дії: стратегії впровадження в Україні та світі: колективна монографія / О. Главацька, Н. Горішна, Г. Слозанська та ін. Тернопіль: Осадця Ю. В., 2022. 326 с.
3. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: розпорядження Каб. Міністрів України від 14.04.2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
4. Потапюк Л. М. Організація інклюзивної освіти у вітчизняному просторі. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. Дніпро. 2021. № 1 (21). С. 119–126.
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-organizaciyi-osvitnogo-prostoru-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli> (дата звернення: 01.04.2025).

Потапюк Л. М., Єськов В. В.*

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ В АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ДО ШКІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Адаптація дітей з особливими освітніми потребами (ООП) до шкільного середовища є складним і багатогранним процесом, що вимагає комплексного підходу з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини. Важливим

*© Потапюк Л. М., Єськов В. В.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

аспектом цього процесу є соціально-психологічна підтримка, яка може значно полегшити інтеграцію таких дітей в освітнє середовище. Вона включає в себе не лише підтримку з боку педагогів та психологів, але й залучення сім'ї, однокласників та інших учасників навчального процесу [1; 5; 6; 7].

Діти з ООП часто стикаються з низкою труднощів при адаптації до шкільного середовища. Це можуть бути як когнітивні, так і емоційні, соціальні та поведінкові труднощі. Кожна дитина з ООП має певний набір характеристик, що вимагають особливої уваги та індивідуального підходу з боку вчителів, психологів і соціальних працівників: труднощі в комунікації та соціалізації (діти з аутизмом, порушеннями мовлення тощо); зниження когнітивних здібностей (діти з інтелектуальними порушеннями); труднощі у виконанні фізичних завдань та завдань для моторики (діти з фізичними порушеннями); психо-емоційні труднощі – тривожність, депресія, агресія, (можуть спостерігатися у дітей, які пережили травматичні події).

Ці труднощі можуть значно ускладнити процес адаптації до шкільного середовища, що потребує своєчасної та ефективної соціально-психологічної підтримки. Соціально-психологічна підтримка є важливим фактором, який дозволяє дітям з ООП успішно адаптуватися до навчального процесу та інтегруватися в колектив. Вона включає кілька важливих аспектів [2].

Психологічна підтримка. Психолог працює з дитиною, допомагаючи їй зрозуміти та прийняти свої особливості. Психологічні консультації дозволяють дітям зменшити рівень тривожності, покращити самооцінку та навчитися адаптуватися до нових соціальних умов.

Соціальні працівники або педагоги можуть створювати умови для комфортної соціалізації дитини в класі, організовувати групові заняття, на яких діти з ООП взаємодіють з однолітками. Це допомагає знижувати соціальну ізоляцію і сприяє розвитку комунікативних навичок.

Участь сім'ї є ключовим аспектом успішної адаптації. Батьки повинні бути залучені до процесу, розуміти особливості навчання дитини, працювати з психологом і педагогами. Тісна взаємодія з родиною забезпечує стійкість підтримки та дозволяє надавати дитині емоційну підтримку вдома [3].

Важливо, щоб школа була готова до прийому дітей з ООП. Це може включати зміну фізичного середовища (спеціально обладнані класи або групи для дітей з ООП, методи навчання та оцінки). Для ефективної адаптації дітей з ООП до шкільного середовища застосовуються різні методи та підходи:

- психологічні тренінги та корекційні заняття допомагають дитині розвивати навички самоконтролю, емоційного інтелекту, впевненості у собі;

- організація групових занять для дітей з ООП сприяє розвитку комунікабельності, вміння працювати в команді, усвідомлення соціальних ролей;

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

- використання творчих методів допомагає дітям зняти емоційну напругу, покращити міжособистісні навички і вміння самовираження [4].

- вчителі також потребують спеціальної підготовки для роботи з дітьми з ООП (методи інклюзивного навчання, адаптації матеріалів, застосування альтернативних форм оцінки).

Розвиваючи у дітей відчуття емпатії і терпимості до особливих дітей, можна створити сприятливе середовище для їхнього розвитку та взаємодії. Програми взаємної підтримки серед однокласників є дуже корисними.

У реальному шкільному середовищі важливо організувати комплексний підхід до підтримки дітей з ООП, а саме: визначення рівня особливих потреб кожної дитини; планування індивідуальних корекційних програм; використання інклюзивних методів навчання; регулярні зустрічі психолога з батьками та вчителями; створення умов для соціалізації та розвитку дитячих навичок.

Отже, роль соціально-психологічної підтримки в адаптації дітей з ООП є визначальною для їхнього успішного інтегрування в шкільне середовище. Завдяки грамотному підходу з боку педагогів, психологів та родини, а також створенню сприятливих умов для соціалізації ці діти можуть не лише адаптуватися до шкільного середовища, але й досягати значних успіхів у навчанні та розвитку. Важливо, щоб шкільна спільнота розуміла потреби таких дітей і надавала їм усю необхідну підтримку для їхнього гармонійного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Психологія розвитку дитини: навч. посіб. Київ: Либідь, 2000. 432 с.
2. Гаврилюк Н. М. Соціально-психологічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами: монографія. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2018. 280 с.
3. Довженко І. В. Психологічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами: теоретичні засади та практичні рекомендації. Харків: ВД «Основа», 2017. 196 с.
4. Карпова Т. О. Адаптація дітей з особливими освітніми потребами до шкільного середовища: навч.-метод. посіб. Київ: «Київський університет», 2015. 144 с.
5. Потapiуk Л. М. Організація інклюзивної освіти у вітчизняному просторі. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. Дніпро. 2021. № 1 (21). С. 119–126.
6. Hudym I., Abilova O., Potapiuk L., Nikolenko L., Poliakova A. Strategies and best practices for promoting inclusive education to meet diverse learning needs. *Conhecimento & Diversidade*, Niterói, v. 16, n. 42. Abr./Jun. 2024. Pp. 270–286.
7. Shostak O, Nikolenko I, Sereda I, Pushkarova T., Potapiuk L. Formation of an inclusive approach in the education of children with special educational needs (ukrainian experience). *Conhecimento & Diversidade*, Niterói, v. 15, n. 38 Jul./Set. 2023. Pp. 280–305.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЗМІСТ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ЖІНОЧОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Розвиток освіти є важливим чинником соціального прогресу, а забезпечення рівних можливостей для жінок у цій сфері – необхідною умовою демократичного розвитку держави. В Україні процес становлення жіночої освіти пройшов складний і суперечливий шлях – від повної відсутності доступу до навчання до забезпечення рівноправного включення представниць жіночої статі в усі рівні освіти. Розгляд історико-педагогічних аспектів цього процесу дозволяє оцінити основні тенденції, труднощі та здобутки в боротьбі за право жінок на освіту, що є важливим елементом у загальному контексті розвитку країни [1, с. 85].

Перші згадки про освіту жінок на території України відносяться до періоду Київської Русі. Оскільки в тогочасному суспільстві роль жінки переважно обмежувалася домашнім господарством і вихованням дітей, доступ до освіти мали лише представниці князівських родів та монастирських спільнот. Однак навіть у цей період деякі жінки змогли здобути вищі знання. Зокрема, княгиня Ольга, яка була однією з перших жінок, що мала глибоке знання в управлінні та політиці, а також княгиня Анна Ярославна, яка стала королевою Франції, показували приклад жінок, здатних до високих досягнень [2, с. 120].

У козацьку добу (XVI–XVIII ст.) доступ до освіти для жінок залишався обмеженим, що відповідало традиційним поглядам на роль жінки в суспільстві. Однак навіть у таких умовах дівчата могли навчатися в братських школах та монастирських осередках. Саме ці навчальні заклади відігравали важливу роль у формуванні перших традицій жіночої освіти. Важливою рисою цього періоду стало те, що освіта в монастирях не лише містила елементи релігійного навчання, але й передавала знання з літератури та історії, що дало можливість деяким жінкам здобути певний інтелектуальний рівень.

XIX століття стало переломним у питанні жіночої освіти в Україні. «Рівень освіченості жінок на той час був надзвичайно низьким. Українські селяни потребували просвітництва у сенсі усвідомлення необхідності здобуття освіти, певного фаху. Їхнє важке соціально-економічне становище, матеріально-побутові умови унеможлилювали доступ до освіти. Не сприяла освітньому поступу існуюча система шкільництва. На західноукраїнських землях було близько 4 % українських шкіл і не було жодного українського університету. У Наддніпрянській Україні становище мало чим відрізнялось» [6, с. 16].

*© Потапюк Л. М., Матвійчук А. В.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

У цей час розпочинається активне відкриття навчальних закладів для дівчат, хоча доступ до них ще залишався обмеженим і регулювався соціальними та релігійними умовами. Одним з важливих кроків стало відкриття Інституту шляхетних дівчат у Харкові (1812) та Київського інституту благородних дівчат (1838), які хоча і надавали освіту, але орієнтувалися переважно на виховання жінок у дусі традиційних цінностей і виконання ролі матерів і дружин.

«Уже з середини XIX ст. розпочинається процес входження жінок до сфери освіти та наукової праці, раніше доступних тільки для чоловіків. Саме освітній рух жіноцтва у країнах Європи та США став однією з перших масових форм руху жінок за свої права. Отримання вищої чи спеціальної освіти виступало важливою передумовою здобуття професійної кваліфікації, запорукою самостійного заробітку, який міг бути для жінки основою власного існування або внеском у сімейний бюджет. Він відкривав шлях до фінансової самостійності жінок, а відтак вища освіта ставала певним символом незалежності жінки» [3, с. 63-64].

Освітня реформа 1860-х рр. мала значний вплив на розвиток жіночої освіти. Вона дозволила створювати жіночі гімназії, що стали основою для більш широкого доступу до освіти для жінок. У 1878 в Києві були відкриті Вищі жіночі курси, які стали важливим кроком у процесі залучення жінок до вищої освіти.

Проголошення незалежності Української Народної Республіки в 1917 р. принесло нові надії на рівність жінок і чоловіків у доступі до освіти, однак ці плани зазнали серйозних труднощів, пов'язаних з політичною та соціальною нестабільністю. Більш стабільне втілення ідеї рівних освітніх можливостей для жінок стало можливим лише в радянський період. Завдяки впровадженню обов'язкової загальної освіти для всіх громадян було здійснено важливий крок до подолання гендерної нерівності. Жінки отримали рівний доступ до навчання.

У другій половині XX ст. жінки почали активно залучатися до наукової, педагогічної та громадської діяльності. Станом на 1990-ті роки частка жінок у системі вищої освіти перевищила 50 %, що було важливим свідченням значного прогресу в подоланні гендерної нерівності. Багато жінок здобули високий рівень освіти та стали відомими вченими, викладачами та діячами культури.

Сучасний етап розвитку жіночої освіти в Україні характеризується рівним доступом до всіх рівнів навчання. Жінки активно займаються науковою діяльністю, професійною підготовкою та реалізують себе у різних галузях знань. Освітня рівність між жінками та чоловіками вже стала нормою, однак існують ще певні виклики у сфері професійної діяльності, де жінки стикаються з гендерними стереотипами та соціальними

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА
бар'єрами [4, с. 210].

Становлення і розвиток жіночої освіти в Україні є важливим соціальним та педагогічним процесом, що відображає загальні трансформації суспільства. Від обмеженого доступу до знань у минулому до сучасної рівноправності в освіті – цей шлях є прикладом значного поступу в боротьбі за права жінок. Подальший розвиток жіночої освіти є важливим напрямом формування демократичного суспільства, яке базується на рівних можливостях для всіх громадян.

Подальший розвиток жіночої освіти в Україні залежить від багатьох факторів, зокрема від соціальних, культурних і економічних умов, які можуть як сприяти, так і ускладнювати рівність у навчальних можливостях. Зокрема, однією з основних проблем залишається подолання залишкових гендерних стереотипів, які досі впливають на вибір професій і кар'єрних шляхів для жінок. Незважаючи на значні досягнення у сфері рівноправного доступу до освіти, жінки часто стикаються з труднощами у професійній реалізації, особливо у галузях, де традиційно домінують чоловіки (інженерія, ІТ технології).

Існує потреба в подальшому вдосконаленні освітніх програм і методик, що сприяють розвитку жіночих лідерських якостей, підприємницьких навичок і наукових компетенцій. Важливо створювати інклюзивні умови для всіх жінок, особливо для тих, хто має обмежені можливості або живе в сільських і віддалених регіонах. Освіта має бути доступною для кожної жінки, незалежно від її соціального становища, економічного рівня чи місця проживання.

Крім того, важливим є розвиток політики та програм, спрямованих на заохочення участі жінок у науковій діяльності та інноваційних секторах. Це включає створення спеціальних грантів, стипендій та програм обміну для молодих жінок в науці та техніці, а також розширення доступу до новітніх технологій і ресурсів для навчання. Підтримка жіночих дослідницьких ініціатив, створення наукових хабів для жінок може сприяти значному зростанню їхньої видимості в наукових колах.

Однак не менш важливим є і культурний аспект, адже стереотипи про «жіночі» і «чоловічі» професії часто обмежують вибір освіти і кар'єри для жінок. Пропагування рівності та інклюзивності в освітніх установах, починаючи від дитячих садочків і закінчуючи закладами вищої освіти, сприятиме зміні ставлення до ролі жінок у суспільстві, а також допоможе зламати бар'єри, що стримують їх професійну самореалізацію.

Ще однією важливою темою є підтримка жінок у поєднанні освіти та сімейних обов'язків. Багато жінок, особливо в ранньому віці, стикаються з труднощами у поєднанні навчання з материнством або іншими сімейними обов'язками. Створення гнучких форм навчання, розвиток онлайн-освіти та можливостей для неповного робочого часу дасть жінкам можливість отримувати високоякісну освіту, не відмовляючись

від своїх сімейних ролей.

Одним із перспективних напрямів є розвиток гендерно орієнтованої освіти, що сприяє формуванню більш свідомого, відповідального підходу до питання рівних прав для жінок і чоловіків. Це може включати програми, які виховують майбутні покоління на принципах рівності, взаємоповаги та толерантності, що допоможе створити більш рівноправне та справедливе суспільство [5, с. 50].

Важливо не забувати про виклики, які залишаються перед сучасною українською освітою, зокрема у контексті війни та соціально-економічної нестабільності. Негативний вплив конфлікту на освіту жінок особливо виражений у зонах бойових дій, де через втрату домівок і ресурсів вони не можуть отримати належну освіту. Тому одним із завдань є не лише покращення доступу до освіти в мирний час, а й адаптація освітніх програм до нових умов, створення можливостей для онлайн-навчання, надання стипендій для жінок-переселенок, організація спеціальних програм для відновлення їхнього навчання.

Отже, шлях розвитку жіночої освіти в Україні є невід'ємною частиною загального процесу соціальних змін, спрямованих на досягнення рівності, справедливості та соціальної інтеграції. Створення умов для вільного доступу жінок до освіти не тільки дозволяє їм реалізовувати свій потенціал, але й має безпосередній вплив на розвиток національного добробуту, стабільність та прогрес. Для цього необхідно продовжувати роботу над подоланням бар'єрів, що стоять перед жінками, і забезпечити рівні можливості в освіті для усіх.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Гендерна освіта в Україні: стан і перспективи розвитку. 2010. Київ: Либідь. С. 85–90.
2. Гнатенко Н. В. Жінка в історії української освіти: педагогічні аспекти. 2006. Київ : Інститут педагогіки. С. 120–128.
3. Ковальчук О., Потапюк Л. Причини та передумови виникнення жіночого руху в Україні на прикладі жіночих товариств (друга половина XIX – початок XX ст.). *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. Вип. 5. № 37. 2017. С. 60–70.
4. Мельник Н. В. Жіноча освіта в Україні: історичний розвиток та сучасний стан. 2013. Луцьк : Волинь. С. 210–215.
5. Наукові основи жіночої освіти в Україні: від початку XX століття до сьогодення / за ред. П. І. Тараненка. 2012. Київ: Академвидав. С. 50–55.
6. Потапюк Л. М. Жіночий рух та освіта на західній Україні: історико-педагогічний аспект. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2010. № 1. С. 15–19.

МАТЕМАТИКА І ЕКОЛОГІЯ: ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ

Основними екологічними проблемами в Україні залишаються забруднення водойм, атмосферного повітря, зростання промислових і побутових відходів, які накопичуються в навколишньому середовищі і практично не переробляються. На погіршення екологічної ситуації в Україні значно вплинули і такі фактори, як глобалізація, стрімкий розвиток технологій, а також масштабні військові дії на території країни.

Звичайно, вирішення екологічних проблем неможливе без державної екологічної політики, основні засади якої визначені у Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [1].

Не може залишатись осторонь цієї проблеми і система освіти, на сучасному етапі реформування якої набуває особливого значення екологічна освіта – «система навчання, спрямована на засвоєння теорії і практики взаємодії суспільства і природи, вмінь і навичок з охорони тих елементів природи, які оточують людину і без яких вона не може обійтись як біологічна та соціальна істота» [2]. Сьогодні освітній процес не обмежується інформаційним змістом уроку, а спрямований на формування у здобувачів освіти ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності.

У Державному стандарті базової середньої освіти визначено одинадцять ключових компетентностей, серед яких і екологічна компетентність – «...усвідомлення екологічних основ природокористування, необхідності охорони природи, дотримання правил поведінки на природі, ощадливого використання природних ресурсів, розуміння контексту і взаємозв'язку господарської діяльності і важливості збереження природи для забезпечення сталого розвитку суспільства» [3].

Екологічна освіта та виховання мають на меті сформувати в учнів екологічну компетентність – глибокі знання, вміння та практичні навички у сфері взаємодії людини з природою. Важливими складовими цього процесу є розуміння принципів раціонального природокористування, усвідомлення необхідності екологічно відповідальної поведінки та здатність ухвалювати рішення, що сприяють зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище.

Освітній процес, зокрема уроки математики, створюють сприятливі умови для формування та розвитку ключової компетентності «Екологічна грамотність і здорове життя», що

*© Потук О. І.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА**

визначена в Державному стандарті базової середньої освіти.

У курсі математики сформувати в учнів соціальну активність, відповідальність та екологічну свідомість можливо через різноманітні завдання та практичні вправи щодо визначення математичних закономірностей природних явищ у контексті теми уроку; дослідження екологічних проблем і аналіз екологічних даних з ефективного використання, збереження та відновлення природних ресурсів, а також застосування математичних методів для оцінки впливу людської діяльності.

Доцільно впроваджувати в освітній процес розв'язування компетентісно зорієнтованих завдань та задач екологічного змісту, виконувати з учнями пошукові дослідження на передбачення результатів чи наслідків дії екологічних факторів/катастроф, проводити інтегровані уроки та пізнавальні екологічні ігри із застосуванням інтерактивних застосунків тощо.

Розглянемо окремі приклади завдань екологічного змісту, які можна використовувати у 5-6 класах при вивченні тем «Натуральні числа і дії з ними», «Відсотки. Знаходження відсотків від числа та числа за його відсотками», «Площа. Площа прямокутника», «Об'єм прямокутного паралелепіпеда», «Відношення і пропорції».

Важливо на початку роботи емоційно налаштувати учнів на урок. «Початок – половина цілого» – відомий вислів старогрецького філософа Піфагора. І дійсно вдалий початок уроку є запорукою досягнення бажаного результату.

Створити позитивний емоційний настрій, ефективно вмотивувати учнів до сприйняття інформації та активної участі на уроці, можна за допомогою коротких, інтерактивних вправ – криголамів (Icebreakers).

Наприклад, запропонувати учням зануритись у світ природи та обрати, яким явищем природи вони себе сьогодні почувають?

До кожного явища є своє пояснення:

• Сонце – я в чудовому настрої, готовий(а) до нових знань!

• Дощ – мені трохи сумно, але я все одно намагаюся.

• Веселка – я почуваюся яскраво і радісно!

• Вітер – у мене багато енергії, хочеться рухатися!

• Гроза – я трохи злюся або роздратований(а).

• Снігопад – мені спокійно і затишно.

• Туман – я ще не зовсім прокинувся(лась), але скоро зберуся!

Задля ефективного розв'язування широкого кола завдань, підвищення мотивації учнів до вивчення навчального матеріалу та формування вміння співпрацювати доцільно використовувати групову роботу на уроці.

Учням пропонується робота у групах із дослідження наслідків масштабної екологічної катастрофи, спричиненою руйнуванням греблі Каховської гідроелектростанції під час російського вторгнення до України [4].

1 група учнів досліджує історію створення Каховської ГЕС та екологічні наслідки її будівництва.

➤ Будівництво Каховського гідровузла підняло рівень Дніпра на 16 метрів.

Запитання:

а) Якщо початковий рівень води був 4 м, яким він став після будівництва?

б) Якщо через руйнування греблі рівень води знизився на 12 м, скільки метрів залишилося від піднятого рівня?

➤ Через будівництво ГЕС було затоплено 257 тис. га Дніпровських плавнів і 90 селищ.

Запитання:

а) Якщо середня площа одного селища становила 500 га, скільки гектарів займали всі селища разом?

б) Скільки гектарів Дніпровських плавнів залишилося незатопленими, якщо до будівництва їхня площа була 300 тис. га?

➤ Об'єм Каховського водосховища – 18 кубічних кілометрів, а площа його поверхні – 2,2 тис. км².

Запитання:

а) Яка середня глибина водосховища? (Глибина = об'єм ÷ площу)

б) Якщо 20 % водосховища було забруднено, який об'єм води постраждав?

➤ Існує гіпотеза, що могила кошового отамана Івана Сірка залишилася під водою після створення водосховища.

Запитання:

а) Якщо рівень води піднявся на 16 метрів, на якій глибині зараз може перебувати могила, якщо перед затопленням вона була розташована на висоті 10 м над рівнем річки?

б) Якби рівень води впав на **12 м**, чи могла б могила опинитися на поверхні?

2 група учнів аналізує стан водопостачання Каховської ГЕС до і після катастрофи.

➤ Україна втратила 35-40 % запасів питної води через руйнування греблі.

Запитання:

а) Якщо до катастрофи загальний запас води становив 100 млрд м³, скільки м³ було втрачено?

б) Скільки води залишилося після втрати?

➤ Втрачені водні ресурси становили половину запасів деяких африканських країн. Припустимо, що водні запаси такої країни становлять 60 млрд м³.

Запитання:

а) Скільки м³ води втратила Україна?

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

б) Якби цю воду розподілили серед 3 млн постраждалих жителів, скільки м³ припало б на одну людину?

в) Внаслідок знищення ГЕС 400-450 тисяч людей залишилися без доступу до води.

Запитання:

Якщо середньодобове споживання води на одну людину становить 100 літрів, скільки води потрібно цим людям на місяць?

➤ Через знищення системи зрошення аграрний сектор зазнає втрат. Щороку зрошувальні системи забезпечували полив 400 тисяч гектарів земель.

Запитання:

а) Якщо через аварію полив припиниться, то скільки гектарів не отримає зрошення за 5 років?

б) Якщо середня врожайність сільськогосподарських культур у цій зоні становила 50 центнерів з гектара, скільки тон врожаю буде втрачено через неможливість зрошення 400 тисяч гектарів?

3 група досліджує екологічні наслідки, спричинені руйнуванням греблі Каховської гідроелектростанції.

➤ У турбінах і трансформаторах Каховської ГЕС зберігалася 450 тонн мастила. Відомо, що внаслідок катастрофи вилилося більше 150 тонн.

Запитання:

а) Скільки відсотків від загальної кількості мастила вже потрапило у воду?

б) Якщо 150 тонн мастила рівномірно розподілилися по 300 км течії Дніпра, то скільки тонн мастила припадає на 1 км річки?

в) Якщо до Чорного моря потрапило 160 тонн мастила, а його площа 436 тис. км², скільки грамів мастила припадає на 1 км² морської поверхні?

➤ Мастило, яке потрапило у воду, рухається зі швидкістю 2 км/год.

Запитання:

а) За скільки годин забруднення досягне Чорного моря, якщо відстань від місця

катастрофи до моря 300 км?

б) Скільки це днів, якщо забруднення рухається без зупинок?

➤ Внаслідок катастрофи постраждали заповідні території. Через катастрофу було втрачено 30 % природоохоронного фонду Херсонщини.

Запитання:

а) Якщо площа природоохоронного фонду області становила 5000 км², то скільки квадратних кілометрів було затоплено?

б) Скільки квадратних кілометрів залишилося незатопленими?

в) Якщо в Національному парку «Нижньодніпровський» мешкало 200 видів птахів і 50 видів ссавців, і через екологічну катастрофу зникне 20 % цих видів, скільки видів тварин може зникнути?

➤ Через потрапляння токсичних речовин та загибель водоростей утворюються сірководневі зони. Раніше в Чорному морі їхня площа становила 10 тисяч км².

Запитання:

Якщо через катастрофу сірководнева зона збільшиться на 25 %, якою буде нова площа цих зон?

➤ При руйнуванні дамби рівень води в деяких місцях піднявся на 5 м, затопивши площу 600 км².

Запитання:

а) Який об'єм води затопив ці території? (Об'єм = площа × висота)

б) Як зміниться об'єм затоплення, якщо рівень води зріс на 6 м?

Виконання таких завдань допоможуть учням не лише застосовувати математичні навички і розвивати критичне мислення, а й глибше зрозуміти наслідки екологічної катастрофи. Аналізуючи реальні екологічні проблеми за допомогою математичних розрахунків, учні навчаються оцінювати масштаби впливу людської діяльності на довкілля, знаходити можливі шляхи його збереження та приймати обґрунтовані рішення щодо екологічно сталого способу життя.

Таким чином, математика сприяє усвідомленню важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь, формує здатність учнів приймати екологічно відповідальні рішення та мотивує до активної участі у збереженні довкілля, раціональному використанні природних ресурсів та впровадженні екологічно свідомих практик.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року / від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#n14> (дата звернення: 20.03.2025).
2. Екологічна освіта: Словник-довідник з екології: навч.-метод. посіб. / уклад. О. Г. Лановенко, О. О. Остапішина. Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2013. С. 76.
3. Державний стандарт базової середньої освіти / *Постанова Кабінету Міністрів України* від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF> (дата звернення: 18.03.2025).
4. Медія Освіторія / Каховська ГЕС: трагедія, яку вивчатимуть у школах. URL: <https://osvitoria.media/experience/kahovska-ges-tragediya-yaku-vyvchatymut-shkolyari/> (дата звернення: 20.03.2025).

ЖИТТЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧНЯ ЯК РЕСУРС ДЛЯ КОМПЕНСАЦІЇ ОСВІТНІХ ВТРАТ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В умовах нестабільності та невизначеності, у яких нині перебуває населення країни, забезпечувати право на доступну якісну освіту, гарантовану основним Законом, стає дедалі складніше. Воєнний стан в Україні став основною причиною освітніх втрат, які розуміють як серйозні прогалини в знаннях і навичках здобувачів освіти, що впливають на природовідповідний розвиток їх життєвої компетентності. Зокрема йдеться про погіршення адаптивності молодого покоління до існування в умовах динамічних, а сьогодні ще й екстремальних змін; зниження рівня готовності до побудови життєвої траєкторії, здатності ефективно діяти у складних життєвих ситуаціях і конструктивно розв'язувати завдання, реагувати на виклики сучасності.

Адаптивність як центральна ознака життєвої компетентності людини, вагомий показник її сформованості, тривалий час була і залишається в центрі уваги вітчизняних та іноземних дослідників [1]. Вплив війни на виникнення, компенсацію та подолання освітніх втрат на території України, зокрема південного регіону, стали предметом дослідження групи науковців В. Дереш, І. Жорової, С. Моїсеєва, О. Стребної, З. Філончук та ін. Про механізми взаємовпливу освіти і збройного конфлікту та роль освіти у подоланні кризи пишуть Л. Кошуба, В. Поуль та інші. Дослідники вказують на необхідність створення й упорядкування мінімальних стандартів освіти та добору інструментарію для забезпечення освітнього процесу в умовах конфліктів, криз і катастроф, що відповідали б нагальним потребам вихованців.

Класифікуючи освітні втрати, вчені визначають навчальні, вивовні та психологічні (або соціально-психологічні) [5]. Виявити і простежити наявність і динаміку компенсації навчальних втрат можливо, спираючись на вимоги державного стандарту та навчальних програм до навчальних предметів у закладах освіти. Вивовні і психологічні втрати учнів виявити важче, а їх подолання може бути досить тривалим. Тому до вирішення зазначених питань треба долучати широкі кола батьків, фахівців споріднених професій, громаду, інтегруючи спільні зусилля у формування в молодого покоління саме життєвої компетентності, яку найчастіше трактують як уміння жити. Жити і поцінувати власне життя, життя і здоров'я інших людей, весь навколишній світ, екологічно діяти в ньому.

У науковій роботі Г. Пустовіт [3, с. 51] була розроблена модель екологічної шкільної освіти учнів, в межах якої схарактеризовано три концепції взаємодії у системі «людина –

усвідомленні взаємозалежності людини та навколишнього світу. Друга – розглядає людину як домінуючу істоту, ціннісне явище в системі взаємозв'язків у живій природі. Третя обґрунтовує взаємодію людини і природи на принципах їх гармонійної взаємодії, що є ознакою соціоприродного середовища. Для забезпечення конструктивних змін у напрямі екологізації освіти вчений виокремлює такі підсистеми феномену, які відповідають змісту категорії життєвої компетентності. А саме: уявлення про цілісність навколишнього світу та взаємозв'язок його складників; ступінь антропологічного впливу людини на довкілля; вирішення освітніх проблем на локальному та глобальному рівнях; правила і норми поведінки людини у довкіллі; стратегію природовідповідної діяльності школярів у освітньому середовищі тощо [3, с. 4]. У нинішніх обставинах тяжіння прогресивної педагогічної думки до екологізації освіти вважаємо це не тільки виправданим, але й необхідним напрямом у вихованні молодого покоління, зокрема в умовах компенсації, подолання освітніх втрат.

Розглядаючи дозвілля як один із чинників впливу на збагачення культурного потенціалу особистості, І. Петрова наголошує, передусім, на тому аспекті його соціально-культурної цінності, що, за твердженням вченої, сприяє самореалізації людини [2, с. 15]. Таким чином, акцент на вихованні у молодого покоління загальної культури, зокрема культури дозвілля, містить ознаки та характеристики освітньо-культурного напрямку виховання дітей у закладах освіти різного типу.

Психосоціальні втрати, отримані учнями в результаті воєнних дій, також потребують особливої уваги. Нині психологічна служба країни пропонує різні підходи для відновлення та збереження психічного здоров'я всіх учасників освітнього процесу. Водночас масштаби проблеми вказують на першочерговість питання забезпечення закладів освіти України належною кількістю кваліфікованих працівників. Педагоги і психологи об'єднують зусилля щодо надання необхідної допомоги населенню країни з метою компенсації негативних наслідків психологічних травм, розширення і вдосконалення навичок психологічного захисту, саморегуляції, збалансованості емоційного стану. Тому важливого значення набуває виявлення потреб осіб, віднесених до вразливих категорій та наявності потенціалу задля виходу із кризового стану, ретельний аналіз чинників і проявів уразливості. Рекомендації фахівців відповідно мають бути спрямовані на зниження рівня вразливості дітей, формування в них якостей, що сприяють розвитку життєвої компетентності кожного з них. Варто розвивати навички, котрі в умовах кризи дадуть змогу виявити стійкість та здатність до прийняття сильних рішень. Передусім, потужним ресурсом тут має стати фізична активність.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

Відомо, що фізична активність позитивно впливає на розумову, інтелектуальну активність та здатна зменшити вплив негативних наслідків різноманітних чинників. Такими чинниками дослідники вважають: науково-технічний прогрес, надмірні розумові і фізичні навантаження, нервово-психічну втому, стреси тощо. Вчені стверджують, що ці проблеми можуть бути вирішені за умови вмотивованості особи до вирішення окреслених перед нею завдань. Водночас, Л. Скрипник, Г. Чепурда підкреслюють, що заняття спортом у звичайному житті приваблюють дітей та учнівську молодь переважно з точки зору потреби в самовираженні, самовдосконаленні, досягненні естетичних форм, краси, часто – задля отримання позитивних емоцій та вражень, приємного проведення вільного часу тощо, але меншою мірою мотивацією стає досягнення оздоровчого ефекту [4, с. 265]. Натомість, у воєнних умовах усвідомлення особою важливості підтримання тіла у належній фізичній формі сприяє розвитку не тільки фізичної, а й психологічної витривалості, стресостійкості, що в критичній ситуації зможе навіть зберегти життя – своє та інших. Зрозуміло, що проведення місцевих спортивних змагань, масових спортивних заходів в закладах та місцях масового відпочинку населення є дієвими формами організації роботи із забезпечення фізичної активності. Однак вони стануть можливими і будуть актуальними після закінчення війни. Нині ж саме батьки, школа і позашкільля можуть певною мірою стимулювати регулярність оздоровчо-рухової активності в учасників освітнього процесу вдома або на надійно захищених територіях.

Підсумовуючи вищезазначене, звертаємо увагу на важливість формування життєвої компетентності особистості, оскільки вона передбачає наявність знань, умінь і навичок, тобто відповідного досвіду, що допомагає людині ефективно діяти у складних життєвих ситуаціях, адаптуватися до різнорівневих життєвих змін, самостійно приймати виважені рішення. Таким чином, здобутий досвід, що є підґрунтям для наукового світогляду людини, є тим потужним ресурсом, що допоможе позбутися наслідків освітніх втрат у кожного учня під час війни та у повоєнний період.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Vitaliia Prymakova. Problems of Adaptation of Ukrainian Children – Internally Displaced Persons to Living and Studying in Lithuania *Insights*. Lithuania. 2023 Nr. 2, p. 54–60.
2. Петрова І. В. Дозвілля як об'єкт наукових рефлексій. Культурнодозвіллева діяльність у сучасному світі: кол. монографія. Київ : Ліра-К, 2017. С. 7–28.
3. Пустовіт Г. П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1–9 класів у позашкільних навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07. Тернопіль, 2005. 254 с.

4. Скрипник Л. П., Чепурда Г. М. Фізична рекреація у сфері дозвілля української молоді. *Природа Західного Полісся та прилеглих територій*. Луцьк, 2012. № 9. С. 370–374.
5. Теоретико-методичні засади компенсації навчальних, виховних та психосоціальних втрат здобувачів освіти у воєнний та післявоєнний час: метод. рек. / уклад. С. О. Моїсєєв та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2023. 53 с.

Проскурін І. А.*

ПРО НЕДОЛІКИ СУЧАСНИХ ПІДРУЧНИКІВ

Незважаючи на розмаїття інструментів для навчання, що існують наразі на допомогу вчителів, традиційним «інструментом» залишається підручник. Зрозуміло, що вимагати досконалості від чогось є неможливим і фантастичним. Але в сучасних підручниках трапляються завдання та вправи, які викликають подив і вражають очевидною невідповідністю потребам учнів та учениць певних вікових категорій.

Зокрема, використовуючи під час освітнього процесу підручник «Українська мова: підручник для 6 кл. закл. загальн. середн. освіти (НУШ)» одного з поважних авторських колективів, зіткнувся із ситуацією, коли на форзаці підручника є таблиця «Частини мови», у якій зазначені самостійні частини мови (іменник, прикметник, числівник, займенник, прислівник, дієслово) та службові частини мови (прийменник, сполучник, частка). Вигук у зазначеній таблиці немає. Однак певна інформація про вигук є у відповідному параграфі цього підручника (сторінка 74, § 39 Самостійні та службові частини мови «вигук – слова, які вигукують: Ау! Ой!»), хоча немає жодної інформації про прислівник. У § 41 Назви істот і неістот. Іменники конкретні й абстрактні, загальні і власні є завдання 2 (сторінка 79) «Запишіть іменники у дві колонки: 1) назви неістот; 2) назви істот. Зоря, ластівка, армія, любов, ельф, історія, дракон, загін, Інна, натовп, Австралія. З перших букв написаних слів складіть фразеологізм». Якщо ми виконаємо запропоноване завдання, отримаємо фразеологізм «залізна леді». Поцікавившись походженням зазначеного фразеологізму, отримуємо інформацію «5-го лютого 1975-го року в лондонській газеті «Дейлі міррор» з'явилася стаття журналістки Марджорі Прупс про Маргарет Тетчер: «The Iron Maiden» («Залізна діва»). Фраза була похідною від *Eiserne Jungfrau* – назви знаряддя тортури у вигляді залізного ящика, озброєного зсередини сталевими шипами» [1]. Наскільки є доцільною ця інформація для учениць та учнів шостих класів закладів загальної середньої освіти?

Висновковуючи, хочу зазначити, що метою повідомлення не є критика авторського колективу цього підручника. Зрозуміло, що досконалих речей у природі, мабуть, годі шукати.

*© **Проскурін І. А.**

Але, на мою думку, вказуючи на конкретні недоліки певних підручників, ми «покрасимо» ситуацію загалом: вірогідно, цього повідомлення не було б, якби не кмітливі діти, що «звернули увагу» вчителя на зазначені недоліки.

Автор висловлює подяку ученицям 6-А класу комунального закладу «Харківський ліцей № 174» Харківської міської ради Ус Вікторії та Жолтіковій Софії за критичне мислення та спостережливість.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бібліотека. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B0_%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D1%96_\(%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B3\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B0_%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D1%96_(%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B3)).

Рибалка В. В.*

ІНТЕГРАЦІЯ ОСОБИСТІСНОГО ТА СУБ'ЄКТНОГО ПІДХОДІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Методологічна і методична сторона психологічної реабілітації достатньо повно представлена у практичній психології в роботах В. Г. Панка [4] та інших психологів. Так, можна згадати розроблену в Інституті психології імені Г. С. Костюка Л. І. Литвиненко модель медико-психологічної реабілітації військовослужбовців та демобілізованих [2], методи когнітивно-поведінкової та особистісно-орієнтованої психотерапії у психотерапевтичній реабілітації з учасниками бойових дій, що використовуються А. Г. Караяни [1], американську систему відновлення військовослужбовців та їх повернення до мирного життя [3] тощо. Вказані підходи можуть бути доповнені останніми даними щодо відновлення особистості педагогічних працівників після різноманітних уражень під час перебування в умовах воєнного стану, що наведені у численних роботах вітчизняних психологів, зокрема у практичних посібниках УНМЦППСР НАПН України, що вийшли, починаючи з 2022 року, коли почалася гібридна війна з Росією за суверенітет і незалежність України.

Як на наш погляд, актуальними виступають питання ефективності застосування існуючих засобів реабілітації практичними психологами та самими клієнтами. Адже відомі випадки, коли серйозно постраждали люди долали серйозні травми і відновлювали своє здоров'я завдяки успішній гіпермобілізації власних зусиль. Є і протилежні приклади того, як навіть при легких травмах і наданні кваліфікованої медичної і психологічної допомоги деякі клієнти погіршували своє здоров'я і навіть гинули через нездатність до використання

***Рибалка В. В.**

власних особистісних ресурсів. Тому виникає потреба в уточненні методологічного підходу у реабілітаційній діяльності, в якості якого нами пропонується особистісно-суб'єктний підхід.

В останні роки відчувається потреба у суттєвому вдосконаленні особистісно-орієнтованого підходу, зокрема в напрямку його інтеграції з суб'єктним підходом. Адже останній у таких його модифікаціях, як суб'єктно-діяльнісний (С. Л. Рубінштейн) [8], суб'єктно-вчинковий підхід (В. О. Татенко) [9] та суб'єктно-цивілізаційний (С. І. Пирожков, Н. В. Хамітов) [5] підхід, має значно більшу спрямованість на вершинні, акмеологічні досягнення дорослої людини у різних галузях життєдіяльності, зокрема і оздоровчої, що визначають її долю, особливо на критичних етапах життєвого шляху (В. Г. Панок) [4]. Завдяки особистісно-суб'єктному підходу значно підсилюється дієвість резистентності ураженням з боку постраждалих під час воєнного стану педагогічних працівників і ефективність надання їм допомоги практичними психологами в ході психологічної реабілітації постраждалих, відновлення їхньої особистості.

Для здійснення інтеграції особистісного та суб'єктного підходів ми спираємося на тривимірну, поетапно конкретизовану психологічну структуру особистості [6; 7]. Розглянемо особистісно-суб'єктні властивості педагогічного працівника як суб'єкта життя у вигляді наступного переліку його якостей, що систематизується за вимірами і підструктурами означеної структури особистості шляхом їх суб'єктної модифікації [7]:

I. РОЗВИВАЛЬНИЙ ВИМІР:

Суб'єктність особистості, що розвивається у людини, індивіда в ході свідомого опанування головним своїм об'єктом – життям, особливо в умовах дії смертельних загроз війни, та змінюється від рівня задатків, здібностей та обдарованості до рівня талановитості, геніальності особистості як творця культурних, духовних цінностей і, передусім, здоров'я; опанування такими видами розвитку, як Р-дозрівання, Р-засвоєння, Р-формування, Р-відновлення, Р-творення, Р-ідентифікація (через рефлексію саморозвитку) тощо, враховуючи оздоровчий, реабілітаційний потенціал самого розвитку.

II. ДІЯЛЬНІСНИЙ ВИМІР:

Здатність особистості як суб'єкта до суспільно визнаної повноцінної власної діяльності (мотив, предмет, мета, метод, емотив), вчинків в ім'я людей та себе, свого здоров'я, виконання власної справи життя, успішної творчої самодіяльності та вчинкової поведінки на основі розробки і втілення власного проекту життя, програми самозцілення, реабілітації ушкодженого здоров'я.

III. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГО-ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ВИМІР:

1. *Духовність*: Відданість певним духовним, екзистенційним, етичним та естетичним цінностям – свободи, здоров'я, відповідного наукового світогляду, життя, людини, віри, надії, любові, істини, краси, добра; дані цінності утворюють ціннісні координати буття здорової людини; вони мають мобілізуватись і самоактуалізовуватись під час травматизації;

2. *Психосоціальність*: Такій особистості властиві своєрідні соціальні ролі діяча, творця, автора власних справ і творінь, хазяїна власної долі, квазі-лікаря, що дають їй можливість зайняти гідне місце у суспільстві; разом з тим людина долучається до цілющого потенціалу цивілізаційної суб'єктності;

3. *Спілкування*: Відкритість до діалогу з людьми (див. діалогові універсалиї Г. О. Балла) [7] та до широкої суспільної мультитиперсональної комунікації через усну, літературну та онлайн форми;

4. *Спрямованість*: Проєктна спрямованість у майбутнє – через високі ідеали, смисли, мотиви, предмети, мету, методи та емотиви життя; вони утворюють головні вектори життя, спрямовані на добробут, здоров'я, щастя людини; акмеологічна орієнтація на вершинні досягнення у професійній, суспільній, оздоровчій поведінці, гармонійній життєдіяльності;

5. *Характер*: Надзвичайний, сильний характер з акцентованими рисами діяча і творця, в яких відображається творче свідоме відношення людини до зовнішнього і внутрішнього світу, оточуючих людей, соціуму, праці, здоров'я;

6. *Самосвідомість*: Здатність до ідентифікації з талановитими особистостями, зокрема лікарями, надзвичайна внутрішня та зовнішня рефлексія, спрямована у внутрішню сферу, власну та інших людей; самоактуалізація, мобілізація здатності до сплесків інтенсивної суб'єктності;

7. *Досвід*: Компетентність (вузька та широка, спеціальна професійна та універсальна життєва), енциклопедичність діяча, мудрість досвідченої людини; високий ступінь опосередкування категоріально-поняттєвими, інформаційними, технічними засобами;

8. *Інтелект*: Інтелектуальність, інтелігентність, виняткова уважність, ерудованість, розумність, уявність, зосередженість на найважливіших проблемах і проєктах життя, здоров'я та їхньому вирішенні на рівні таланту, геніальності – на основі додання обмеженості власного дефіцитарного мислення системним, повноцінним, повноціннішим інтелектом;

9. *Психофізіологія*: Своєрідна індивідуальність на основі усвідомлення та використання переваг власного типу темпераменту і психотипу, інтенсивної психодинаміки як основи індивідуального стилю творчої діяльності;

10. Психосоматика: Виняткове, єдине в своєму роді, поєднання переваг власного духу, душі і тіла в їх гармонії та здоров'ї; ефективна духовна протидія хворобам;

11. Психогенетика: Яскраво виражена наступність, наслідування, спадковість в індивідуальному, біологічному (генотип) та соціальному, психологічному, феноменальному (фенотип) плані; психологічний вплив на спадковість; сумація спадкового оздоровчого досвіду поколінь та передача його майбутнім.

Отже, поєднання особистісного та суб'єктного підходів у запропонованому вигляді, за умов їх технологічного опрацювання на рівні відомих методів роботи практичного психолога, може стати важливим, якщо не доленосним, чинником у здійсненні психологічної реабілітації педагогічних працівників, що постраждали під час війни.

ЛІТЕРАТУРА:

2. Караяни А. Г. Психологічна реабілітація учасників бойових дій. Методи психологічної допомоги особам, що перенесли психотравматичний стрес. *Хрестоматія з консультативної психології*: навч. посіб. / І. С. Булах, В. В. Волошина, В. У. Кузьменко та ін. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 544 с. С. 514–521.
3. Литвиненко Л. І. Медико-психологічна реабілітація військовослужбовців та демобілізованих. *Актуальні проблеми психології. Т. III. Консультативна психологія і психотерапія. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України* / За ред. Максименка С. Д. Київ: Логос, 2015. Вип. 11. С. 34–51.
4. Охорона психічного здоров'я в умовах війни: у 2 т. / пер. з англ. Тетяна Семигіна, Ірина Папвленко, Євгенія Овсяннікова, Ольга Тесленко. Київ: Наш формат, 2017. 1 том. 568 с.
5. Панок В. Г. Практична психологія. Теоретико-методологічні засади розвитку. Монографія: Чернівці: Технодрук, 2010. 486 с.
6. Пирожков С. І., Хамітов Н. В. Цивілізаційна суб'єктність України: від потенцій до нового світогляду і буття людини. Київ: Наукова думка, 2020. 267 с.
7. Рибалка В. В. Психологія розвитку особистісної готовності педагогів до професійної діяльності: методичні рекомендації. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2023. 160 с.
8. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці: Навчальний посібник. Одеса: Букаев Вадим Вікторович, 2009. 575 с.
9. Татенко В. О. Соціальна психологія впливу: Монографія. Київ: Міленіум, 2008. 216 с.

Рідкоус О. В.*

УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ НУШ

Суспільні процеси, що відбуваються в державі, викликали гостру потребу у професійно підготовлених фахівцях, які здатні

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

ефективно працювати в сучасних умовах. Процеси гуманізації та демократизації суспільства вимагають розвитку їхньої педагогічної майстерності та творчості і підвищують вимоги до рівня управлінської культури керівників ЗНЗ, їх компетентності та професіоналізму.

Управлінська культура керівника загальноосвітнього навчального закладу є ключовим чинником ефективного функціонування освітньої установи в умовах Нової української школи. Вона поєднує в собі систему цінностей, професійних компетентностей, етичних норм та інноваційних підходів до управління освітнім процесом. Ми вважаємо, що управлінська культура – це сукупність знань, умінь, навичок, морально-етичних норм і стилів керівництва, які забезпечують ефективне управління освітнім процесом.

До основних компонентів управлінської культури науковці відносять такі: професійна компетентність, стратегічне бачення розвитку закладу, комунікативна культура; емоційний інтелект; інноваційна діяльність.

Професійна компетентність керівника охоплює знання в галузі педагогіки, психології, менеджменту, права, фінансів та стратегічного планування. Вона передбачає: володіння сучасними освітніми підходами та методиками; знання нормативно-правової бази освіти; навички управління людськими ресурсами; розуміння соціально-економічних процесів, що впливають на освітній заклад [2].

Керівник повинен мати довгострокове стратегічне бачення розвитку закладу освіти, що включає: аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів впливу; розробку освітньої стратегії відповідно до вимог НУШ; управління інноваційними процесами; формування корпоративної культури закладу.

Ефективна комунікація є основою управлінської діяльності. Керівник повинен: володіти навичками публічного виступу та аргументованого мовлення; ефективно налагоджувати діалог з педагогами, учнями, батьками та органами управління освітою; використовувати сучасні цифрові технології для комунікації; створювати атмосферу відкритості, довіри та взаємоповаги в колективі [там само].

Високий рівень емоційного інтелекту допомагає керівнику зберігати рівновагу в стресових ситуаціях та мотивувати колектив. Основні його складові: саморегуляція та контроль емоцій; розуміння почуттів інших людей; емпатія та підтримка співробітників; ефективне управління конфліктами.

Інноваційність керівника визначає його здатність до змін та впровадження нових підходів в освіті. Це включає: використання новітніх педагогічних та управлінських технологій; сприяння творчості та ініціативності педагогічного колективу; залучення інвестицій та грантів для розвитку освітнього закладу; інтеграцію цифрових технологій у навчальний процес [1].

Реформа НУШ вимагає від керівника нових підходів до управління, серед яких: впровадження педагогічного партнерства; орієнтація на компетентнісний підхід; створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища; підтримка педагогічної автономії; розвиток цифрової грамотності та використання сучасних освітніх технологій.

Сучасний керівник має бути лідером, який надихає колектив, підтримує творчу ініціативу, формує позитивний психологічний клімат у закладі освіти.

Основні риси ефективного лідера: здатність до стратегічного мислення; уміння мотивувати та наставляти персонал; відкритість до змін та інновацій; емпатія та емоційна стійкість [1].

Керівник має створювати умови для активної співпраці між учителями, учнями та батьками. Основними напрямками такого партнерства є: налагодження відкритого діалогу між усіма учасниками освітнього процесу; залучення батьків до формування освітнього середовища; створення умов для командної роботи педагогів; підтримка принципів довіри та взаємодопомоги.

Управлінська діяльність керівника має сприяти формуванню ключових компетентностей учнів. Це включає: оновлення змісту освіти відповідно до компетентнісного підходу; підтримку педагогів у розробці інтерактивних та проблемно-орієнтованих методик навчання; створення навчальних програм, що відповідають реальним потребам учнів; розвиток критичного мислення та творчого підходу в освітньому процесі [3].

Сучасний освітній простір має бути комфортним для всіх учасників процесу. Це передбачає: запровадження антибулінгових програм; дотримання принципів інклюзії та рівного доступу до освіти; забезпечення психологічного комфорту учнів та вчителів; створення умов для безпечного навчання в умовах кризових ситуацій.

Керівник має сприяти підвищенню самостійності педагогів у виборі методів та форм навчання. Основні напрями: надання вчителям можливості самостійно обирати навчальні програми та підходи; підтримка творчості та педагогічних ініціатив; створення механізмів професійного зростання вчителів; залучення педагогів до процесу прийняття управлінських рішень.

Оцифровка освітнього процесу є важливим етапом розвитку НУШ. Керівник має: сприяти впровадженню цифрових технологій у навчальний процес; забезпечувати педагогів сучасними інструментами для дистанційного навчання; підтримувати розвиток цифрової компетентності вчителів та учнів; впроваджувати електронний документообіг та інформаційні системи управління освітнім закладом.

Серед основних викликів розвитку управлінської культури в контексті НУШ можна виокремити: необхідність постійного професійного розвитку керівників; потребу у вдосконаленні нормативно-правової бази; сприяння фінансовій та організаційній автономії закладу; впровадження механізмів ефективного зворотного зв'язку з учасниками освітнього процесу. До перспективи розвитку управлінської культури в контексті НУШ можна віднести: створення системи безперервної освіти для керівників шкіл; залучення міжнародного досвіду управління освітою; використання цифрових технологій для оптимізації управлінських процесів та розширення автономії освітніх закладів для підвищення їхньої ефективності [2].

Формування високого рівня управлінської культури керівника загальноосвітнього навчального закладу в умовах НУШ є важливим чинником якісних змін у сфері освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Карамушка Л. М. Психологія управління: Навч. посіб. Київ: Міленіум, 2003. 344 с.
2. Корольок С. В. Розвиток управлінської культури керівника загальноосвітнього навчального закладу. Монографія. Полтава: 2007. 168 с.
3. Корольок С. В. Управлінська культура керівника ЗНЗ: лекції з курсу «Освітній менеджмент та самоменеджмент керівника». Полтава: ПОІППО, 2003. 108 с.

Ріпна О. О.*

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ НОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Система дошкільної освіти стикається з багатьма сучасними викликами, що суттєво впливають на всіх учасників освітнього процесу. Особливості дистанційної взаємодії з дошкільниками та ефективні педагогічні підходи потребують ретельного розгляду та дослідження.

Діти – наш найдорожчий скарб, наше майбутнє. Тож можна впевнено твердити, що педагоги-дошкільники сприяють формуванню майбутнього держави.

Дитинство – час радості, фантазії, дослідження навколишнього світу, дивування, невтомної енергії. У Державному стандарті дошкільної освіти зазначається важливість «збереження самоцінності дошкільного дитинства» [1]. Також у Базовому компоненті визначені цінності дошкільної освіти:

- «визнання самоцінності дошкільного дитинства, його потенціалу та особливої ролі в розвитку особистості;

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

- щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумова її повноцінного розвитку та подальшої самореалізації у житті;
- повага до дитини, особливостей її розвитку та індивідуального досвіду;
- зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я дитини;
- цінувати життя і благополуччя як вміння плекати, підтримувати та створювати сприятливі умови для себе та інших у безпечному середовищі в природному, предметному та соціальному оточенні;
- розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей;
- збереження традицій національного досвіду сімейного та суспільного виховання для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями» [3].

В сучасних реаліях тендітний світ дитинства руйнує російська війна в Україні. Перед всією системою освіти постало складне питання налагодження успішної взаємодії зі здобувачами освіти. Освітяни з гідністю втримали цей удар. Найбільш вразливо виявилася сама перша освітня ланка – дошкільна. Та саме в цьому віці, дошкільному, закладається цеглинка у підвалини усіх сфер життєдіяльності людини. Формуються навички, які супроводжуватимуть людину протягом всього життя: взаємодія оточуючими та друзями, самообслуговування, здоров'язбереження, відчуття національної приналежності, патріотизм, основа громадянська освіта тощо. Кожен педагог прагне і докладає зусиль, аби ці перші маленькі кроки стали шляхом до великих досягнень у майбутньому.

Війна стала великою перешкодою для найменших здобувачів освіти – дошкільників. Однак, за підтримки батьків, педагоги дошкільної освіти продовжують свою справу у дистанційному форматі. Звісно, ця форма не повністю задовольняє потреби всіх учасників освітнього процесу. Проте здебільшого для багатьох це єдина можливість залучення дитини до освітньої взаємодії.

Протягом воєнного часу методичні рекомендації скеровують педагогів у їх освітній діяльності дотримуватися Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту). Це, в свою чергу, спонукає педагога ставити перед собою першочергову мету: показати дитині її світ таким, яким він має бути, та хоча б на певний час занурити у світ казки, фантазії, ігор і відволікти від думок про небезпеку. Наразі в закладі дошкільної освіти, де безпекова ситуація унеможливіє безпосередню взаємодію із вихованцями, успішно впроваджується дистанційна освітня форма. Під час створення відеозанять, призначених для здобувачів дошкільної освіти, педагог має врахувати багато важливих аспектів, а саме:

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

- реалізація конкретної освітньої мети та набуття дитиною компетентності, зазначеною в Державному стандарті;
- зацікавлення дитини через створення казкової ігрової ситуації, яка буде вимагати від неї конкретних дій для розв'язання певних задач;
- залучення персонажів (анімаційних, лялькових), привабливих для дитини, які будуть спонукати до розв'язання проблемних ситуацій;
- дотримання санітарних норм: суворо лімітований час заняття та обмеження використання дитиною гаджетів;
- сприяння руховій активності дитини через рухові вправи (імітаційні, фізкультурні, пальчикові, тілесні), руханки, таночки.

Усі ці компоненти можна реалізувати у відеозаняттях із використанням інтерактивної технології взаємодії. Застосовуючи цю технологію, педагог створює ситуацію, в якій вихованці відчують, що те, що відбувається на екрані, потребує безпосередньої їхньої участі. Психологічна характеристика дитини дошкільного віку така, що діти цього віку легко долучаються до запропонованої дорослим гри, вони довірливі, з готовністю занурюються у віртуальні пригоди. Створені педагогом проблемні ситуації будуть охоче вирішуватися дитиною, якщо казковий персонаж буде партнером дитини. Іван Бех писав: «У дошкільника не диференційоване ставлення до себе, тобто до своєї особистості, власних проявів, справ і навіть речей: похвалили, скажімо, його іграшку – для нього це означає, що похвалили його!» [1] Завдяки використанню цікавих героїв діти з готовністю долучаються до усіх запланованих педагогом завдань та видів діяльності.

Інтерактивні відео направлені на здобуття дошкільниками різних компетентностей, тож доцільна інтеграція різних видів діяльності, зокрема рухової. «Було встановлено, що маленькі діти найкраще вчать, якщо залучені до активної діяльності. Учителі початкових класів розуміють, що маленькі діти не можуть довго концентрувати увагу, так само як зберігати одне й те саме положення тіла. Їх здатність сидіти не рухаючись є обмеженою. Для того щоб компенсувати їм певну нерухомість під час навчання, треба підтримувати активність дітей, а також забезпечувати їм можливість рухатися.» [2] – писала Олена Пометун, професорка та докторка педагогічних наук. Саме це – можливість активно долучитися до освітньої діяльності – з успіхом можна забезпечити використовуючи інтерактивність.

Освітні відео з використанням інтерактивної технології можуть забезпечити гідний рівень набуття компетентностей, визначених Базовим компонентом дошкільної освіти. Окрім навичок за освітніми напрямками, дитина набуває важливих якостей. Формується емпатія – проблемна ситуація спонукає дитину до співчуття. Усвідомлення своєї причетності та розуміння того, що завдяки знанням, вмінням задача може бути розв'язана, надає дошкільнику впевненості у своїх силах.

успішності. Усі ці компоненти позитивно впливають на психологічне здоров'я дитини.

Інтерактивна технологія відіграє важливу роль у сучасній дошкільній освіті, сприяючи всебічному розвитку дітей. Її впровадження дозволяє зробити навчальний процес цікавішим, ефективнішим і продуктивнішим. Інтерактивність дає педагогу змогу створити умови для відчуття дитиною того світу дитинства, який має бути у кожної дитини – щасливого, фантазійного, захопливого, активного, цікавого дошкільного періоду, наповненому грою, творчістю, що закладає основу для гармонійно розвиненої особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей. Монографія Київ – Чернівці «Букрек»: 2018. 318. С 279.
2. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ: 2007. 142. С. 13 URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pometun_Olena/Entsyklopediia_interaktyvnogo_navchannia.pdf (дата звернення 19.03.2025).
3. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти: Наказ МОН від 12.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 19.03.2025).

Роздорожня В. В., Киричук Т. В.*

ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМЕЙ ІЗ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

В Україні потреба в психосоціальній підтримці відчутно зросла від початку повномасштабного вторгнення росії, адже наші співвітчизники стикнулися з такими кризовими подіями, які складно передбачати та проживати. Багато людей втратили рідних, житло, були роз'єднані з близькими чи вимушено залишили власні домівки, перебували під обстрілами чи тимчасовою окупацією. Все це позначається на їхньому стані, викликаючи дистрес, що в подальшому може призвести до проблем із психічним чи фізичним здоров'ям. Тому увага до психоемоційного стану дітей, до їхньої ресурсності, психосоціальна підтримка є не просто важливою, а необхідною умовою продовження навчання в умовах війни.

Психосоціальна підтримка – це комплекс заходів, спрямованих на збереження та відновлення психологічного стану особистості та її соціальних зв'язків у кризових ситуаціях. Вона включає емоційну, інформаційну, соціальну та практичну допомогу, що сприяє адаптації та подоланню стресових факторів [2].

*© Роздорожня В. В., Киричук Т. В.

Емоційна допомога включає такі компоненти: створення безпечного середовища для вираження почуттів і переживань, надання психологічної підтримки через співчуття, розуміння та емпатію, використання методів психологічного розвантаження (арт-терапія, релаксаційні техніки, дихальні вправи) та індивідуальне або групове консультування для роботи з емоційними реакціями (тривога, страх, гнів, безпорадність) [2].

Інформаційна допомога складається з надання достовірної та актуальної інформації про кризову ситуацію, доступні ресурси й можливі шляхи вирішення проблем, психопросвітницької діяльності щодо стресу, його впливу та методів подолання, навчання навичкам саморегуляції та відновлення психоемоційного стану та розповсюдження інформаційних матеріалів, пам'яток і рекомендацій щодо психологічної підтримки [там само].

Соціальна допомога передбачає відновлення та зміцнення соціальних зв'язків людини (родина, друзі, громада), залучення до груп взаємодопомоги, спільнот однодумців, допомогу у вирішенні міжособистісних конфліктів, спричинених стресом або кризовими обставинами та організацію соціально-культурних заходів для зниження рівня ізоляції та покращення емоційного стану [там само].

Практична допомога включає надання базових матеріальних ресурсів (одяг, їжа, житло) у випадку надзвичайних ситуацій, допомогу в адаптації до нових умов життя, наприклад, при вимушеному переселенні, сприяння у працевлаштуванні, здобутті освіти, професійній перекваліфікації та надання медичної та юридичної підтримки за потреби [там само].

Варто звернути увагу на вплив надзвичайних ситуацій (війна, природні катастрофи, соціальні кризи) на родини з дітьми дошкільного віку: надзвичайні ситуації викликають дестабілізацію емоційного стану дітей та батьків, змінюючи звичний ритм життя; діти дошкільного віку особливо вразливі до змін у навколишньому середовищі, що може спричинити страх, тривожність, проблеми зі сном та харчуванням; у батьків зростає рівень стресу, що може ускладнювати їхню здатність адекватно реагувати на потреби дитини; втрата соціальних зв'язків, вимушена міграція, невизначеність майбутнього впливають на загальний рівень психологічного благополуччя родини [1].

Важливо звернути увагу на психологічні особливості дітей дошкільного віку в кризових ситуаціях. Особливості впливу стресу та травми на психоемоційний стан дитини проявляються так: діти дошкільного віку мають обмежені можливості для вербалізації своїх емоцій, тому стрес може проявлятися у формі змін у поведінці, сну, апетиті; травматичні події можуть

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

викликати порушення концентрації уваги, тривожність, надмірну прив'язаність до батьків або, навпаки, відчуженість; при довготривалому стресі, у дитини можуть виникати соматичні прояви (головний біль, біль у животі) або розлади адаптації [1].

У дітей дошкільного віку основними реакціями на надзвичайні ситуації є страх темряви, гучних звуків, нових місць або незнайомих людей, тривожність, що проявляється у вигляді частих плачів, нічних кошмарів, невмотивованих сплахів емоцій, агресивна поведінка як спосіб реагування на невизначеність та стрес та замкнутість, уникнення спілкування, відмова від улюблених занять.

Тому, основними завданнями підтримки сімей у таких умовах є:

1. Створення безпечного та стабільного середовища для дитини: фізична безпека (забезпечення надійного житла, доступу до їжі, води, медичної допомоги та базових умов життя); емоційна стабільність (формування передбачуваного розпорядку дня, щоб мінімізувати почуття хаосу у дитини); психологічна підтримка: допомога дитині у вираженні своїх почуттів через спілкування, творчість (малювання, казкотерапію), гру; запобігання насильству (створення умов, що виключають агресію в родині, навчання батьків конструктивних методів виховання та розв'язання конфліктів).

2. Надання психологічної допомоги батькам для підвищення їхньої стресостійкості: індивідуальні та групові консультації для підтримки емоційного стану батьків; навчання навичкам саморегуляції: техніки релаксації, дихальні практики, управління емоціями; психопросвітництво щодо впливу стресу на батьків і дітей, можливих способів подолання кризових ситуацій; запобігання емоційному вигоранню через підтримку батьківської спільноти, обмін досвідом.

3. Інформування сімей щодо методів подолання стресу та підтримки дітей: розробка інформаційних матеріалів (буклети, відео, вебінари) про стратегії подолання стресу; консультації спеціалістів (психологів, соціальних працівників, педагогів) для навчання сімей навичкам подолання стресу; навчання методам комунікації з дітьми у періоди кризи, щоб допомогти їм впоратися з емоціями; поширення інформації про доступні ресурси (гарячі лінії, центри психологічної допомоги, онлайн-платформи підтримки).

4. Організація соціальної підтримки через спільноти, волонтерські ініціативи, групи взаємодопомоги: залучення сімей до спільнот підтримки, де вони можуть обмінюватися досвідом та отримувати допомогу; створення та розвиток груп взаємодопідтримки для батьків (онлайн та офлайн-формати); взаємодія з волонтерськими організаціями, які можуть забезпечити матеріальну, психологічну та соціальну підтримку;

організація заходів для дітей та сімей, спрямованих на соціалізацію та емоційне розвантаження.

5. Забезпечення доступу до освітніх і розвивальних програм для дітей навіть у кризових умовах: підтримка доступу до освіти через дистанційні та альтернативні форми навчання, організація розвивальних та адаптаційних програм для дітей, які переживають стрес або зміну середовища: забезпечення емоційної підтримки в освітньому середовищі через психологів, педагогів, тьюторів та розвиток інклюзивних програм для дітей, які зазнали травматичного досвіду [1].

Ці заходи допоможуть впоратися з викликами кризових умов і створити сприятливе середовище для дітей. Розвиток психосоціальної підтримки дошкільників вимагає комплексного підходу, що включає освітні, технологічні, соціальні та державні ініціативи. Головне завдання – зробити цю допомогу доступною, оперативною та ефективною для всіх, хто її потребує.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Психологічна допомога дітям в умовах воєнного стану : довідник вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів / Н. В. Пророк, С. Т. Бойко, О. В. Гнатюк, О. І. Купрєєва, В. І. Полякова, О. А. Столярчук, Л. Г. Чаренко, О. Ю. Чекстєре; за ред. Н. В. Пророк. Київ, 2022. 155 с.
2. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу. Навчально-методичний посібник. / Андрєєнкова В. Л., Войцях Т. В., Гриців І. П., Мельничук В. О., Сабліна Н. О., Флярковська О. В., Харківська Т. А. Київ, 2023. 149 с.

Романов О. М.*

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОЧОГО МІСЦЯ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ НЕОБХІДНИМ ОБЛАДНАННЯМ

Освітній менеджмент щодо організації забезпечення робочого місця вчителів природничих предметів необхідним обладнанням полягає в системі управлінських підходів, забезпечення, розподілу та використання обладнання, необхідного для викладання природничих предметів.

На вчителів природничих предметів зазвичай покладаються такі обов'язки: навчання здобувачів освіти, упровадження та критичне оцінювання змісту навчальних програм з природничих наук і техніки та відповідні методи навчання (практичне викладання, проведення досліджень, діагностичне та формувальне оцінювання навчальних досягнень і прогресу здобувачів освіти, ведення документації відносно засобів навчання).

На жаль, багато програм підготовки вчителів природничих предметів не навчають сучасних учителів природничих наук належним чином справлятися з проблемами забезпечення

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

необхідним обладнанням для проведення уроків безпеки, з якими вони можуть зіткнутися на уроках. Така недостатня підготовка може призвести до недостатньої обізнаності та розуміння обов'язкового проведення демонстрацій та лабораторних робіт і відповідно – піклування вчителями природничих предметів забезпеченням сучасним матеріало-технічним обладнанням природничих кабінетів.

Метою статті є висвітлення потреби чіткого плану дій керівника закладу щодо діяльності вчителів природничих предметів та залежності ефективності викладання їх предметів від забезпечення обладнанням кабінетів природничого циклу.

Важливо, щоб учителі природничих наук і технологій були академічно добре підготовлені та мали оснащення для виконання вимог, що висуваються до них. Вони повинні бути ознайомлені з предметом і змістом навчальної програми, мають розуміти, як взаємопов'язані наука і техніка, їх філософські основи і соціологічні аспекти. Учителі природничих наук і технологій також повинні мати базові знання про повсякденне застосування науки та техніки, їх соціальні наслідки та те, як ці поняття та процеси використовуються в промисловості та торгівлі.

Відповідно, ефективний менеджмент щодо ефективного функціонування природничих кабінетів містить такі аспекти:

1. Оцінка наявного обладнання та визначення його відповідності сучасним стандартам.

2. Розроблення плану закупівель обладнання з урахуванням бюджету та пріоритетів.

3. Визначення необхідних ресурсів (фінансових, матеріальних, кадрових) для забезпечення вчителів.

4. Організація тендерів або закупівель обладнання відповідно до законодавства.

5. Забезпечення якості та відповідності обладнання навчальним цілям.

6. Розподіл обладнання між навчальними закладами або кабінетами.

7. Ведення обліку та інвентаризації для контролю за станом та використанням обладнання.

8. Організація тренінгів для вчителів щодо використання нового обладнання.

9. Постійний контроль за ефективністю використання обладнання.

10. Збір зворотного зв'язку від вчителів та учнів для покращення процесу.

11. Планування заміни застарілого обладнання на сучасне.

12. Упровадження інноваційних технологій в освітній процес.

Адміністрація навчального закладу може заохочувати вчителів займатися дослідженнями шляхом: надання можливостей для проведення досліджень; надання премій та

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

інформування щодо грантів; сприяння відвідування конференцій; організація підвищення кваліфікації з методики наукових досліджень та написання звітів та надання професійної підтримки на різних рівнях наукових досліджень; повідомлення результатів досліджень через інтернет-публікації або журнали [2].

Викладання природничих наук є важливим компонентом освіти, оскільки воно озброює учнів знаннями та навичками, необхідними для розуміння та навігації навколишнім світом. Одним з ефективних підходів до викладання природничих предметів є використання експериментів у лабораторії. Лабораторні експерименти надають учням практичний досвід, дозволяючи їм активно залучатися до наукового процесу та розвивати навички критичного мислення. Виявлено, що вони мають великий вплив на результати навчання природничих наук. Проводячи експерименти в лабораторії, здобувачі освіти можуть застосувати теоретичні концепції, які вони вивчають на уроці, до реальних ситуацій. Вони також можуть проводити спостереження, збирати дані, аналізувати результати та робити висновки, що є важливими елементами наукового дослідження. Лабораторія є унікальним навчальним середовищем, яке дозволяє учням маніпулювати змінними, перевіряти гіпотези та досліджувати причинно-наслідкові зв'язки в контрольованому середовищі. Цей тип експериментального навчання не тільки покращує розуміння, але й сприяє розвитку допитливості та глибокого розуміння науки.

Свою чергою освітній заклад забезпечений сучасним матеріало-технічним освітнім обладнанням буде конкурентоспроможним.

Сучасними освітніми тенденціями є впровадження цифрових вимірювальних комплексів.

Приміром, обладнання кабінету фізики на 90 % складається з обладнання для демонстрацій, проведення практикумів та лабораторних робіт, 10 % обладнання – це лише цифрові датчики. Але найскладніше виробникам отримати документацію про відповідність цифрових датчиків на відповідність вимогам освітнього процесу. На деякі найменування потрібно зібрати до 15 документів (сертифікатів, дозволів) із переліку цифрового комплексу. Виробники цифрових комплексів виготовляють обладнання під свої ж датчики, тим самим створюючи «proprietary lock-in» («customer lock-in») і ускладнюючи використання цифрових комплексів із альтернативним обладнанням в кабінеті фізики від інших українських виробників. Яке буває навіть з більшим переліком додаткових засобів для урізноманітнення демонстрацій і дослідів та уніфікованим з обладнанням, яке збереглося від радянських часів або ж сучасним обладнанням іноземних виробників.

Постачальники цифрових комплексів, у свою ж чергу, зацікавлені в навмисному створенні закритості їх продукції для забезпечення потреб шкіл, іноді призводить до виникнення монополії, прив'язки в подальшому до постачальника і «де-факто стандартів».

Варто зауважити, що не потрібно зайвий раз ускладнювати обладнання для проведення дослідів заради «proprietary lock-in» («customer lock-in»), що в подальшому ускладнить використання цього обладнання з обладнанням інших виробників, через високі витрати на перехід. Це призведе до встановлення залежності шкіл від продукції одного виробника чи постачальника бренду.

Загалом включення лабораторних експериментів у викладання природничих наук дозволяє учням активно брати участь у науковому процесі, поглиблювати розуміння понять і набувати практичних навичок, які можна застосувати за межами класу. Підсумовуючи, лабораторні експерименти відіграють ключову роль у викладанні та вивченні природничих наук. Вони пропонують унікальне середовище для активної участі здобувачів освіти у науковому процесі, сприяючи розвитку критичного мислення, вирішення проблем та навичок командної роботи. Практичний досвід, отриманий під час лабораторних робіт, не тільки покращує розуміння учнями наукових концепцій, але й забезпечує платформу для застосування теоретичних знань у реальних сценаріях. Крім того, лабораторний досвід має значний вплив на результати навчання природничих наук, сприяючи глибшому розумінню науки [1].

Недостатня підготовка вчителів природничих предметів перешкоджатиме їхнім зусиллям застосовувати науково-дослідницькі практики на своїх уроках. Пізніше це послабить їхні плани уроків і гарантує, що здобувачів освіти практикувати дослідницьку діяльність, безпечну поведінку на виробництві, в лабораторії, критично сприймати інформацію та вибудовувати причинно-наслідкові зв'язки. Обізнаність вчителів з використання сучасних комплексів обладнання лабораторії є важливим аспектом, який потребує вирішення. Це усвідомлення можна покращити діями керівників навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Baskaran V. L., Abdullah N., Teck W. K. The Awareness Level among Primary School Science Teachers on The Importance of Science Laboratory Management. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 2024. Vol. 14, №. 1. P. 3261-3275. DOI: 10.6007/IJARBS/v14-i1/20591.
2. The training needs of science and technology teacher educators. *Training of Trainers in Science and Technology Education* : monograph / F. A. Adegun and others. London : Commonwealth Secretariat, 1995. P. 1-11. URL: <https://www.thecommonwealth-ilibrary.org/index.php/comsec/catalog/book/909> (дата звернення: 20.03.2025).

ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ В НУШ: ЗНАЧЕННЯ, МЕТОДИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Нова українська школа – це сучасна система освіти, що передбачає зміну підходів до навчання, спрямовану на розвиток компетентностей, критичного мислення та особистісного зростання учнів. Важливу роль у цьому процесі відіграє література, яка допомагає формувати світогляд здобувачів освіти, розвивати їхню емоційну чутливість і навички аналізу текстів. Окрему увагу варто приділяти творчості письменників рідного краю, адже цей напрям дозволяє глибше зануритися в культурний простір малої батьківщини, сприяє осмисленню власної ідентичності, пробуджує інтерес до національної спадщини та збагачує мовленнєву культуру школярів.

«Література рідного краю» є важливим елементом освіти, адже вона сприяє усвідомленню культурної спадщини, патріотизму та інтересу до художнього слова. Вивчення творчості письменників-земляків розширює знання учнів про історію та культуру регіону, дозволяє глибше зануритися в літературні процеси й розвивати аналітичне мислення. Згідно з Державним стандартом базової середньої освіти вивчення «Літератури рідного краю» ґрунтується на предметних компетентностях (мовленнєва, літературна, комунікативна, інформаційна), наскрізних уміннях (критичне мислення, дослідницькі навички, медіаграмотність, креативність) і ставленнях (ціннісне ставлення до мистецтва, національна ідентичність, громадянська свідомість) [1]. Це забезпечує ефективне засвоєння матеріалу та сприяє розвитку критичного мислення.

У Новій українській школі важливо будувати заняття на основі діяльнісного підходу, застосовувати інтерактивні методи, які залучають здобувачів освіти до активної взаємодії з текстами та стимулюватимуть інтерес до художнього слова. Ефективними прийомами є дискусії й літературні дебати, що дають змогу поділитися досвідом, власними ідеями, проєктна діяльність, яка включає створення кінцевого «продукту», дослідження творчого шляху письменників-земляків, ілюстрування поетичних і прозових текстів. Інсценізації та творчі завдання допомагають емоційному сприйняттю й глибшому розумінню авторського задуму. Інтеграція з історією, мистецтвом, громадянською освітою допомагає учням усвідомити зв'язок літературного процесу з ширшим культурним контекстом. Важливим є й використання цифрових технологій, зокрема інтерактивних тестів, електронних бібліотек, віртуальних екскурсій, що відповідає сучасним тенденціям навчання. Особливої уваги потребує добір текстів,

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

що узгоджуються з концепцією НУШ. Важливо підбирати до програми твори, які б були актуальними, зрозумілими й цікавими для дітей та підлітків, щоб стимулювали їх до роздумів і самостійного аналізу [2].

У межах Нової української школи вивчення «Літератури рідного краю» є необхідним і перспективним напрямом, що сприяє розвитку мовленнєвої культури, історичної пам'яті та національної свідомості здобувачів освіти. Використання сучасних методичних підходів і врахування державних стандартів допоможе зробити цей процес цікавим, ефективним і значущим для кожного учня. Саме завдяки «Літературі рідного краю» школярі відкривають для себе унікальний світ художнього слова, що надихає їх на творчість, мислення та саморозвиток. Доцільним є використання методичної розробки «Літературна Херсонщина на «Поетичний світ Миколи Братана» [3], яка враховує всі вище зазначені аспекти. Представлені уроки спрямовані на формування ключових компетентностей, наскрізних умінь та ставлень Державного стандарту базової середньої освіти, а саме: робота в групах над творчими короткостроковими проєктами, складання плану, аналіз медіатекстів, виокремлювання інформації, висловлення та аргументування власної позиції з проблемних питань, генерування ідеї, а також розвиток креативного мислення при написанні поетичних та прозових текстів, творенню сиквейнів, ілюстрацій, хмар слів тощо [1].

Вивчення «Літератури рідного краю» відіграє важливу роль у формуванні національної свідомості, вихованні патріотизму, розвитку читацької культури школярів. Інтеграція творчості письменників-земляків у шкільну програму сприяє не лише збагаченню знань про рідний край, а й допомагає учням усвідомити важливість художнього слова в історичному та культурному контексті. Застосування інноваційних підходів до навчання, цифрових технологій, інтерактивних форм дозволяє зробити цей процес більш цікавим й ефективним. Системне вивчення творчості авторів малої батьківщини в межах Нової української школи забезпечує не лише високий рівень знань, а й формує критичне мислення, розвиває творчі здібності учнів, виховує любов до рідного краю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний стандарт базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» (Офіційний вісник України, 2020 р., № 81, ст. 2615).
2. Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Таміла Яценко, Василь Пахаренко, Ірина Тригуб, Олеся Слизжук).

3. Романовська А. І. Літературна Херсонщина. Поетичний світ Миколи Братана: методична розробка / за ред. Л. П. Марецької. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2025, 34 с.

Романовська Д. Д.*

ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА НАДОЛУЖЕННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Освітніми втратами можна умовно назвати недосягнення освітніх результатів учнями через відсутність чи обмеженість можливостей для навчання. Опираючись на існуючі документи щодо подолання освітніх втрат, сформулюємо та розкриємо орієнтовний алгоритм психологічного забезпечення надолуження освітніх втрат та розривів у навчанні. До психологічної складової надолуження освітніх втрат можна віднести таку професійну діяльність практичного психолога закладу освіти:

- з педагогами: проведення психоедукаційних заходів щодо оволодіння знаннями, вміннями і навичками надавати першу психологічну допомогу, психоемоційну підтримку, проведення психологічних хвилинки; розвиток навичок управління стресом та збереження ментального здоров'я; проведення рефлексивних / інтервізійних / супервізійних зустрічей;

- з батьками: психоедукація щодо оволодіння знаннями, вміннями і навичками розрізняти ознаки стресу, надавати першу психологічну допомогу, психоемоційну та мотиваційну підтримку дітям;

- зі здобувачами освіти: діагностика втрат емоційної когнітивної та мотиваційної сфери; моніторинг емоційного стану та ознак депресії; визначення домінуючих каналів відновлення (за моделлю Basic-PH); складання індивідуальної траєкторії психологічного супроводу щодо надолуження освітніх втрат для кожної дитини, що потребує цього.

Рекомендуємо практичним психологам закладів освіти розробити власний план заходів щодо надолуження освітніх втрат, використовуючи запропонований алгоритм роботи зі здобувачами освіти [1]:

Етап 1. *Моніторингові (діагностичні) дослідження з охопленням усіх учнів.* Завдання № 1 для практичних психологів – запланувати діагностику та підібрати методики для визначення у здобувачів освіти наявності ознак стресу, тривожності, показника аутоагресії, самоушкоджувальної поведінки, ознак ПТСР і показника самооцінки. Методи: експертна оцінка (батьки, педагогічні працівники), спостереження за попередньо визначеними критеріями, валідні і надійні діагностичні методики, тести та проєктивні методики, опитувальники.

СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Визначення втрат когнітивної сфери – це кількісне вимірювання втрат у сприйнятті, пам'яті, увазі, мисленні, оцінка показників зараз та порівняння з попередніми показниками, аналіз динаміки їхнього розвитку, що впливає на навчальну діяльність. Інструменти діагностики / моніторингу різноманітні, наприклад: «10 слів», «Графічний диктант», «Оцінка уваги» (Мюнстерберга), тест Торндайка для дослідження концентрації уваги, теплінг-тест із визначення психомоторних показників нервової системи та ін.

Визначення втрат емоційно-вольової сфери – це кількісне вимірювання втрат ментального здоров'я, що впливає на навчання (рівень тривожності, стресу, емоційний стан, психологічне благополуччя, самооцінка...) і аналіз динаміки змін (методика САН; опитувальник для батьків «Ознаки психічного напруження та невротичних тенденцій у дітей», тест Люшера, «Шкала тривожності» Тейлора, методика з визначення рівня стресу та інші).

Визначення втрат мотиваційної сфери – це кількісне вимірювання втрат у мотивації до життя, навчання, розвитку, у потребі в досягненні, і аналіз показників у порівнянні з попередніми роками (методика дослідження мотивації досягнення (А. Мехраб'ян); методики мотивації досягнення успіху та уникнення невдач; методика на мотивацію до успіху (Т. Елерс) та ін).

Визначення втрат особистісної і соціальної сфери – це кількісне вимірювання втрат у самооцінці, навичках комунікації, ціннісних орієнтаціях, показниках соціалізації та соціальної адаптованості (методика «Сходинки»; методика М. Куна; методика вивчення самооцінки (модифікація методики С. Будассі); соціометрія, методика Фурмана, діагностика міжособистісних відносин Т. Лірі; анкета З. Гільбуха «Мій клас» та інші).

Етап 2. *Визначення потреб та ресурсів.* Визначення потреб особистості, показника резиліентності та сильних сторін кожної дитини (внутрішня опірність, механізми психологічного захисту, домінуючі канали відновлення), систематизація і підсилення зовнішніх ресурсів (укладання мапи ресурсних активностей); розробка плану роботи (індивідуальної траєкторії відновлення).

Етап 3. *Розробка плану роботи на 2-9 місяців.* Обираємо індивідуальний / груповий інструментарій відновлення, допомоги (техніки, методики, програми на відновлення позитивного мислення, позитивних контактів, емоційної саморегуляції, зміцнення резиліентності).

Етап 4. *Впровадження плану психологічного супроводу* надолуження освітніх втрат (індивідуальної траєкторії психологічного відновлення), проведення індивідуальних та/або групових занять не рідше 1 разу на тиждень.

Етап 5. *Аналіз ефективності.* Після завершення роботи потрібно провести повторну діагностику, оцінити її

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

ефективність, проаналізувати результати, що й буде наступним етапом моніторингового дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Романовська Д. Д. Гречко Р. І. Казарян Г. М. Подолання психологічних втрат та збереження ментального здоров'я здоров'я: пріоритетні напрямки роботи практичних психологів, соціальних педагогів закладів освіти Чернівецької області у 2024/2025 н.р.: Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах освіти чернівецької області у 2024/2025 н.р.: інформаційно-методичний збірник / редколегія Куриш Н.К. та ін. Чернівці : Технодруk, 2024. С. 16–30.

Санковська І. М.*

**ДОШКІЛЬНЯТАМ ПРО ЗМІНУ КЛІМАТУ.
РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ В ЗДО**

Сучасні документи з питань екологічної освіти та виховання визначають необхідність формування навичок поведінки, сумісних зі сталим розвитком. Вимагають від людини узгоджувати свої дії відповідно до законів природи, подолати споживацьке ставлення до неї та свідомо обмежувати власні потреби.

Базовий компонент дошкільної освіти визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей дошкільнят за 7 освітніми напрямками, серед яких є напрям «Дитина в природному довкіллі» [1, с. 12].

Робота педагогів ЗДО спрямована на формування природничо-екологічної компетентності дошкільника, що виражається в здатності дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знанні її законів.

Дитина-дошкільник має дізнатися про позитивний та негативний вплив людини на природне довкілля, про існуючі проблеми довкілля, насамперед зміну клімату, необхідність заощадження енергії, води, сортування сміття.

Долучення дитини до актуальної теми зміни клімату має відбуватися за наступною освітньою траєкторією: емоційний вплив – знаннева складова – природодоцільна дія.

Приклад старших набуває надзвичайного значення. Якщо батьки або значущі дорослі демонструють дружнє ставлення до довкілля власними діями – діти наслідують зразки. Педагог, в свою чергу, має можливості й засоби для організації та урізноманітнення таких видів екоспрямованої діяльності.

Компетентність – це коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Фахівці лабораторії екологічного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, погоджуючись з рядом вітчизняних та зарубіжних науковців, вважають складовими структури екологічної компетентності

*© Санковська І. М.

Методичні рекомендації, складені до Базового компоненту дошкільної освіти, в роботі за напрямом «Дитина в природному довкіллі» звертають увагу освітян на донесення до вихованців суті та змісту законів Коммонера [3, с. 19].

З нашої точки зору робота із ознайомлення дошкільників з такою проблемою як зміна клімату потребує опрацювання наступних тем з пропонованими акцентами на вказані питання.

➤ Енергія (Сонце, енергія, електроенергія. Сонце як джерело енергії. Спостереження за рухом Сонця. Особливості впливу Сонця (світло і тепло, пори року, час доби). Позитивні та негативні прояви сонячної енергії в природі. Сонце безпечне і небезпечне для людини і довкілля. Як люди, тварини і рослини можуть убезпечитися від Сонця? Одяг людей. Електроенергія. Енергозбереження в побуті) [6, с. 159].

➤ Вода (Основа життя. Все залежить від води. Вода - єдине і неповторне середовище існування водних організмів та істот. Врятуємо рибку (економія води під час гігієнічних процедур). Агрегатні стани води. Випаровування води від підвищення температури (досліди). Чиста і забруднена вода в довкіллі. Чиста вода для пиття. Мандри краплинки) [5, с. 74].

➤ Повітря (Повітря навколо нас. Властивості повітря. Рух повітря, вітер. Чисте та брудне повітря. Забруднювачі повітря. Використання повітря в господарстві) [4, с. 22].

➤ Ґрунт (Складові ґрунту. Хто живе ґрунті? Родючість ґрунту. Як утворюється ґрунт? Компостування) [там само, с. 28].

➤ Біорізноманіття (біологічні види). (Взаємозв'язок і залежність у природі всіх компонентів і видів. Рослинний світ. Ліс. Тваринний світ. Птахи. Комахи. Тварини водойм. Людство. Споживання товарів і послуг) [там само, с. 42, 48, 54, 61].

Перспективи подальших досліджень пов'язані з експериментальною перевіркою, оцінкою ефективності запропонованих тем, а також їх впровадженням у практику роботи закладів дошкільної освіти.

Різнорманітна й цікава систематична робота з екологічної освіти, власний приклад батьків і влучне слово педагога допомагають виховувати активне несприйняття руйнації довкілля, а його збереження для сучасних і майбутніх поколінь [2, с. 59].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція: наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/bazoviy-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukraini> (дата звернення 23.03.2025).
2. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : наук.-метод. посіб. / Бондар О. І. та ін. Херсон: Гринь Д. С., 2015. 228 с.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

3. Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) 2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-opnovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення 23.03.2025).
4. Санковська І. М. Завдання на формування екологічної компетентності. *Початкова освіта*. 2019. № 17. 68 с.
5. Санковська І. М. МЕШ: мобільна екологічна школа. *Сучасна школа України*. 2020. № 5-6. С. 72–81.
6. Санковська І. М. Формування в учнів початкової школи навичок раціонального використання енергії. *Організація освітньої діяльності в закладах освіти Києва в умовах воєнного стану* / за ред. О. Фіданян, М. Войцехівського. Київ, 2024. С. 158–171.

Сисоєнко Н. А., Шамбір Н. В.*

**ВІД ІДЕЇ ДО ШЕДЕВРУ: ЯК ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ
ДОПОМАГАЄ РОЗВИВАТИ ТВОРЧІ НАВИЧКИ**

У сучасних умовах стрімкого розвитку технологій та цифровізації штучний інтелект стає невід'ємною складовою багатьох сфер життя, зокрема освіти. Україна визначила поняття «штучний інтелект», його цілі, принципи та завдання через «Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні» від 2 грудня

2020 р. № 1556-р. Згідно з цією Концепцією, штучний інтелект – організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [3].

З плином часу та розвитком технологій штучний інтелект (ШІ) відіграє дедалі більшу роль у розвитку творчих навичок. Завдяки передовим алгоритмам і технологіям ШІ стає не лише інструментом, а й справжнім партнером для художників, музикантів, письменників і дизайнерів. Штучний інтелект може стимулювати творчість учнів, пропонуючи їм нові ідеї, спонукаючи до дослідження та створення нових рішень: бути інструментом для генерації нових ідей, допомагаючи обдурованій молоді реалізувати свої творчі задуми. ШІ може сприяти розвитку вмінь комунікації та спілкування учнів, зробити їх більш ефективними в командній роботі, стимулюючи обмін думками та ідеями з іншими учнями; може розвивати їхню логічність, критичне мислення та навички стратегічного планування. ШІ може бути цінним інструментом для розвитку обдурованої молоді, допомагаючи їм розвивати свої потенціалу в навчанні, творчості та міжособистісному спілкуванні [1, с. 12].

*© Сисоєнко Н. А., Шамбір Н. В.

Є відома цитата Альберта Ейнштейна, яка говорить: «Творчість – це розум, щоб отримати задоволення. Але що станеться, коли інтелект перестане бути лише людським? Тоді він стає штучним інтелектом. Як саме штучний інтелект допомагає розвивати творчі навички? Ось основні способи, якими ШІ сприяє творчості:

ШІ як джерело натхнення. Багато творчих процесів починаються з пошуку ідеї. ШІ здатний генерувати унікальні концепції, допомагаючи митцям долати творчу кризу. Наприклад, нейромережі можуть аналізувати величезні масиви даних і пропонувати нестандартні рішення, створюючи нові тренди в мистецтві, музиці чи літературі. Програми на основі штучного інтелекту, такі як DALL·E або Midjourney, можуть створювати зображення на основі текстових запитів, надихаючи художників на нові експерименти.

Крім того, ШІ може використовувати аналіз існуючих творів мистецтва, музики або літератури для створення унікальних поєднань стилів. Наприклад, нейромережі можуть генерувати мелодії, що поєднують елементи класичної музики та сучасної електроніки, або допомагати авторам знаходити нові літературні форми, поєднуючи різні жанри. Генератори музики (AIVA, Amper Music, Suno, Udio AI): створюють музичні композиції в різних жанрах. Це сприяє розвитку інноваційного мислення та відкриває перед митцями нові можливості для творчості. Додатково, ШІ здатний аналізувати настрої та тенденції в суспільстві, що дає змогу художникам і дизайнерам створювати роботи, які резонують із сучасними культурними запитами. Завдяки такому підходу митці можуть не лише черпати натхнення з машинного інтелекту, а й краще розуміти аудиторію.

Автоматизація рутинних завдань. Часто митці витрачають багато часу на технічну сторону своєї роботи. ШІ допомагає автоматизувати монотонні процеси, дозволяючи авторам зосередитися на креативній складовій. Наприклад, у музичній індустрії ШІ здатний аналізувати структуру мелодій і створювати гармонійні композиції, а у сфері графічного дизайну алгоритми можуть автоматично покращувати якість зображень, виправляти помилки чи пропонувати стилістичні варіації. Окрім цього, у сфері відеопродакшену штучний інтелект допомагає редагувати відео, автоматично вирізати непотрібні кадри та синхронізувати аудіо з візуальним рядом. Це значно спрощує процес створення контенту та скорочує час на обробку матеріалів.

У літературі та журналістиці нейромережі можуть пропонувати коригування стилю, перевіряти граматику й навіть автоматично створювати короткі анонси або резюме текстів. Це допомагає авторам оптимізувати процес написання та зробити тексти більш точними та привабливими для читачів.

Також у світі моди та промислового дизайну ШІ допомагає розробляти 3D-моделі, генерувати унікальні проекти та прогнозувати майбутні тенденції. Завдяки цьому дизайнери отримують більше часу для експериментів і творчого пошуку. Інструменти, як ChatGPT, Rytr, Ideogram AI, Synthesia та інші, допомагають заощадити час, зменшити стрес від рутинних завдань і досягти кращих результатів без великих зусиль [2].

Співпраця людини і ШІ. Однією з головних переваг штучного інтелекту є його здатність доповнювати людську творчість. Наприклад, письменники можуть використовувати нейромережі для аналізу текстів або генерації нових ідей для сюжетів. У кінематографі ШІ допомагає створювати спецефекти та анімацію, роблячи сценічні образи реалістичнішими та яскравішими.

Художники можуть застосовувати нейромережі для розширення власного стилю, експериментуючи з новими техніками та колірними палітрами. Графічні дизайнери, працюючи зі ШІ, отримують можливість швидко створювати прототипи логотипів, ілюстрацій і навіть інтерфейсів, що значно прискорює процес розробки.

У музичній індустрії ШІ не лише допомагає створювати композиції, а й дозволяє музикантам аналізувати власні роботи, визначати найсильніші моменти та вдосконалювати звук. Завдяки співпраці з алгоритмами композитори можуть відкривати нові жанри та поєднання мелодій.

Архітектори та інженери також знаходять у ШІ цінного партнера, оскільки нейромережі можуть пропонувати оптимальні рішення щодо просторових конструкцій, енергоефективності та дизайну будівель, що сприяє створенню більш функціональних та естетично привабливих об'єктів.

Розвиток креативного мислення. Штучний інтелект не лише підтримує творців, а й допомагає розвивати їхні навички. Завдяки взаємодії з алгоритмами людина навчається аналізувати альтернативні підходи, експериментувати та знаходити нестандартні рішення. Програми для навчання малюванню, написання музики або розробки сценаріїв сприяють вдосконаленню технік і розширенню творчого світогляду. Наприклад, штучний інтелект може виступати в ролі персонального наставника, що надає поради щодо композиції, стилю або гармонії, допомагаючи митцям краще зрозуміти свої сильні сторони й працювати над слабкими місцями.

Крім того, ШІ допомагає розширювати межі творчого мислення, пропонуючи незвичайні варіації образів, текстів або музичних партій. Це спонукає митців виходити за рамки традиційних підходів і пробувати нові стилі та техніки. Також, взаємодія з нейромережами стимулює розвиток інтуїції та імпровізаційних навичок, оскільки митці можуть експериментувати в режимі реального часу, адаптуючи та вдосконалюючи свої ідеї на основі запропонованих алгоритмами рішень.

Творчість – це ключ до успіху в сучасному світі. Штучний інтелект відкриває безмежні можливості для розвитку творчих здібностей. Він не лише полегшує роботу митців, а й відкриває нові горизонти для самовираження. Однак справжня магія виникає тоді, коли людина та ШІ працюють разом, поєднуючи натхнення та технології для створення справжніх шедеврів. Однак, важливо пам'ятати, що ШІ – це лише інструмент, а справжнім творцем є людина.

ШІ може допомогти нам генерувати ідеї, але саме ми надаємо їм життя та робимо їх унікальними. У майбутньому розвиток штучного інтелекту лише посилюватиме цей синтез, роблячи мистецтво ще більш доступним і захопливим.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонова О. До проблеми організації навчання обдарованих студентів. *Педагогічний пошук молодих дослідників України: збірник студентських наукових праць*. 2003. № 2. С. 12–18.
2. Білошенко, Б. Штучний інтелект і творчість людини: конкуренція чи співпраця? ТиКиїв. URL: <https://tykyiv.com/progresivnij/shtuchnii-intelekt-ta-tvorchist-pro-shcho-govorit-kreativna-industriia/> (дата звернення 23.03.2025).
3. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р). URL: <https://cutt.ly/kwDG2MG8> (дата звернення 25.03.2025).

Скотар Г. С.*

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ У ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА КОУПІНГ СТРАТЕГІЇ

Емоційне вигорання є складним і багатовимірним явищем, що отримало значну увагу як у психологічних, так і в педагогічних дослідженнях. Згідно з визначенням Міжнародної класифікації хвороб (МКХ-11), емоційне вигорання розглядається як синдром, який виникає внаслідок хронічного стресу на робочому місці, що не був успішно подоланий. Синдром емоційного вигорання – це стан, коли людина відчуває себе виснаженою морально, розумово, і фізично [1].

Ті, хто зіткнувся з таким явищем, не відразу розуміють що відбувається. Емоційне вигорання, в його «інкубаційному» періоді, схоже на хандрю. Таким людям все важче прокидатися вранці та починати трудову діяльність. Все складніше зосередитися на своїх обов'язках і виконувати їх своєчасно. Їхній робочий день розтягується до пізньої ночі, руйнується звичний уклад життя, псуються стосунки з оточуючими. Вони опускають руки при найменших невдачах і не знають що з усім цим робити, яке лікування почати [2].

Для педагогів, які працюють у сучасних умовах військових подій в Україні, ризик розвитку емоційного вигорання суттєво

*© Скотар Г. С.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

зростає. Постійна дія стресових факторів, таких як невизначеність майбутнього, адаптація до нових форм освітнього процесу, психологічне навантаження через взаємодію з учнями, які також переживають кризові ситуації, призводять до значного виснаження психоемоційних ресурсів педагогів. Крім того, вимушена необхідність виконувати роль психологічного наставника в умовах відсутності професійної підготовки до таких ситуацій посилює навантаження. Тому так важливо розглядати перші «дзвіночки» в емоційному тлі, вжити профілактичних заходів і не довести себе до нервового зриву [1].

Коупінг-стратегії профілактики емоційного вигорання педагогів допомагають зберігати емоційний баланс, знижувати рівень стресу та підвищувати професійну стійкість. Їх можна умовно поділити на когнітивні, емоційні, поведінкові та організаційні.

➤ Когнітивні стратегії (зміна сприйняття ситуації):

1. Раціоналізація – усвідомлення, що не всі проблеми можна вирішити одразу. Зміна фокусу з «я повинен» на «я можу».

2. Рефреймінг – зміна погляду на ситуацію, пошук позитивних аспектів.

3. Самоспівчуття – м'яке ставлення до себе, уникнення самокритики.

4. Формування позитивного мислення – ведення щоденника успіхів, фіксування досягнень.

➤ Емоційні стратегії (управління почуттями):

1. Практики усвідомленості (майндфулнес) – короткі медитації, дихальні вправи.

2. Робота з емоціями – проговорення почуттів, ведення емоційного щоденника.

3. Арт-терапія – малювання, ліплення, письмо як спосіб вираження емоцій.

4. Зниження рівня тривожності – техніки заземлення (наприклад, «5-4-3-2-1»).

➤ Поведінкові стратегії (конкретні дії):

1. Дотримання балансу «робота-відпочинок» – чітке розмежування робочого та особистого часу.

2. Фізична активність – йога, прогулянки, танці, спортивні вправи.

3. Релаксаційні техніки – музикотерапія, ароматерапія, тілесні практики.

4. Зменшення навантаження – делегування завдань, використання тайм-менеджменту.

➤ Організаційні стратегії (створення сприятливого середовища):

1. Емоційна підтримка колег – обмін досвідом, участь у групах психологічної підтримки.

2. Навчання навичок стресостійкості – участь у тренінгах,

3. Розвиток автономії в роботі – можливість самостійно приймати рішення.

4. Чітке визначення робочих обов'язків – уникнення перевантаження.

➤ Самодіагностика рівня вигорання:

Регулярне оцінювання свого емоційного стану за допомогою тестів (наприклад, опитувальник Маслач) або самоспостереження (фіксування змін у настрої, продуктивності) [2].

Таким чином, для подолання наслідків емоційного вигорання необхідно впроваджувати комплексні стратегії профілактики, зокрема розвиток стресостійкості педагогів, організацію психологічної підтримки, створення сприятливого робочого середовища та впровадження адміністративних заходів для зниження рівня професійного виснаження. Забезпечення психосоціальної підтримки педагогів є важливою складовою стабільного функціонування освітньої системи в умовах кризи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мірошниченко О. Профілактика «синдрому» професійного вигорання у працюючих в екстремальних умовах: навч.-метод. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2013. 155 с.
2. Технології роботи організаційних психологів: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом. освіти / за наук. ред. Л. М. Карамушки. Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. 366 с.

Слободенюк Л. І.*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану національно-патріотичне виховання набуває особливої значущості, оскільки воно є ключовим чинником виховання патріотизму, формування національної свідомості та підтримки морально-психологічної стійкості громадян України.

У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України (наказ МОН України від 06 червня 2022 р. № 527) наголошується, що «...у період війни, яку російська федерація розв'язала і веде проти України, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей і молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей» [3].

Також у статті 6 Закону України «Про освіту» визначено, що засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є «виховання патріотизму, поваги до

*© Слободенюк Л. І.

культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, усвідомлення потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення» [4].

У працях Г. Костюка, О. Кочерги, С. Максименко, І. Беха, Н. Волошиної та інших науковців патріотизм розглядається як багаторівневе явище, що проявляється через позитивні емоції, гордість, відповідальність і готовність діяти на благо своєї Батьківщини. Водночас головним суб'єктом патріотизму є особистість, для якої ключовим моральним і соціальним завданням є усвідомлення своєї національної, культурної, історичної та духовної приналежності до Батьківщини, що визначає її життєві орієнтири [1; 2].

На думку І. Беха, патріотизм – «це особливе, тобто безумовне і високо смислове почуття-цінність, яке характеризує ставлення особистості до народу, Батьківщини, держави та до самої себе». При цьому вчений звертає увагу, що психічну структуру людського ставлення становить своєрідний сплав пізнавальних та емоційних утворень, де останній компонент вважається провідним [1].

Н. Волошина формулює визначення патріотизму як одну з ключових і незмінних суспільних та державних цінностей, що відображає ставлення людини до Батьківщини та виявляється на найвищому рівні її розвитку через діяльність на благо країни [2].

З психологічної точки зору патріотизм повинен базуватися на усвідомленій любові до країни і охоплювати когнітивний, емоційний та поведінковий аспекти особистості. Виходячи із викладеного вище, розглянемо характеристики кожної складової патріотизму в умовах воєнного стану.

Когнітивна складова патріотизму – це система знань, переконань та усвідомлених цінностей, які визначають ставлення людини до своєї країни, її культури, історії та майбутнього. В умовах воєнного стану ця складова набуває особливої значущості, оскільки від рівня обізнаності громадян залежить їхня готовність до опору, підтримки держави та єдності суспільства. Основним елементом когнітивної складової патріотизму є усвідомлення та зміцнення національної ідентичності. В умовах військової агресії зростає необхідність усвідомлення своєї національної приналежності, історії, культури та традицій. Це сприяє формуванню єдності та спільної відповідальності за майбутнє держави, почуття гордості за національну спадщину. Водночас велике значення має критичне мислення та інформаційна грамотність щодо вміння аналізувати інформацію, розрізняти правдиві факти від пропаганди, усвідомлення інформаційних загроз, що використовуються противником для дестабілізації суспільства. Російська пропаганда намагається деморалізувати українців, посягати зневіру та розкол у суспільстві. Усвідомлення національних цінностей та історичної правди сприяє розвитку

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА
стійкості до маніпуляцій.

Когнітивна складова патріотизму під час війни відіграє ключову роль у зміцненні духу народу, розумінні значення єдності та солідарності суспільства для перемоги. Вона формує стійкість суспільства перед викликами війни та забезпечує його згуртованість у боротьбі за незалежність.

Емоційна складова патріотизму – це почуття гордості за країну та її досягнення, переживання та мотиваційні аспекти, які визначають любов і прихильність до Батьківщини, бажання захищати її інтереси. В умовах воєнного стану ця складова стає критично важливою, адже саме емоції часто є рушійною силою вчинків, що сприяють захисту держави, підтримці військових, волонтерській діяльності та згуртованості суспільства. Гордість за свою країну, її історію та здобутки, глибока емоційна прив'язаність до рідної землі, її природи, культури, мови та традицій формують психологічну стійкість і моральний дух.

Емоційна складова патріотизму під час війни допомагає людям долати труднощі, підтримувати один одного та діяти заради спільної перемоги. Вона є потужним мотиватором, що зміцнює суспільну єдність і волю до боротьби.

Поведінкова складова патріотизму – це конкретні дії та вчинки громадян, які демонструють їхню відданість Батьківщині, сприяють зміцненню держави та наближенню перемоги. В умовах воєнного стану ця складова проявляється через активну участь у захисті країни, підтримці суспільства, інформаційному спротиві та волонтерській діяльності. Українці демонструють небувалий рівень самоорганізації, допомагаючи армії, переселенцям та постраждалим.

Поведінкова складова патріотизму в умовах війни є основою суспільної стійкості. Саме через активні дії кожного громадянина формується загальна міць держави та її здатність протистояти ворогу.

Таким чином, із психологічної точки зору патріотизм є важливим компонентом формування особистості, що впливає на її цінності, поведінку та громадянську активність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Патріотизм: сучасні ознаки та орієнтири виховання. *Рідна школа*. 2015. № 1. С. 3–6.
2. Волошина Н. Соціально-філософський вимір патріотизму сучасного українського суспільства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія і філософія історії». Київ, 2010. 20 с.
3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 02.03. 2025).
4. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.02. 2025).

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ДИСТАНЦІЙНОЮ ОСВІТОЮ ДОШКІЛЬНИКІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Структурним складником національної системи освіти в Україні є дошкільна освіта, яка забезпечує набуття дитиною комплексу компетентностей і є вагомим фактором суспільного розвитку, від якого залежить майбутнє держави.

Питання якості освіти залишається актуальним навіть у такий скрутний час, як зараз. У період перебування України у воєнному стані освіта набула особливого змісту, адаптованого до нових реалій. Нові виклики стали поштовхом до переходу на нові форми провадження освітньої діяльності. Однією з таких форм освіти є дистанційна форма, оскільки вона є найбільш безпечною для учасників освітнього процесу.

Матеріали досліджень свідчать, що питанням розвитку дистанційної освіти займалися зарубіжні науковці, зокрема Р. Делінг, Д. Кіган, А. Кларк, М. Мур, Г. Рамбле, М. Томсон та інші, а також вітчизняні – О. Андреев, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Полат, А. Хуторський [2]. Значну увагу дослідженню проблем дистанційної освіти дошкільників приділила К. Крутій. Питаннями партнерської взаємодії в процесі провадження освітньої діяльності у дистанційному форматі займалися Л. Жданюк, Л. Зімакова, О. Тупиця [1].

Дистанційна освіта дошкільників має своє правове підґрунтя, що базується на нормативних документах, розроблених для провадження освітньої діяльності у дистанційному форматі, які визначають умови запровадження дистанційного навчання, суб'єкти, залучені до навчання у згаданому форматі, а також шляхи реалізації.

У нашому розумінні *дистанційне навчання дошкільників* – це трирівнева градація, взаємозалежними компонентами якої є педагоги, батьки та діти. Тому, розглядаємо дистанційну освіту здобувачів дошкільної освіти через призму партнерської взаємодії між усіма ланками цієї градації.

Яскравим прикладом партнерської взаємодії учасників освітнього процесу є дитячий садок онлайн «Дошколярик», засновником якого є відділ освіти і науки Нікопольської міської ради. Робота садка передбачає провадження освітньої діяльності за технологією дистанційного навчання для дітей дошкільного віку, включаючи дітей з особливими освітніми потребами.

Дитячий садок онлайн «Дошколярик», як і будь-який інший суб'єкт провадження освітньої діяльності, передбачає управління ним, яке ґрунтується на виконанні низки функцій, зокрема планування, організація, контроль, регулювання, облік та аналіз. З огляду на це розглядаємо управління

загальнооміським дитячим садком онлайн «Дошколарик» як сукупність мистецтва і науки, завдання яких стимулювати людей і скеровувати їх провадити свою діяльність в межах дорученої їм справи, так само як вони чинили б із власної ініціативи за умови розуміння ними всіх взаємозв'язків, причин і наслідків кожної конкретної ситуації, а також об'єднувати діяльність усіх людей усередині суб'єкта. Доцільність такого підходу створює умови для налагодження тісної співпраці між усіма дотичними ланками, які спрямовані на забезпечення дошкільною освітою дітей міста.

Провідною функцією управлінської діяльності є функція контролю, яка тісно переплітається з постійним моніторингом стану ефективності організації освітньої діяльності, стану відвідування дітьми занять в синхронному та асинхронному форматах, а також розробленні нових стратегій, посиленні роботи з педагогами та батьками, ухваленням управлінських рішень тощо.

Для здійснення аналітичної діяльності, яка спрямована на визначення ефективності організації та провадження дистанційного навчання дошкільників, розроблений інструментарій аналізу якості дистанційного заняття у дитячому садку онлайн «Дошколарик». Універсальність інструментарію полягає в можливості використання його як для самооцінювання, так і для зовнішнього аудиту. Розробники визначили вимоги (критерії), якості дистанційного контенту, зокрема: методичні, інформаційно-цифрові/комунікаційні, психолого-педагогічні, валеологічні (санітарні), організаційні. Слід зазначити, що для детального моніторингу критерії поділені на індикатори оцінювання. Крім цього, в інструментарії чітко визначені рівні ефективності організації та провадження освітньої діяльності зі здобувачами дошкільної освіти за технологією дистанційного навчання як у синхронному, так і в асинхронному форматі. Результати самооцінювання та/або аудиту допомагають виявити недоліки, прийняти відповідні управлінські рішення та окреслити шляхи покращення.

Розроблена система управління дитячим садком «Дошколарик» є фундаментом формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти, яка націлена на створення позитивного іміджу та конкурентоспроможності на освітньому ринку, постійного розвитку для забезпечення якісною освітою дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зімакова Л., Тупиця О., Жданюк Л. Дистанційне навчання дітей дошкільного віку на засадах партнерської педагогіки під час воєнного стану. *Педагогічні науки*. 2022. № 79. С. 92–98.
2. Тесленко О. Особливості дистанційного навчання майбутніх вихователів до формування моральної готовності старших дошкільників до школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70. С. 145–150.

СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПРИЙОМИ

Одним із ключових завдань дошкільної освіти є забезпечення всебічного становлення особистості дитини, розкриття її талантів, здібностей, творчого потенціалу, формування компетентностей і наскрізних навичок з урахуванням вікових особливостей. Відповідно до положень Базового компонента дошкільної освіти, гармонійний розвиток дошкільника передбачає вчасне набуття комплексу компетентностей, серед яких виокремлюється здатність дитини активно застосовувати власну сенсорну систему в пізнавальній діяльності, що визначається як сенсорно-пізнавальна компетентність [1]. З огляду на це, сенсорний розвиток дітей дошкільного віку є фундаментальним чинником їхнього гармонійного зростання, пізнання навколишнього світу та формування базових навичок навчання.

Саме в ранньому віці сенсорні відчуття набувають вирішального значення, забезпечуючи підґрунтя для когнітивного, емоційного й соціального прогресу, що згодом сприяє успішному навчанню та адаптації в соціумі. Цей період вирізняється особливими характеристиками: інтенсивним формуванням мозкових структур, коли численні нейронні зв'язки створюють базу для розвитку інтелектуальних функцій, таких як пам'ять, увага та логічне мислення; помітним удосконаленням мовленнєвих здібностей, що виявляється у засвоєнні лексики й синтаксичних конструкцій; а також поступовим нарощуванням соціальної компетентності й навичок міжособистісної взаємодії [7]. Зазначені особливості раннього віку відкривають широкі можливості для педагогічної практики, яка сьогодні стикається з новими перспективами та завданнями, пов'язаними з інтеграцією інноваційних технологій у процес сенсорного виховання. Цифрові ресурси, інтерактивні навчальні методи, STEM-підходи та мультисенсорні техніки сприяють формуванню освітнього середовища, яке гармонійно відповідає індивідуальним потребам кожної дитини [4; 10; 11]. У цьому контексті вивчення сучасних технологій і педагогічних прийомів, спрямованих на стимулювання сенсорного розвитку дошкільників, набуває актуальності, визначаючи шляхи підвищення ефективності дошкільної освіти в умовах сьогодення.

Мета статті – огляд сучасних технологій і педагогічних прийомів у стимулюванні сенсорного розвитку дошкільників, а також визначення оптимальних підходів до створення сприятливого освітнього середовища для гармонійного зростання дітей.

Проблема сенсорного розвитку дітей дошкільного віку є важливим напрямом наукових пошуків, що привертає увагу численних дослідників і спирається на міцне теоретичне підґрунтя. Концептуальні засади сенсорного виховання були закладені у працях видатних педагогів – М. Монтессорі, С. Русової та В. Сухомлинського [5; 8; 9], які підкреслювали його роль у формуванні гармонійної особистості. Важливий внесок зробив також розробник методик раннього розвитку Г. Доман, який наголошував на значенні сенсорної стимуляції для формування когнітивного потенціалу дитини [3]. Сучасні українські науковці, зокрема А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Піроженко, розширюють ці підходи, зосереджуючись на педагогічних аспектах і методичних стратегіях стимулювання сенсорного сприйняття [2; 6]. Їхні дослідження створюють міцну основу для переходу від теоретичних напрацювань до практичного застосування, сприяючи аналізу сучасних можливостей у цій сфері.

Базуючись на теоретичних засадах, аналіз сучасних технологій і педагогічних прийомів дозволяє оцінити їхній потенціал у сенсорному розвитку дошкільників. Він демонструє, як новітні інструменти доповнюють традиційні методи у цифрову епоху та в умовах сучасних соціальних викликів. Використання цифрових технологій сприяє розвитку зорового, слухового та тактильного сприйняття, допомагаючи дітям взаємодіяти з різними сенсорними стимулами:

- *Інтерактивні дошки та панелі* розвивають зорову та тактильну координацію, даючи змогу дітям взаємодіяти з візуальними образами через дотик. Наприклад, завдання на перетягування кольорових фігур на дошці допомагає розпізнавати форми та тренувати координацію рухів. Гра «Малюй світлом» дозволяє дітям створювати малюнки пальцями на спеціальному екрані, що змінює колір від дотику.

- *Доповнена (AR) і віртуальна реальність (VR)* моделюють багатосенсорні ситуації, у яких діти можуть взаємодіяти з об'єктами в реальному часі. Наприклад, за допомогою AR-додатків дошкільнята можуть «досліджувати» текстури та геометричні фігури у 3D-просторі. Гра «Магічний світ форм» дозволяє дітям накладати цифрові об'єкти на реальну поверхню, вивчаючи їхню структуру та властивості, наприклад, у програмі «AR Sandbox». У грі «Мандрівка в мінісвіт» дошкільнята за допомогою AR-програми «збільшують» комах або предмети, досліджуючи їхні деталі (структуру листка, візерунки на крилах метелика).

- *Мультимедійні додатки та ігри* забезпечують адаптовані сенсорні вправи для розвитку слухового та зорового сприйняття. Наприклад, гра «Звукове лото» допомагає дітям навчитися розрізняти природні та штучні звуки, а «Віртуальні пазли» тренують візуальне розпізнавання форм і кольорів.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

➤ *STEM-підходи та робототехніка.* Інтеграція STEM-освіти в дошкільне навчання сприяє розвитку просторового мислення, логіки та моторики через сенсорні експерименти та конструювання.

➤ *Сенсорні роботи (Bee-Bot, Cubetto)* допомагають дітям в ігровій формі засвоювати поняття орієнтації в просторі, а також розрізняти кольори та форми. Гра «Знайди шлях» передбачає програмування робота для переміщення між об'єктами різної текстури, що розвиває тактильне та зорове сприйняття.

➤ *Конструктори LEGO Education (SPIKE, Duplo)* сприяють розвитку дрібної моторики, тактильного сприйняття, а також просторового мислення. Завдання «Будуємо міст» за допомогою LEGO Duplo допомагає дітям вивчати взаємозв'язки між деталями різного розміру, що тренує відчуття пропорцій.

➤ *Мультисенсорні освітні простори.* Спеціальні сенсорні середовища забезпечують комплексний підхід до розвитку дітей, залучаючи всі канали сприйняття.

➤ *Сенсорні кімнати та корекційні простори* впливають на всі сенсорні канали завдяки інтерактивним панелям, м'яким світловим об'єктам, текстурованим поверхням і ароматерапії. Наприклад, у таких зонах діти можуть виконувати завдання «Знайди предмет за запахом» (лаванда, м'ята), розвиваючи нюх і увагу. У грі «Світло і колір» вони досліджують, як змінюється сприйняття предметів під різним освітленням.

➤ *Тактильні доріжки та килимки* використовуються для стимуляції тактильного та пропріоцептивного сприйняття, що сприяє розвитку моторної координації. Наприклад, у грі «Доріжка відчуттів» діти проходять босоніж по поверхнях із різною текстурою (гладкі, шорсткі, пухнасті), описуючи свої відчуття та порівнюючи їх між собою [10; 11].

➤ *Арттерапія та сенсорно орієнтовані мистецькі практики* сприяють активізації всіх аналізаторів дитини та розширенню її чуттєвого досвіду. Завдяки поєднанню мистецьких технік із сенсорними стимулами розвивається не лише дрібна моторика, а й емоційно-пізнавальна сфера, що позитивно впливає на загальний розвиток дитини. Крім того, арттерапевтичні методи мають потужний корекційний ефект, допомагаючи дітям долати тривожність, розвивати увагу та впевненість у собі.

➤ *Пісочна терапія* передбачає використання кінетичного піску для розвитку тактильного та творчого сприйняття.

➤ *Малювання пальцями, ліплення з глини та пластиліну* – стимулюють розвиток дрібної моторики та сенсорних відчуттів.

➤ *Музична терапія* – використання музичних інструментів для розвитку слухового сприйняття та вираження емоцій [4; 10; 11].

Таким чином, застосування сучасних технологій у сенсорному розвитку дошкільників значно збагачує освітній процес, сприяючи всебічному розкриттю дитячих здібностей.

Інтерактивні засоби, STEM-методики, мультисенсорні простори, арттерапія та мистецькі практики, орієнтовані на сприйняття, створюють сприятливі умови для активного пізнання світу через гру й експерименти. Це забезпечує гармонійне становлення дитини та її підготовку до наступних етапів навчання, а водночас новітні підходи до сенсорного виховання відкривають перспективи для вдосконалення педагогічної практики, що залишається ключовим завданням для фахівців і дослідників дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базовий компонент дошкільної освіти: затв. наказом МОН України від 12.01.2021 р. №33. URL: <http://surl.li/uaajgk>.
2. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Видавничий дім «Слово», 2006. 175 с.
3. Доман Г. Гармонійний розвиток дитини. URL: https://file:///C:/Users/ASU_S/Desktop/Глен%20Доман/Гленн%20Доман.Гармоничное%20развитие%20ребенка.pdf.
4. Значення сенсорного розвитку в ранньому дитинстві. URL: <https://mybrightwheel.com/blog/sensory-development>.
5. Красновська Л. Дитину не можна ізольовувати від середовища – позиція методики Монтесорі. URL: <http://vn.20minut.ua/news/74633>.
6. Піроженко Т. О. Особистий потенціал дошкільника: умови розвитку в сучасному суспільстві. URL: <https://ird.npu.edu.ua/files/24.pdf>.
7. Реготун Н., Федорова М. Розвиток сенсорних здібностей дітей раннього віку засобами сенсорної кімнати. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/42044/1/1.pdf>.
8. Русова С. Теорія і практика дошкільного виховання. Прага: Український громадський видавничий фонд, 1924. 126 с.
9. Сухомлинський В. О. *Казки школи під голубим небом*: Казки, притчі, оповідання / Упоряд. О. В. Сухомлинська; Худож. М. В. Перевальська. Київ: Радянська школа, 1991. 191 с.
10. Усе, що потрібно знати про сенсорну гру. Остаточний путівник. URL: <https://mybrightwheel.com/blog/everything-to-know-about-sensory-play-the-ultimate-guide>.
11. Що таке мультисенсорне навчання і як воно покращує інтелект? URL: <https://mybrightwheel.com/blog/multisensory-learning>.

Тарабанова Я. В.*

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА КРІЗЬ ПРИЗМУ STEM: ПОЄДНАННЯ ФІЛОЛОГІЇ ТА НАУКИ, ТЕХНОЛОГІЙ, ІНЖЕНЕРІЙ

Сучасна освіта динамічно розвивається, триває пошук нових ефективних підходів для формування компетентностей учнів, «необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей

*© Тарабанова Я. В.

українського народу» [1]. Одним із популярних напрямів розвитку освіти є STEM-освіта, яка інтегрує природничі науки (Science), технології (Technology), інженерію (Engineering) та математику (Mathematics) і сприяє розвитку критичного мислення, креативності, когнітивної гнучкості, формує вміння оцінювати проблеми та ухвалювати рішення. Проте традиційно STEM асоціюється з технічними та природничими науками, а гуманітарні предмети, зокрема українська мова та література, залишаються поза увагою. Водночас саме мовно-літературна освіта формує комунікативні вміння, творче та аналітичне мислення, соціальну компетентність, що є завданнями STEM-освіти. Інтеграція науки, технології та інженерії в процес вивчення української мови та літератури дає можливість зробити навчальні заняття цікавими, сучасними та практикоорієнтованими, створити умови для особистісного розвитку кожного учня.

Мета статті – аналіз можливостей інтеграції STEM-освіти в мовно-літературну освітню галузь на основі проєкту «Створення збірки "Дитячі серця на лінії світу"».

Мовно-літературна освіта давно вийшла за межі традиційного вивчення граматики та аналізу текстів. У сучасному освітньому середовищі література та мова не мають значення, коли відокремлені від інших наук, мовно-літературна освіта розглядається як міждисциплінарний простір, що об'єднує гуманітарні, природничі, соціальні та навіть технічні науки. Літературні твори та мовні явища часто містять елементи інших галузей знань, що дозволяють інтегрувати різні дисципліни. Наприклад, у текстах творів трапляються описові елементи наукових явищ, механізмів, технічних розробок, які можна аналізувати з точки зору науки, а також розуміння літературного контексту неможливе без знань історичних подій, соціальних процесів, природних явищ; при вивченні художніх творів можна використовувати цифрові інструменти, мультимедійні платформи для створення інтерактивних карт текстів, аналітичних матеріалів; застосовувати статистичні методи для аналізу частотності слів у текстах, побудову графіків розвитку сюжетних ліній або визначення закономірностей стилю через цифрові інструменти, що є частиною математичного аналізу; учні можуть створювати власні літературні проєкти: верстати електронні книги, розробляти дизайн видання, придумувати інтерактивні сюжети, які об'єднують текст, звук та анімацію – що лежить в основі інженерного підходу.

Одним із прикладів інтеграції STEM-підходу в мовно-літературну освіту є проєкт «Створення збірки "Дитячі серця на лінії світу"», який поєднує творчу діяльність учнів, роботу з цифровими технологіями, інженерний дизайн та математичні розрахунки. Цей проєкт передбачає використання наступних STEM-компонентів:

- наука (Science): дослідження особливостей поетичних жанрів, стилістичних прийомів шляхом аналізу класичних і сучасних зразків; дослідження історії поезії та її еволюції під впливом науково-технічного прогресу; аналіз емоційного впливу літературних творів на читача, визначення зв'язку між ритмом, римою та емоційним станом читача; вивчення психології читання;

- технології (Technology): робота з текстовими редакторами, графічними програмами, електронною версткою та онлайн-платформами для публікації;

- інженерія (Engineering): створення концепції дизайну збірки, верстка та компонування текстів, розробка обкладинки та ілюстрацій, генерація й адаптація ілюстрацій за допомогою ШІ, адаптація для різних форматів;

- математика (Mathematics): структурний аналіз поезії, розрахунок обсягу збірки, розрахунок розмірів сторінок, визначення пропорцій тексту й зображення, фінансове планування друку.

Участь учнів у STEM-проєкті «Створення збірки "Дитячі серця на лінії світу"» продемонструвала, що мовно-літературна освіта може бути не лише творчою, а й міждисциплінарною. Таким чином, інтеграція STEM-практик у процес вивчення української мови і літератури відкриває нові перспективи для сучасної освіти та формує в учнів новий тип мислення, допомагає їм краще адаптуватися до сучасного цифрового та інформаційного світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL: <https://osvita.ua/legislation/Serosv/76886/> (дата звернення: 17.03.2025).

Терещенко В. М.*

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЯХ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Стрімка цифровізація життєдіяльнісних сфер українського суспільства спонукає людей до більш активнішого використання різних технологічних засобів у побуті, дозвіллі тощо. Також без цифровізації неможливо уявити сферу освіти і науки. Тож наразі цифрові технології є необхідним невід'ємним елементом освітнього процесу кожного закладу загальної середньої освіти, зокрема і початкової школи.

Переведення інформації у цифрову форму потребує значної кількості зусиль від держави в цілому та від учасників освітнього процесу зокрема, проте впровадження діджиталізації є неминучим і необхідним явищем для посилення позиції сфери

надання освітніх послуг в Україні [3].

Сучасні освітні реалії в умовах четвертого року війни ще раз доводять доцільність використання інформаційних ресурсів для навчання і виховання дітей. Це особливо важливо для освітнього процесу школярів, які навчаються за дистанційної і змішаною формами.

До цифрових технологій можна віднести електронні підручники, відеоуроки, онлайн-ресурси, інтерактивні дошки, аудіокниги, комп'ютерні ігри та програми для навчання з різних дисциплін. Використання цифрових технологій, у початковій школі зокрема, дозволяє створювати більш динамічне та цікаве навчальне середовище, яке привертає увагу учнів та сприяє їхній мотивації до навчання. Цифрові технології можуть стати важливим інструментом для забезпечення безперервного та якісного навчання учнів початкової школи в умовах війни, однак їх ефективне використання вимагає розв'язання ряду проблем, зокрема відповідної технічної бази та доступу до цифрових ресурсів [2]. Отже, такими технологіями є комплекс інформаційно-комунікаційних технологій, що базуються на використанні цифрових пристроїв, програмного забезпечення та мережі Інтернет і які містять різноманітні електронні пристрої, мережі зв'язку, програми, засоби зберігання даних, що дозволяють швидко та ефективно обробляти, зберігати, передавати та отримувати необхідну інформацію.

Оскільки навчання в початковій школі спрямоване на розвиток критичного та креативного мислення, соціальних навичок учнів, що допомагає їм стати готовими до подальшого навчання та життя в цілому, то саме цифрові технології можуть стати у цьому провідними. Також інформаційні ресурси у період навчання у початковій школі позитивно сприятимуть розвитку соціально-особистісних здібностей дитини, особливо коли вона довго перебуває в форматі онлайн навчання. Це важливо, бо саме молодший шкільний вік формує свідому систему уявлень про світ та людей, з якими дитина спілкується, а також про соціальні та міжособистісні відносини, моральні та етичні норми. Така взаємодія (з однолітками та дорослими, близькими і незнайомими людьми) допомагає дитині розвивати самооцінку, що згодом має стати більш об'єктивною та самокритичною.

Цифрові технології дозволяють якісно змінити контроль за діяльністю учнів, паралельно сприяючи забезпеченню гнучкості управління освітнім процесом. Вони допомагають розвивати творче та продуктивне мислення, що робить їх ефективним інструментом для формування та розвитку загальних психологічних якостей особистості учнів початкової школи [1].

Використання сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі початкової школи допомагає враховувати пізнавальні та ігрові потреби учнів у забезпеченні їхніх пізнавальних процесів та розвитку особистісних якостей. І, разом з тим, дозволяє молодшим школярам отримати досвід

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

організованої навчальної діяльності та продовжувати розвиток своєї особистості з різних аспектів. Зокрема застосування навчальних комп'ютерних ігор, може сприяти підвищенню мотивації до навчання, забезпеченню індивідуального підходу до учнів та розвитку їхньої креативності.

В умовах дистанційного навчання цифрові технології забезпечують можливість зробити освітній процес більш гнучким, з урахуванням потреб кожного учня. При цьому вони не замінюють педагога, а доповнюють його, надаючи урокам змістового й емоційного забарвлення. Заняття з використанням цифрових технологій характеризуються керованістю, адаптивністю, інтерактивністю, можливістю поєднувати відео, звукову і текстову інформацію, індивідуальну та групову роботу.

Тож, наразі цифрові технології стали необхідним елементом освітнього процесу в початковій школі, що дозволяє покращити якість навчання та зробити його більш доступним та цікавим для учнів. Вони посилюють інтенсивності освітнього процесу, сприяють підвищенню мотивації учнів та ведення моніторингу їхніх успіхів і невдач.

Разом з тим, цифрові технології не повинні ставати заміною реальній взаємодії та спілкуванню між учнями початкової школи та вчителями. Тому варто тримати баланс між застосуванням цифрових технологій та традиційними методами навчання, що забезпечить оптимальний розвиток учнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бахмат Н. Роль цифрових технологій у навчанні математики учнів початкових класів. *Молодь і ринок*. 2022. № 2 (200). С. 65–71.
2. Качмар О. В., Барило С. Б., Зінкова І. І. Цифрові технології в освітньому процесі початкової школи в реаліях масштабної військової агресії. *Академічні візії*, 2023. Вип. 19. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/336> (дата звернення: 18.03.2025).
3. Чайка В. М., Шишак А. М. Діджиталізація початкової освіти: проблеми і перспективи. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2021. Вип. 50. С. 38–47. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/24227> (дата звернення: 20.03.2025).

Тищенко А. Г.*

ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та глобальні виклики значно прискорили цифрову трансформацію освіти. Концепція Нової української школи (НУШ) визначає інформаційно-цифрову компетентність як одну з ключових [1].

*© Тищенко А. Г.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

В умовах дистанційного та змішаного навчання ця компетентність стає не лише метою, але й засобом ефективного освітнього процесу.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю системного впровадження інформаційно-цифрових інновацій для забезпечення якості освіти незалежно від формату її організації. Сучасні виклики вимагають від педагогічних працівників не лише володіння цифровими навичками, але й здатності творчо інтегрувати технології у навчально-виховний процес, створюючи інноваційне освітнє середовище, що мотивує до навчання та розвиває критичне мислення учнів. Інформаційно-цифрові інновації в освітньому процесі НУШ доцільно розглядати у трьох основних аспектах: технологічному, методичному та організаційному. Технологічний аспект передбачає впровадження сучасних цифрових платформ, методичний – розробку методів навчання з використанням цифрових ресурсів, організаційний – створення моделей управління освітнім процесом у цифровому середовищі. Серед найбільш успішних цифрових платформ для впровадження дистанційного та змішаного навчання варто відзначити:

1. Всеукраїнська школа онлайн – національна платформа, що містить відеоуроки, тести та матеріали для самостійної роботи з різних предметів.

2. Google Workspace for Education – набір інструментів для організації цифрового освітнього середовища, що розвиває навички співпраці в цифровому просторі.

3. Microsoft Teams for Education – платформа для організації синхронного навчання з можливістю проведення відеоконференцій та спільної роботи.

За даними Державної служби якості освіти України, заклади освіти, які системно використовують цифрові технології, демонструють вищі показники успішності учнів та їхньої мотивації до навчання [2].

Особливо ефективними в умовах дистанційного та змішаного навчання виявились такі методичні інновації:

1. Технологія «перевернутого навчання» – самостійне опрацювання теоретичного матеріалу з подальшим обговоренням під час онлайн-занять.

2. Мікронавчання – подання матеріалу у вигляді коротких інформаційних блоків через відеоролики, інфографіку, інтерактивні вправи.

3. Гейміфікація освітнього процесу – впровадження ігрових елементів у навчання з використанням цифрових платформ (Kahoot!, Wordwall, LearningApps).

4. Інтерактивне формувальне оцінювання – оперативне отримання зворотного зв'язку від учнів через цифрові інструменти (Mentimeter, Formative, Plickers).

Ефективність методичних інновацій значною мірою залежить від здатності вчителя інтегрувати цифрові інструменти в педагогічний процес [3].

Новий формат організації освітнього процесу потребує таких організаційних змін:

1. Адаптивне розклад-планування – впровадження гнучкого розкладу занять з поєднанням синхронних та асинхронних форм роботи.

2. Система цифрового кураторства – методична підтримка вчителів у використанні цифрових технологій.

3. Створення єдиного цифрового освітнього простору – інтеграція цифрових ресурсів у єдину систему.

Інформаційно-цифрові інновації відкривають нові можливості для реалізації концепції Нової української школи в умовах дистанційного та змішаного навчання. Впровадження інноваційних технологій, методик та форм організації освітнього процесу сприяє формуванню ключових компетентностей учнів, розвитку їхньої самостійності та творчого мислення. Водночас, цифровізація освіти вимагає системного підходу, що передбачає:

1. Створення сучасної цифрової інфраструктури закладів освіти.

2. Розвиток цифрової компетентності педагогічних працівників.

3. Розробку інноваційних педагогічних технологій з поєднанням традиційних та цифрових інструментів.

4. Формування цифрової культури всіх учасників освітнього процесу.

Перспективними напрямками подальших досліджень є розробка моделей персоналізованого навчання з використанням технологій штучного інтелекту, впровадження віртуальної та доповненої реальності, розвиток систем аналітики освітніх даних.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: Літера ЛТД, 2023. 160 с.
2. Морзе Н. В., Барна О. В., Вембер В. П. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкової школи: діяльнісний підхід. Інформаційні технології і засоби навчання. 2021. Т. 85, № 5. С. 34–48.
3. Гриневич Л. М., Ільч Л. М., Морзе Н. В., Прошкін В. В. Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину: аналітична записка. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022. 76 с.

ЗАЛУЧЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ І ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ, ЗОКРЕМА ДОНОРСЬКИХ, ВІДПОВІДНО ДО СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ ТА ЗАВДАНЬ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Реалізація права на освіту передбачає достатнє фінансування освіти державою, яка, відповідно до міжнародного права, зобов'язана використовувати максимум своїх наявних ресурсів для реалізації цього права. Статтею 78 Закону України «Про освіту» визначено, що держава забезпечує асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 7 % валового внутрішнього продукту за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством.

Держава гарантує закладам освіти академічну, організаційну, фінансову і кадрову автономію [1].

Право на якісну освіту у безпечних і нешкідливих умовах може бути реалізовано виключно за умови достатнього фінансування освіти та ефективного використання цих коштів, тому достатнє фінансування освіти та ефективне витрачання коштів є однією із головних умов забезпечення права на якісну й доступну освіту та створює належні умови для рівного доступу до здобуття освіти.

Основні проблеми закладів загальної середньої освіти є: загальні проблеми фінансування галузі; проблеми утримання та розвитку закладу освіти, його матеріально-технічного забезпечення на рівні, достатньому для виконання вимог державних стандартів, ліцензійних умов, вимог трудового законодавства, охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки тощо; проблеми заробітної плати працівників тощо. Сьогодні немає чіткого алгоритму отримання школами коштів на підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Тому педагогічний працівник може реалізувати своє право вільно обирати форми, види, напрями, суб'єкта підвищення кваліфікації лише тоді, коли підвищує кваліфікацію в суб'єкта, що надає безоплатні послуги, або коли здійснює це за власний рахунок [4].

Освітня субвенція – це один із видів трансфертів місцевим бюджетам, що надаються з державного бюджету на оплату праці з нарахуваннями для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти. Порядок та умови надання й розрахунку освітньої субвенції затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 № 6 «Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам». Освітня субвенція розподіляється між відповідними бюджетами на основі формули, яка розроблена Міністерством

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

освіти і науки України та затверджена Кабінетом Міністрів України і має враховувати, зокрема, такі параметри: кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів у міській та сільській місцевості, гірських населених пунктах; наповнюваність класів; коригуючі коефіцієнти приведення, що застосовуються до кількості учнів різних типів загальноосвітніх навчальних закладів та залежно від місцевості, в якій розташований заклад [3]. Перелік субвенцій, які виділялися закладам середньої освіти в різні роки на: підтримку Нової української школи; облаштування укріплень; здійснення заходів, пов'язаних із забезпеченням пожежної безпеки; ремонт і придбання обладнання для харчоблоків закладів загальної середньої освіти; «Спроможна школа для кращих результатів» для підтримки опорних шкіл – на ремонті, закупівлю обладнання та автобусів та інші субвенції.

Сфера фандрайзингу є новою для української освіти. Розвиток фандрайзингу в країнах Європи та США, в яких існує система пільг і заохочень для благодійників та меценатів, спонукає до філантропії. Освітні перетворення вимагають сучасного рівня відносин між бізнесом, державою, закладами освіти та суспільством для отримання більш ефективних результатів у сфері освіти. І саме фандрайзинг може посилити систему фінансування закладів освіти та стати важливим і новим кроком для української практики. Нормативно-правова база, яка регулює благодійну діяльність в Україні, відповідає міжнародним нормам.

Основним правилом фандрайзингу є надання донорами ресурсів на некомерційній безповоротній основі, отримання у відповідь лише визнання, самоствердження та знаки уваги [5].

Реалії сьогодення в освіті вказують на те, що без додаткового фінансування закладів освіти, розвитку освітньої галузі не має достатнього забезпечення і не відповідає нормам для відповідного розвитку інтелектуального капіталу держави. І саме фандрайзинг є однією із ефективних форм фінансування діяльності неприбуткових установ, таких як освітні заклади. Все більше інституцій в Україні звертаються до процесу залучення коштів. Одним із варіантів отримання фінансування – від громади. Результатом реформи децентралізації стала передача коштів «з центру на місця». Тому зараз саме від громади залежить, куди вкладати ці гроші. Ще один спосіб зібрати кошти для свого проекту – краудфандинг. Це може бути як локальний збір коштів, так і національний. В Україні працює краудфандингова платформа GoFundEd – це унікальний інструмент для освітан. Іншою формою залучити фінансування – гранти: грошові або інші засоби, що передаються для конкретної мети, передбаченої грантодавцем. Гранти надаються безоплатно і без повернення. Умовами отримання гранту є: публічність, відкритість та прозорість. Де шукати гранти? House

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

of Europe – програма Європейського Союзу, що пропонує можливості для творчості та професійного обміну для різних сфер, у тому числі освітньої. Український культурний фонд – національний грантодавець у сфері культури, який, також. Пропонує лот «Культура й освіта». Громадські бюджети, або бюджети участі в громадах можуть позитивно вплинути на мешканців громади, району і набрати голоси для отримання коштів.

Якісна освіта може бути реалізовано виключно за умови достатнього фінансування та ефективного використання коштів, тому достатнє фінансування освіти та ефективне витрачання коштів є однією із головних умов забезпечення права на якісну й доступну освіту та створює належні умови для рівного доступу до здобуття освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
3. Порядок та умови надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6-2015-п#n18>.
4. Фінансування системи освіти. URL: <https://info.eo.gov.ua/finansuvannya-systemy-osvity/>.
5. Фандрейзинг на відновлення освіти: сім порад для шкіл і громад, як залучити кошти донорів у свій проєкт. URL: <https://nus.org.ua/2024/03/06/fandrejzyng-na-vidnovlennya-osvity-sim-porad-dlya-shkil-i-gromad-yak-zaluchyty-koshty-donoriv-u-svij-proyekt/>.

Товстоган В. С.*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Діти з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану в Україні потребують захисту і безпеки, які надаються їм як відповідними фахівцями, так і батьками. Ця категорія дітей з соціальної точки зору належить до соціально вразливої категорії осіб відповідно до Закону України «Про соціальні послуги».

Під вразливістю будемо розуміти здатність людини самостійно чи зі сторонньою допомогою долати соціальні проблеми і стресові ситуації. Наприклад, коли людина втрачає роботу, то є декілька варіантів розвитку подій. У випадку, коли людина має освіту, високі комунікативні навички, то пошук роботи є завданням, що можна вирішити достатньо швидко – рівень вразливості низький.

За останні роки урядом, профільними Міністерствами були створені достатні умови для соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

*© Товстоган В. С.

З 2022 року з метою соціального супроводу осіб (дітей та підлітків) з ООП Міністерством соціальної політики було розроблено Державний стандарт соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання. Згідно з цим документом батьки осіб з ООП за наявності відповідних документів зможуть клопотати перед відповідними соціальними службами за місцем проживання про виділення їхній дитині асистента дитини. Зазначений наказ став логічним доповненням до існуючого наказу МОН України від 08.06.2018 № 609, що регламентує принципи, завдання, функції та організаційні аспекти діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в освітньому середовищі [1; 2].

В умовах війни діти потерпають від зміни місця проживання, постійних тривог, обстрілів, ракетних атак тощо. Наслідком таких подій, як свідчать соціологічні статистичні дані, є так звані емоційні гойдалки в дітей, порушення сну, комунікаційні труднощі, погіршення пізнавальних можливостей у навчальному процесі тощо. Коли дитина не може подолати кризи самотужки, вона потребує більш глибокої соціально-психологічної допомоги. За умови прояву в учня подібних соціоадаптаційних труднощів як команда психолого-педагогічного супроводу, так і батьки можуть спрямувати (рекомендувати) дітей до фахівців інклюзивно-ресурсного центру, в обов'язках яких є розробка заходів щодо надання підтримки в освітньому процесі дітям, які зазнали психологічної травми. (Положення про інклюзивно-ресурсний центр, затверджене постановою КМУ від 12 липня 2017 року № 545).

Особливістю психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзії є індивідуальний підхід до вирішення завдань особистісного розвитку, навчання і виховання дитини. Умовою успішного здійснення педагогічного супроводу дитини з ООП є чітка його структурованість. Так, в структурі супроводу мають бути такі етапи: діагностичний, аналітико-проективний, корекційно-розвивальний і контрольний чи підсумковий (залежно від отриманих досягнень дитини з ООП) [2; 3].

Дитині властиво сприймати соціальний світ передбачуваним і стабільним. Проте військові події обумовили постановку доволі складних для дорослих дитячих питань: чому людина помирає, мої батьки теж загинуть, навіщо ми покидаємо домівку тощо.

Окрім зазначеного, війна додала учням навчальних розривів, освітніх втрат. Особливо потерпають учні з порушеннями інтелектуального розвитку, які вимушені навчатися онлайн. Адже ці діти потребують індивідуального підходу, а дистанційні умови не можуть компенсувати безпосередню взаємодію з фахівцем.

Нагальною вимогою до вчителів є ведення роз'яснювальної роботи щодо необхідності безпечної поведінки дітей та підлітків на території між закладом освіти та своїм житлом через можливі

мінування, наявність нерозірваних бойових снарядів тощо.

Вчителям, які працюють із дітьми, котрі пережили травмувальні події, знадобляться додатково медичні та психологічні знання, що стосуються ознак різних хворобливих станів, таких як посттравматичний стресовий розлад, депресія, тривожний розлад, наслідки зловживання психоактивними речовинами для дітей та ін.

Праця педагогічного працівника в умовах воєнного стану пов'язана з високими психологічними навантаженнями, значним емоційним напруженням. Тому, щоб мати можливість виконати необхідні професійні завдання, педагогу слід постійно піклуватися не лише про дітей, а й турбуватися про себе – це перша і головна умова здатності працювати з учнями. Недотримання цих правил у процесі своєї праці, вимог емоційної безпеки, може знизити задоволення професією, собою, життям, і призвести до професійного вигорання.

Отже, реалізація поставлених завдань перед педагогічними працівниками, які працюють з дітьми з ООП, передбачає вирішення двох засадничих завдань: поглиблення фахових компетентностей і турбота про свій потенціал, свій ресурс. Детальний розгляд цих складових діяльності педагогічного працівника відбувається на семінарських заняттях у комунальному вищому навчальному закладі «Херсонська академія неперервної освіти».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрєєнкова В. Л., Войцях Т. В., Ковальчук Л. Г., Лунченко Н. В. Правила безпеки та можливості отримання допомоги в період конфлікту в Україні. Київ: Агентство «Україна». 2014. 48 с.
2. Корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу в дітей дошкільного віку та школярів «Безпечний простір»: навчально-методичний посіб. Київ: НАУКМА, ГЛІФ Медіа. 2017. 208 с.
3. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту: навчально-методичний посібник. Київ: Агентство «Україна». 2015. 176 с.

Федіна О. В.*

КАЗКА ЯК МЕТОД ВИХОВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СВІТОБАЧЕННЯ: ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРСОНАЖІВ

Українська народна казка сповнена не лише поясненнями про бінарність світу: добро і зло, вигадка і реальність та ін. [6]. Кожний персонаж, навіть, на перший погляд, негативний має чітке призначення: русалки здатні залоскотати до смерті, якщо не відгадати їхніх загадок (і це навчає здобувати знання), Кобиляча голова може з'їсти за лінощі, або винагородити за працювистість (вимога – працелюбність), Водяник може

*© Федіна О. В.

Походження відомих широкому загалу негативних персонажів має історичне пояснення. Баба-Яга – ім'я, яке утворилось за часів татаро-монгольської навали, коли ординці приходили за даниною, брали дітей і дівчат у полон: «*Не будеш слухатись, – прийде бабай і тебе забере!*» – казали дітям батьки. Татари були вдягнені в кюлмек і халат, що в українській традиції є елементом жіночого одягу, тому Бабу-Ягу в казках змальовували жінкою. Керував загоном, як правило, досвідчений немолодий воїн, тюркською мовою – «бабай». З метою шанобливого звертання додавали слово «ага», що в перекладі означає «пан», «господар», «голова». «Бабай» і «ага» злилось в одне слово, що й призвело до появи Баби-Яги [1].

Чахлик Невмирущий (Кошій Безсмертний), або його прашур, теж з'явився на нашій землі. В українській народній казці про Івана Вітра описано нездоланного змія Козьолька, чия смерть схована «у скрині, у чистому полі, під великим каменем; у тій скрині – заєць, у зайці – качка, у качці – яйце», розбивши яке Іван подолав змія.

Здавна відоме українській традиції й сучасне уявлення про аватарів (з індійської мітології та індуїзму – тимчасове утілення божества в образі людини чи тварини для протидії злу): Вернигора і Пийвода виконують функції «очищення» території для подальшого просування головного героя, Музика змушує усіх танцювати незалежно від того, чи виявили «танцюристи» бажання, що допомагає героєві втекти, продовжити рух до мети тощо. Тобто, такі персонажі виконують додаткову функцію – є руками, ногами, губами головного героя, а отже, його аватарами [3].

На відміну від зарубіжних казок і мультфільмів Діснея, головна героїня української казки не чекає рятівника «на білому коні», оскільки сама творить своє майбутнє й самостійно визначає пріоритети. Історики пояснюють цей факт існування права на материзну, згідно з яким спадщина переходила від матері до доньки, що дозволяло панянкам мати незалежність у виборі майбутнього чоловіка, а не приносити себе в жертву родинним обставинам, хоча й такі випадки були непоодинокими [3]. Однак героїні українських казок відрізняються від зарубіжних. Досліджені відмінності у характеристиках наводимо в таблиці 1 «Відмінності героїнь казок»:

Відмінності героїнь казок

Українська «принцеса»	Зарубіжна принцеса
Працелюбна	Гарна і лицем, і фігурою
Розумна, кмітлива	Мрійниця
Вік не має значення, може бути дитиною	Підліткового віку
Самостійна, незалежна у думках і вчинках	Залежна від родинних зв'язків і обставин
Сильна духом, морально	Чекає на допомогу інших

В українських казках відображено мітологію народу, традиції, закони, норми поведінки і моралі. За відсутності писемних джерел про певний період історії, звернення до казки подекуди проливає світло на темні прогалини, доводить відмінність і самобутність української культури [5]. Літературна казка є цікавим предметом для подальшого дослідження у мовознавчому аспекті, оскільки ілюструє розвиток мовної традиції: казки сповнені пареміями, сталими виразами, які надають текстам простоти сприйняття, афористичності, виразності [4, с. 229].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
2. Савенко М. Казки Південної України як етнографічне джерело. *Науковий вісник Ізмайльського державного гуманітарного університету. Серія: Історичні науки*. Вип. № 59. ІДГУ, 2022. С. 137–149.
3. Самі собі принцеси або Чого ми не знали про українські казки. URL: <https://tsybulska.com/sami-sobi-pryntsesy/> (дата звернення: 18.03.2025).
4. Федіна О. Українські паремії та сталі вирази: відродження мовної традиції. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Вип. 2 (205). Кропивницький: Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 224–229. URL: <https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/175/161> (дата звернення: 18.03.2025).
5. Чагура Д. Українська народна казка як джерело з історії суспільного та повсякденного життя українців: кваліфікаційна робота магістра спеціальності 032 «Історія та археологія» освітньої програми «Історія» / наук. керівник Ю. І. Головка. Запоріжжя ЗНУ, 2020. 87 с.
6. Цапів А. Казка як жанр літератури для дітей. *Закарпатські філологічні студії*. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/3/part_2/14.pdf (дата звернення: 18.03.2025).

Філончук З. В.*

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ЯК КЛЮЧОВОЇ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ**

Орієнтація на результат навчання, а не на зміст, впровадження компетентнісного підходу та формування ключових компетентностей є головним завданням української

школи. Школа має навчити учнів жити самостійним життям і брати активну участь у всіх сферах діяльності сучасного суспільства, яке швидко змінюється.

Особливої уваги потребує формування культурної компетентності як ключової, що передбачає наявність стійкого інтересу до опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, шанобливого ставлення до культурних традицій українців, представників корінних народів і національних меншин, інших держав і народів; здатність розуміти і цінувати творчі способи вираження та передачі ідей у різних культурах через різні види мистецтва та інші культурні форми; прагнення до розвитку і вираження власних ідей, почуттів засобами культури і мистецтва [3].

Компетентнісний потенціал природничої освітньої галузі є тим орієнтиром, який дозволяє сформуванню основних завдань, на вирішення яких має бути спрямований освітній процес задля формування культурної компетентності в учнів, зокрема і на уроках географії:

- формування умінь застосовувати досягнення природничих наук і технологій, технічних засобів для втілення мистецьких ідей;
- пояснення природничо-наукового підґрунтя різних видів мистецтва;
- усвідомлення значення природничих наук і техніки в розвитку культури;
- шанування науки як складника світової культури.

Формування культурної компетентності в процесі вивчення шкільного курсу географії потребує пошуку нових підходів з метою поглибленого вивчення навчального матеріалу, його інтеграції з певними видами мистецтва.

На думку Т. Борисової, педагогічна значущість мистецтва полягає у можливості відображати оточуючу дійсність засобами різних художніх мов. Через художні образи мистецтво надає можливість людині заглибитись у глибину віків, пізнати культуру минулого, обставини життя відомих персоналій або перенестись у різні куточки світу, ознайомитись із культурою інших народів тощо [2].

Зазначимо, що різні аспекти формування культурної компетентності учнів на уроках географії висвітлено у ряді сучасних науково-методичних праць.

Так, місце живопису у шкільному курсі географії розглядали О. Байтеряков, В. Гопенюк та інші. О. Байтеряковим запропоновано модель системного застосування живописних творів на уроках географії, обґрунтовано методичну доцільність та особливості їх застосування на різних етапах уроку [4].

О. Байтеряков та Н. Байтерякова визначили вплив історії географічних відкриттів на сучасну культуру (на прикладі відкриття Північної Америки вікінгами) і методику застосування

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

відповідних мистецьких творів в шкільному курсі географії [1].

Автором запропоновано методику нестандартного уроку географії, а саме, віртуальну мандрівку «музичними» штатами Америки, щоб дізнатися не тільки історію музичних жанрів, пов'язаних з цією країною, але й про країну в них [6].

Застосування нестандартних засобів навчання не лише демонструє відображення історико-географічних фактів у сучасній культурі, але й показує зв'язок географії з повсякденним життям, виявляє практичне значення географічних знань [1].

Вирішення завдань формування культурної компетентності учнів на уроках географії сприяє використанню інтегративних технологій, які дозволяють розширити й зробити більш яскравішими географічні уявлення та образи, що формуються.

Наприклад, використання вправи «Історія однієї картини» допомагає вчителю географії створити уявлення про певне географічне середовище чи об'єкт, показати більш глибоко та емоційно типові ландшафти окремих районів світу. Особливої уваги географів заслуговують ті художники, поштовхом у творчості яких стали географічні дослідження та наукові відкриття; які ставали учасниками дослідницьких експедицій та своєю творчістю сприяли справі пізнання природи [5].

Виконання різноманітних завдань на підставі географічного аналізу змісту картин може бути в нагоді для формування і закріплення вмінь складання характеристик географічних об'єктів, місцевості або географічних явищ, виявлення причинно-наслідкових зв'язків, виконання картографічних вправ.

Достатньо детальний аналіз картин дозволяє сприймати їх не просто як яскравий малюнок, але як повноцінне джерело інформації, що передається спеціальними художніми засобами. Методика використання творів живопису на уроках географії представлена автором у ряді напрацювань [4; 5].

Зазначимо, що питання формування культурної компетентності учнів на уроках географії потребує подальшого наукового дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Байтеряков О. З., Байтерякова Н. Ю. Методичні аспекти відображення історії географічних відкриттів у сучасній культурі. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*. 2024. № 3. С. 506–520. URL: <https://eprints.mdu.edu.org.ua/id/eprint/13672/>.
2. Борисова Т.В. Формування культурної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво». *Психолого-педагогічні науки*. 2024. № 2. С. 24–43. URL: <https://lkr.ndu.edu.ua/index.php/nz/issue/view/58>.
3. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року №898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>.

5. Філончук З. В. Історія однієї картини. Практична медіаграмотність у НУШ. 5–7 класи. Навчальний посібник / за ред. Волошенюк О., Дегтярьової Г., Шаламова Р. Київ: ЦВП. 2024. С. 84–90.

6. Філончук З. В. «Музичні» штати Америки: подорожуємо разом!. *Географія*. 2020. № 23/24. С. 32–35.

Химинець В. В.*

ІННОВАЦІЙНО-ГУМАНІСТИЧНА ТА КОМПЕТЕНТІСНА СПРЯМОВАНІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НУШ

Система освіти, здійснюючи освітній процес на основі знанневої навчально-виховної парадигми, неспроможна адекватно реагувати на сучасні виклики глобалізованого, інформаційно переповненого та надзвичайно динамічно змінного світу, і, як наслідок, недостатньо розвиває здібності молодого покоління, необхідні для ефективного життєтворчого процесу в надзвичайно конфліктному і конкурентному середовищі.

Сучасна європейська спільнота демократизуючи і вдосконалюючи освітній процес здійснює наступне: культуру трактує як здатність людини мислити, пізнавати себе і своє оточення; вибудовує інноваційно-гуманістичну спрямованість освіти; скеровує освіту на компетентісну парадигму, вчителя на компетентнісний підхід до освітнього процесу, а головне завдання формує для нього «навчити учня вчитися впродовж життя». Національна система освіти у контексті євроінтеграційної політики України та Концепції НУШ, покликана забезпечити кожному, хто навчається, широкі можливості для особистісного та суспільного розвитку.

Сучасне розвинене суспільство, його демократичні принципи та цінності, на які сьогодні орієнтується й українська спільнота, адекватно скеровують молоду особу на високу професійну компетентність, оволодіння нормами і принципами загальноєвропейської культури. активну і конструктивну поведінку в усіх життєтворчих процесах [3, с. 156]. У такій концептуальній схемі вчителі і учні в системі профільної освіти апоріорі стають суб'єктами освітнього процесу та орієнтуються на інноваційно-гуманістичні, особистісно орієнтовані і діяльнісні моделі навчання. Це вимагає від учителя змістити акценти в освітній діяльності із інформаційної до організаційно-управлінської площини. Сучасний учитель має вміти не тільки реалізувати навчальний план, тобто виконувати функції ретранслятора знань, а й корегувати та моделювати освітній процес з врахуванням імовірнісних змін майбутнього [1; 2].

*© Химинець В. В.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

Компетентнісний підхід переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування загальних і фахових компетентностей і розвитку в людини здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання у різних ситуаціях.

З цією метою реформована національна система загальної середньої освіти покликана формувати і передавати молодому поколінню:

- знання про людину, природу і суспільство, що сприяють формуванню наукової картини світу як основи світогляду та орієнтації у виборі сфери майбутньої практичної діяльності;

- досвід розумової, комунікативної, фізичної діяльності, що сприяє формуванню основних інтелектуальних, організаційних і суспільних умінь та навичок, необхідних у повсякденному житті для участі у суспільному виробництві, продовженні освіти та самоосвіти;

- вміння креативної і творчої діяльності, що відкриває простір для розвитку індивідуальних здібностей особистості і забезпечує її підготовку до життя в умовах соціально-економічного та науково-технічного прогресу;

- сприйняття суспільних норм, які готують молодь до активної участі в житті країни, планування особистого життя на основі ідеалів, цінностей, моральних та етичних традицій і звичаїв сучасного суспільства.

Під гуманізацією освітнього процесу слід розуміти перехід від авторитарної педагогіки – педагогіки тиску на особистість, що заперечує загальну гуманістичну цінність свободи як можливість самоактуалізації творчості, ігнорує проблему міжособистісних стосунків між учителем і учнем – до особистісно-орієнтованої педагогіки, яка абсолютного значення надає особистій свободі й умінню індивіда планувати, прогнозувати і контролювати свою діяльність, вчинки, особисте життя, утвердженню гуманних стосунків між учасниками педагогічної взаємодії.

Гуманізація освіти передбачає створення таких змісту, форм і методів навчання та виховання, які забезпечують ефективний розвиток індивідуальності, її пізнавальних здібностей, особистих якостей, в першу чергу, тих, за допомогою яких особистість може і хоче навчатися, особисто зацікавлена в тому, щоб ефективно сприймати навчальні й виховні впливи. Гуманізація змісту на всіх рівнях освіти є виявом нового мислення світового співавторства стосовно глобальних проблем розвитку людства. Вона передбачає передусім посилену увагу до особистості загалом, створення найбільшого сприяння розвитку всіх її здібностей, розумових, фізичних і моральних якостей.

Під інноваційним розвитком освіти слід розуміти комплекс створених та запроваджених організаційних та змістових нововведень, розвиток низки факторів та умов, необхідних для

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

нарощування інноваційного потенціалу освітньої системи. Такий складний психолого-педагогічний процес вимагає чітко спланованих системних дій з боку всіх освітянських структур, які в своїй сукупності складають основу інноваційної політики [3].

До визначальних ознак інноваційно-гуманістичного супроводу освітнього процесу слід віднести [2]:

- демократичність – можливість урахування різних підходів, точок зору, колегіальність у прийнятті всіх головних рішень;
- ситуацію вибору – створення декількох варіантів програм, моделей діяльності, технологій, які забезпечують передумови для свідомого вибору;
- самореалізацію – розкриття особистісного потенціалу кожного учасника освітнього процесу;
- співтворчість – спільна діяльність суб'єктів, які прагнуть досягти нових кількісних і якісних результатів;
- синергетичність – нелінійність, нестабільність як процесуальні характеристики та самоорганізацію системи науково-методичного супроводження цілісного освітнього процесу.

У такій концептуальній освітній схемі майбутні вчителі апіорі орієнтуються на суб'єкт-суб'єктну співпрацю в школі, особистісно-орієнтовані і діяльнісні моделі навчання. Це вимагає від учителя змістити акценти у своїй освітній діяльності із інформаційної до організаційно-управлінської площини. У першому випадку вчитель відігравав роль «ретранслятора знань», а в другому – організатора освітньої діяльності. Змінюється й модель поведінки учня – від пасивного засвоєння знань, до дослідницько активної, самостійної та самоосвітньої діяльності, у нього формується готовність до успішної діяльності в реальному житті. Процес учіння наповнюється розвивальною функцією, яка стає інтегрованою характеристикою інноваційної освітньої діяльності.

Створення інноваційного середовища в закладі загальної середньої освіти, який реформується вимагає наявності наступного:

- загального розуміння проблеми і відповідний фаховий рівень учителів закладу (їх фахова освіта, системна робота з підвищення кваліфікації тощо);
- залучення до діяльності ЗЗСО науковців ЗВО та Інститутів ППО;
- науково обґрунтований вибір інновацій для даного ЗЗСО (мета, цілі, фаховий рівень учителів тощо);
- юридичного забезпечення інноваційного процесу.

Інтегративними ознаками інноваційно-гуманістичної освіти є:

- наявність загальної мети і призначення, які задаються і неперервно корегуються суспільством;

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

- ефективна система управління – цілеспрямованість організаційних та функціональних векторів її діяльності;
- взаємозалежність структурних елементів по горизонтальному і вертикальному напрямках;
- відкритість всіх складових освітньої системи для впливу з боку соціуму і здатність до кореляційного розвитку разом з ним;
- неперервне реагування на вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, на розвиток та існування системи та її підсистем.

Інноваційно-гуманістична та компетентнісна спрямованість освітнього процесу скеровує сучасну освіту на формування людини-громадянина, для якої громадянське суспільство стане середовищем в якому вона сповна зреалізує свої права й свободи, розкриє свої можливості і цим самим усвідомлено буде задовольняти інтереси та потреби суспільства в цілому.

Особлива роль у цих процесах відводиться системі післядипломної педагогічної освіти, яка в парадигмі компетентнісної освітньої парадигми та принципу «освіта упродовж усього життя» покликана активно сприяти політиці України в питаннях розбудови сталого післявоєнного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сорочан Т. М. Про дослідження проблеми трансформації професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти. *Вісник НАПН України*. 2023. в. 5(2). С. 1–6.
2. Химинець В. В. Інноваційно-гуманістичне та компетентнісне спрямування сучасної післядипломної педагогічної освіти: Європейський вимір. *Післядипломна освіта в Україні*. 2018. № 2. С. 43–51.
3. Khymynets Vas., Holonič J., Khymynets Vol. Innovative educational activities – USA Fairmont: Academic publishing Fairmont, 2020. 320 s.

Худенко О. М.*

**ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК УЧИТЕЛЬСТВА ХЕРСОНЩИНИ
В КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО
СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

У цей час найбільшою проблемою для всієї системи освіти в Україні є створення необхідних умов для організації освітнього процесу, а також виконання завдання уряду для модернізації національної системи освіти. Очевидно, що місія регіональних інститутів післядипломної педагогічної освіти полягає у просуванні вчителів та педагогічних колективів до рівня діяльності, який би задовольнив сучасні потреби та покращив якість освітніх послуг. Як результат, основною метою української системи післядипломної педагогічної освіти є створення освітнього середовища, що сприяє професійному

*Худенко О. М.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**
розвитку кожного педагогічного працівника [2].

Концепція «Нової української школи» зумовлює значні оновлення у змісті навчання та підвищенні кваліфікації, а також до створення відповідних умов для професійного зростання педагогічних працівників. Професійний розвиток педагогів наразі є більш персоналізованим, враховує конкретні запити та професійні потреби вчителів, а також їх здатність моделювати власне зростання професійної діяльності [1] (рис. 1).

Рис. 1. Можливості професійного розвитку вчителів ЗЗСО в контексті впровадження ДСБСО

На рисунку 1 представлено можливості професійного розвитку вчителів ЗЗСО в контексті впровадження ДСБСО. У цій публікації розглянемо окремі можливості.

На виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 05 липня 2024 р. № 796 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» у 2024 році» впродовж жовтня-грудня 2024 року здійснювалося **підвищення кваліфікації** таких цільових категорій керівних та педагогічних працівників Херсонської області:

- **тренери-педагоги.** Підготовка відбувалася з 04 по 19 жовтня 2024 року основі 45-ти годинної освітньої програми та охопила 118 осіб (11 груп);

- **керівники і заступники керівників закладів загальної середньої освіти,** які забезпечують реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання) у 2024/25 навчальному році. Підвищено кваліфікацію 207 особам;

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

- **учителі закладів загальної середньої освіти**, які забезпечують реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання) у 2024/25 навчальному році. Підвищено кваліфікацію 1580 особам;

- **учителі пілотних (8-х) класів** – 54 особи.

Новим аспектом роботи у межах реалізації цієї субвенції є **підготовка надавачів послуг з надання професійної допомоги та підтримки педагогічним працівникам (супервізія)**. У період з 28 жовтня по 07 листопада 2024 року було підготовлено 3 групи супервізорів (66 осіб). У грудні 2024 року було проведено 20 супервізій (16 індивідуальний і 4 групових), послуги з професійної підтримки та допомоги отримали 38 педагогічних працівників області.

Загалом упродовж жовтня-грудня 2024 року за кошти освітньої субвенції в академії підвищили кваліфікацію 2025 керівних та педагогічних працівників Херсонської області.

Теми ДСБСО, НУШ включено до програм курсів підвищення кваліфікації (кошти обласного бюджету). У таблиці 1 наведено теми курсів та сертифікованих заходів, які заплановано на 2025 рік.

Таблиця 1

Імплементація ключових положень Концепції Нової української школи та ДСБСО у програми підвищення кваліфікації

Міжатаестаційний період (семінари, тренінги та ін.) 2025	Курсова підготовка 2025
«Інноваційні методики STEM-освіти учителя хімії як інструмент реалізації НУШ»	«Як навчити фінансової грамотності та підприємництва»
«Сучасний дизайн освітнього процесу для вивчення англійської мови на основі інтегрованого підходу»	«Сучасні технології навчання математики в умовах освітніх трансформацій»
«Створення психологічно безпечного середовища в закладах освіти: на що звернути увагу керівнику»	«Методика оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови і літератури в НУШ»
«Реалізація інтегративного підходу у шкільній географічній освіті»	«Викладання історії в школі в контексті завдань реформування історичної освіти»
«Формування благополуччя дітей під час «уроків щастя» в закладі освіти»	«Зростання професійних компетентностей учителя фізичної культури в новітніх умовах»
«Реалізація діяльнісного підходу в навчанні біології в умовах Нової української школи»	«Освітні стратегії для успішного навчання дітей з особливими освітніми потребами»

Задля формування готовності педагогічних працівників до реалізації Концепції «Нова українська школа» науково-педагогічні і педагогічні працівники академії **опублікували низку видавничої продукції**, присвяченої тематиці НУШ. Зокрема для базової середньої школи підготовлено:

Матеріали до уроків / Збірники конспектів уроків

STEM-калейдоскоп: методичні розробки уроків / за ред. О. В. Кохановської. Херсон, 2024. 86 с.

Філончук З. В. Географія. Материки та океани. 7 клас / З. В. Філончук. Харків: Вид. група «Основа», 2024. 192 с.

Вивчаємо сучасну українську літературу на уроках позакласного читання: методична розробка / за ред. О. М. Худенко, Л. П. Марецька. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2024. 76 с.

Методична підтримка до підручника «Географія. 7 клас» (авт. Г. Довгань) / авт. кол.: Н. А. Токолова, З. В. Філончук, І. М. Хаврусь. Сайт видавництва «Ранок» <https://ua.izzi.digital/DOS/751080/945188.html>

Навчальні / методичні посібники

Марецька Л. П., Худенко О. М. Мовно-комунікативна компетентність сучасного педагога в контексті освітніх галузей Нової української школи. Навчальний посібник: Херсон. КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». 2024. 46 с.

Юзбашева Г. С., Жулай Г. В., Паренюк О. І., Кириченко В. М. Цікаві лайфхаки вчителів хімії Нової української школи / Методичний посібник: Херсон. КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2024. 51 с.

Створення мультимедійних інтерактивних вправ на уроках мистецтва: навчально-методичний посібник / укладач Н. В. Шамбір. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2024. 58 с.

Методичні рекомендації

Жорова І. Я. Нова українська школа: управлінський аспект: методичні рекомендації. Херсон: Херсонська академія неперервної освіти, 2024. 28 с.

Філончук З. В. Як вивчати материки та океани: методичні рекомендації / З. В. Філончук. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». 2024. 60 с.

Як спланувати урок географії в 7 класі Нової української школи: методичні рекомендації / авт. кол.: Н. А. Токолова, З. В. Філончук, І. М. Хаврусь. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». 2024. 60 с.

Гаврилюк Г. М. Дидактичний інструментарій сучасного технологічного уроку: методичні рекомендації для вчителів технологій / уклад. Г. М. Гаврилюк. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2024. 50 с.

Професійна діяльність асистентів учителів в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти: методичні рекомендації / укладачі Дереш В. С., Юдіна О. В.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2024.
26 с.

Моїсєєв С. О. Гейміфікація онлайн-уроків фізичної культури у Новій українській школі: методичні рекомендації. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2024. 78 с.

Отже, підготовка педагогів є важливим елементом в реформуванні освіти та забезпеченні якісної освіти. Вона допомагає педагогам адаптуватися до нових вимог та викликів, забезпечує високу якість навчання та забезпечує здатність навчальних закладів до забезпечення ефективної освіти. Інститути післядипломної педагогічної освіти є важливими майданчиком професійного зростання для педагогів, які прагнуть підвищити свою кваліфікацію та зробити власний внесок у реформування освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жорова І. Я., Худенко О. М. Досвід Херсонщини щодо підготовки вчителів 5-6 класів до реалізації Державного стандарту базової середньої освіти. Підготовка вчителів 5-6 класів до реалізації Державного стандарту базової середньої освіти: досвід закладів післядипломної педагогічної освіти. Науково-методичний збірник / за заг. ред. Клясен Н. Л., ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України // Київ, Миколаїв: 2023. С. 227–240.
2. Концепція нової української школи // Міністерство освіти і науки України. URL: <https://cutt.ly/h823erE> (Дата звернення 15.03.2025).

Чорномурко О. А.*

ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

В умовах розвитку економіки, швидкої зміни технологій, нової якості соціуму сучасна освіта базується на високотехнологічних засобах навчання, характеризується значною мобільністю, універсальністю та фундаментальністю. Традиційна роль педагога змінюється. Вчитель НУШ має впроваджувати сучасні тренди в освіті, уміти вибирати та використовувати актуальні педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології для навчання учнів; організовувати співробітництво та комунікацію між учасниками навчального процесу; проєктувати електронні ресурси та освітнє електронне середовище, бути помічником для учнів, добре розуміти та враховувати в навчальному процесі їх потреби та особливості, пізнавальні стилі навчання, нові сервіси та інструменти для ефективної співпраці, комунікації не тільки під час навчання в класі, а й дистанційно. Підґрунтям дистанційних технологій навчання являється активна самостійна навчальна діяльність учнів, що вимагає від учителя належного рівня сформованості професійної компетентності застосування дистанційного навчання [1].

*© Чорномурко О. А.

Дистанційне навчання стало невід'ємною частиною сучасної освіти, особливо в умовах воєнного стану в Україні. Нова українська школа прагне до формування компетентної особистості, здатної до навчання протягом життя, а інформаційно-цифрові технології відіграють ключову роль у досягненні цієї мети.

В умовах сьогодення інформаційно-цифрові технології стають основним інструментом для забезпечення безперервності освітнього процесу. Вони дозволяють: організовувати інтерактивні уроки; надавати доступ до навчальних матеріалів; спілкуватися з учнями та батьками; оцінювати результати навчання. А сучасний вчитель має навчитися створювати та використовувати мультимедійний та інтерактивний контент, щоб зацікавити цифрове покоління учнів.

Цифрові технології дозволяють зробити процес навчання мобільним, диференційованим та індивідуальним. При цьому технології не замінюють викладача, а доповнюють його. Таким заняттям властиві адаптивність, керованість, інтерактивність, поєднання індивідуальної та групової роботи, часова необмеженість навчання [4].

Головним викликом дистанційного навчання є необхідність створення середовища, яке не лише мотивуватиме дітей до активної участі у навчальному процесі, а й дозволить їм реалізувати свої творчі здібності за допомогою сучасних цифрових технологій. Інтерактивні платформи стають важливим засобом для організації творчої діяльності в НУШ. Використання онлайн-дошок Padlet, Jamboard, Miro дає змогу учням спільно створювати ілюстрації, писати колективні історії, візуалізувати свої ідеї у вигляді графічних організаторів. Дистанційні творчі майстерні на базі сервісів Canva, StoryJumper дозволяють учням створювати власні електронні книжки, комікси, постери, анімаційні проекти, що сприяє розвитку їхньої уяви та навичок цифрової грамотності. Формування навичок сторітелінгу через мультимедійні ресурси допомагає поєднати різні види мистецтва: текст, звук, графіку, відео, що сприяє комплексному розвитку творчого потенціалу учнів.

Гейміфікація дистанційного навчання сприяє залученню учнів до активної творчої діяльності, допомагаючи їм краще засвоювати матеріал у цікавій ігровій формі. Використання платформ Kahoot!, Quizizz, Wordwall допомагає організувати інтерактивні творчі завдання, де учні не лише відповідають на запитання, а й створюють власні вікторини, квести, ребуси. Онлайн-квести, що передбачають виконання творчих місій, сприяють розвитку навичок самостійного пошуку інформації, формуванню аналітичного мислення, умінню знаходити нестандартні рішення. Створення інтерактивних лабіринтів, загадок, загадкових історій із варіантами розвитку подій розвиває фантазію, логіку, комунікативні навички.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Метод проєктного навчання у дистанційному форматі дозволяє учням працювати над тривалими творчими завданнями, які охоплюють кілька дисциплін і вимагають використання різних навичок. Візуальне програмування у Scratch або Blockly дає змогу створювати анімовані історії, мультфільми, інтерактивні комікси, розвиваючи креативне мислення, логіку, математичні здібності. Робота у групах над спільними проєктами через Google Docs, Wakelet або Trello допомагає організовувати дистанційну співпрацю, планувати завдання, спільно створювати навчальні матеріали, редагувати їх і вдосконалювати. Використання відеомонтажу у Clipchamp, WeVideo, Powtoon дозволяє учням створювати власні відеопроєкти, у яких вони можуть розповідати історії, демонструвати наукові дослідження, створювати мультимедійні презентації.

Важливим аспектом дистанційного розвитку творчих здібностей є формування навичок саморефлексії та самооцінки. Використання електронних щоденників, блогів, цифрових портфоліо дозволяє учням документувати свої творчі досягнення, аналізувати власний прогрес, працювати над вдосконаленням своїх навичок. Формат віртуальних обговорень, онлайн-дебатів, спільних творчих презентацій сприяє формуванню комунікаційних навичок, навчає аргументовано висловлювати власну думку, працювати у команді.

Дистанційне навчання відкриває широкі можливості для розвитку творчих здібностей учнів НУШ, проте ефективність цього процесу залежить від використання сучасних цифрових технологій, інтерактивних методів, адаптивних навчальних моделей. Інтеграція гейміфікації, проєктного навчання, віртуальної реальності, онлайн-співпраці дозволяє створювати освітнє середовище, у якому кожна дитина може розкрити свій потенціал, реалізувати свої творчі ідеї, здобувати досвід у різних сферах мистецтва, науки, технологій. Розвиток творчих здібностей у дистанційному форматі потребує не лише використання новітніх ресурсів, а й створення системи мотивації, підтримки, натхнення, що сприятиме формуванню креативного покоління, здатного до нестандартного мислення, інноваційної діяльності, самостійного прийняття рішень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
2. 35 інструментів для дистанційного навчання – добірка НУШ, 2020. URL: <https://nus.org.ua/articles/30-instrumentv-dlyadystantsijnogo-navchannya-dobirka-nush/>.
3. Генсерук Г. Р. Цифрова компетентність як одна із професійно значущих компетентностей майбутніх учителів. *Open educational e-environment of modern University*, 2019. № 6. С. 8–16.
4. Гавриш Н. Як ми виховуємо творчу особистість. *Палітра педагога*. 2000. № 3. С. 13–17.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ ДИСЦИПЛІН МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ФОРМАТІ STEM-ОСВІТИ

STEM-освіта – один із визначальних напрямів модернізації процесу шкільного навчання, нова парадигма освіти у глобальному світі, яка визначає важливість поєднання математичної компетентності та компетентності в науках, технологіях та інженерії. Учителі, що викладають філологічні дисципліни, теж можуть працювати над формуванням практичних навичок, стимулюванням допитливості та підтримки інтересу до досліджень, а це в майбутньому визначить професійні інтереси здобувача / здобувачки освіти, стане запорукою ефективності українських стартапів подальших десятиліть. Такий підхід слугує можливістю реалізації міжпредметних зв'язків, які сприяють формуванню в учнів наукового світогляду та цілісної картини світу.

Мета цієї наукової розвідки – розкрити широкий спектр можливостей реалізації STEM-освіти, зокрема інтеграції природничої освіти з мовно-літературною, запропонувати конкретні приклади практичних завдань із розвитку предметно-методичної компетентності вчителя-філолога, зокрема вдосконалення вміння добирати тексти для літературознавчих вправ учнів НУШ на засадах STEAM-орієнтованого підходу.

Міждисциплінарний підхід до навчання учнів дисциплін мовно-літературної освітньої галузі у форматі STEAM-освіти передбачає для вчительства тривалий шлях від запропонованих педагогові STEM-орієнтованих завдань, які можна використовувати на уроках в НУШ, до самостійного пошуку вчителя власних методичних прийомів STEM-освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі, що свідчить про удосконалення предметно-методичної компетентності, досягнення індивідуальних методичних цілей учителя. Запропоновані вчителю-практику зразки STEM-орієнтованих вправ, у процесі педагогічної діяльності стимулюють творчість освітян, є початком їхнього професійного розвитку в цьому напрямі.

Розглянемо приклади можливих текстів для мовознавчих вправ, узятих з науково-популярної онлайн-платформи, підручника інтегрованого курсу «Українська мова, українська та зарубіжна літератури» учнів 8 класу закладів ЗЗСО, що можуть бути використані вчителем створення STEAM-орієнтованого середовища на уроках української мови.

Широкий спектр можливостей реалізації STEM-освіти дають вправи на вироблення науково-дослідницьких навичок здобувачів освіти. Мета таких вправ – розвиток навичок

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

спостереження, прогнозування, інтерпретації даних тощо). Прикладні завдання мають відповідати віковим інтересам здобувачів і здобувачок освіти і відображати питання, що можуть виникати в повсякденному житті [3].

Наведемо приклад такої вправи для учнів 8 класу під час обговорення повісті Івана Франка «Захар Беркут» (інтегрований курс «Українська мова, українська та зарубіжна література»).

Розкажіть, яких птахів розміщували над воротами жителі села Тухлі. Чи можна стверджувати, що ці птахи були оберегами тухольських родин? Який птах символічно «охороняв» родину Беркутів? Що ці обереги уособлювали? Як це характеризує тухольців? Ознайомтеся з інформацією про птаха беркута, розміщеною на платформі «Вивчайте, досліджуйте, цінуйте неймовірне розмаїття тваринного світу».

Беркут (*Aquila chrysaetos*) – один із найбільших денних хижих птахів родини яструбових. Один з 9-ти видів роду; один з 5-ти видів роду у фауні України. В Україні це рідкісний гніздовий птах з розмахом крил в середньому до 2 м, він може полювати на тварин, які вдвічі більші за нього.

Беркут неймовірно спритний та швидкий птах, він здатний летіти на висоті до 3600 м, а його швидкість сягає 78 км/год. Пірнаючи вниз, беркут може розвинути швидкість до 320 км/год що робить його однією з найшвидших тварин у світі. Беркут занесений до Червоної книги України Білорусії, Литви, Латвії, Польщі. У багатьох азійських країнах беркут відтворений у геральдиці, він є національним птахом Казахстану, Монголії та Пакистану [1; 2].

Завдання. Проаналізуйте чи є щось спільне між ознаками цього птаха й характером головного героя Захара Беркута.

Отже, застосування міждисциплінарного підходу до навчання учнів дисциплін мовно-літературної освітньої галузі у форматі STEAM-освіти дозволяє виробляти здатність формувати мотивацію учнів та організовувати їхню пізнавальну діяльність, здатність конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу для формування наукового світогляду здобувачів освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Птахи. Беркут. *Вивчайте, досліджуйте, цінуйте неймовірне розмаїття тваринного світу* <https://animalia.bio/uk/golden-eagle>.
2. Старагіна І. П., Романенко Ю. О., Новосольова В. І., Ткач П. Б., Панченков А. О., Блажко М. Б., Терещенко В. М., Українська мова, українська та зарубіжна літератури. Проєкт підручника інтегрованого курсу для 8 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Харків: Ранок. 2025. 239 с.
3. Чух Г.П. Розвиток предметно-методичної професійної компетентності вчителів-філологів ЗЗСО в контексті STEAM-освіти. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія «Філософія. Педагогіка»*. № 2 (5) 2023. С.65-68. URL: <https://visnuk.dano.dp.ua/index.php/pp/issue/view/13/2-2-2023-PDF>.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ НАОЧНОСТІ

Сучасний стан розвитку цифрових технологій негативно впливає на розвиток комунікативних навичок дітей дошкільного віку, навіть у активний період розвитку мовлення. Одним із пріоритетних напрямів Державного стандарту дошкільної освіти є розвиток мовлення, тому сучасна дошкільна освіта потребує використання методів і прийомів, які б сприяли формуванню мовленнєвої особистості на етапі дошкільного дитинства. У сучасній педагогічній науці підкреслюється важливість візуалізації навчального матеріалу для активізації когнітивних процесів, оптимізації процесу засвоєння знань, у тому числі розвитку мовленнєвої компетентності.

Проблеми розвитку мовлення дітей дошкільного віку стали предметом дослідження таких науковців, як: О. Білан, А. Богуш, Т. Б'юзер, В. Воробйова, Н. Гавриш, К. Крутий, Г. Чепурний та ін.

Розвиток мовлення дітей дошкільного віку є важливим аспектом їх загального розвитку, оскільки саме комунікативні вміння надають можливість спілкування під час взаємодії, отримання та обміну інформації в межах різних видів дитячої діяльності (ігрової, пізнавальної, образотворчої, пошукової, фізичної, господарсько-побутової тощо). Сучасні засоби розвитку мовлення можуть значно покращити цей процес, сприяючи формуванню лексичних, граматичних та комунікативних навичок. Формування відповідних умінь та навичок має прояв у різних формах і видах мовленнєвої компетентності. Відповідно до проголошеного Державним стандартом діяльнісного підходу в організації освітнього процесу, цілеспрямований мовленнєвий розвиток відбувається під час навчально-мовленнєвої, мовленнєво-ігрової, комунікативно-мовленнєвої та художньо-мовленнєвої діяльності [1; 5]. Розробники освітнього напрямку «Мовлення дитини» Базового компонента дошкільної освіти акцентують увагу на використанні творчих мовленнєвих вправ і завдань. Так, ураховуючи специфіку сприймання дітей «цифрового покоління» детальніше розглянемо деякі засоби дидактичної наочності для розвитку мовлення, зокрема: мнемотехніка (розвиток мовлення засобами умовних схем, асоціацій), інтелектуальна карта (розвиток мовленнєвих здібностей на основі візуалізації інформації), коректурні таблиці (розвиток мовлення за допомогою упорядкованих предметних картинок).

Використовуючи засоби мнемотехніки, необхідно враховувати особливості наочно-образного мислення дітей дошкільного віку, зокрема: мимовільне запам'ятовування,

*© Швед Г. В., Ульянов Л. Л., Іванченко С. В.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

короткотривале збереження інформації в пам'яті. Мнемотехніка ж дозволяє використовувати природні механізми пам'яті мозку, що дозволяє повністю контролювати процес запам'ятовування, збереження і відтворення інформації. Особливість застосування мнемотехніки в тому, що вона сприяє утворенню асоціативних зв'язків між об'єктами, формує візуальний образ, що сприяє розвитку зв'язного мовлення та уміння працювати з асоціаціями, символами, схемами, малюнками та ін.). Так, до засобів мнемотехніки відносять [4]: мнемоквадрати, мнемодоріжки, мнемотаблиці, які сприяють не тільки розвитку мовлення, але й психічних функцій дітей дошкільного віку. Прикладами використання засобів мнемотехніки з дітьми дошкільного віку є: розширення словникового запасу, вивчення і відтворення віршів, складання різних за обсягом розповідей, формування правильної звуковимови (створення мнемотаблиць для артикуляційної гімнастики, використання мнемочистомовок, мнемоскоромовок при постановці та автоматизації звуків), вивчення історій цифрообразів як основи вивчення складу числа тощо.

Інтелектуальну карту розглядають як структурно-логічну схему, в якій відтворені різні аспекти ключового поняття, розташованого в центрі, що разом складають нерозривну єдність [1, с. 7]. Складання такої карти спрямовано не тільки на збагачення словникового запасу, але й систематизацію знань під час вивчення конкретних тем за освітньою програмою. Унаочнити матеріал можна за допомогою картинок, дитячих малюнків, літер, надписів, символів, які допомагають розкрити різні аспекти окремих об'єктів, предметів, явищ або процесу, знайти зв'язки між ними. Зазвичай серед варіантів роботи з ключовим поняттям інтелектуальної карти виділяють: формування базових ідей (створення карти впродовж заняття за принципом «квітка асоціацій», «фішбоун») або робота з однією гілкою асоціацій («потік асоціацій») [2]. Під час складання інтелектуальної карти активізується їх ментальна включеність дітей в освітній процес, що характеризується пошуком, коментуванням, доповненням або дискусією відповідно до ключового поняття різних видів діяльності (мовленнєва, образотворча, театралізована, математична, фізична тощо). Формування понятійного поля відбувається в процесі використання таких методів, як: бесіда, полілог, промовляння чистомовок, розповідання віршів у супроводі пальчикових ігор, застосування методу структурно-синтаксичної схеми тощо.

Роботу з коректурними таблицями відносять до технології інформаційно-ігрової творчості. Коректурні таблиці є узагальненням предметних картинок, дібраних за тематичним принципом [3]. Кожна тема представляє систему, що складається з численних елементів, об'єднаних різноманітними зв'язками (наприклад: «Овочі», «Іграшки», «Транспорт»,

СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

«Птахи», «Дикі тварини», «Йдемо до школи» та ін.). Предметність картинок дозволяє забезпечити слухове й зорове сприйняття дошкільниками навчального матеріалу в процесі виконання завдань. Загалом коректурні таблиці можна використовувати під час реалізації усіх освітніх напрямів, проте для виконання пізнавальних, інтелектуальних та мовно-мовленнєвих завдань дошкільної освіти рекомендовано використовувати фонетичні, граматичні, лексичні і словотворчі коректурні таблиці. Так, систематичне використання коректурних таблиць розвиває пам'ять, дозволяє «зчитувати» форму слова, співвідносити його з буквеним образом, що є підґрунтям для розвитку техніки читання в майбутньому.

Отже, використання засобів дидактичної наочності надає можливість педагогам закладів дошкільної освіти не тільки організовано узагальнити інформацію в структурованому вигляді, але й сприяти розвитку мовлення і комунікативних умінь.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гавриш Н. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 3. С. 3–8.
2. Кіндрат І. Організація інтелектуальної і мовленнєвої діяльності дітей на основі інтелектуальних карт. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/663187> (дата звернення 18.03.2025).
3. Коректурні таблиці в роботі з дошкільниками. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/17894-korekturni-tablitsi-v-roboti-z-doshkilnikami> (дата звернення 17.03.2025).
4. Мнемотехніка для дошкільнят / А. Чумаченко, Л. Гавриліна, В. Авраменко та ін. Київ: «Видавнича група «Шкільний світ», 2019. 168 с.
5. Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти: лист Міністерства освіти і науки України від 16 березня 2021 року № 1/9-148. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/npd-doc?npmid=94&npid=61019> (дата звернення 15.03.2025).

Швидун В. М.*

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ

У сучасних умовах сталий соціально-економічний розвиток та забезпечення конкурентоспроможності держави на міжнародній арені залежать не лише від наявності матеріально-технічного та ресурсного забезпечення, а й від наявності «... згуртованої спільноти творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих» [2]. Це передбачає як диверсифікацію ролі педагога в контексті інформаційного суспільства, так і активне використання інноваційних педагогічних технологій у освітньому процесі.

У статті «Інноваційні процеси в системі освіти України: проблеми та перспективи» ми «... акцентували увагу на

*© Швидун В. М.

необхідності запровадження інноваційних форм і методів організації освітнього процесу, зокрема для вирішення суперечностей між очікуваннями держави, суспільства стосовно підготовки здобувачів освіти й реальним станом речей» [1, с. 58], оскільки пріоритетним напрямом діяльності закладів загальної середньої освіти, у контексті реалізації концепції НУШ, є підготовка високоінтелектуальних, компетентних, ініціативних, підприємливих, патріотично налаштованих випускників з організаторськими та новаторськими здібностями, аналітичним мисленням, здатних до системних узагальнень тощо.

Застосування інноваційних педагогічних технологій передбачає розробку певної ідеї, її практичну реалізацію та ґрунтується на різних формах співпраці суб'єктів освітнього процесу – від максимальної допомоги педагога здобувачу освіти до послідовного зростання його активності та налагодження ефективної партнерської взаємодії.

Також відзначимо необхідність оптимального підбору технологій, що максимально підвищують ефективність навчання, зокрема – особистісно зорієнтованих, інтеграційних, інформаційних, модульно-розвивальних, ігрових, проектних, дистанційного навчання тощо та запровадження нових форм і методів навчання, оскільки класичні заняття не відповідають реаліям інформаційного суспільства.

Доцільним вважаємо надавати педагогам актуальну інформацію щодо інноваційних педагогічних технологій, як вітчизняних, так і зарубіжних через організацію та проведення науково-практичних конференцій, семінарів-практикумів, круглих столів, тренінгів тощо за участі науковців та педагогів-практиків.

На нашу думку, ефективному застосуванню інноваційних педагогічних технологій має сприяти використання відкритої моделі освіти, яка розглядається як складна соціальна система, здатна до швидкого реагування на зміни в соціально-економічній ситуації, врахування як індивідуальних, так і групових потреб здобувачів освіти. Особливості даної моделі:

- використання спеціалізованих технологій і засобів навчання;
- тестовий контроль якості знань;
- економічна ефективність (поліпшення співвідношення досягнутого результату до затрат часу, фінансових та інших ресурсів на його досягнення у порівнянні з традиційними формами освіти);
- трансформація ролі викладача;
- підвищення вимог до самомотивації, самостійної роботи здобувачів освіти;
- гнучкість організації освітнього процесу – можливість:
- навчатися у зручний час, зручному місці та темпі;

- формування індивідуального навчального плану відповідно до особистих потреб;
- навчання паралельно з професійною діяльністю;
- асинхронного освітнього процесу.

Актуальними для педагогів України вважаємо завдання, визначені для педагогічної спільноти країн Західної Європи, зокрема:

- постійний розвиток, включаючи вдосконалення теоретичних знань та практичних навичок;
- активна участь у справах як громади, так і суспільства;
- уміння пов'язувати освітні програми з потребами громади, суспільства;
- уміння аналізувати, вибирати та ефективно запроваджувати інноваційні педагогічні технології;
- здатність застосовувати та розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері освіти й педагогіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мотуз Т. В., Швидун В. М. Інноваційні процеси в системі освіти України: проблеми та перспективи. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2021. Вип. 13 (45). С. 58–63.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи: URL: <http://www.chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.03.2025).

Шелудько Т. І.*

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Сучасна система освіти переживає період глибоких трансформацій, зумовлених стрімким розвитком технологій, зміненою парадигмою навчання та соціально-економічними викликами. Розвиток штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальності, поширення масових відкритих онлайн-курсів та інші освітні платформи докорінно змінюють підходи до організації навчального процесу, вимагають перегляду традиційних методів викладання та взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Актуальність дослідження теорії і практики викладання навчальних дисциплін в умовах трансформації освіти зумовлена потребою переосмислення ролі педагога, учня та освітнього середовища, а також пошуку ефективних моделей навчання, що забезпечують формування конкурентоспроможного фахівця, здатного до безперервного навчання та адаптації в мінімальному світі. Одним із ключових напрямків

*© Шелудько Т. І.

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

трансформації сучасної освіти є її цифровізація [1]. Упровадження цифрових технологій в освітній процес дозволяє створити персоналізовані освітні траєкторії, забезпечити доступність навчальних матеріалів, підвищити рівень успішності учнів та ефективність освітнього процесу. Перехід до змішаної та дистанційної форм навчання, зумовила необхідність оволодіння педагогами новими цифровими інструментами та платформами, такими як системи управління навчанням (LMS), інструменти для проведення відеоконференцій, цифрові ресурси для створення інтерактивного контенту тощо. Сучасний світ характеризується складністю та взаємопов'язаністю процесів, які вимагають від фахівців системного мислення та здатності інтегрувати знання з галузями. Це зумовлює перехід від традиційного предметного підходу до міждисциплінарного, що забезпечує інтеграцію змісту різних дисциплін навколо ключових проблем та понять.

Міждисциплінарний підхід сприяє формуванню цілісної картини світу, розвитку критичного мислення та творчих здібностей учнів. Трансформація змісту сучасної освіти забезпечує перехід від знаннєвої парадигми до компетентнісної, що акцентує увагу на формуванні здатності успішно виконаних професійних та життєвих завдань. Це вимагає переосмислення цілей, змісту, методів та форм навчання, а також системи оцінювання навчальних досягнень.

Ключовими компетентностями, які мають формуватися в процесі навчання, є: критичне мислення, креативність, комунікація, співпраця, інформаційна та медіаграмотність, технологічна компетентність, підприємливість, соціальна та громадянська компетентність, навички самоорганізації та навчання впродовж життя. Проблемно-орієнтоване та проєктне навчання є ефективними підходами, які дозволяють поєднати теоретичні знання з практичними навичками, розвивати критичне мислення та творчий потенціал учнів. Ці підходи передбачають постановку реальних проблем або завдань, які учні мають самостійно або в групах, застосовуючи міждисциплінарні знання та навички. Важливою перевагою проблемно-орієнтованого та проєктного навчання є активне залучення учнів до освітнього процесу, формування навичок дослідницької діяльності та командної роботи, а також підвищення мотивації до навчання.

Упровадження елементів гри в освітній процес (гейміфікація) є ефективним способом підвищення мотивації учнів. Використання освітніх ігор, симуляцій, віртуальних лабораторій дозволяє моделювати реальні ситуації та процеси, забезпечуючи практико-орієнтований характер навчання та формування основних компетентностей. В умовах трансформації змісту освіти змінюється і роль педагога: від традиційної ролі транслятора знань до ролі викладача, коуча, модератора, тьютора, ментора [2]. Сучасний педагог має створювати умови для активного навчання, супроводжувати

СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

індивідуальні освітні траєкторії учнів, мотивуючи їх до самостійного пошуку та критичного осмислення інформації. Це вимагає від педагогів розвитку нових компетентностей: цифрової грамотності, навичок фасилітації та управління груповою динамікою, здатності до рефлексії та професійного вдосконалення. В умовах швидкого оновлення знань та технологій безперервний професійний розвиток стає невід'ємною складовою педагогічної діяльності. Педагоги мають постійно оновлювати свої знання та навички, опановувати нові освітні технології, вивчати передовий педагогічний досвід.

Отже, успішна адаптація системи освіти до нових викликів потребує системного підходу, що передбачає трансформацію на всіх рівнях: від державної освітньої політики до конкретних методик і технологій навчання. Водночас ключову роль у цьому процесі виконують педагоги, які мають бути готовими до змін, відкриті до інновацій та орієнтовані на постійне професійне зростання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. *Педагогіка і психологія*. 2019. № 2. С. 16–17.
2. Огієнко О. І. Інноваційні педагогічні технології: досвід США, Канади, країн Західної Європи. *Освітологія*. 2020. № 9. С. 92–101.
3. Сисоева С. О., Осадча К. П. Стан, технології та перспективи дистанційного навчання у вищій освіті України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Том 70, №2. С. 271–284.

Шолохова Н. С., Романов О. М.*

НЕБЕЗПЕКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНЯМИ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ З ФІЗИКИ

У статті аргументовано небезпеки постійного використання штучного інтелекту (ШІ) здобувачами освіти як для їх когнітивного розвитку так і прийняття за правильні відповіді отриманих відповідей ШІ, що своєю чергою робить виклик перед учителем фізики для запобігання закріплення завідомо неправильних алгоритмів розв'язання задач.

Стрімкий розвиток систем штучного інтелекту (ШІ) привертає увагу дослідників до можливостей їх упровадження в навчання фізики здобувачів освіти. Це зумовлено як зростаючою потребою у технологічних професіях в державі, бажанням учителів фізики витратити менше власного часу на підготовку до уроків та успіхами ШІ в обробці запитів. Приміром, учні також не проти використати ШІ для виконання домашніх завдань, самостійних та контрольних робіт. В освіті України популяризується використання ШІ, зокрема для створення адаптивного навчального контенту, автоматизованої перевірки та оцінки знань та навичок здобувачів освіти та

*© Шолохова Н. С., Романов О. М.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

забезпечення інтерактивної практики з розв'язування задач.

Проте в зарубіжній освіті акцентують увагу на практичних навичках роботи з обладнанням та навичках розв'язування задач, що своєю чергою розвиває критичне мислення особистості.

Метою статті є висвітлення небезпеки використання ШІ щодо формування аналітичних та критичних здібностей та навичок розв'язування задач у здобувачів освіти, як складника якісного навчання під час навчання у закладах освіти.

Потрібно критично ставитися як до навчальних матеріалів, згенерованих ШІ, так і до зданих робіт учнями для перевірки. Не потрібно перекладати обов'язки вчителя з перевірки задач на ШІ, тим паче задач з масивом даних і критично сформульованими умовами.

У розв'язанні такого типу задач та згенерованим ШІ розписом проведення експериментів є велика кількість упереджень і галюцинацій у матеріалах, що потребує додаткової підготовки вчителів до набуття вмінь користуватися системами ШІ, ґрунтовно перевіряти створені матеріали.

Аналізуючи закономірності в академічній успішності та поведінці учнів, системи ШІ просліджується прояв труднощів в навчанні здобувачів освіти, котрі активно користуються ШІ для виконання завдань з фізики. Своєчасне виявлення вчителем використання ШІ здобувачем освіти дозволяє вчасно втрутитися, видозмінювати формулювання задач, комбінувати подання даних до задач чи то графічно, чи з посиланням на таблиці саме в кінці усіх задач в матеріалі та їх варіанти подачі гарантуючи подальший розвиток можливостей мозку здобувачів освіти для досягнення успіху.

Крім того, ШІ може сприяти персоналізованому професійному розвитку вчителів, рекомендуючи тренінги та ресурси на основі їхніх унікальних стилів викладання та потреб класу. Але також може створити «мильну бульбашку» в творчому розвитку вчителя, обмежуючи ідеї з креативності для реалізації творчих ідей педагога.

На думку вчених, поєднання навчання з розв'язування задач та здобуття практичних навичок з виконання дослідів не буде давати ефективного розвитку особистості у разі перекладу відповідальності з вчителя на ШІ. Системи ШІ найбільш ефективні при підборі текстів відповідного рівня складності та створення вправ на розуміння до перевірки відповідей у формі відкритих запитань і тестів.

Недоліком ШІ можна вважати низький рівень адаптації під поточний рівень навичок здобувача освіти.

Таким чином, сучасні системи штучного інтелекту, безумовно, розширюють інструментарій викладачів іноземних мов, пропонуючи нові можливості для створення навчального контенту, забезпечення мовної практики та оцінювання. Проте жодна з наявних систем наразі не є повноцінною заміною

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

вчителя, особливо в контексті формування ключових комунікативних компетенцій. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення методики ефективної інтеграції технологій ШІ у традиційний освітній процес із урахуванням виявлених обмежень вже зараз, а також робота над усуненням обмежень і підготовка вчителів до зміни їхньої ролі в майбутньому.

Окрім того, на превеликий жаль не згадується в педагогічній літературі та сайтах для вчителів про авторське право та протоколи заборони обробки інформації сайтів з пошуку відповідей для генерації відповіді щодо запиту особистості до ШІ. Видавець сайтів може налаштувати індексацію із заборonoю опрацювання сканером чат-бота ШІ у своєму файлі robots.txt.

Чат-боти ШІ, як правило, обирали варіант надати впевнену відповідь ніж дати відповідь про неможливість відповісти на запитання особистості, на які вони не могли точно відповісти. Навіть пропонували неправильні або спекулятивні відповіді. Не варто забувати про інструменти генеративного пошуку ШІ, завдяки яким чат-боти створювали посилання та цитували синдиговані та скопійовані версії статей із видозміненим вмістом матеріалу. Навіть чат-боти ШІ, за користування якими з користувача стягується оплата, надають більш впевнено неправильні відповіді на запити користувачів, ніж їхні безкоштовні аналоги, як це не парадоксально, також продемонстрували більший рівень помилок. Це протиріччя виникає насамперед через їхню тенденцію давати остаточні, але неправильні відповіді, а не відмовлятися від прямої відповіді на запитання.

Угоди про ліцензування вмісту з джерелами новин не гарантують точного і вірного цитування у відповідях чат-бота.

До прикладу задача: «Нумізмат, розглядаючи старовинну монету крізь лупу, помітив, що її діаметр збільшився вдвічі. У скільки разів при цьому збільшилася видима товщина монети? Лупа розташована паралельно до монети».

Задача пропонувалась чат-ботам українською та англійською мовами.

Подібне за змістом питання розглядалось у текстовому поданні на сайті National Geographic. Окрім того, є математичне виведення на тематичних сайтах з розв'язування фізичних задач.

Розробники генеративних пошукових інструментів чат-ботів ШІ (ChatGPT, Perplexity та Perplexity Pro, Copilot і Gemini), оприлюднили назви своїх сканерів, даючи видавцям можливість заблокувати їх, тоді як сканери, які використовуються іншими (DeepSeek і Grok 3), невідомі.

Зокрема, ChatGPT, Perplexity та Perplexity Pro показали неочікувану поведінку, враховуючи те, що ми знаємо про те, які видавці надають їм доступ для сканера. У деяких випадках чат-

боти ШІ або неправильно відповідали, або відмовлялися відповідати на запити видавців, які дозволяли їм отримати доступ до їх вмісту. Тим самим обходять параметри протоколу виключення роботи ШІ [2].

З іншого боку, іноді вони правильно відповідали на запити про видавців, до вмісту яких вони не мали мати доступу. Цікаво вийшло із задачею на оптичне збільшення товщини монети у Perplexity Pro. Це було досить дивно, бо безкоштовна версія Perplexity правильно визначила теоретичне пояснення запиту спираючись на матеріали сайту National Geographic, навіть незважаючи на те, що видавець заборонив National Geographic сканери Perplexity і не має офіційних стосунків з компанією AI. Хоча існують інші способи, за допомогою яких чат-боти можуть отримати інформацію про обмежений вміст (наприклад, через послання на роботи в загальнодоступних публікаціях), це відкриття свідчить про те, що Perplexity, незважаючи на те, що він «поважає директиви robots.txt».

Copilot був єдиним, який не був заблокований жодним із видавців у нашому наборі даних. Ймовірно, це пов'язано з тим, що Copilot використовує той самий сканер BingBot, що й пошукова система Bing, а це означає, що видавці, які бажають заблокувати його, також повинні відмовитися від включення в пошук Bing. Тому Copilot має переваги в порівнянні з іншими ШІ, бо повинен доступ до всього вмісту інтернет сторінок; однак він теж надав неправильну відповідь.

Таким чином, вплив ШІ на процеси викладання і навчання в школах виходить далеко за межі персоналізованого навчання та адміністративної ефективності. Він запроваджує інноваційний підхід до експериментального навчання, сприяє глобальній співпраці, допомагає вирішувати проблеми учнів на ранньому етапі, підвищує ефективність процесу підготовки вчителів тощо. Технології ШІ відкрили нові горизонти в розумінні та викладанні фізики. Все це завдяки таким інструментам, як інтерактивні симуляції, віртуальні лабораторії та адаптивні навчальні платформи, які задовольняють широкий спектр стилів і потреб навчання. Серед викликів, які виникають при використанні ШІ є ризик порушення конфіденційності даних, надмірна залежність від технологічних рішень і необхідність обережного впровадження ШІ, щоб він не посилював існуючу нерівність в освіті.

Загалом чат-ботам ШІ не вдавалося отримати правильну відповідь із використанням математичних розрахунків чи виконанням побудови графічно. У сукупності вони дали неправильні відповіді. З точки зору аналізу теоретичних відповідей найгірше в Grok 3. Він мав набагато вищий рівень помилок в судженні при поясненні відповіді, але при тому дав відповідь з найбільшим теоретичним матеріалом. Також Grok 3 дає більше помилок у формулюванні відповіді українською мовою і не пропонує графічного пояснення-розв'язання для

відповіді. Хоча при «розв'язуванні» інших задач даний чат-бот пропонує графічне пояснення.

Американські медики довели, що емоційні види інтелектуального навантаження типу читання книг, захоплення театром і кіно залишають мозок пасивним, розвиваючи тільки фантазію, і довголіттю не сприяють. Працюють виключно спокійні види інтелектуального навантаження за рішенням конкретних завдань в будь-якій діяльності, подібні до рішення наукових проблем, кросвордів, загадок і читанню слів задом наперед, що стимулює процес мислення, викликають приплив крові до голови, що покращує кровопостачання мозку і живлення нервових клітин. Відповідно запобігаючи ранньому фізіологічному старінню мозку можна за допомогою активного інтелектуального навантаження. Під час навчання, засвоєння нової інформації в мозку відбувається розростання нервових волокон, утворюються нові зв'язки, збереження інтелектуальної і творчої активності мозку та запобігти передчасному старінню мозку [1].

Бі Джей Кейсі, професор неврології пояснює потенціал до навчання і запам'ятовування, на ранньому етапі життя великий кількості збуджуваних зв'язків (щільності нейронів).

З 18 місяців до 24 місяців мозок особистості зміщується в бік навчання, зміцнення важливих зв'язків та зменшення тих, які не використовуються. Приблизно у віці від 10 до 19 років відбуваються динамічні зміни в мозкових мережах, які беруть участь у навчанні того, як обробляти емоції та мотивацію, пов'язану з різними переживаннями. Ця підвищена чутливість до навколишнього середовища відображається в черговому спаді синоптичних та когнітивних зв'язків нейронів у мозку. На нашу думку використання ШІ та беззаперечне переконання молоді особистості – здобувача освіти у правильності отриманих відповідей на запити має негативний вплив на зв'язки синопсів та щільності нейронів. Активне та постійне використання з віком здобувачами освіти ШІ для розв'язування задач та складання планів виконання експериментів може нести негативний вплив на розумові здібності [3].

Також, можливість швидкого доступу до інформації ускладнює запам'ятовування. Знижується ймовірність запам'ятовування через зменшення зусиль, розумової праці для вирішення поставлених задач.

Використання ШІ має такі недоліки:

- зменшення людської взаємодії;
- гірше запам'ятовування;
- зниження навичок критичного мислення;
- зниження навичок роботи з інформацією та її інтерпретацією.

З часом уповільнює когнітивні процеси, сповільнюючи їх та негативно впливати на розвиток когнітивних процесів особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Яремчук Оксана. Нервова система і старіння: погляд невролога. URL: <https://www.bsnu.edu.ua/blog/6095-nervova-sistema-i-starinnya-poglyad-nevrologa/>.
2. AI Search Has A Citation Problem. URL: https://www.cjr.org/tow_center/we-compared-eight-ai-search-engines-theyre-all-bad-at-citing-news.php.
3. Caitlin Gilbert. How does the brain age across the lifespan? New studies offer clues. URL: <https://www.washingtonpost.com/wellness/2023/02/28/brain-aging-childhood-teens-adults/>.

Щегельська К. Б.*

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ БІБЛІОТЕК В ЄВРОПІ

Однією з основних тенденцій розвитку цифрових бібліотек є інтеграція технологій штучного інтелекту (ШІ) та семантичного пошуку. Використання алгоритмів машинного навчання дозволяє здійснювати персоналізований підбір навчальних матеріалів, підвищуючи ефективність навчального процесу. Семантичний аналіз текстів сприяє більш точному й швидкому знаходженню необхідних ресурсів, що особливо актуально в умовах зростання обсягів цифрової інформації. Використання алгоритмів обробки природної мови (NLP) дозволяє автоматизувати каталогізацію та забезпечувати швидкий доступ до релевантних джерел [1].

Також важливою тенденцією є впровадження відкритого доступу (Open Access), що дозволяє зробити навчальні матеріали доступними для широкого загалу. Багато університетів та наукових установ створюють власні цифрові репозитарії, де викладачі та студенти можуть безкоштовно отримувати доступ до дослідницьких праць, підручників та мультимедійних матеріалів. Окрім цього, розвиток ліцензованих цифрових платформ дозволяє збалансувати відкритий доступ і захист авторських прав [2].

Значну роль у сучасних цифрових бібліотеках відіграє використання хмарних технологій. Вони забезпечують можливість доступу до ресурсів у будь-який час і з будь-якого пристрою, а також сприяють створенню інтегрованих освітніх середовищ. Хмарні платформи забезпечують масштабованість та гнучкість цифрових бібліотек, що дозволяє адаптувати їх до потреб різних навчальних закладів. Зокрема, платформи типу Google Scholar, ResearchGate та Academia.edu стають важливими елементами наукової комунікації [3].

Незважаючи на численні переваги, цифрові бібліотеки стикаються з певними труднощами. Однією з головних проблем є необхідність стандартизації метаданих для ефективної каталогізації ресурсів. Універсальний підхід до організації цифрових колекцій дозволив би забезпечити взаємодію між

різними бібліотеками та спростити пошук матеріалів. Запровадження єдиних міжнародних стандартів, таких як Dublin Core або MARC, дозволить покращити управління цифровими бібліотечними фондами [4].

Ще одним викликом є захист авторських прав і ліцензійне регулювання доступу до матеріалів. Використання ліцензій типу Creative Commons частково вирішує цю проблему, проте питання інтелектуальної власності залишається актуальним, особливо у випадку комерційних наукових публікацій. Деякі цифрові бібліотеки впроваджують технології блокчейну для відстеження авторських прав і захисту від несанкціонованого використання матеріалів [5].

Також важливою є проблема цифрової нерівності, що проявляється у неоднаковому рівні доступу до цифрових ресурсів серед різних верств населення. Відсутність необхідного обладнання та інтернет-з'єднання може суттєво обмежувати можливості користування цифровими бібліотеками. Для вирішення цієї проблеми розглядаються ініціативи щодо розширення доступу до мережі у віддалених регіонах та надання безкоштовних або субсидованих цифрових освітніх ресурсів [6].

У майбутньому цифрові бібліотеки розвиватимуться у напрямку інтеграції із системами адаптивного навчання, що дозволить створювати персоналізовані освітні траєкторії. Впровадження технологій віртуальної та доповненої реальності відкриває можливості для інтерактивного навчання та поглибленого розуміння складних концепцій [7].

Розширення співпраці між освітніми установами, технологічними компаніями та державними органами сприятиме розробці комплексних рішень для покращення доступності та якості цифрових бібліотек. Інвестиції у кібербезпеку, штучний інтелект та вдосконалення стандартів метаданих забезпечать ефективне використання цифрових освітніх ресурсів у глобальному масштабі [8].

Цифрові бібліотеки відіграють ключову роль у сучасній системі освіти, сприяючи доступу до знань та розвитку академічних досліджень. Інтеграція новітніх технологій, розширення відкритого доступу та впровадження стандартів метаданих можуть значно підвищити ефективність їхнього використання. Водночас подолання викликів, пов'язаних з авторськими правами, стандартизацією та цифровою нерівністю, потребує подальшої співпраці між освітніми установами, державними органами та технологічними компаніями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Івашкевич, О. В. Цифровізація освітянських бібліотек: інноваційні рішення для наукової освіти. Київ: ІІТА, 2023. С. 27–33.
2. Освітнянські бібліотеки в умовах цифрової трансформації. Київ: НТУУ «КПІ», 2023. С. 45–56.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

3. Цифрове десятиліття Європи: цифрові цілі на період до 2030 року. Європейська Комісія, 2021. С. 112–124.
4. Гриньова, О. В. Стандартизація метаданих для цифрових бібліотек. Харків: ХНУ, 2022. С. 99–104.
5. Технології блокчейну для цифрових бібліотек: огляд та перспективи. Київ: Наукова думка, 2022. С. 134–145.
6. Цифрова нерівність в доступі до освітніх ресурсів: міжнародний досвід. Варшава: Наукова асоціація цифрових технологій, 2023. С. 200–215.
7. Віртуальна та доповнена реальність в освіті: використання в цифрових бібліотеках. Лондон: Науковий центр освіти, 2023. С. 50–60.
8. Перспективи розвитку цифрових бібліотек в умовах сучасних технологій. Брюссель: Європейська комісія, 2022. С. 130–150.

Щербина В. М.*

**ІСТОРІЇ ПРО ЛІТЕРИ: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД
У ВИВЧЕННІ РІДНОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ
АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Сучасна початкова освіта вимагає ефективних підходів до навчання, які сприяють природному розвитку мовлення дітей. Методика Монтессорі, яка акцентує увагу на самостійності, практичній діяльності та сенсорному досвіді, є одним із перспективних підходів до навчання рідної мови. Вальдорфська педагогіка Р. Штайнера використовує історії про літери як ключовий інструмент для формування мовленнєвих навичок у початковій школі. Особливістю цього підходу є представлення кожної літери через художній образ або символ, що відображає характер звуку або його зв'язок із природою та культурою. Тому в контексті НУШ, що впроваджує компетентнісне навчання, інтеграція Монтессорі-принципів та засобів педагогіки Штайнера є надзвичайно актуальними.

У світовій педагогіці значну увагу приділяють альтернативним методам навчання грамотності. Дослідження М. Монтессорі [5; 6] показують, що діти ефективніше засвоюють мову, коли мають змогу працювати з матеріалами, які залучають кілька органів чуттів одночасно. Це підтверджує концепцію мультисенсорного навчання, розроблену Г. Гарднером у його теорії множинного інтелекту [9]. Окрім цього, дослідження К. Робінсона [7; 8] підкреслюють важливість творчих підходів у навчанні. В українському освітньому просторі В. Хромець [10] розглядає особливості імплементації Монтессорі-підходу в сучасні навчальні програми, наголошуючи на його ефективності в розвитку в тому числі мовленнєвої компетентності дітей. Б. Тріллінг і К. Фадель [11] зазначають, що розвиток критичного мислення та самостійності є ключовими навичками ХХІ століття, що безпосередньо корелює з основними принципами педагогіки Монтессорі.

*Щербина В. М.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Вальдорфський підхід малювання образу літер відгукується з підходом Монтесорі до залучення кількох органів чуттів та сенсорного сприйняття світу. Так, літера «А» може асоціюватися з образом гір або відкритої брами, що викликає у дитини емоційний відгук і підсилює асоціативну пам'ять [1]. Вальдорфські вчителі використовують казки, міфи та оповідання для введення нових літер, створюючи цілісну картину світу та залучаючи уяву дітей [2]. Це підвищує емоційну залученість і допомагає дітям запам'ятовувати літери та їхні звуки через багатосенсорний досвід. Крім того, підхід сприяє розвитку креативності та глибшому розумінню мовних структур [3; 4].

Але незважаючи на наявність багатьох досліджень щодо важливості і ефективності сенсорно-моторного і асоціативного компоненту в навчанні, питання адаптації підходів Монтесорі і Штайнера до вимог НУШ та їхня ефективність в українському освітньому просторі потребує подальших досліджень.

Метою дослідження автора став аналіз ефективності альтернативних підходів до навчання рідної мови у початковій школі з метою підвищення мотивації дітей до навчання і його ефективності, можливості імплементації цих підходів в освітній процес НУШ.

Слід передусім підкреслити важливість сенсорно-моторного розвитку як основи навчання письму. Одним із ключових аспектів методики Монтесорі є підготовка руки до письма через сенсорні вправи. Це включає роботу з дрібною моторикою, окоміром, розвитком міжпівкульового діалогу мозку. Практика свідчить, що така підготовка покращує концентрацію уваги, пам'ять та координацію рухів дитини. Тому у вивченні звуків та їх графічних зображень головною стратегією навчання має бути включення сенсорно-моторної пам'яті та уяви дитини у процес її індивідуального навчання. Для цього перед початком тренування навичок написання літер учитель може розповісти дітям «алфавітні історії-загадки». Спочатку він вигадує історію про когось/щось/десь, в якій дитина може «посмакувати» звук на відчуття і слух. Під час розповіді вчитель не називає, про який звук йдеться, а дозволяє дітям вгадати. Він розповідає історію і одночасно малює її на великому аркуші, захищуючи образ літери у елементи малюнку. По завершенню вчитель має включити асоціативне мислення й відчуття дітей щодо звуку і його графічного відображення – літери. Діти малюють цю історію одночасно з вчителем за власним баченням, а не перемальовують те, що робить вчитель. Такий підхід дозволяє підвищити ефективність сприйняття дітьми звуків, в тому числі виокремлення голосних від приголосних.

Інтонаційне озвучування літер як метод засвоєння звуків є ефективним і цікавим, адже інтонації використовуються для чуттєвого «обмацування» звуків. Діти вимовляють звуки

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

з різними емоціями (наприклад, літеру «А» можна вимовити як висловлення здивування, плачу, радості, смутку тощо). Це, в свою чергу, допомагає учням краще сприймати фонетичні особливості мови та покращує артикуляцію. Для додаткових фонетичних ігор з дітьми можна зробити картки-інтонування і залишити у вільному доступі у класі, щоб за бажанням учні могли грати з ними або використовувати під час уроків.

Висока ефективність використання загадок, віршів та історій про літери не лише сприяє запам'ятовуванню, а й робить навчання цікавим і захопливим для дітей. Тому, з огляду на сучасні тенденції освіти, впровадження елементів альтернативних педагогічних технологій (зокрема методу Монтесорі та педагогіки Штайнера) у практику початкової школи НУШ, може сприяти розвитку самостійності учнів, покращити їхню мовленнєву компетентність, використовуючи сенсорно-моторні засоби, та залучає їх до інтерактивного навчання, побудованого на активній взаємодії вчителя та учнів класу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Van Alphen C. The Waldorf Approach to Writing and Reading in Grades 1 & 2 with special reference to teaching children from non-English speaking homes. URL: https://zukunftsstiftung-entwicklung.de/media/ZSE/UEber_uns/Downloads/LITERACY_Grades_1__TRAINING_MANUAL_bearbeitet_1_.pdf.
2. Bell A. Teaching children to write and read in Waldorf schools. 2024. Front. Educ. 9:1387867; DOI: 10.3389/feduc.2024.1387867. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/education/articles/10.3389/feduc.2024.1387867/full>.
3. How Waldorf Brings Literacy Alive. URL: <https://ihomeschoolnetwork.com/waldorf-approach-to-reading/>.
4. Anderson Karen and Robert. The Development of Literacy in the Waldorf School: An Alternative Model. URL: https://goldenvalleycharter.org/files/galleries/Development_of_Literacy_in_the_W_School_07-08.pdf.
5. Montessori M. To Educate the Human Potential. *Aakar Books*, 2019 110 p.
6. Montessori Mario Jr. The Human Tendencies and Montessori Education. *Association Montessori Internationale*, 1966 32 p.
7. Ken Robinson. Out of Our Minds: The Power of Being Creative. Capstone, 2017. 304 p.
8. Robinson, K. Creative Schools: The Grassroots Revolution That's Transforming Education. *Penguin Books*, 2016. 320 p.
9. Gardner, H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. New York: Basic Books, 2011. 528 p.
10. Хромець В. Марія Монтесорі: педагогічна концепція. Київ: Дух і літера, 2024 42с.
11. Trilling, B., Fadel, C. 21 st Century Skills: Learning for Life in Our Times. Jossey-Bass, 2009. 240 p.

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНА ЛОГОПЕДИЧНА РОБОТА З РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ З МОВЛЕННЄВИМИ ОСВІТНИМИ ТРУДНОЩАМИ

Порушення мовленнєвого розвитку у дітей дошкільного віку в сучасному світі викликає безліч проблем, тому що розгорнуте зв'язне мовлення стало відносно мало використовуватися через появу інших форм комунікації, якими користуються сучасні діти. Так, одним із важливих напрямів роботи педагогів дошкільця є мовленнєве виховання дітей, насамперед – розвиток зв'язного мовлення.

Серед дошкільників з мовленнєвими порушеннями найбільше всього дітей із затримками психомовленнєвого розвитку, для яких найскладнішою задачею є зв'язне мовлення. Зв'язне мовлення – це побудова зв'язних висловлювань різних типів: міркування, оповідання; уміння структурно будувати текст; розвивати сюжет за серією картин; поєднувати частини розповіді граматично правильно. Значні проблеми сформованості компонентів мовленнєвого розвитку виявляються при загальному недорозвитку мовлення, яке є симптомом такого психогенного порушення розвитку як загальний недорозвиток мовлення та затримка психічного розвитку.

Диференціація таких складних порушень у дошкільників, як затримка психічного розвитку (ЗПР) та загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ) пояснюється сучасними вимогами корекційно-педагогічного впливу. Незважаючи на наявність схожих проявів порушень психомовленнєвого розвитку, виникає необхідність диференційованої діагностики, вибору освітньої траєкторії, адаптованої освітньої програми.

Затримка психічного розвитку – це суміжний стан між нормою та інтелектуальною недостатністю, який виявляється через затриманий темп психічного розвитку дитини дошкільного періоду. Характеризується уповільненим темпом розвитку вищих психічних функцій: мислення, пам'яті, сприйняття, уваги, емоційно-вольової сфери. Затримка психічного розвитку – особливий вид розвитку особистості дитини, незрілість, нетяжке порушення пізнавальної сфери, симптом відставання розвитку психіки або її окремих функцій (психомоторних, сенсорних, мовленнєвих, емоційно-вольових) [2].

Загальний недорозвиток мовлення – це порушення, яке виявляється у фонетико-фонематичному, лексико-граматичному та комунікативному компонентах. У логопедичній літературі виділяють три рівні, які визначають мовленнєву компетентність дітей із ЗНМ: відсутність загальноновживаного мовлення; зародки загальноновживаного мовлення; розгорнуте мовлення з частковим фонематичним і лексико-граматичним

недорозвиненням (Левіна Р. Є. 1968) [3]. Мовлення – це вища психічна функція і доволі часто страждає як окремо, так і разом з іншими структурами. Недорозвиток мовлення супроводжується затримкою психічного розвитку, порушеннями сенсорної сфери, продукування моторики, несформованою емоційно-вольовою сферою.

Діти дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення і затримкою психічного розвитку виявляють неточності оформлення зв'язного тексту у вигляді семантичного програмування, неточного мовного структурування тексту. Індивідуальні відмінності у порушеннях зв'язного мовлення потребують диференційованого підходу до дошкільників під час організації корекційної роботи. Диференційований підхід до корекції порушень зв'язного мовлення з урахуванням неоднорідності формування мовленнєвих порушень дозволить підвищити ефективність логопедичного впливу [1].

Корекційна логопедична робота з розвитку зв'язного мовлення здійснюється за наступними напрямками:

- розвиток у дошкільників абстрактно-образного мислення, емоційного сприйняття явищ, предметів, об'єктів;
- формування узагальнених понять, засвоєння дітьми відповідних елементів оповідального тексту, уміння складати зв'язну розповідь;
- формування у дітей зацікавленості у художньому слові;
- виховання активності, самостійності, ініціативності та творчості при створенні яскравих, виразних образів.

Задачі корекційного впливу:

- актуалізація лексико-граматичних категорій та активізація мовленнєво-пізнавальної діяльності;
 - удосконалення фонетичної сторони мовлення;
 - розвиток самостійного мовлення.
- Види логопедичних занять щодо закріплення навичок:
- активного і пасивного словника;
 - граматично правильного оформлення мовлення;
 - зв'язного висловлювання;
 - звуковимови, розвитку фонематичного аналізу і синтезу;
 - оволодіння початковими навичками письма та читання.

Приклади завдань щодо формування лексико-граматичних засобів мовлення:

1. Утворювати присвійні прикметники (апельсиновий, кленовий, глиняний...).
2. Визначати в реченні назви ознак предмету «Який? Яка? Яке?» (високий, великий, прямий...).
3. Змінювати форми дієслів (лежи – лежить – лежу...).
4. Змінювати форму дієслів в однині і множині (стою – стоїмо, біжу – біжимо...).
5. Підбирати прийменники (на, в, під, за...) щодо розташування предметів у просторі.

Варіанти переказу художніх літературних творів:

- переказ за планом, який складений педагогом;
 - переказ за вибором дітей, коли вивчений твір переказують за бажанням;
 - переказ в дійових особах або драматизація твору.
- Результатами логопедичної роботи мають бути уміння:
- називати предмети і визначати їх ознаки;
 - відгадувати загадки за описом предмета;
 - порівнювати предмети за суттєвими ознаками;
 - правильно узгоджувати у самотійному мовленні закінчення слів у реченні;
 - застосовувати в активному мовленні словосполучення і прості речення;
 - розуміти звернене мовлення в ситуації спілкування;
 - фонетично правильно вимовляти звуки мовлення;
 - правильно вимовляти і відтворювати складову структуру слів у самотійному мовленні;
 - використовувати прості і складні речення, уміти об'єднувати їх у розповідь;
 - уміти переказувати текст;
 - уміти використовувати монологічне і діалогічне мовлення;
 - уміти застосовувати прийоми словотвору та словозміни, утворювати нові слова;
 - граматично правильно оформлювати самотійне мовлення у відповідності з мовними нормами.
- Надалі здійснюється вдосконалення всіх компонентів системи мовлення.

Таким чином, порушені функції мовленнєвого розвитку дошкільників із ЗПР і ЗНМ впливають на всі функції мовлення і виявляються як системне недорозвинення мовлення. Діти дошкільного віку із ЗНМ і ЗПР за рівнем мовленнєвого розвитку складають неоднорідну групу. При схожості прояву мовленнєвих порушень дітей з ЗНМ та ЗПР природа виникнення цих труднощів різниться. Дошкільники із ЗНМ мають труднощі щодо засвоєння морфологічної системи мови. Діти дошкільного віку із ЗПР при засвоєнні мовних одиниць як кодової системи мають проблеми із системою організацією лексичних одиниць. Диференційований підхід у корекційно-логопедичній роботі, яка направлена на особливості формування засобів мовленнєвого розвитку у дошкільників із ЗНМ та ЗПР, сприяє більш ефективному подоланню мовленнєвих порушень у дітей цих категорій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Галецька Ю. В. До питання використання розповіді як методу розвитку зв'язного мовлення дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. *Актуальні проблеми корекційної освіти* / за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. Вид. IV. Вип. 14. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Медобори. 2019. № 7 (15). С. 1–9.

2. Діти з затримкою психічного розвитку: характеристика, особливості психологічного супроводу: метод. реком. для методистів із психологічної служби, практичних психологів дошкільних навчальних закладів / уклад. Л. О. Кондратенко. Суми: РВВ КЗ Сумський ОІППО, 2015.
3. Левицький В. Е. До питання про формування лексико-граматичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. *Актуальні проблеми корекційної освіти* / за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. Вид. VI. Вип. 1. Кам'янець-Подільський. Медобори. 2015. № 5 (15). С. 1–12.

Юзбашева Г. С.*

ІНТЕГРАЦІЯ ПРИРОДНИЧИХ НАУК НА ОСНОВІ СИНЕРГЕТИКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ (НА ПРИКЛАДІ ХІМІЇ)

Виклики, які постали сьогодні перед Україною, пов'язані не тільки з безпекою, етикою, конфліктом поколінь, суспільством споживання, а й з низкою внутрішніх проблем. Повномасштабна війна, яка почалася 2022 року, принесла українському народу окупацію територій і, як наслідок, велику кількість внутрішньо переміщених сімей, а також дітей із посттравматичним синдромом.

У цей час середня освіта зазнає як зовнішніх, так і внутрішніх змін, які стають інструментом для підвищення якісного освітнього процесу, формуванню демократичної культури і демократичних цінностей в освітньому закладі, розвитку інновацій, нових технологій, можливостей для творчості здобувачів освіти та взаємодії їх між собою та із глобальним світом.

Перед середньою освітою виникають проблеми, які потребують негайного вирішення. У здобувачів освіти знижується рівень мотивації до освіти, недостатньо сформована самоорганізація учнівства, освітній процес із очної форми переходить у дистанційну, готовність працювати в новому форматі, проводити дослідницько-пошукову роботу.

На початку ХХІ століття світ не просто змінився, він вимагає конкретних змін у діяльності закладів середньої освіти, які викликані необхідністю формування суспільно активної, творчої особистості, що, на відміну від людини-виконавця, здатна самостійно мислити, генерувати нові ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Реалії сьогодення свідчать, що така особистість, зможе досягти успіхів у навчанні й роботі і буде корисна для суспільства. У цьому контексті стає очевидним, що цінність отриманих знань, здобутих здобувачами освіти, полягає не так у теоретичному їх засвоєнні, як у формуванні їх практичного застосування.

Отже, одним з найважливіших завдань освітнього закладу є підготовка здобувачів освіти до життя, набуття ними умінь та

заняття до життя, спонукаючи здобувачів освіти бути не спостерігачами, а активними учасниками тих процесів, відносно, які лягли в основу викладання предметів, залучаючи їх для спільної діяльності в процесі пізнавального пошуку. І тому головною лінією навчальної діяльності вважаємо формування творчої особистості через використання синергетичного підходу. Творцем синергетичного напрямку і винахідником терміну «синергетика» є професор Штутгартського університету і директор Інституту теоретичної фізики і синергетики Герман Хакен [4].

Синергетика (від грец. Synergos – спільна, кооперативна дія) – галузь досліджень процесів самоорганізації, які відбуваються у складних системах. Синергетика як галузь наукового знання визначає основні принципи самоорганізації, критерії побудови середовища, встановлює умови стійкого розвитку у мінливому світі [5].

Чи дійсно синергетика – це інноваційний підхід до процесу навчання та чому вона має особливе значення для освіти? Синергетика міждисциплінарна, або орієнтована на те, щоб виявити закони самоорганізації складних систем природи, незалежно від конкретної природи їх складових елементів. Цим визначається, специфічна роль синергетики в системі освіти. Для активної взаємодії суб'єктів освітнього процесу використовують цей важливий підхід.

Я. А. Коменський акцентував увагу на необхідності «завжди і всюди брати разом те, що пов'язано одне з одним». Необхідність інтегрованого підходу до організації освітнього процесу чеський педагог пояснював таким чином: «Всі знання виростають з одного коріння – навколишньої дійсності, мають між собою зв'язки, а тому повинні вивчатися у зв'язках» [3].

Для ефективного впливу на сучасного здобувача освіти необхідно використовувати педагогічні методи, що ґрунтуються на активній участі і співпраці здобувачів між собою і з учителем.

Синергетика, звичайно, не вирішує всіх проблем освіти. Вона лише допомагає управляти, здійснювати й виробляти стратегії. Вона пропонує ефективні освітні технології й переосмислення вже відомих підходів.

Процедура навчання при синергетичному підході – це не перекладання знань з однієї голови в іншу. Це нелінійна ситуація відкритого діалогу, прямого й зворотного зв'язку.

Здійснюючи найрізноманітніші заходи, використовуючи найновітніші методики, важливо пам'ятати, що для дитини це має бути не нудне повчання, а час відкриття багатогранності світу Природи, усвідомлення своєї єдності з нею і своєї сутності, гармонійне поєднання природничих знань на базі пріоритету духовних цінностей. Тому слова «пізнай себе» і «створи себе» мають бути гаслом, за яким повинен працювати кожен здобувач

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

освіти, а завдання вчителя – дати знання і спрямувати їх у правильне русло. Для цього вчитель має бути готовим до інтелектуальної і фізичної праці, володіти необхідними методичними рішеннями, творчо мислити і бути відкритим для спілкування.

Як приклад, можна розглянути синергетичний підхід до реалізації інтегрованих уроках, де співіснують традиційні форми навчання з інноваційними. На такому уроці можна створити умови для розвитку різних інтелектуальних умінь здобувачів освіти, через нього можна вийти на формування мислення, оснований на самоорганізації здобувача, навчити використанню теоретичних знань в практичному житті, в конкретних життєвих і наукових ситуаціях. Інтегровані уроки зближують процес навчання і життя. Такий підхід в навчанні і є синергетичним. Цей підхід приводить до покращення управління освітнім процесом і безпосередньо до [1]:

1. Переходу від традиційної форми навчання до самоорганізації.
2. Створення освітніх технологій, які об'єднують різні педагогічні підходи.
3. Адекватної самооцінки здобувачами освіти своїх дій.
4. Створення «єдиного інформаційного педагогічного середовища родини і закладу».

З погляду синергетики самоосвіта є виявом самоорганізації в освітньому процесі. Це узгоджується із сучасними уявленнями про роль учителя, який не передає знання, а сприяє оволодінню способами самоосвіти, створює сприятливі умови для творчості, забезпечує зворотні зв'язки. Освітній процес є синергетичним за своєю природою.

Самоорганізація – одне із ключових понять синергетики. В аспекті освіти це означає самоосвіту, тобто найважливіше – не передача знань, а оволодіння способами здобуття знань швидкою орієнтацією в розгалуженій системі знань. Навчання стає інтерактивним: не тільки вчитель навчає здобувача освіти, а й здобувач освіти навчає вчителя. Наставник повинен бачити, що ховається за здобувачем освіти, і навчитися розуміти його [2].

Реалізація цих завдань можлива на інтегрованих уроках. На нашу думку дуже ефективні результати дають у закладах освіти саме такі уроки, які будуються на синергетичному підході. Інтегровані уроки більш цікаві, тому що не кожний день на уроці присутні два вчителі одночасно, вони допомагають вирішувати більшу кількість задач, використати різні методи і форми навчання, інформаційно-комунікаційні технології, педагогічні програмні засоби навчання.

Застосування в освітньому процесі інтегрованих технологій та інтерактивних форм і методів навчання сприяє формуванню навичок і вмінь здобувачів освіти, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, активної взаємодії

здобувачів освіти. Це така організація освітнього процесу, за якої неможлива не участь здобувача освіти в колективному процесі пізнання, співнавчання, взаємонавчання, самонавчання.

Метою інтегрованих уроків є формування в здобувачів освіти цілісного світогляду про навколишній світ; активізація їхньої пізнавальної діяльності; підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу; створення творчої атмосфери в дитячому колективі; виявлення у школярів здібностей та їх особливостей; формування навичок самостійної роботи з додатковою літературою, таблицями, опорними схемами; підвищення інтересу до матеріалу, що вивчається; ефективна реалізація розвивально-пізнавальної функції навчання [7].

Таким чином, інтегрований урок не може бути ізольованим, «випадати з теми». Він органічно поєднується з попереднім та наступним уроками, стає складовою всього освітнього процесу [там само].

Чи однаково він реалізується як і традиційний урок? Інтеграція впливає на мотиваційну сферу школярів. Підвищується значущість освітньо-професійних ролей і, насамперед, ролі здобувача освіти з майбутнього професією, а також формується роль громадянина, члена суспільства, дослідника, індивідуальність та особистість; формується загальне позитивне ставлення до закладу освіти, ситуацій уроку, творчого освітнього процесу; збільшується вагомість взаємин із вчителем та однолітками; зростає інтерес до інтегрованих уроків; більшу вагомість набувають цілі, що пов'язані з навчанням, самовдосконаленням, позитивними переживаннями, взаєминами з друзями, розвитком інтелектуальних здібностей.

Уроки інтегрованого змісту містять різні завдання компетентісно орієнтованого напрямку, які не мають однозначного рішення. Структура інтегрованих уроків може бути різною. Це залежить від мети, завдань, змісту уроків, видів діяльності. Проте предмети, що інтегруються, не можуть бути представлені на одному уроці рівнозначно. Залежно від ступеня перекривання предметних областей за своїм змістом інтегровані уроки можуть бути:

- на базі однієї дисципліни, інша ж дисципліна виступає в ролі допоміжної;
- уроки, у яких внесок дисциплін з однієї освітньої галузі однаковий;
- уроки, на яких навчальні дисципліни групуються навколо певної навчальної проблеми, законів розвитку природи;
- інтегровані уроки, у яких наступна навчальна тема впливає з попередньої.

Інтегровані уроки розвивають мислення й мовлення школярів, їхню увагу, пам'ять, спостережливість, кмітливість, ініціативу, самостійність, працьовитість, уважне ставлення один

до одного.

Найчастіше структура інтегрованого уроку буває різна, а може мати такі етапи: I. Організація класу. II. Повідомлення теми, мети та завдань уроку. III. Мотивація навчальної діяльності учнів. IV. Актуалізація та коригування опорних знань з усіх інтегрованих предметів. Цей етап можна проводити у формі змістовної, чіткої бесіди (8-10 хвилин) [8].

Об'єднання змісту навчальних дисциплін значно скорочує час і забезпечує емоційність, різносторонність, системність сприймання школярами предметів чи явищ що є безперечною перевагою інтеграції. V. Повторення та аналіз основних фактів, подій, явищ. VI. Творче перенесення знань і навичок здобувачів освіти у нові ситуації. VII. Узагальнення та систематизація навчальних досягнень дітей. VIII. Підбиття підсумків інтегрованого уроку. IX. Домашнє завдання. Дається окремо для кожного із предметів, що інтегровані в даному уроці.

Як приклад використання синергетичного підходу для розвитку логічного мислення здобувачів освіти пропонуємо елементи інтегрованого уроку з хімії та основ безпеки життєдіяльності у 8 класі з теми: «Фізичні й хімічні властивості середніх солей. Здорове харчування». На організаційному етапі уроку проводиться розминка з метою розвитку логічного мислення «Постав на місце» – школярі із «розсипаних» слів складають тему уроку. На етапі мотивації навчальної діяльності пропонуємо казку «Про дружну сім'ю», слухаючи яку здобувачі освіти виписують почуті ними речовини і знаходять між ними спільні ознаки-належність до відповідного класу сполук.

При вивченні нового матеріалу школярі досліджують проблемне питання: «Солі взаємодіють з кислотами, основами, солями. Чи завжди можливі ці реакції?» Відповіді на питання школярі знаходять при перегляді відеодослідів «Хімічні властивості середніх солей». Самостійно формують висновки і нотатки в зошитах.

Інша група восьмикласників отримує заздалегідь завдання – робота над проектом «Хімія та здоров'я» з теми «Здорове харчування. Обмін мінеральних солей». На даному етапі уроку проходить захист проекту. Підсумки уроку: робимо і обговорюємо загальні висновки.

Синергетичний підхід на інтегрованих уроках сприяє тому, що здобувачі освіти опановують усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання), розвивають критичне мислення, рефлексію, уміння розмірковувати, розв'язувати проблеми. Дитину можна навчити чомусь лише тоді, якщо вона сама бере участь у процесі навчання [1].

Сухомлинський В. О. говорив, що школа має бути не коморою знань, а середовищем думки. Тоді предмет, що викладає вчитель, стає не кінцевою метою його діяльності, а засобом розвитку дитини [6].

Сьогодні діяльність учителя закладу освіти спрямована на розвиток особистості, здатну творчо засвоювати знання і застосовувати їх на практиці, такий підхід збільшуємо інтелектуальний потенціал країни, від якого залежить майбутнє нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артихович В. Розвиток образного мислення. «Завуч» «Шкільний світ» №36 (114) грудень 2012 с. 4–5.
2. Величко Л. П. Синергетичні характеристики навчального процесу. *Біологія і хімія в школі*. 2006. № 3. С. 9–11.
3. Вибрані педагогічні твори: у трьох томах. Т. 1. *Велика дидактика* / Ян Амос Коменський; під ред. з біограф. нарисом і примітками проф. Красновського А. А. Київ: Рад. школа, 1940. 248 с.
4. Кремень В. Г. Синергетична модель розвитку освіти як відповідь на виклики сьогодення. *Рідна школа*. 2010. №6. С. 3–6.
5. Малінецький Г. Г. Синергетика. Король помер. Хай живе король! *Вища освіта України*, 2002. С. 9–12.
6. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Рад. школа, 1972. 244 с.
7. Чекіна О. Ю. Інтегровані уроки у школі. 2-ге вид. Харків: Вид. група «Основа», 2008. 192с. Серія: «Педагогічні інновації. Майстерня».
8. Юзбашева Г. С. Диференційоване навчання хімії в шкільній освіті України: монографія. Херсон: Айлант, 2017. 380 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Аксьонова Олена Петрівна – кандидат педагогічних наук, майстер спорту, завідувач кафедри реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти».

Андрєєв Андрій Миколайович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та прикладної фізики Запорізького національного університету.

Андрєєва Олена Андріївна – практичний психолог, м. Запоріжжя.

Афанасьєва Тетяна Олександрівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту освіти та психології КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти».

Байдик Віта Володимирівна – кандидат психологічних наук, доцент, старший науковий співробітник Українського науково-методичного центру НАПН України.

Безена Іван Михайлович – кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради».

Белєй Тетяна Ярославівна – викладач фізичного виховання КЗ «Бериславський медичний фаховий коледж».

Біла Лариса Вікторівна – викладач кафедри педагогіки й менеджменту освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Бондарчук Олена Іванівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та особистісного розвитку ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України; професор кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Вараксіна Наталія Володимирівна – науковий співробітник Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Васильєва Наталія Олегівна – кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії й методики викладання навчальних дисциплін КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Васильченко Лілія Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дидактики та методик навчання природничо-математичних дисциплін КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти».

Вашенко Марина Іванівна – старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради».

Волік Наталія Миколаївна – доктор філософії, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради».

Володіна Лілія Вікторівна – учитель іноземної мови Дніпровської гімназії № 143 Дніпровської міської ради.

Гайда Василь Ярославович – доктор філософії, викладач кафедри змісту і методик навчальних предметів Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти.

завідувач кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Гладишев Володимир Володимирович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Гопкало Юлія Петрівна – науковий співробітник Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України.

Горленко Валентина Миколаївна – науковий співробітник Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України.

Гребенюк Арсен Вікторович – кандидат філософських наук, доцент кафедри менеджменту освіти Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Гринцевич Олена Вікторівна – учитель початкових класів Іванівського ліцею № 1 Іванівської селищної ради Херсонської області.

Гришко Світлана Вікторівна – кандидат географічних наук, доцент, завідувач кафедри географії та туризму Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Гуралюк Андрій Георгійович – кандидат педагогічних наук, завідувач відділу цифрових технологій і комп'ютерного забезпечення Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського.

Гусь Таїса Йосипівна – завідувач навчально-методичної лабораторії виховної роботи та позашкільної освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Деденок Вікторія Вікторівна – заступник директора з виховної роботи Херсонської гімназії № 3 Херсонської міської рад.

Дереш Валентина Станіславівна – кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Дєєва Тетяна Михайлівна – учитель початкових класів Малокаховського закладу загальної середньої освіти Каховської міської ради Херсонської області.

Димитренко Лариса Вікторівна – кандидат філологічних наук, доцент, учитель англійської мови Херсонського навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа I-III ступенів» № 33 Херсонської міської ради.

Довга Ганна Василівна – методист навчально-методичної лабораторії управління розвитком регіональної освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»; директор Антонівської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 18 Херсонської міської ради.

Дядченко Ганна Вікторівна – кандидат філологічних наук, інструктор з праці Реабілітаційної установи змішаного типу для осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень – центр «Сприяння» ГО «Феліцитас».

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Дядченко Тетяна Федорівна – асистент учителя-дефектолога Реабілітаційної установи змішаного типу для осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень – центр «Сприяння» ГО «Феліцитас».

Євсєєв Роман Сергійович – учитель біології КЗ «Харківський ліцей № 143 Харківської міської ради».

Єськов Вадим Володимирович – здобувач освіти другого (магістерського) рівня Луцького національного технічного університету.

Жулінська Ганна Миколаївна – аспірант кафедри педагогіки й менеджменту освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»; директор Херсонського загальноосвітнього навчально-виховного комплексу № 11 Херсонської міської ради.

Заржицька Еліна Іванівна – методист навчально-методичного відділу забезпечення якості освіти КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради».

Іванченко Світлана Віталіївна – вихователь логопедичної групи Херсонського закладу дошкільної освіти № 10 Херсонської міської ради.

Ілляшенко Тамара Дмитрівна – кандидат психологічних наук, провідний науковий співробітник Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України.

Іщенко Марина Олександрівна – викладач української мови та української літератури, англійської мови КЗ «Бериславський медичний фаховий коледж».

Керекеша-Попова Олена Володимирівна – кандидат педагогічних наук, учитель математики Малокаховського закладу загальної середньої освіти Каховської міської ради.

Киричук Тетяна Вадимівна – завідувач навчально-методичної лабораторії дошкільного виховання КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Клочко Оксана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

Ковальова Оксана Іванівна – викладач кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти, завідувач навчально-методичної лабораторії практичної психології та соціальної роботи КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Колосовська Наталія Вікторівна – заступник директора з навчальної роботи Херсонського навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа I-III ступенів» № 33 Херсонської міської ради;

Крижановська Наталя Миколаївна – завідувач відділу обслуговування дошкільників та учнів 1-4 класів КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей імені Дніпрової Чайки».

Кучеренко Алла Алимівна – кандидат історичних наук, доцент, викладач кафедри теорії й методики викладання навчальних дисциплін КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Ларіонова Наталія Борисівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Лемешева Тетяна Євгенівна – психолог Центру професійного розвитку педагогічних працівників Новокаховської міської ради Херсонської області.

Лукичова Наталя Сергіївна – викладач кафедри теорії й методики викладання навчальних дисциплін КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»; учитель фізики Бериславського опорного закладу «Академічний ліцей».

Лунченко Надія Вікторівна – кандидат психологічних наук, завідувач лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України.

Луценко Юрій Анатолійович – науковий співробітник Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України.

Марецька Людмила Петрівна – кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри теорії й методики викладання навчальних дисциплін КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Матвійчук Аліна Василівна – здобувач освіти другого (магістерського) рівня Луцького національного технічного університету.

Меліна Ірина Вікторівна – вихователь-методист Комунального закладу дошкільної освіти (ясел-садка) № 4 «Чайка», м. Нікополь.

Моїсєєв Сергій Олександрович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Молочко Вікторія Валеріївна – кандидат географічних наук, провідний редактор Українського освітянського видавничого центру «Оріон».

Мороз Руслана Анатоліївна – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України.

Мошенська Наталія Валеріївна – заступник директора з виховної роботи Харківського фахового коледжу спорту.

Мусієнко Вікторія Сергіївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії й методики дошкільної, початкової освіти та мовних комунікацій КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Нелюбіна Юлія Євгенівна – директор Комунального закладу дошкільної освіти (ясел-садка) № 4 «Чайка», м. Нікополь.

Непша Олександр Вікторович – старший викладач кафедри географії та туризму Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Осипова Наталія Володимирівна – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри теорії й методики викладання навчальних дисциплін КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Павлова Тетяна Сергіївна – науковий співробітник відділу початкової освіти імені О. Я. Савченка Інституту педагогіки НАПН України.

Перепелка Олена Георгіївна – учитель початкових класів Іванівського ліцею № 1 Іванівської селищної ради Херсонської області.

Полещук Вікторія Сергіївна – учитель інформатики та математики Херсонського Таврійського ліцею Херсонської міської ради.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Потапюк Лілія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціогуманітарних технологій Луцького національного технічного університету.

Потук Олександра Іванівна – директор Херсонської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 4 Херсонської міської ради.

Примакова Віталія Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Проскурін Іван Андрійович – учитель зарубіжної літератури, українознавства, української мови та літератури КЗ «Харківський лицей № 174» Харківської міської ради.

Рибалка Валентин Васильович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України; головний науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України.

Рідкоус Олеся Володимирівна – старший викладач кафедри педагогіки й менеджменту освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Ріпна Олена Олександрівна – музичний керівник КЗ «Заклад дошкільної освіти № 13 «Барвінок» Самарівської міської ради.

Роздорожня Вікторія Вікторівна – викладач кафедри теорії й методики дошкільної, початкової освіти та мовних комунікацій КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Романов Олександр Миколайович – аспірант кафедри педагогіки й менеджменту освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»; учитель фізики КЗ «Високопільський опорний заклад загальної середньої освіти».

Романовська Анжела Іванівна – методист навчально-методичної лабораторії української мови і літератури КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»; учитель української мови і літератури опорного закладу Нижньосірогозький лицей Нижньосірогозької селищної ради Херсонської області.

Романовська Діана Доримедонтівна – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України; завідувач науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області».

Ромахова Оксана Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівню, спеціальності 053 Психологія, освітня програма «Психологія» Східноукраїнського національного університету імені В. Даля.

Санковська Ірина Мечиславівна – старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Сисоєнко Наталія Анатоліївна – викладач кафедри теорії й методики дошкільної, початкової освіти та мовних комунікацій КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

виховання, психології та інклюзивної освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Слободенюк Лідія Іванівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Сосновська Олена Миколаївна – консультант КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Нікопольської міської ради».

Стребна Ольга Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії й методики дошкільної, початкової освіти та мовних комунікацій КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Тарабанова Яна Василівна – учитель української мови і літератури Ліцею № 3 Новокаховської міської ради.

Терещенко Вікторія Миколаївна – учитель початкових класів КЗ «Східненський ліцей» Музиківської сільської ради Херсонського району Херсонської області

Тищенко Альбіна Георгіївна – заступник директора з навчальної роботи Іванівського ліцею № 1 Іванівської селищної ради Херсонської області.

Тіміш Родіка Яковлівна – аспірант географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; завідувач науково-методичним центром виховної роботи та культури здоров'я КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області».

Товстоган Володимир Святославович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти КВНЗ «Херсонська Академія неперервної освіти».

Ульченко Людмила Леонідівна – вихователь логопедичної групи Херсонського закладу дошкільної освіти № 10 Херсонської міської ради.

Федіна Олена Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради».

Філончук Зоя Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії й методики викладання навчальних дисциплін КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Химинець Василь Васильович – доктор фізико-математичних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології та освітнього менеджменту Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Худенко Ольга Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії й методики викладання навчальних дисциплін, проректор з навчально-методичної роботи КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Чорномурко Олена Андріївна – учитель початкових класів Іванівського ліцею № 1 Іванівської селищної ради Херсонської області.

Чух Ганна Павлівна – доктор філософії, викладач кафедри теорії й методики викладання навчальних дисциплін КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Шамбір Наталія Володимирівна – викладач кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Шацька Наталія Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти».

Швед Ганна Володимирівна – доктор філософії, доцент кафедри теорії й методики дошкільної, початкової освіти та мовних комунікацій КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Швидун Віктор Миколайович – кандидат педагогічних наук, доцент, директор навчально-наукового інституту педагогіки КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти».

Швірник Лариса Васиївна – вихователь логопедичної групи Херсонського закладу дошкільної освіти № 36 комбінованого типу для дітей з вадами мови Херсонської міської ради.

Шелудько Тетяна Іванівна – заступник директора з навчальної роботи Іванівського ліцею № 1 Іванівської селищної ради Херсонської області.

Шолохова Наталя Сергіївна – кандидат педагогічних наук, завідувач навчально-методичної лабораторії фізики та астрономії КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Щегельська Катерина Борисівна – молодший науковий співробітник відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Щербина Вікторія Миколаївна – кандидат політичних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка; керівник закладу початкової освіти ТОВ «Київська школа Монтесорі нової епохи», член ГО «Монтесорі ЮА».

Юдіна Олена Вікторівна – завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти, викладач кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Юзбашева Галина Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії й методики викладання навчальних дисциплін КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Науково-методичне видання

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Матеріали

II Всеукраїнської науково-практичної
конференції

3 квітня 2025 року

м. Херсон

Технічний редактор – **Мироненко М. П.**

Підписано до друку 04.04.2025 р. формат 60х84/16 (А-5)
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Verdana
Умовн. друк. арк. 14,3 Наклад 50.

Друк здійснено з оригінал-макету
у КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»
Свідоцтво ХС № 74 від 30.12.2011 р.

Адреса редакції й видавництва
вул. Покришева, 41
м. Херсон
73034
тел. (0552) 37-02-66
E-mail: info@academy.ks.ua